

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE TAŞKÖMÜRÜ KURUMU (TTK) PANO
AYAK ÜRETİM İŞÇİLERİNİN SEÇMEN
DAVRANIŞLARINI BİÇİMLENDİREN ETMENLER:
2024 YEREL SEÇİMİ**

Minure Sude TÜKENMEZ

Zonguldak 2025

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE TAŞKÖMÜRÜ KURUMU (TTK) PANO
AYAK ÜRETİM İŞÇİLERİNİN SEÇMEN
DAVRANIŞLARINI BİÇİMLENDİREN ETMENLER:
2024 YEREL SEÇİMİ

Hazırlayan
Minure Sude TÜKENMEZ
225282116003

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Şenay GÜNEYMEN

Zonguldak 2025

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Minure Sude TÜKENMEZ

.../.../2025

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında 225282116003 numaralı Minure Sude Tükenmez'in hazırladığı **“Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi”** başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 19/08/2025 Salı günü saat 11:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Prof. Dr. Sanem BERKÜN
Başkan

Dr. Öğr. Üyesi ŞENAY GÜNEYMEN
(Tez Danışmanı)
Üye

Doç. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20...

Prof. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	: ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi
Tez Yazarı	: Minure Sude TÜKENMEZ
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Şenay GÜNEYMEN
Türü, Yılı	: Yüksek Lisans, 2025
Sayfa Adedi	: 226

Bu çalışmanın konusu, demokrasinin bir parçası olan ve siyasal katılımın yönü ile ilişkilenen seçmen davranışlarıdır. Kuramsal açıdan sosyolojik, psikolojik ve rasyonel yaklaşımlar çerçevesinde ele alınan seçmen davranışı ve onun yönü; seçmenlerin istek ve taleplerini sahip oldukları tutumlar ve buna bağlı olarak ortaya koydukları eylemler sonucunda tercih etmesi durumudur. Çalışmanın amacı taşkömürü üretiminin merkezinde yer alan Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışını biçimlendiren etmenleri ortaya koymaktır. 2024 Yerel Seçimini konu alan bu çalışma, yöntem olarak yapılandırılmış ankete dayalı istatistiksel veri analizini kapsamaktadır. Sosyolojik, psikolojik ve rasyonel yaklaşımları bütünsel olarak ele alan çalışmada anket çalışmasının evreni, TTK verisine dayalı olarak 2024 yılı, Eylül ayı, toplam pano ayak üretim işçisini kapsamaktadır. Anket çalışmasının örnekleme ise evrenin %10'unu temsil edecek biçimde Kozlu, Üzülmüş, Karadon, Armutçuk ve Amasra Taşkömürü İşletme Müesseseleri olmak üzere beş müessese düzeyinde ağırlıklandırılmış, orantılı rastgele örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışını belirleyen etmenler; psikolojik yaklaşıma göre vatandaşlık duygusu, seçim bildirisi ve parti lideri, sosyolojik yaklaşıma göre; bireyin ikamet ettiği yer, kentin ekonomik durumu ile kişisel deneyim ve kazanımları, rasyonel yaklaşıma göre ise yolsuzlukla mücadele, partinin geçmiş çalışmaları ve parti ideolojisi olarak ortaya konmuştur. Çalışma, siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında maden işçilerinin seçmen davranışına yönelik az sayıdaki araştırmaya nitelikli bir katkı sunması ve maden işçileri ile kent siyaseti arasındaki ilişkiyi kurarak Zonguldak çalışmalarına özgün bir katkı sağlaması açısından değerlidir.

Anahtar Kelimeler: Seçmen Davranışı, Taşkömürü Havzası, TTK Pano Ayak Üretim İşçileri, Siyasal Katılım, 2024 Yerel Seçimi.

ABSTRACT

Institution	: ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Thesis Title	: Factors Shaping The Voting Behavior Of Panel Trestle Production Coal Miners In Turkish Hard Coal Enterprise (THCE): 2024 Local Election
Thesis Author	: Minure Sude TÜKENMEZ
Thesis Adviser	: Assist. Prof. Dr. Şenay GÜNEYMEN
Type, Year	: Master, 2025
Number of Pages	: 226

The subject of this study is voter behavior as part of democracy and direction of political participation. Voter behavior and its direction, taken into consideration within the framework of sociological, psychological and rational approaches theoretically, is the situation where voters make their wishes and demands as a result of their attitudes and actions. The study's aim is to reveal the factors shaping the voter behavior of the panel trestle production workers (ptpws) in Turkish Hard Coal Enterprise (THCE, [TTK]), as central to hard coal production. The method of the study, on the 2024 Local Election in Turkey, includes statistical data analysis based on a structured questionnaire. As considering sociological, psychological and rational approaches integratedly, the universe of the survey study covers the total ptpws in September 2024, based on the THCE database. The sample of the survey study, representing 10% of the universe, was weighted via five hard coal enterprises under THCE, namely Kozlu, Üzülmez, Karadon, Armutçuk and Amasra and was determined by proportional random sampling method. As a result of the study, the primary factors that shape the voter behavior of ptpws were found as the sense of citizenship, the election manifesto and the party leader within psychological approach; the place of residence, the economic situation of the city, personal experiences and achievements within sociological approach, and the fight against corruption, the past works of the party and the ideology of the party within rational approach. Academically, the study contributes to the research subject and to Zonguldak studies.

Keywords: Voting Behavior, Zonguldak Hard Coal Basin, THCE Panel Trestle Production Workers, Political Participation, 2024 Local Election.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda çalışan yeraltı pano ayak maden işçilerinin seçmen davranışlarını etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada, Zonguldak'ın tarihsel olarak madencilikle özdeşleşmiş kimliğini göz önünde bulundurarak, maden işçilerinin yerel seçimlerdeki tercihlerini anlamak ve bu tercihlerde etkili olan etmenleri ortaya koymak hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında başta kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Şenay GÜNEYMEN'e, tez sürecinin her aşamasında sağladığı katkı, sabrı ve göstermiş olduğu anlayış için teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimine başlamamda büyük bir teşvik ve rehberlik sağlayan Hitit Üniversitesi'nin değerli akademik kadrosundan Doç. Dr. Nur ŞAT'a da teşekkür etmek isterim.

Tez sürecinde desteğini her zaman hissettiğim babam Murat KÖSE ve annem Eda KÖSE'ye yolun sonuna kadar elimi tuttukları için sonsuz teşekkür ederim. Bu yolda benimle yürüyen, bilgiye ulaşma, kullanma ve paylaşma konusunda yardımını asla esirgemeyen sevgili üniversite arkadaşım Cansu Nur DEMİRBAŞ'a da teşekkürlerimi sunuyorum. Yine, bu süreçte bana moral olan, değerlim Emre Can TÜKENMEZ'e de teşekkür ederim.

Tez konumun ilham kaynağı olan TTK Emeklisi dedem Eyüp FİDAN'a da yaşanmışlıklarından hareketle madencilikle ilgili bilgilerini paylaştığı ve bir taslak oluşturmada yardımcı olduğu için şükranlarımı sunarım.

Çalışmanın araştırılma sürecinde verdikleri destekten ötürü Genel Maden-İş Sendikası'na da teşekkür ederim. İsmi anmadığım tüm sendika yöneticilerine ve sendika mensuplarına içten şükranlarımı sunarım. Son olarak çalışmanın örneklemini oluşturan Türkiye Taşkömürü Kurumu yeraltı pano ayak üretim işçilerine değerli vakitlerini ayırdıkları ve sorularımı yanıtladıkları için teşekkür ederim.

*“Yer altının karanlığını emeğiyle aydınlatan,
alın teriyle Zonguldak'ın mimarı olan değerli madencilerimize...”*

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
1. SİYASAL KATILIM ve SEÇMEN DAVRANIŞI.....	7
1.1. Siyasal Katılım	7
1.1.1. Kavram Olarak Siyasal Katılım	7
1.1.2. Siyasal Katılım Türleri	8
1.1.3. Siyasal Katılım Düzeyleri	10
1.1.4. Demokrasi ve Siyasal Katılım.....	13
1.1.5. Siyasal Katılım Koşulları ve İşçi Sınıfı.....	14
1.2. Seçmen Davranışı	17
1.2.1. Oy Verme Davranışı Kuramları	18
1.2.2. Yaklaşımların Bütünsel Değerlendirilmesi	32
2. TÜRKİYEDE YEREL YÖNETİMLER ve YEREL SEÇİMLER	45
2.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi	45
2.1.1. Osmanlı Dönemi (1839-1923)	47
2.1.2. İlk Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)	49
2.1.3. 1950-1980 Arası Dönem	51
2.1.4. 1980-2000 Arası Dönem	55
2.1.5. 2000 Sonrası Dönem	61
2.2. Türkiye’de Yerel Seçimler	68
2.2.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yurttaş Katılımı	73
2.2.2. Türkiye’de Seçim Sistemi ve Yasasındaki Değişimler	76
2.2.3. 2024 Yerel Seçimi	77
3. ZONGULDAK, TAŞKÖMÜRÜ ÜRETİMİ ve MADEN İŞÇİLERİ: TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME	82
3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	82
3.1.1. Taşkömürü Üretimi	83
3.1.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları	86
3.2. 1923-1940 Arası Dönem	87
3.2.1. Taşkömürü Üretimi	88
3.2.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları	95

3.3. 1940-1960 Arası Dönem	98
3.3.1. Taşkömürü Üretimi	99
3.3.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları	102
3.4. 1960- 1980 Arası Dönem	105
3.4.1. Taşkömürü Üretimi	107
3.4.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları	108
3.5. 1980-2000 Arası Dönem	110
3.5.1. Taşkömürü Üretimi	112
3.5.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları	114
3.6. 2000 Sonrası Dönem	116
3.6.1. Taşkömürü Üretimi	117
3.6.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları	120
4. 2024 YEREL SEÇİMİNDE TTK PANO AYAK ÜRETİM İŞÇİLERİNİN SEÇMEN DAVRANIŞINI BİÇİMLENDİREN ETMENLER	124
4.1. Araştırmanın Amacı ve Problemi	124
4.2. Araştırmanın Yöntemi	125
4.2.1. Araştırmanın Örneklemi	125
4.2.2. Anket Tasarımı	127
4.3. Alan Çalışması Süreci ve Anket Çalışmasına İlişkin Analiz Bulguları ...	131
4.3.1. Çalışma Yaşamı ve Demografik Özellikler	134
4.3.2. Psikolojik Etmenler	142
4.3.3. Sosyolojik Etmenler	147
4.3.4. Rasyonel Etmenler	154
4.3.5. Bölüm Değerlendirmesi	163
SONUÇ.....	170
KAYNAKÇA	177
EKLER.....	197
Ek 1: Etmenlerle İlişkilendirilmiş Anket Soruları	197
Ek 2: Anket Soruları	204
Ek 3: Frekans Tabloları	209
Ek 4: Betimsel Analiz Tabloları	220
Ek 5: Güvenilirlik Analizi Tablosu	223
Ek 6: TTK Genel Müdürlüğünden Alınan Çalışma İzni	224
ÖZ GEÇMİŞ.....	225

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Oy Verme Davranışı Biçimlendiren Temel Etmenler	36
Tablo 2.1: Türkiye’de Yerel Yönetim Yapılanmasının Yasal Gelişimine İlişkin Bir Kronoloji	68
Tablo 2.2: Osmanlı Devleti’nden Günümüze Yerel Seçim Sistemleri	77
Tablo 4.1: 2024 Eylül Sonu Pano-Ayak Üretim İşçilerinin İşletmelere Göre Dağılımı	127
Tablo 4.2: Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışını Biçimlendiren Temel Etmenler	128
Tablo 4.3: Müesseseler Düzeyinde Gerçekleştirilen Alan Araştırması Tarihleri	132
Tablo 4.4: Hedeflenen ve Gerçekleşen Anket Sayıları	132

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Yaş Dağılımı	135
Grafik 4.2: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Doğum Yeri Dağılımı.....	136
Grafik 4.3: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Medeni Durumu ve Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	136
Grafik 4.4: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Çalışmakta Olduğu İşletme Dağılımı	137
Grafik 4.5: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin İşe Başlama Tarihlerinin Dağılımı	138
Grafik 4.6: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Pano Ayak Üretim İşçisi Oldukları Tarihlerin Dağılımı	139
Grafik 4.7: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin İkamet Ettiği İl ve İlçelerin Dağılımı	140
Grafik 4.8: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin 2024 Yerel Seçiminde Oy Kullanma Durumlarının Dağılımı.....	141

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AKİ	: Armutçuk Kömür İşletmeleri Müessesesi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ÇATES	: Çatalağzı Termik Santrali
CIVICUS	: Vatandaş Katılımına Yönelik Dünya Birliği
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
GMİS	: Genel Maden İş Sendikası
KARDEMİR	: Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PAÜ	: Pano Ayak Üretim İşçisi
PY	: Psikolojik Yaklaşım
RTT	: Rasyonel Tercih Teorisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SY	: Sosyolojik Yaklaşım
THCE	: Turkish Hard Coal Enterprise
THS	: Toplumsal Hareket Sendikacılığı
TKİ	: Türkiye Kömür İşletmeleri
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TSMB	: Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası
TTK	: Türkiye Taşkömürü Kurumu
YKİ	: Yeni Kamu İşletmeciliği

GİRİŞ

Demokratik sistemlerde siyasal katılım, bireylerin ortak yaşam alanlarına dair karar alma süreçlerine etkin biçimde dahil olmalarını sağlar. Bu katılımın en görünür biçimi ise seçimler yoluyla gerçekleşir. Seçmenler, siyasal tercihlerinde bireysel istek ve beklentilerinin yanı sıra, ait oldukları toplumun değerleri, içinde bulundukları kültürel yapı ve ekonomik koşulların etkisi altında kalabilirler. Bu durum, seçmen davranışının yalnızca bireysel iradeye değil aynı zamanda içinde bulunulan yapısal koşullara da bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca belirli meslek gruplarında, çalışma koşulları ve sosyal etki de seçmen davranışını biçimlendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Kuramsal açıdan, siyasal katılım ile seçmen davranışı arasındaki ilişki; siyasal katılımın ortaya çıkış sürecini şekillendiren sosyolojik, psikolojik ve rasyonel etmenler çerçevesinde incelenmiştir. Literatürdeki oy verme davranışı kuramlarından hareketle, bu çalışma seçmen davranışını; sosyolojik, psikolojik ve rasyonel tercih yaklaşımlarını bir arada ele alarak incelemektedir. Bu bütüncül ele alışı tercih edilme nedeni, seçmen davranışının yalnızca tek bir değişkenle açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok boyutlu bir yapıda olmasıdır.

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi başlıklı bu çalışmanın amacı, Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda çalışan pano ayak üretim işçilerinin 2024 Yerel Seçimindeki seçmen davranışını şekillendiren sosyolojik, psikolojik ve rasyonel etmenleri ortaya koymaktır.

Türkiye'nin sanayileşme tarihinde 'emeğin başkenti' olarak tanımlanan Zonguldak, taşkömürü üretimi ve maden işçileriyle özdeşleşmiş bir kenttir. Cumhuriyetin ilk ili olmasının yanında ilk sanayi kenti olan Zonguldak, bu ilişkiyi taşıması açısından önemlidir ve alan çalışmasının seçiminde bu ilişki ve nitelik temel gerekçeleri oluşturmaktadır. Bir yönüyle Zonguldak, toplumsal, siyasal ve mekânsal boyutlarıyla emek ve kent ilişkisini incelemek için çok önemli bir kenttir.

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi başlıklı bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın kuramsal temelini inşa eden birinci

bölümün yanında, Türkiye bağlamında yerel yönetimler ve yerel seçimlere ilişkin tarihsel arka planı sunan ikinci bölüm ile Zonguldak'ın taşkömürü üretimi ve maden işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarını tarihsel bir perspektifle ele alan üçüncü bölüm, aşamalı olarak çalışmanın bağlamını ortaya koymaktadır. Bu bağlam, alan çalışmasının temelini inşa etmek açısından özel bir önem taşımaktadır. Literatür taramasının öz sunuşu bu üç bölüm çerçevesinde ortaya konmuştur.

Çalışmanın “Siyasal Katılım ve Seçmen Davranışı” başlıklı birinci bölümü, siyasal katılım ve seçmen davranışı kavramlarını açıklamaktadır. Bu bölümde özellikle oy verme davranışı açıklanmış olup kavramlar literatürde yer alan sosyolojik, psikolojik ve rasyonel yaklaşımlar temelinde sunulmuştur. Bu bölümün çalışma ile kurduğu ilişki, araştırmanın ana konusunu oluşturan seçmen davranışının kuramsal temelini oluşturması yönündedir.

Birinci bölüme ilişkin olarak siyasal katılım kavramı literatürde farklı dönemlerde çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Kavramsal çerçeveye ilişkin değerlendirmeler Çetin (2017), Aslan (2022), İlter (2021), Eroğul (2012) ve Aydın (2019) tarafından yapılmıştır. Siyasal katılım türleri ve düzeyleri, Milbrath (1971) tarafından geliştirilen sınıflandırmaya dayandırılmış olup, bu yaklaşım İlter (2021), Çetin (2017), Ebrahimi (2018), Tosun ve Tepekçioğlu (2018), Karakoç (2018), Akıncı ve Eriş (201), Yolçu (2017), Verba ve Nie (1972) gibi araştırmacılar tarafından farklı örneklerle genişletilmiştir. Demokrasi ve siyasal katılım ilişkisini konu alan çalışmalar arasında İzmir (2020), Kışlalı (1987), Lücke (2012) ve Özhan (2021) yer alırken; işçi sınıfı ve sendikal hareketler bağlamındaki tartışmalar Eroğul (2012), Dereli (1995), Sevgi (2012), Akkaya (2004), Maguire (2021) ve Eyidiker (2019) tarafından ele alınmıştır. Seçmen davranışına ilişkin literatürde, farklı kuramsal yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Sosyolojik yaklaşım Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet (1949) tarafından geliştirilmiş; bu model daha sonra Demirtaş (2015), Çaha (2022) ve Karahan Uslu, Bozkurt ve Tüfekçioğlu (2016) gibi araştırmacılar tarafından Türkiye bağlamında değerlendirilmiştir. Psikolojik yaklaşım çerçevesinde seçmen davranışı, Campbell ve arkadaşları (1960) tarafından oluşturulan Michigan Okulu tarafından ele alınmış; bu yaklaşım Avcı (2015) ve Houghton (2015) tarafından seçmenlerin siyasal eğilimleriyle ilişkilendirilmiştir. Rasyonel tercih yaklaşımı Downs (1957) tarafından

temellendirilmiş olup, seçmen davranışını fayda-maliyet ekseninde açıklamaya yöneliktir. Bu yaklaşım Filiz (2019), Özalp (2011), Özkan (2007), Banazlı (2019) ve Başarır (2016) tarafından yerel seçimler bağlamında değerlendirilmiştir. Seçmen davranışını açıklamaya yönelik yaklaşımları karşılaştırmalı biçimde ele alan çalışmalarda Teyyare ve Avcı (2016) ve Kalkan (2023) öne çıkarken; Beren (2013), Filiz (2019) ve Özalp (2011) seçmen tercihlerinde hem duygusal hem de çıkar temelli unsurları bir arada ele alarak literatüre katkı sunmuştur. Bu literatür, seçmen davranışının çok boyutlu olduğunu vurgulamakta ve seçmenin karar sürecinin hem bireysel hem toplumsal etmenlerle şekillendiğini göstermektedir. Bu tez çalışmasında da benzer biçimde 2024 Yerel Seçiminde TTK pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışını şekillendiren etmenler, psikolojik, sosyolojik ve rasyonel yaklaşımların ve bu yaklaşımlar içerisindeki etmenlerin bütüncül olarak ele alınması ile incelenmiştir.

Çalışmanın “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Seçimler” başlıklı ikinci bölümünde Türkiye’deki yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi ve yerel seçimlerin yasal dayanağı sunulmuştur. Bu bölümün amacı, yerel düzeyde siyasal katılımın kurumsal ve hukuksal zeminini ortaya koyarak, 2024 yerel seçiminin anlamlandırılmasına teorik bir arka plan sunmaktır. 2024 Yerel Seçimini konu alan bu tez çalışmasında, bu bölümdeki bağlamla ilişkili olarak kent yönetimi ve kentsel hizmetler bağlamındaki etmenler, alan çalışması bağlamı içerisine alınmıştır.

İkinci bölüme ilişkin olarak yerel yönetim kavramı, tarihsel süreç içerisinde merkeziyetçilik ve yerelleşme tartışmaları bağlamında Şengül (2020), Tekeli (1983), Urhan (2008), Heper (1985), Parlak ve Sobacı (2008), Eryılmaz (2019) ve Özmen (2021) tarafından ele alınmıştır. Osmanlı dönemine ilişkin literatürde, Tanzimat reformlarıyla başlayan belediyeleşme süreci Özmen (2021), Şengül (2020), Çiçek (2014), Ünal (2015) ve Eryılmaz (2019) tarafından incelenmiş; bu dönemde yerel yönetimlerin kurumsal yapısı ve idari işlevleri Şengül (2020) ve Tekeli (1983) tarafından değerlendirilmiştir. Cumhuriyet’in ilk dönemine ilişkin değerlendirmeler Önder ve Güler (2021) ile Kongar (2012) tarafından yapılmış; bu araştırmacılar, ulus-devlet inşa sürecinde yerel yönetimlerin merkezi otoriteyle ilişkisini incelemiştir. 1950 sonrası çok partili dönemde yerel yönetimlerin demokratikleşme süreciyle olan ilişkisi Tekeli (1983), Şengül (2020) ve Eryılmaz

(2019) tarafından tartışılmış; bu dönemde yerel özerklik ve siyasal katılım konuları yeniden yorumlanmıştır. 1980–2000 arası döneme ilişkin çalışmalar, neoliberal politikaların yerel yönetim üzerindeki etkisini inceleyen Özmen (2021), Şengül (2020) ve Eryılmaz (2019) tarafından yapılmıştır. 2000 sonrası dönemde Avrupa Birliği uyum süreci ve 2004 sonrası gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle yönetim kavramı üzerinden yerel yönetim reformlarını ele alan araştırmalar Çevik (2010), Çiçek ve Güler (2023) ve Özer (2013) tarafından geliştirilmiştir. Yerel seçimlere yönelik literatür, seçimlerin hukuksal dayanağını 1930 tarihli Belediye Kanunu’ndan 1982 Anayasası ve 2972 sayılı Mahalli İdareler Seçimi Kanunu’na uzanan süreçte inceleyen Özbudun (1995), Önder ve Güler (2021) ve Özer (2013)’in çalışmalarına dayanmaktadır. Seçim sistemi ve yasasındaki değişimlere ilişkin tartışmalar ise Çelik (2021), Özdemir (2023) ve Çolak (2021) tarafından yürütülmüş; bu araştırmalar yerel seçimlerin kurumsal çerçevesini açıklamıştır. Yurttaş katılımı ve yerel demokrasi kavramlarını yönetim bağlamında ele alan çalışmalar arasında Çevik (2010), Çolak (2021) ve Çiçek & Güler (2023) öne çıkmaktadır. Tüm bu literatür bir arada değerlendirildiğinde Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihsel ve hukuksal gelişiminin günümüz yerel siyasetinde katılım, temsil ve yönetim ilişkilerinin anlaşılmasında temel bir zemin sunmaktadır. Bu yönüyle çalışmanın ikinci bölümü 2024 Yerel Seçiminin değerlendirilmesine, konuya ilişkin kavramsal çerçeveyi ve Türkiye’de yerel yönetim ile yerel seçimlerin tarihsel gelişim sürecine ilişkin bağlamı ortaya koymasına dayalı olarak katkı sunmaktadır.

Alan çalışmasının temelini oluşturan “Zonguldak, Taşkömürü Üretimi ve Maden İşçileri: Tarihsel Bir Değerlendirme” başlıklı üçüncü bölümde Zonguldak ve yakın çevresinde taşkömürü üretiminin tarihsel gelişimi ve maden işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları incelenmiştir. Bu bölüm, çalışmanın hedef kitlesi ve ana aktörü olan pano ayak üretim işçisinin taşkömürü üretimi ve Zonguldak ile kurduğu ilişkiyi ve bunun değişen koşullarını tarihsel olarak kavramaya katkı sağlamaktadır.

Bölüme ilişkin olarak Osmanlı dönemi madencilik politikaları, özellikle Tanzimat sonrası süreçte, madencilikte kurumsallaşma arayışlarıyla birlikte gelişmiştir. Bu döneme ilişkin düzenlemeler ve imtiyaz politikaları Yurtoğlu (2019), Keskin (2011), Karaahmetoğlu (2019) ve Tamzok (2008) tarafından ele

alınmış; yabancı sermaye etkisinin madencilğin gelişiminde belirleyici olduğu vurgulanmıştır. Pamuk (2009) ve Yıldız (2011), kömür üretiminin Osmanlı sanayileşme sürecindeki rolüne dikkat çekmiş; Toprak (1982) erken işçi hareketlerinin bu dönemdeki üretim koşullarıyla bağlantısını kurmuştur. Cumhuriyet dönemi madencilik politikaları, devletçi kalkınma modeli çerçevesinde ele alınmış ve madencilğin stratejik bir sektör olarak yeniden yapılandırıldığı görülmüştür. Bu dönemde Boratav (2005), Tekeli (2009), Terzi (2021, 2023), Avşaroğlu (2023) ve TMMOB (2007) devletin planlı ekonomi dönemindeki rolünü incelemişlerdir. Kartalkanat (1991) ve Atatürk Ansiklopedisi (2023), 1906 Maadin Nizamnamesi ve 3867 sayılı yasa gibi düzenlemelerle madencilğin kamusal bir faaliyet haline geldiğini göstermektedir. Yurtoğlu (2019) ve Zaman (2021) ise bu süreci işçi sınıfı bilincinin doğuşu ve sendikalaşmanın temelleri açısından değerlendirmiştir. Zonguldak havzasının sanayileşme ve kentleşme süreçleri, Engin (2004), Işın (2009), Tekeli (1983, 2011) ve Güneymen (2016) tarafından bölgesel planlama ve kentleşme politikaları çerçevesinde ele alınmıştır. Özellikle 1963 tarihli Zonguldak Pilot Projesi, bölgenin sosyo-ekonomik yeniden yapılanmasında dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. Sendikal hareketler ve işçi sınıfı mücadelesi, Dereli (1995), Gürboğa (2014), Gümüş (2023), Güzel (2020) ve Erol (1995) gibi araştırmacıların çalışmalarında işçi eylemleri, grevler ve sendikal örgütlenme süreçleri üzerinden analiz edilmiştir. 1947 Sendikalar Kanunu sonrasında toplu sözleşme hakkı ve işçi talepleri öne çıkmış; 1980 sonrası neoliberal politikalarla birlikte emek rejimi yeniden şekillenmiştir. Bu dönemde işçilerin yaşam koşullarının kötüleştiği, üretim baskısının arttığı ve Zonguldak'ın sosyal dokusunun değiştiği görülmektedir (Yurtoğlu, 2019; Yıldırım Özcan, 2025; Türkiye Taşkömürü Kurumu, 2025). 2000 sonrası dönem, neoliberal dönüşümün kurumsal etkilerini derinleştirmiştir. Zaman (2021), Yurtoğlu (2019), Güneymen (2016) ve Gürboğa (2014), bu süreci TTK'nin küçülme politikaları ve istihdam daralması üzerinden açıklarken; Tekeli (2009) ve Avşaroğlu (2023), bu dönemde devletin madencilikteki yönetsel rolünün yeniden tanımlandığını belirtmektedir. Bu kapsamlı literatür, Zonguldak taşkömürü madencilğini yalnızca ekonomik bir üretim faaliyeti değil aynı zamanda toplumsal ve siyasal bir süreç olarak ele almakta maden işçilerinin yaşam, emek ve kentle kurduğu ilişkiyi tarihsel bir süreklilik içinde ortaya koymaktadır.

Çalışmanın “2024 Yerel Seçiminde TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışını Biçimlendiren Etmenler” başlıklı dördüncü bölümü alan araştırmasını içermektedir. Bu bölümde araştırmanın amacı ve problemi ortaya konulmuş, örneklem ve anket tasarımı sunulmuştur. Araştırmaya ilişkin alan çalışmasından elde edilen bulgular ise dördüncü bölümün; çalışma yaşamı ve demografik özellikler, psikolojik etmenler, sosyolojik etmenler ve rasyonel etmenler olmak üzere dört alt başlığı altında analiz edilmiştir.

Çalışmanın “Sonuç” bölümünde, alan araştırmasından elde edilen bulgular ışığında pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarını biçimlendiren etmenlerin etki sıralaması yapılmıştır. Çalışmanın siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanına ve daha geniş bağlamdaki literatüre katkısı ile bu katkının gerekçeleri ‘Sonuç’ bölümünde sunulmuştur. Türkiye’de maden işçilerinin seçmen davranışına ilişkin araştırmaların sınırlı olması ve üretim işçileri ile yerel siyaset arasındaki ilişkilerin ampirik olarak yeterince incelenmemiş olması, bu çalışmanın hem yerel siyaset hem de emek çalışmaları literatürüne özgün bir katkı sağlamasına olanak tanımaktadır.

1. SİYASAL KATILIM ve SEÇMEN DAVRANIŞI

Siyasal katılım, bireylerin siyasi süreçlere aktif olarak katılması ve bu süreçlerde etkin rol almasıdır. Bu katılım, seçimlere katılma, siyasi partilere üyelik, protesto gösterilerine katılma, lobi faaliyetlerinde bulunma gibi çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Seçmen davranışı ise, seçmenlerin oy verme davranışlarını belirleme ve siyasi partilere yönelik tutumlarını şekillendirme biçiminde kendini gösterir. Özetle, siyasal katılım seçmen davranışlarını da içeren geniş bir kapsama sahiptir. Bu nedenle siyasal katılım ile seçmen davranışı arasında karşılıklı bir etkileşimden söz etmek mümkündür ve bu etkileşim demokratik bir toplumun işleyişi için oldukça önemlidir.

1.1. Siyasal Katılım

Bireylerin, siyasal gelişmeler karşısında gösterdikleri tutum ve davranışların tümü siyasal davranış olarak nitelendirilmektedir. Bireylerin siyasal davranış biçimlerinden biri olan siyasal katılma ise eylemde bulunma ya da bulunmama durumunu ifade etmek için kullanılır. Davranışçı ekolün etkisinde gelişen siyasal katılma, toplumsal düzenin sağlanmasına yönelik bir araç olarak kullanılmıştır (Çetin H. , 2017).

Demokratik toplumlarda yaşayan vatandaşlar, siyasal katılım yoluyla, iktidarı seçim ile belirleme, kontrol edebilme hakkına sahiptirler. Vatandaşların siyasal faaliyete katılma düzeyi ise farklı şekillerde olabilmektedir. En belirgin şekli ile vatandaşlar oy kullanarak siyasal faaliyete dahil olmaktadır (Aslan, 2022).

Seçmenlerin, seçim döneminde takındıkları tavırlar ve bu tavırlara neden olan etmenler siyasal katılımın konusunu oluşturmaktadır. Neticede siyasal katılım, vatandaşın seçim faaliyetlerine ne ölçüde katılıp -katılmadığını açıklayan bireysel siyasi bir tutumdur.

1.1.1. Kavram Olarak Siyasal Katılım

Katılma, bir kişinin ya da bir grubun karar süreçlerine olan olumlu ya da olumsuz katkısıdır. Temelde sosyal, yönetsel, siyasal vb. birçok faaliyette iştirak anlamına gelen siyasal katılma ise sosyal ya da siyasal alanlarda alınmış olunan

kararlardan etkilenen kişi veya grupları ya da kararı etkileyen kişi veya grupları anlatan bir kavramdır (Aydın A. , 2019).

Devlete yönelik bir etkinlik olan siyaset, 1970’li yıllarda vatandaşlar, kamu görevlileri ve politika yapıcılar arasındaki iletişimin artması sonucu önem kazanmıştır. Bu süreçte iktidar olgusu, siyasetin özünü oluşturduğu için siyasal katılma, devlet yönetimine katılmayı içermektedir (Eroğul, 2012).

Siyasal katılım, toplumsal grupların siyasete olan ilgisi nedeniyle, bireylerin doğrudan ya da dolaylı olarak, seçim sürecine ve bireysel tercihlerine yansıyan eylemler bütünüdür. Diğer bir deyişle siyasal katılım, bireyin özerk tercihleri ve tutumları sonucunda, siyasal karar alma süreçlerinde aktif rol oynayacak kişileri seçtikleri ya da hâlihazırda seçili bulunan kişileri politik olarak etkilemek amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir (İlter, 2021). Faaliyete geçirilemeyen tutum ve davranışların siyasal katılım olarak değerlendirilemeyeceği görüşünün yanı sıra, siyasetin vatandaşlar tarafından aktif bir şekilde kullanılmaya başlanması faaliyete geçmemiş tutum ve davranışların da siyasal katılım olarak değerlendirilebileceği görüşünü ortaya çıkarmıştır (İlter, 2021).

1.1.2. Siyasal Katılım Türleri

Siyasal katılımın birçok şekli ve türü bulunmaktadır. Milbrath’nin “Political Participation” adlı eserinde siyasal katılım türlerini incelenmiş ve çeşitli sınıflandırmalar yapmıştır (İlter, 2021). Milbrath’a (1971) göre siyasal katılım, vatandaşların hükümeti veya siyaseti etkilemeye çalıştıkları eylemler ya da vatandaşların etkilendikleri eylemler bütünüdür (Milbrath, 1971). Bu tanıma göre siyasal katılım sadece vatandaşların hükümeti etkilemek için sarf ettikleri aktif rolleri içermez. Yanı sıra vatandaşın pasif tavırları da hükümet kararlarını etkileyebilmektedir. Aynı zamanda Milbraht vatandaşların hükümetleri ile çeşitli şekillerde ilişki kurduklarını kabul eder (Milbrath, 1971). Bu sebeple siyasal katılım çift yönlüdür.

Milbrath’ın yaptığı sınıflandırmalardan birincisi, aktif veya pasif katılımdır. Bazı vatandaşlar siyasette aktif rol alırken bazı vatandaşlar siyasette pasif rol almayı tercih etmektedirler (Eroğul, 2012). Vatandaşların bu tercihi bizzat kendilerini ilgilendiren konularda değişebilmektedir. Siyasi olarak pasif duruş sergileyen

vatandaşların, kişisel olarak kendilerini ilgilendiren mevzularda aktif duruş sergileyebildikleri gözlemlenmiştir.

Sınıflandırmalardan ikincisi ise, siyasete aleni ve zımni katılımıdır (İlter, 2021). Bu sınıflandırmaya göre vatandaş, siyasal eylemlerini kamuoyuna açık şekilde ya da kendine özgü olacak biçimde gizli de yapabilmektedir. Vatandaşların parti üyesi olma, toplantılara katılma, parti faaliyetlerinde etkin görev alma gibi davranışları siyasete aleni katılma olarak adlandırılır (Çetin H. , 2017). Siyasete ilgi duymayıp oy kullanmayan ya da sadece vatandaşlık görevini yerine getirmek için oy kullanan vatandaş ise siyasete zımni olarak katılmaktadır. Üçüncü sınıflandırma ise zorunlu veya bağımsız katılımıdır. Bu sınıflandırma türünde önemli olan yasalardır. Yasalar gereği yapılan eylemler zorunlu katılımı oluştururken vatandaşların bağımsız iradeleri ile özgürce gerçekleştirebilecekleri, yasalara dayanmayan eylemleri bağımsız katılımı oluşturmaktadır (Ebrahimi, 2018).

İlter'in aktardığı üzere Milbraht'ın yaptığı sınıflandırmalardan dördüncüsü ise sürekli ya da süreksiz katılımıdır. Bu sınıflandırmaya göre hükümete yöneltilen hizmet talebi, parti üyeliği gibi eylemler sürekli katılımı oluşturmaktadır (Ebrahimi, 2018). Fakat seçim dönemlerinde vatandaşların sadece oy kullanarak gerçekleştirdikleri katılım ise süreksiz katılım olarak isimlendirilir (İlter, 2021). Beşinci sınıflandırmada ise yükümlülük ve talepler siyasal katılımı belirlemektedir. Bu katılım türünde veren-alan ayrımına gidilmiştir. Diğer bir deyişle sisteme katkıda bulunan eylemler siyasal katılmanın veren tarafını oluştururken, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde var olan kamu politikalarından yararlanmak ya da yeni kamu politikaları talebinde bulunmak siyasal katılımın alan tarafını oluşturmaktadır (İlter, 2021). Altıncı sınıflandırma açıklayıcı ve araçsal katılımıdır. Bu sınıflandırmanın ayrımı açıklayıcı katılımın kendisini amaç olarak kabul etmekle başlar (Ebrahimi, 2018). Böylelikle açıklayıcı katılım “siyasal mücadeleye yönelik eylemleri” oluşturur (Tosun & Tepeciklioğlu, 2017). Araçsal siyasal katılım ise amaca yönelik eylemlerdir. Geçiş eylemleri olarak da nitelendirilen araçsal eylemler, siyasi bir liderle ilişki kurmak, bir partiye nakdi yardımda bulunmak, mitinglere katılmak gibi şekillerde ortaya çıkabilmektedir (Karakoç, 2018).

Yedinci sınıflandırma sözlü ya da sözsüz katılımıdır. Bu katılım türü açık oturum gibi siyaset tartışılabilen ya da protesto yürüyüşüne katılma gibi sessiz

gerçekleştirilen katılımı ifade eder. Son olarak ise toplumsal ve toplumsal olmayan katılımdan söz etmek mümkündür. Grup dinamiğini barındıran ve toplumun diğer bireylerini de ilgilendiren katılım toplumsal, kişisel bir katılım durumunun olduğu, kararların eşit düzeyde alınmadığı durumda toplumsal olmayan katılımdan söz edilir (İlter, 2021).

Siyasal katılım da eylem biçimlerini anlamak için geleneksel ve geleneksel olmayan katılım ayırımına da gitmek gerekmektedir. Geleneksel katılım, çoğunlukla seçim döneminde ortaya çıkan eylemler bütünüdür (Karakoç, 2018). Oy vermek, maddi olarak bir partiyi desteklemek, parti içerisinde görev almak gibi eylemler geleneksel katılıma örnek gösterilebilir. Geleneksel olmayan katılım türünde ise, yasal gösteri olduğu gibi yasal olmayan eylemlerin de (boykot, grev vb.) varlığından söz etmek mümkündür (İlter, 2021). Buradan da anlaşılacağı gibi siyasal katılma her zaman yasal yollarla olmayabilir. Olağan dışı olarak nitelendirilen bu katılım türü çoğu zaman yasal yolların kullanılamamasından, baskı ve tehditten kaynaklanabilmektedir (Tosun & Tepekçiklioğlu, 2017). Vatandaşlar genellikle, siyasal alandaki beklenti ve istekleri karşılanmadığında, taleplerini yasal yollarla siyasal otoritelere aktaramadıklarında olağan dışı siyasal katılma yollarına başvurumaktadırlar.

Siyasal katılımın aktörleri başta vatandaş olmak üzere, siyasetle ilgilenen merkezi yönetimin temsilcilerini, merkezi yönetimin taşra teşkilatını, siyasi partileri, sivil toplum kuruluşlarını, sendika üyelerini ve daha sayılabilecek birçok yelpazeyi kapsamaktadır (Akıncı & Eriş, 2019).

Bu çalışmada seçmen davranışı, siyasal katılım düzeyleri çerçevesinde incelenmiştir. Seçmen davranışının fiili bir şekilde gerçekleşmesini ifade eden oy verme eylemi ise çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Bu bakımdan çalışmada geleneksel siyasal katılım türü öne çıkmaktadır. Etkili olan aktörler ise vatandaşlar ile siyasi partiler olarak belirlenmektedir.

1.1.3. Siyasal Katılım Düzeyleri

Siyasal sistemin meşruluğu açısından önemli bir gösterge olan “siyasal katılım düzeyleri” genellikle bireylerin veya grupların siyasi süreçlere katılımını ölçen bir kavramdır. Siyasal düzen içerisinde her bireyin siyasi eylemlere aynı

derecede ilgi duymasının mümkün olmadığını belirtmiştik. Bazı bireyler çok etkin bir şekilde bu sürece dahil olurken bazı bireyler orta derecede bazı bireyler ise hiç dahil olmamaktadır. Siyasal eylemlere katılma düzeyleri Milbraht tarafından üçlü gruplandırma sistemi ile sınıflandırılmıştır (Akıncı S. , 2014). Milbraht yaptığı bu sınıflandırmada siyasal eylemlerin gerçekleştirilmesinin zorluk derecesini baz almıştır.

Gruplandırmanın ilk basamağı Milbraht'a (1971) göre yapılması en zor eylemlerden oluşmaktadır. “Gladyatör eylemler” olarak adlandırılan bu ilk basamakta kamusal bir alanda ya da siyasal parti içerisinde görev almak, seçim kampanyalarında çalışmak, bir partide aktif üyeliğe sahip olmak, siyasal amaçlı fonlar toplamak, aday belirleme toplantıları-strateji toplantılarına katılmak gibi eylemler yer almaktadır (İlter, 2021, s. 224).

Gruplandırmanın ikinci basamağı ise “izleyici eylemleri” ya da “gözlemci eylemler” olarak isimlendirilen siyasal eylemlere en basit katılmanın gerçekleştirildiği düzeydir (Akıncı S. , 2014). Bu düzeyde bir kişiyi belirli bir siyasal yönde etkileme faaliyetlerinden, siyasal söylemlere karşı açık olmaktan, oy kullanmaktan, bir siyasal tartışma başlatmaktan ve siyasal parti posterini taşınır ya da tanışmaz mallar üzerinde bulundurmaktan söz edilebilir.

Gruplandırmanın son basamağını ise “aracı eylemler” ya da “geçiş eylemleri” olarak nitelendirilen diğer iki eylem türünün arasında kalan eylemler oluşturmaktadır. Kişisel olarak bir parti ya da adaya fon yardımında bulunmak, siyasal kampanyalara dahil olmak ya da bir mitinge katılmak gibi eylemlerden söz edilebilir. Söz konusu siyasal katılım düzeylerine bakıldığında siyasal söylemlere açık olmaktan, siyasal partide aktif bir görevde bulunmaya kadar birçok faaliyet ve tutum siyasal katılıma dahil edilmektedir. Buna karşın söz konusu sınıflandırmanın ülkeden ülkeye, zamandan zamana ve seçim döneminden seçim dönemine değişebileceğini unutmamak gerekir (İlter, 2021, s. 224). Siyasete duyulan ilgi diğer bir deyişle siyasal katılım düzeyi, bireyin toplumla bütünleşmesi oranında artmakta, toplumla bütünleşmeyi engelleyen durumların varlığında azalmaktadır (Yolçu, 2017).

Katılım düzeyleri ile ilgili farklı bir sınıflandırma Verba ve Nie (1972) tarafından yapılmıştır (Verba & Nie, 1972). Bu sınıflandırma biçiminde Verba ve Nie altı tür siyasal katılım düzeyine yer vermiştir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir;

- “Siyasal sürece hiç katılmayanlar” bu bireyler siyasal sürece dahil olmaktan kaçınmakta oy dahi kullanmamaktadır (Akıncı S. , 2014).
- “Salt oy kullananlar” sadece oy verme eylemini gerçekleştiren bireylerden oluşur (İlter, 2021).
- “Kişisel sınırlı katılmalar” da bireyler oy kullanma eyleminin yanı sıra genellikle kişisel sorunlarını çözmek üzere siyasal liderlerle iletişim halinde bulunmaktadır (Verba & Nie, 1972).
- “Topluluk düzeyinde katılmalar” ise belirli bir toplumsal sorunun çözümü için bir araya gelmiş ve siyasal yönetimi etkilemeye çalışan bireylerden oluşur (Verba & Nie, 1972).
- “Kampanyacılar” olarak ifade edilen gruplandırmada seçim döneminde etkin rol oynayan kişilerin varlığından söz edilmektedir.
- Son olarak ise her türlü siyasal faaliyette yer alan “aktifler “den bahsedilmektedir.

Sınıflandırmanın yapısına bakıldığında Milbrath’ın gruplandırması ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Milbraht’ın sınıflandırmasında olduğu gibi eylemler dar ve kolay kapsamdan, geniş ve zor kapsama doğru sınıflandırılmıştır.

Katılım düzeyleri ile ilgili yapılan farklı çalışmalardan da söz etmek mümkündür. Ancak yapılan çalışmaların çıkış noktası aynı taban üzerine kuruludur. Yani siyasal katılım düzeylerini ölçebilmek için öncelikle siyasi olayları gözlemlemek gerekir sonra siyasal olaylara karşı fikir sahibi olmak ve son olarak siyasi olayların içerisinde bulunmak gerekir (İlter, 2021) .

Bireylerin siyasal katılım düzeylerini etkileyen çeşitli faktörler mevcuttur. Bu faktörler; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi olabileceği gibi siyasi ilgi, vatandaşlık duygusu, parti sistemleri, din, aile vb. gibi günlük yaşamdan birey davranışlarını

şekillendiren başka faktörlerde olabilir (Kalaycıoğlu, 1994). Bahsi geçen sosyoekonomik, psikolojik faktörlerin yanında ülkelerin sahip oldukları seçim sistemlerinin ve yasalarının da bireylerin siyasal katılımı üzerinde etkili olduğunu unutmamak gerekir (Özhan, 2021). Yapılan çalışmalar ve araştırmalar incelendiğinde siyasal etki düzeyini şekillendiren faktörlerin genellikle spesifik olarak oy verme davranışına indirgendiği görülmektedir (İlter, 2021).

1.1.4. Demokrasi ve Siyasal Katılım

Dünya üzerinde var olan her devletin bir yönetim şekli bulunmaktadır. Devletlerin yönetim şekilleri birbirlerinden farklı olmakla birlikte her devletin kendisine örnek aldığı bir yönetim modelinden de söz etmek mümkündür (İzmir, 2020). Yönetim biçimlerinden demokrasi Eski Yunan'da uygulanmaya başlayıp günümüzde de farklı biçimlerde varlığını koruyan en yaygın yönetim biçimidir. Demokrasinin uygulanırken daha iyi bir etkileşime ulaşılabilmesi için bazı kavramlar ve uygulamalar önem kazanmıştır (İlter, 2021). Bu kavramlardan en önemlisi siyasal katılım kavramıdır.

Bu bölümde demokrasi ile siyasal katılım arasındaki ilişki açıklanırken, bu iki kavramın birbirini nasıl etkilediği ve demokrasinin sağlıklı işleyişi için neden siyasal katılımın önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Birçok ülkenin temel siyasi yapı taşı olarak kabul edilen demokrasinin sadece seçimlerle sınırlı olmadığını, toplumun siyasi süreçlere katılımını da içerdiğini unutmamak gerekir. Temel olarak halkın egemenliği ilkesine dayanan demokrasi, doğrudan, dolaylı, militan, radikal, katılımcı gibi farklı şekillerde görülebilmektedir. Bununla birlikte farklı ifade biçimleriyle de kullanılması demokrasi türlerinin çeşitlenmesine olanak tanımıştır (İzmir, 2020). Hem yapıları hem de uygulanış biçimleri farklılık da gösterse demokrasi *katılım* olgusuna dayanmaktadır. Yani demokrasi vatandaşların siyasi süreçlere aktif olarak katılmasıyla mümkündür.

Günümüzde en yaygın kullanım alanına sahip olan temsili demokrasi; iktidarın, halk arasından belirli periyodiklerle yapılan seçimler aracılığıyla belirlenmesidir. Diğer bir deyişle halkın halk tarafından yönetilmesidir. Bu tanıma göre temsili demokrasinin unsurlarını, seçilmiş bir iktidar, serbest ve yasal bir seçim

düzeni, tüm vatandaşların sahip olacağı katılım hakkı, olarak sıralayabiliriz (İzmir, 2020). Siyasal katılım ise bireylerin ve grupların siyasi süreçlere katılma ve etki sahibi olma yeteneğini ifade eder (Lüke, 2012). Siyasal katılımı ortaya çıkaran en temel unsur “halkın iktidarı” da denilen demokrasinin varlığıdır. Çünkü demokrasiler egemenliğin kaynağını Tanrı’dan değil bizzat yönetilenlerin kararlarından alır.

Demokratik işleyişin amaca ulaşabilmesi için vatandaşların demokratik sürece ilgi duymaları gerekmektedir (Kışlalı, 1987). Vatandaşların duydukları ilginin en büyük göstergesi katılım faaliyetlerinde ne ölçüde bulunduklarıdır. Siyasal karar alma düzeylerinde de bahsedildiği üzere bireylerin karar alma süreçlerinde bulunma ya da bulunmama hali katılım olarak ifade edilmektedir (Aydın A. , 2019). Bu nedenle siyasal katılım demokratik düzenin baş aktörüdür.

Siyasal katılım birçok şekilde gerçekleşebilmektedir. Özellikle farklı demokrasi anlayışlarında siyasal katılımın farklı yönlerinin ortaya çıktığını unutmamak gerekir (Özhan, 2021). Temsili demokrasilerde, en etkili siyasal katılım biçimi oy verme eyleminde bulunmaktır. Demokrasi ile siyasal katılım arasındaki ilişki bu bakımdan birbirini tamamlar niteliktedir. Siyasal katılım, demokrasinin temel işleyişini güçlendirmekte ve toplumun çeşitli kesimlerinin seslerini duyurmasına olanak tanımaktadır. Bu da demokrasinin meşruluğunu artırır ve hükümetlerin daha hesap verebilir olmasını sağlar. Ayrıca, siyasal katılım demokrasinin temel değerleri olan özgürlük, adalet ve eşitlik üzerinde de olumlu bir etkiye sahiptir. Çünkü siyasal katılım, vatandaşların özgürce ve diğer bireylerle eşit ölçüde kendilerini ifade etmelerine izin vermektedir.

1.1.5. Siyasal Katılım Koşulları ve İşçi Sınıfı

Demokrasinin temel özelliklerinden biri olan siyasal katılım, bireylerin veya grupların politik süreçlere aktif olarak dahil olmasını ifade etmektedir. Bu sebeple davranış türü olarak incelendiğinde siyasal katılmanın gerçekleşebilmesi için birtakım koşulların varlığından söz etmek gerekir. Öyleyse, birinci koşul katlanılacak bir durumun bulunmasıdır. Diğer bir deyişle bağımsız bir devlet oluşumunu barındırmasıdır (Eroğul, 2012). İkinci koşul, katılacaklar için güven ortamının oluşturulmasıdır. İnsanlar bedenleri ve düşünceleri tehdit altında iken gerçeği yansıtamazlar. Bu durum siyasal katılım içinde geçerlidir. İç ya da dış tehdit

ortamında vatandaşlar kendi yönetimlerini belirleyemezler. Vatandaşların tehdit ortamına tepkisi, kendilerini güçlü yönetimlere teslim etmekten ibarettir (Eroğul, 2012). Özetle siyasal katılımdan söz edilebilmesi için içte güvenliğin sağlanması ve vatandaşların hukuk devletinin güvencelerine sahip olması, dışta ise bağımsız bir devletin hüküm sürmesi gerekmektedir.

Siyasal katılmanın gerçekleşebilmesi için üçüncü koşul ise tüzel çevrenin varlığıdır. Eşit koşullarda yönetimde bulunma, seçme ve seçilme özgürlüğü, yargı bağımsızlığı gibi yasal ortamın oluşması siyasal katılım için önemli bir koşuldur. Son koşul ise ideolojik varsayımın gerçekleşmesi için asgari bir iletişim düzeyinin varlığıdır. İletişim düzeyinin etkinliği söz almanın serbest olması, konuşma hürriyetinin bulunması gibi bireysel ifade özgürlüklerine yer verilmesi ile gerçekleşebilmektedir (Öztürkci, 2019). Bu nedenle söylem tercihleri vatandaşların yönetime katılabilmeleri için önemli bir vurgudur.

Siyasal katılımdan söz edilebilmesi için yukarıda sayılan koşulların sağlanması gerekmektedir. Lakin katılma eyleminin en etkili sonucu doğurması için katılma kitlelerinin de belirlenmesi önemlidir. Siyasal katılım kitlelerinde işçi sınıfa bakıldığında, sivil toplum kuruluşlarından, yerel topluluklardan ve etnik gruplardan farklı olmalarının birkaç nedeni üzerinde durulabilir. İşçiler belirli bir ücret karşılığında emeğini satan, genellikle fiziksel gücünü kullanan ve halkın bir parçası olan bireylerdir. Bu nedenle konuya sınıfsal açıdan bakıldığında, işçilerin ya da emekçi sınıfın siyasal katılmada etkisiz kaldığını, katılımın ağırlıklı olarak üst düzey yöneticiler tarafından gerçekleştirildiğini belirten çalışmaların yanında demokrasinin kurumsallaşmasında işçi sınıfının en etkili unsur olduğunu bununla beraber katılma eyleminin en fazla sendikalar aracılığıyla gerçekleştirildiğini dile getiren çalışmalar da vardır (Önen, 1994).

İşçi sınıfı çoğunlukla düşük ve orta gelir düzeyine sahip kitlelerden oluşur. Siyasal katılımda var olan diğer aktörlerden ekonomik açıdan daha zayıf konumda bulunan bu sınıfın çalışma koşulları, ücretleri ve direnişleri, siyasi taleplerini iletme ve politik süreçlere etki etme yeteneklerini etkileyebilmektedir (Dereli, 1995). Toplumsal muhalefetin önemli bir aktörü olan işçi sınıfı, genellikle belirli bir politika ve sorunlara karşı örgütlenerek kendi çıkarlarını savunmak için mücadele eden topluluklardır. Ortak bir mücadele birliği ile hareket eden işçi sınıfı

mensupları neoliberal politikaların yarattığı işsizlik ve yoksulluk karşısı bir sistemde meydana gelmiştir (Sevgi, 2012). Taleplerini iletmek ve mücadelelerini koordine etmek için toplumsal muhalefetle bütünleşmiş bu işçi hareketleri beraberinde Toplumsal Hareket Sendikacılığı (THS) olarak adlandırılan süreci başlatmıştır (Akkaya, 2004). Bu süreç işçilerin verdiği mücadelenin klasik emek-sermaye çatışmasının ötesine taşınmasını dile getirmektedir.

Toplumsal hareket sendikacılığı giderek artan tüketim toplumu anlayışında hak kayıplarına karşı bir direniş olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle sadece neoliberal sisteme karşı değil doğrudan kapitalist sisteme karşı bir direniş göstergesidir (Sevgi, 2012). THS süreci düşünüldüğünde işçilerin çoğunlukla, sendikalar veya işçi partileri gibi örgütler aracılığıyla politik süreçlere katıldıkları görülmektedir. Bu oluşumlar işçilerin seslerini duyurmasını sağlamakta ve politik taleplerini toplu bir şekilde iletmekte büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle diğer toplumsal gruplardan farklı olarak işçilerin örgütlü yapısı ve bu yapıların politik katılım üzerindeki etkisi oldukça belirginlik kazanmaktadır.

Türkiye’de ise doğrudan Toplumsal Hareket Sendikacılığından bahsetmek mümkün değildir (Sevgi, 2012). Fakat taşıdığı unsurlar bakımından 1990 yılında yaşanan Zonguldak Madenci Grevi ve Yürüyüşü, THS’ye benzemektedir. Maden işçilerinin başlattığı bu direniş, dönemin yeni düzeni neoliberal politikaların eleştiri ortamında gerçekleşmiştir. Bu bakımdan THS unsuru taşıyan bir yapılaşmanın Zonguldak madenci grevine yansıdığı söylenebilir. Yaşanan bu grev, aynı zamanda işçi taleplerinin sadece ekonomik değil politik birer amaç taşıdığının da göstergesi olmuştur (Sevgi, 2012). Bu bağlamda işçi direnişleri, siyasal katılımın önemli bir bileşeni olarak kabul edilebilir. Toplumsal muhalefetin merkezi konumuna gelen maden işçileri, hak arayışının toplumsal ve ekonomik boyutunu aşarak, taleplerinin politik bir boyut kazanmasına yol açmıştır (Akkaya, 2004).

Ekonomik ve sosyal yaşamın temel taşı olan işçiler, demokrasinin sağlıklı işlemesi için kritik bir unsur olarak kabul edilmektedirler. İşçilerin, çalışma koşullarından ücret düzenlemelerine, sosyal adalet mücadelelerinden işçi haklarına kadar birçok konuda söz sahibi olmaları aslında emekçi sınıfının, siyasal katılımın bir parçası olduğunun en büyük göstergesidir (Çalışkan & Batmaz, 2022). İşçi sınıfın söylemleri ile yönetimde söz sahibi olması hem işçilerin kendi çıkarlarını

koruması hem de toplumun genel refahını artırması açısından büyük önem taşımaktadır.

Çağdaş demokrasilerde işçi sınıfının siyasal katılımı sağlama mücadelesi için işçi sendikalarının önem kazandığını söylemek mümkündür. 19. yüzyılda sanayi devrimiyle birlikte başlayan süreçte işçilerin kötü koşullara maruz kalması, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve insanlık dışı çalışma şartları sendikalaşma sürecini hızlandırmıştır. İşçi sendikaları, modern endüstriyel toplumların önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmış ve işçilerin ekonomik ve sosyal haklarını korumak için mücadele etmiş örgütlerdir (Maguire, 2021). Bu nedenle işçi sendikaları genellikle sosyal adalet, eşitlik ve işçi hakları gibi geniş toplumsal meselelere odaklanan hareketlere öncülük ederler (Önen, 1994). Bu tür hareketler, işçilerin siyasal katılımını artırır ve toplumun genel olarak daha demokratik bir yapıya doğru ilerlemesine katkıda bulunur. Politik süreçlere doğrudan müdahale aracı olan işçi sendikaları, işçilerin haklarını savunmak için lobici bir güç olarak eylemde bulunan topluluklardır. Özetle sendikal hareketler ve sosyalizm vurgusu, işçi sınıfının politik davranışlarını oldukça etkileyebilmektedir.

İşçi sendikalarının etkisi ve gücü, politik ve ekonomik koşulların yanı sıra sendikal örgütlenmenin kendisi üzerindeki değişimlere bağlı olarak farklılık gösterebilir (Eyidiker, 2019). Sınıfsal bilince sahip olan bu bireylerin farklı ideolojileri benimsemesi, sendika hareketlerinde çeşitlenmeye sebep olabilmektedir (İnce, Koçak, & Küçük, 2023). Bunun yanında işçilerin bireysel siyasal katılımını etkileyen birçok etmenden de söz etmek mümkündür. Dahası işçilerin çıkarları, işverenlerin çıkarlarıyla çatışabilmektedir. Bu nedenle işçilerin politik katılımı sıklıkla ekonomik taleplerin gündeme getirilmesiyle ilişkilidir. Çalışma kapsamında diğer kitlelerden farklı olarak emeğin taşıyıcısı ve üretim sürecinin önemli aktörü olan üretim işçilerinin siyasal katılım düzeyleri üzerinde durulacaktır.

1.2. Seçmen Davranışı

“Seçmek” bireyin kendine ait hissettiği, en makro ya da en uygun olanı belirleme davranışdır (Demirtaş, 2015). Demokratik sistemlerde “seçmek” ise halkın, kendilerini temsil edecekleri yöneticileri belirleme işlemidir.

Seçmen davranışı, siyasal süreçlere katılımın ölçülebilmesini sağlayan tercihler bütünüdür. Siyasal alanda seçmen davranışı bireyin iç dünyasında gelişen durumlardan hareketle eylemde bulunma ya da bulunmama durumunu ifade etmek için kullanılır. Bireyin içinde bulunduğu psikolojinin, sosyal çevrenin ve inanç sisteminin seçmen davranışı tutumunda büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır (Çaha, 2022). Bu nedenle bireyin davranışları toplumun kültüründen ve toplumun normlarından ayrı düşünülemez (Karahana Uslu, Bozkurt, & Tüfekçioğlu, 2016).

Birey olarak seçmenler, siyasete aynı ilgiyi göstermezler. Bazı seçmenler siyasi sürece aktif olarak katılırken bazı seçmenler siyasi sürece uzak durma eğilimdedirler (Öztürk Küçük & Toklu, 2020). Seçmen davranışı, seçmenlerin hangi faktörlerin tercihlerini etkilediğini, nasıl siyasi bilgi edindiklerini, siyasi partilere ve adaylara nasıl tepki verdiklerini anlamak için kullanılır. Bu süreçte asıl olarak seçmenin sandığa gitmeme tercihinin de bulunması, seçmenin genel siyasi süreçte nasıl hareket ettiğini anlamak için kullanılan bir durumdur.

Ait olduğu ülkenin bir ferdi olarak, demokratik süreçlerde söz sahibi olan bireyler, oy verme tercihinde bulunurken, politik kültürün etkisi altında kalabilmektedirler (Karahana Uslu, Bozkurt, & Tüfekçioğlu, 2016). Karar alma süreçlerinde politik kültürün yanı sıra, eğitim, gelir seviyesi, siyasi kampanyalar da tercihin yönünü değiştirebilmektedir. Bu bağlamda seçmen davranışı, insanların siyasal karar alma sürecinde, hangi adaya veya hangi partiye eğilim göstereceklerini belirlemek için sergiledikleri tutum ve davranışlardır.

Genellikle seçmen davranışı içerisinde değerlendirilen oy verme davranışı ise, seçim zamanlarında gerçekleşen ve seçmenlerin sandık başında hangi partiye veya adaya oy verdiklerini ifade eden kavramdır. Oy verme davranışında sandığa gitmeme diğer bir deyişle tercihte bulunmama durumu söz konusu değildir. Bu nedenle oy verme davranışı seçmenlerin tercihlerini fiili olarak ifade ettiği eylem olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1. Oy Verme Davranışı Kuramları

Oy verme davranışı, bireylerin yaşadıkları bölge veya ülke genelinde yapılan seçimlerde, belirli bir süre ile kendilerini yönetecek olan liderleri seçmek amacıyla, yerel ya da genel seçimlere katılarak sergiledikleri siyasal davranış biçimidir. Bir

başka tanıma göre, oy verme davranışı bireyin, seçim döneminde sergilediği tutum ve davranışlardır (Erdoğan, 2018). Oy verme, seçmen davranışının fiili bir şekilde gerçekleşmesi durumudur. Somut hale dönüşen oy verme davranışı, siyasal katılımın en yaygın şekilde gerçekleşmesine olanak tanır (Eke, 2008).

Oy verme davranışı bireysel bir davranış biçimi olmakla beraber, sosyal kültürel ve ideolojik pek çok etmenden etkilenmektedir. Bireyin seçme ve beraberinde oy verme davranışında etkili olan etmenlerini; oy verme davranışını yakından ya da uzaktan etkileyen etmenler ve siyasal olmayan dışsal etkiler olarak gruplandırmak mümkündür (Nie, Verba, & Converse, 1989). Genellikle bir sosyal sınıfa ait olan normlar siyasal olmayan dışsal etkiler arasında değerlendirilmektedir (Nie, Verba, & Converse, 1989). Her ne kadar dışsal olarak ifade edilseler de bireyin siyasal yönelimini etkiledikleri için son zamanlarda diğer etmenlerle beraber ele alınmışlardır.

Günümüze kadar yapılan çalışmalarda, seçmenlerin, bireysel faydalarını düşünüp maddi refahlarına göre mi, bulunduğu sosyal grubun aidiyet duygusuna göre mi yoksa çocukluktan gelen alışkanlıkları dolayısıyla mı tercih yaptıkları sorularına verilen cevaplar oy verme davranışını biçimlendiren etmenlerin neler olduğunu açıklamada kullanılmıştır (Teyyare & Avcı, 2016). Bu açıklamalar üç yaklaşım etrafında ele alınmıştır. Bu yaklaşımların temel varsayımı tümdengelim ya da tümevarımdır. Anthony Downs'ın *An Economic Theory Of Democracy* adlı çalışması ile literatüre kazandırılan tümevarım varsayımı, seçmen davranışı ve seçmenin oy tercihini belirlerken etkilendiği etmenler hakkında birtakım varsayımlarda bulunarak hareket etmesi durumudur (Kalkan, 2023). Varsayımlardan hareket eden araştırmacı, Philip Converse tarafından daha akılcı olarak nitelendirilmiştir (Nie, Verba, & Converse, 1989). Bu yöntemde araştırmacı, benzer etmenlerin ortaya çıkaracağı yeni sonuçlar hakkında fikir sahibi olabilecek diğer bir deyişle yeni etmenlerden yola çıkarak yeni varsayımlarda bulunabilecektir.

Tümdengelimli yöntemde ise öncelikli olarak kuramın belirlenmesi gerekecektir. Kuramın kavramlarından yola çıkılarak varsayımlara, varsayımlardan yola çıkılarak sonuçlara ulaşılması durumudur (Nie, Verba, & Converse, 1989). Tümdengelim ve tümevarımdan hareketle oy verme yaklaşımlarını psikolojik

yaklaşım, sosyolojik yaklaşım ve rasyonel tercih yaklaşımı olarak sınıflandırabiliriz.

Seçmenin kendini partiye bağlı hissettiği psikolojik yaklaşımda, önemli olan bireyin kendisi ve bireyin iç dünyasıdır. Partiyle özdeşme olarak da bilinen psikolojik yaklaşım da tutumların yoğunluğu ölçülmektedir (Avcı, 2015). Psikolojik yaklaşıma göre, bireyin kazandığı siyasal tutum ve davranışlar, çocukluktan itibaren gelen alışkanlıkları ve bireyin bulunduğu çevre ile yakından ilişkilidir.

Oy verme tercihlerini açıklayan diğer bir yaklaşıma göre birey için önemli olan “niçin” sorusudur (Houghton, 2015). Sosyolojik yaklaşım ekseninde ele alınan “niçin” sorusunda önemli olan bireyin iç dünyası değil, içinde bulunduğu sosyal çevrenin koşullarıdır. İçerisinde bulunduğu çevrenin daimî üyesi olan birey sosyal olarak politikleşmekte ve bireyin kararları grup normları etrafında şekillenmektedir (Avcı, 2015). Bu nedenle sosyolojik yaklaşımda bireyin içinde bulunduğu, sosyal yaşam, ekonomik statü, yaşanan coğrafi mekân gibi etmenler siyasal katılımın yönünü oldukça etkilemektedir.

Seçmenlerin kendi çıkarları ekseninde hareket ettiğini savunan rasyonel tercih teorisi yaklaşımına göre bireyler akla uygun yani yarar temelli bir akılcılık vurgusu ile hareket eden varlıklardır (Filiz, 2019). Kişisel yararının peşinde koşan birey, rasyonel tercih teorisine göre *homo economicus* olarak tanımlanmaktadır (Özalp, 2011). Kişisel yarar ya da çıkar siyasal alanda yönetilen sınıfın fayda, yöneten sınıfın kâr maksimizasyonunu nitelemektedir. Rasyonel tercih teorisi yaklaşımına göre birey ihtiyaçlarına en iyi hizmet edecek partiyi değerlendirerek oyunu ona göre kullanma eğilimdedir. Seçmenin, sadece politik sürece odaklanarak sosyal çevreyi yok sayması ayrıca politik bilgiye tam sahip olmak istemesi rasyonel tercih teorisini, diğer yaklaşımdan ayıran bir özelliktir (Özkan, 2007). Tam bilgiye sahip olmak isteyen seçmenin oy tercih yönü, maksimum fayda sağlayacakları partinin programıyla doğru orantılıdır.

Tercihleriyle siyasi iktidarı belirleyen bireylerin, oy verme davranışını yönlendiren etmenler yukarıda tartışılan oy verme davranışı kuramlarına dayalı olarak aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İktidarın izlediği siyasi politika bir sosyal grubun çıkarlarını ne ölçüde etkiliyorsa, o sosyal grubun oy verme eğilimi o derecede artmaktadır.
- İktidar kararları seçmen tarafından ne kadar çok biliniyor ve aynı zamanda siyasi politikalar seçmenin kendisiyle ne kadar ilgiliyse, oy verme eğilimi o derecede artmaktadır.
- Bir lidere, bir ideolojiye veya bir partiye duyulan "duygusal bağlılık" ne ölçüdeyse oy verme davranışı aynı ölçüde artmaktadır.

1.2.1.1. Psikolojik Yaklaşım

Psikolojik oy verme yaklaşımı, bireylerin siyasi tercihlerini belirlerken etkilendikleri bilişsel ve duygusal etmenleri bir bütün olarak değerlendirmektedir. Psikolojik yaklaşım seçmenin bir partiye ya da adaya duyduğu sevgi bağını ifade etmek için kullanılır (Özkan, 2007). Bu bağ kişinin, duyguları ve algıları etrafında şekillenmektedir.

Siyaset sosyolojisini ilk defa psikolojik alana doğru kaydıran, Michigan Üniversitesi Ulusal Seçim Araştırmaları tarafından hazırlanan Amerikan Seçmeni adlı çalışmadır (Dökmen & Ova, 2016). Bu çalışma literatüre sunulan, bireyler üzerine odaklanmış ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Çalışmanın temel tezi, seçmenin bağlılık boyutundaki tercihlerinin, seçmenin psikolojik durumuyla doğrudan ilişkili olduğudur (Nie, Verba, & Converse, 1989).

Psikolojik yaklaşım, seçmen davranışlarında bireylerin, çocukluktan itibaren başlayan sosyalleşme sürecinin büyük ölçüde etkili olduğu varsayımından yola çıkar. Psikolojik yaklaşıma göre siyasal katılımın yönünü ölçmek için geçmişe dönük hareket edilmesi gerekmektedir. Houghton'un aktardığı üzere Angus Campbell ve arkadaşları (1960) seçmenlerin büyük bir çoğunluğunun erken yaşlarda kazandıkları deneyimler nedeniyle, siyasi partilere karşı duygusal bağlılık eğilimi gösterdiklerini ifade eder (Houghton, 2015). Hatta aksi bir değişiklik olmadığı sürece, bu bağlılık hayatları boyunca devam eder.

Bu yaklaşıma göre, bireylerin sosyal çevredeki diğer etkenler sonucu edindikleri siyasal ideolojik yönelimleri, seçmen davranışına yön vermektedir (Beren, 2013). Seçmenlerin siyasal katılımının yönü, bireysel duygularını yansıtsa

bile, seçmenlerin eğilimleri partinin yapısı gereği kısıtlanabilmektedir. Campbell ve arkadaşları, kısıtlanabilen bu bağı “güçlü ancak sabit olmayan bir bağ” olarak yorumlamışlardır (Urul, 2017). Parti bağlılığı (özdeşleştirme) ile ilgili olarak önemli bir husus, seçmenlerin büyük oranda istikrarlı yapısı ve değişime karşı gösterdikleri tutumdur. Bu bağın değişken olma sebebi, kısa süreli sosyal etmenlerdir.

Michigan ekolüne göre, önemli olan “bireysellik”tir. Michigan ekolü üyeleri, bir partiye yönelik geçmiş olumsuz algıların, partilerin kendisi kadar önemli olmadığına vurgu yapmaktadır (İspir & Ceylan, 2020). Örneğin; parti iktidarda iken kötü bir yönetim icra etmiş olabilir ya da parti üst üste birkaç seçim kaybetmiş olabilir ya da seçmenin desteklemediği politikaları desteklemiş olabilir. Bu seçmen için önemli değildir çünkü seçmen partiye bağlılık duygusu ile bağlıdır. Yani parti onun partisidir. Birçok seçmen, seçimlere ilişkin bu tarz olumsuzluklarda, “filtreleme” eğilimi göstermektedir (Houghton, 2015).

Psikolojik yaklaşımın temelini, partizanlık kavramı özetlemektedir (Teyyare & Avcı, 2016). Partizanlık, seçmenlerin kendilerini bir partiye taraftar olarak görmeleri şeklinde ele alınabilir. Bu bakış açısına göre, güçlü partizanların hoşlanmadıkları bilgileri algıda seçicilik yaparak görmezden gelme eğilimleri olduğu söylenebilir (Houghton, 2015). Psikolojik sevgi bağı olarak ifade edilen bu bağ, bilişsel tutarlılığımızın devam ettirilmesinin bir sonucudur. Seçmenin partiyle özdeşmesi için herhangi hukuksal bir bağlantının bulunması şart değildir.

Psikolojik yaklaşımda adayların duruşlarının da siyasal yönelimi etkilediği ifade edilmektedir. Seçmenin kısa süreli değişiklik talep etmesinin en önemli nedeni, adayın kimliğinden kaynaklanan sorunlardır. Seçmen kendi partisinde ya da başka bir partinin adayından olumlu-olumsuz etkilenebilmekte ve tutumlarında tek seferlik değişikliğe gidebilmektedir (Toksöz & Evre, 2018).

Amerikan Seçmeni üzerine yapılan çalışmanın detaylarına göre, partiye duyulan bağlılığın, değişmez bir psikolojik tutumdan kaynaklandığı söylenebilir. O halde bu yaklaşım, seçmen ile parti arasında çocukluk dönemlerine uzanan bir bağın etkisidir. Akgün’e göre, bağımlılık boyutunda seçmenler, yaşadıkları

dönemle ilgili bilgi sahibi olmasalar bile, tuttıkları partilerin yorumlarıyla fikir sahibi olabilmektedirler (Akgün, 2000).

Psikolojik yaklaşım 1970’li yıllardan sonra bireylerin tarafsız olduklarını söylemeleri üzerine tartışılmaya başlanmıştır. Kendilerini bir partiye bağımlı hissetmeyen seçmenler için bu yaklaşım yetersiz kalmış ve oy verme yönünü etkileyen başka etmenlerin de olabileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır (Özkan, 2007).

Sonuç olarak, psikolojik yaklaşımın savunucuları, seçmenlerin büyük olasılıkla çocukluktan bu yana bir parti ile özdeşliklerini ve zamanla bu özdeşinin siyasal katılımlarını etkilediğini savunur. Yaklaşımına göre seçmenin çocukluk dönemlerinin sosyal etkileri, güvenlik ortamı, dini inanışları ve en önemlisi duygusal bağlılığı seçmenin bireysel tutumlarını doğrudan etkilemektedir. Ancak karşılaştıkları olaylar ile inanışlarının çatışması durumunda psikolojik bir huzursuzluk ortamı meydana gelir. Böylesi bir durumda seçmen belirsizliğinden kurtulmak için bir defaya mahsus tercih değişikliğinde bulunarak, istikrarlı durumuna dönebilmek için yüksek derecede empati ve motivasyona ihtiyaç duyar (Houghton, 2015).

Yukarıda belirtildiği üzere temel varsayımları “partiye duyulan duygusal bağlılığın seçim döneminde tercihlere olumlu olarak yansıdığı” ifade edilen psikolojik model, küçük yaşlarda diğer etkilerden daha çok maruz kalınan ailevi siyasal etkinin tercihlere yansımaları durumudur (Güllüpcinar, Diker, & Aslan, 2013). Seçmenler ideolojilere sahip olmanın yanı sıra seçmenlerin birçoğu ideolojik terimlerin ne anlama geldiğini dahi bilmemektedir (Houghton, 2015). Birçok seçmen için oy verme davranışı sosyal bir sorumluluktan ibaret, içgüdüsel alışkanlıktır. Ortalama bir seçmen, siyasi arenada neler olup bittiğinden yeterince haberdar değildir ve ortalama seçmen seçim bildirisini incelemeye yeterince zaman bulamaz. Bunun sonucunda da seçmenler, erken yaşlardan itibaren içinde bulundukları sosyal çevrenin bir uzantısı olarak yakınlık kurdukları partilere oy verme eğilimindedirler. Böylelikle, seçmenler duyguları ile hareket ederek, karmaşık olan karar verme sürecini basitleştirirler (Doğan & Tokgöz, 2022).

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında Türk seçmenin partiyle özdeşleşme sebebiyle tercih yaptığı bazı dönemler olduğu görülmektedir. Özellikle

modern devlet ekolünü benimseyen bireylerin, Cumhuriyet Halk Partisi adayına yakınlık duyması, siyasal özdeşleşmeye bir örnek olarak gösterilebilir (Gül & Cansever, 2015). Cumhuriyet Halk Partisi seçmeni, partiyle öyle özdeşleşmiştir ki, kendilerini, “sosyal demokrat” ya da “demokratik sol” olarak tanımlamaktadırlar (Özkan, 2007).

Özetlenecek olursa; parti ile özdeşleşme modeline göre seçmenler, çocuklukta kazandıkları parti bağlılığını yaşam boyu sürdürmektedir. Bu nedenle oy verme davranışı, partiye yakınlık ve seçmen tepkisi olarak iki döneme ayrılmaktadır. Temel olarak oy verme yaklaşımı bu iki dönemin etmenlerinin etkileşiminin bir sonucudur.

1.2.1.2. Sosyolojik Yaklaşım

Seçmen tercihine sosyal dinamiklerin büyük ölçüde etkisi olduğunu vurgulayan sosyolojik yaklaşım; psikolojik ve rasyonel yaklaşımın bireysellik vurgusunu reddederek grup normları konusuna odaklanmaktadır. Niçin oy verildiği sorusuna din, toplumsal statü, coğrafi mekân gibi etmenleri ön plana çıkararak cevap veren yaklaşımın temel varsayımı, oy vermenin temel olarak bir sosyal deneyim olduğu ve aynı sosyal çevreyi paylaşan insanların aynı adaya oy vermelerinin kaçınılmaz olduğudur (Özkan, 2010).

1940’lı yıllarda ilk seçmen davranışı çalışmaları Amerika Birleşik Devletleri’nde sosyolojik yaklaşıma dayanarak yapılmıştır. Amerika’da yapılan bu çalışma ile seçmenlerin, oy tercihinde bulunurken ne gibi etmenlerden etkilendiği araştırılmıştır (Dökmen & Ova, 2016).

Columbia Ekolü olarak da bilinen sosyolojik yaklaşıma göre, siyasal tercihlerin belirlenmesinde kişisel tutumlardan ziyade, seçmenin ait olduğu sosyal çevre ve gruplar önemlidir (Banazlı, 2019). Bu yaklaşıma göre seçmenlerin, etnik, mesleki, eğitimsel ve dinsel ayrışmaları sosyal farklılaşmanın temel nedenidir. Sosyolojik yaklaşımın temelinde, seçmenin siyasal katılımının gruplara ait sosyal kimlikler etrafında belirlendiği varsayımı yatmaktadır.

Sosyolojik yaklaşıma göre, toplumsal tabakalaşmanın parti tercihlerini yansıttığı söylenebilir. Seçmen davranışı üzerine yapılan araştırmalar da bu görüşü destekler niteliktedir. Seçmenlerin siyasi parti tercihleri, sosyo-ekonomik statüden,

ait olunan sosyal çevreden ve ailenin bütünsel yapısından etkilenebilmektedir (Çavuşoğlu & Pekkaya, 2016). Yaklaşımın temellerini atan Berelson, Gaudet ve Lazarsfeld, seçmenlerin kendilerini ait hissettikleri sosyal grupların dışına pek çıkmadan siyasi tercihte bulunduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada, bireylerin ait oldukları sosyal kimlikleri ile politik tercihlerinin doğru orantılı olduğu ortaya konulmuştur (Lazarsfeld, Berelson, & Gaudet, 1949).

Berelson, seçmen davranışı çalışmalarında psikolojik yaklaşımın bireysellik vurgusunu reddederek, siyasal tercih yönünün topluluk esaslarına göre şekillendiğini dile getirmektedir (Lazarsfeld, Berelson, & Gaudet, 1949). Bu yaklaşımda seçmenin tavır ve değer algıları oy verme davranışında etkili olmamakla beraber Berelson'a göre ferдин coğrafi yerleşim yeri ve sınıfsal pozisyonu siyasal katılım düzeyini etkileyebilmektedir. Sosyolojik yaklaşıma göre müşterek alanlar, müşterek kararlar ile idame ettirilmeli, sosyal çevrenin dışına çıkılmamalıdır (Gökçe, 2022).

Sosyolojik yaklaşımın temel vurgusu bireysellik değil, topluluklardır ve sosyolojik yaklaşımın amacı “niçin” sorusuna cevap aramaktır (Kalender, 2005). Ohi ve Erie County ‘de yapılan ilk çalışmaya bakıldığında niçin sorusunun üç çeşit etki ile sonuçlandığı görülmektedir.

- Partinin kampanya faaliyetleri, siyasi arenada duyarsız seçmenlerin olumlu geri dönüşünü alabilmek için uygulanan bir yöntemdir.
- Sosyal bir varlık olan bireyler, inanç ve değerleri bakımından aynı gördükleri liderler ile aidiyet duygusunu güçlendirerek, parti bağlılıklarını artırır.
- Oy verme davranışında kararsız olan seçmen, sosyal çevresinden dışlanmamak için grup kararına saygı duyarak tercihte bulunur. Böylelikle kararsız seçmen kararlı hale gelmiş olur.

Bu durumda, seçmenler sosyal bir davranış sergilerler ve seçmenlerin kişisel kararları, grup temellerine dayanır (Ercins, 2007). Sosyolojik yaklaşımda bütünsellik duygusu siyasi tercihleri şekillendiren en büyük faktördür. Bu yaklaşıma göre, seçmeni çevreleyen sosyal çevre, öncelikli olarak bireyin

davranışlarını şekillendirir sonrasında ise bireyin siyasal tercihlerini etkiler. Böylelikle bireyin siyasal tercihleri, sosyal çevrelerinden bağımsız olarak ele alınamaz.

Seçmen davranışına etki eden dış etkenlerin toplumsal olgular çerçevesinde şekillendiği sonucuna ulaşılan ve birincil grupların etkisine vurgu yapılan bu çalışma, 1944 yılında “The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign” adlı kitapta yayımlanmıştır (Aydoğan, 2016). Sosyolojik yaklaşımın temeli olan bu çalışmada, seçmen davranışlarının, sosyal bölünmüşlük tarafından oluşturulduğu vurgusu yatmaktadır (Doğan & Göker, 2010). Bu bölünmüşlük, seçmenin siyasal tercihlerini sosyal bağımlılıklar etrafında şekillendirdiğini öne sürmektedir.

Sosyolojik yaklaşıma göre, siyasal tercihlerin belirlenmesinde birini taklit etme veya izleme eğilimi bulunmaktadır. Bu sebeple bireyler, grup özelliklerini, eşlerini ve iş arkadaşlarını örnek alabilirler. Yanı sıra bireylerin yaşadıkları coğrafi çevrenin ortak tarihsel birikimleri de bireylerin tercihlerini etkileyebilmektedir (Başarır, 2016).

Sonuç olarak, “niçin” sorusundan hareketle cevap aranan seçmen davranışı çalışmaları grup normları etrafında şekillenmektedir. Grupların normları, toplumsal kararları büyük ölçüde etkileyebilmekte bu sebeple bireyin kişisel kararlarını da kolayca değiştirebilmektedir. Bireyler, grup normlarına uyulmadığı zaman cezalandırılacaklarını bildiğinden grup normlarına ters düşmeyecek şekilde hareket ederler. Benzer bir algı ile sosyolojik yaklaşımın varsayımı, bireyin oy verme davranışında bulunurken sosyal çevresinin dışına çıkmadan hareket ettiğidir (Kansu, 2021).

Türk siyasetini sosyolojik bir perspektiften ele aldığımızda ise, toplumda var olan farklı toplumsal kesimler arasındaki ayrışmaların, siyasal yapıyı etkilediği görülmektedir. Bu yaklaşım, toplumun merkez ve çevre olarak ayrıldığı, güç ve iktidarın merkezin kontrolünde olduğu ancak çevrenin de belirli dönemlerde etkisini artırabildiği bir yapı olarak ele alınmasını içermektedir. Türkiye’de sosyal bölünmüşlük çalışmalarına ilk yer veren Şerif Mardin’in Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri adlı yazısıdır (Aydoğan,

2016). Şerif Mardin'in çalışmasına göre toplum içerisinde bazı kültürel ayrışmalar mevcuttur. Bu ayrışmalar üzerinden Osmanlı Dönemini anlatan Mardin, merkeze Osmanlı Hanedanını, çevresine ise farklı etnik kökenden gelen, farklı inanışa sahip ve farklı dilleri konuşan tebaayı (halk) koymuştur (Mardin, Medeniyet Tasavvuru, 2017).

Mardin'e göre, merkez, yöneten sınıf olduğu için çevreden uzakta tutulmuştur. Merkez ve çevre kendi içinde homojen ve kolektif yapıda olsalar bile merkez-çevre birbirinden kesin bir ayrışmaya sahiptir. Mardin'e göre merkez; eğitilmiş, "elit" kesimden oluşurken, çevre; geleneksel ve "taşra" kesimden oluşmaktadır. Mardin bu bölünmüşlüğü, çok partili döneme kadar izlerini taşıdığını ifade etmektedir. Mardin, farklı yaşamsal statülere sahip olan bu iki grubun siyasal tercihlerinin de birbirinden farklı olduğuna vurgu yapmıştır (Mardin, 2006).

Şerif Mardin'e göre, toplumsal bölünmüşlük çevre partileri ile merkez partileri birbirinden oy aldıkları seçmen kitlesi bakımından ayırmaktadır (Aydoğan, 2016). Çevre partileri, daha muhafazakâr kesimden oy alırken, merkez partisi seçmenleri ise değişime gösterdikleri olumlu tepki nedeniyle daha çağdaş kesimden oy almaktadır (Mardin, 2006). Şerif Mardin'in merkez-çevre çalışması Türkiye siyasi arenasında sağ-sol ayrımı ile uzun süre örtüşmüştür. Türkiye siyasi tarihine baktığımızda sağ ideolojiye sahip seçmenlerin, dini eğitime, ailevi değerlere yatkın bireyler olduğu, sol ideolojiyi benimseyen seçmenlerin ise, laik, devletçi tutuma sahip bireyler olduğu çıkarımı yapılabilir (Çinko, 2006).

Özetle sosyolojik modelde grup normlarının tutum ve davranışları etkilediği söylenebilir. Bu sebeple, toplumsal bölünmüşlüğü, seçmen davranışı üzerindeki etkilerini tümünden reddetmek mümkün değildir. Fakat bu yaklaşım, "sınıfsal statünün" neden diğer tüm etkenlere nazaran daha etkili olduğunu açıklamada yetersiz kalmıştır. Ayrıca değişen ekonomik düzende de oy dağılımlarının farklılık gösterme sebebi sosyolojik yaklaşım ile çözülememiştir. Uzun vadede süreklilik gösteren kararlar sosyal olgularla açıklanabilirken, yine aynı sosyal çevrenin mensubu olan bireylerin kısa vadede farklı tercihlerde bulunabilmesi açıklanamamaktadır (İnan, 2010). Bu sebeple sosyolojik yaklaşım yetersiz kalmaya başlamıştır.

1.2.1.3. Rasyonel Tercih Teorisi

Seçmenlerin, sosyal çevrelerinin etkisinde kalarak oy verdiğini dile getiren sosyolojik yaklaşım ile seçmenlerin partilere duydukları bağlılıkları sebebiyle oy verdiğini ifade eden psikolojik yaklaşım, seçimden seçime farklılık gösteren oy tercih yönünü açıklamada yetersiz kalmıştır. Ayrıca 1960’lardan itibaren bireyler siyasi arenaya daha meraklı ve ideolojik olarak daha tecrübeli hale gelmişlerdir. Bu dönüşüm seçmen tercihi yaklaşımlarının da gelişimine neden olmuştur (Özdemir Ç. , 2021).

1970’li yıllara gelindiğindeyse partiye sıkı sıkı bağlılığın azalmaya başlaması ve seçmenlerin kararsız olduklarını ifade etmeleri, durumlara göre oy verme modelinin gelişmesine neden olmuştur. Bu modelin temel varsayımı bireyin “homo economicus” olduğu görüşüne dayanır. 1960-1980 arası dönemin seçmen davranışı incelendiğinde bireyin tamamen rasyonel bir varlık olduğu vurgusu dikkat çeker. Tam bilgiye sahip bireyler, kişisel faydalarını maksimize etmek için tercihte bulunurlar. Rasyonel tercih teorisi yaklaşımına göre, seçmen, eylemlerinin fayda ve maliyetini hesaba katarak, en fazla yararı sağlayacağı partiden yana oy kullanır (Özkan, 2010).

Rasyonel tercih yaklaşımında, seçmenler fayda prensibi doğrultusunda hareket ettiğinden gelecek tercihlerinin yanı sıra geçmiş tercihlerini de tekrardan değerlendirmektedirler. Kişisel çıkarlarının memnuniyet değerini ölçen seçmenler, yeni seçim döneminde siyasal iktidarın tüm özelliklerini bilme eğilimindedirler (Özdemir Ç. , 2021). Siyasal iktidarın özellikleri arasında, güç sahibi olma, rıza ve itaat unsurlarını barındırma, seçmenlerin tercihlerini etkileyen en önemli etmenlerden biridir.

Oy dalgalanmalarını büyük ölçüde açıklamaya yarayan rasyonel tercih teorisine göre, oyun yönü ile tercihler arasında politik bir ilişki vardır. Bu ilişkiye göre, tercih ile oy yönü bazı durumlarda farklılık gösterebilir. Örneğin, seçim döneminde benzer ideolojilere sahip birden fazla parti varsa, seçmen bir önceki dönemin tercihiinden sapabilir. Bu sapmanın temel nedeni, rasyonel bireyin ihtiyaçlarının ve tutumlarının bir önceki döneme göre değişmiş olmasıdır (Kaynak, 2022). Rasyonel birey, tercihlerini faydasına hizmet edecek bir araç olarak gördüğünden, amacına hizmet etmeyen tercihleri anlamsız bulmaktadır.

Rasyonel tercih teorisi, seçim dönemine özgü yaşanan ekonomik ve politik gelişmelerin, oy verme davranışını büyük ölçüde etkilediğini ileri sürmektedir. Oy verme davranışına araçsal bir anlam yükleyen rasyonel tercih teorisi, birey merkezlidir. Yaklaşımına göre bireyler, kişisel çıkarlarını yansıtan partilere yakınlık duyma eğilimindedirler.

Nie, Verba, Petrocik yazdıkları *Değişen Amerikan Seçmeni* adlı kitapta geçmişe dönüp bakıldığında birçok seçmenin, parti adayına kendi partilerinin adayı olduğu için ya da “grup normları” gereğince oy verirken, seçmenlerin şimdilerde daha bilinçli ve seçici davrandıklarını ifade etmişler (Houghton, 2015). Yapılan bu çalışmaya göre, durumlara göre oy vermenin temelde iki yolu vardır: *geleceğe* yönelik ve *geçmişe* yönelik durumlara göre oy verme. Geleceğe dönük oy verme yaklaşımında seçmenlerin malumat edinme konusunda daha istekli olması beklenmektedir. Geleceğe dönük rasyonel oy verebilmek için seçmen:

- Seçim döneminde var olan iktidar-muhalefet partilerinin problemlere karşı geliştirdikleri politikaları incelemelidir.
- Parti politikalarını birbiri ile kıyaslamalıdır.
- Kendi görüş ve çıkarına en yakın gördüğü partiye oy vermelidir.

Aktif olarak bilgi toplayan seçmen, geleceğe yönelik karar alma süreci içerisindeyken, genellikle enflasyon, işsizlik, istihdam oranları gibi ekonomik göstergelerden etkilenebilmektedir. Kendi penceresinden bakan seçmen, kendi tercihi ters düşen durumla karşı karşıya kaldığında huzursuzluk duyacaktır. Seçmenin duyduğu bu huzursuzluk, bilişsel uyumsuzluk kuramı çerçevesinden açıklanmaya çalışılmıştır. Fritz Heider tarafından geliştirilen “*bilişsel uyumsuzluk kuramı*” bireyin, düşünce, inanç ya da tutumları arasında çelişki yaşaması durumunda ortaya çıkan huzursuzluğu ifade etmektedir. Kişinin kendi değerleriyle veya inançlarıyla çelişen bir durumla karşılaştığında bir iç çatışma yaşayacağını öne süren Heider, bu uyumsuzluğun bireyin tercihi ile çıkar dengesinin sağlanması sonucunda çözüleceğini vurgulamaktadır (Ulutaş, 2020, s. 170).

Rasyonel tercih teorisi altında değerlendirilen geleceğe yönelik oy verme modeli, seçmenlerin olası vaatler ve gelecekteki politikalar üzerinden beklentiler

oluşturduğu ve bu süreçte bilişsel uyumsuzluk kuramının etkili olduğu bir yaklaşımı vurgulamaktadır. Yine rasyonel tercih teorisi altında değerlendirilen geçmişe dönük oy verme modelindeyse ortalama seçmenin değerlendirmesinin geçmiş ile sınırlı kaldığı vurgulanmaktadır.

Geçmişe dönük oy verme modelinde ortalama seçmenin tercih süresi daha azdır. Bu modele göre seçmen, başarıları için kendini ödüllendirirken başarısızlıkları için kendini cezalandırmayı da bilmektedir (Houghton, 2015). Geçmişe dönük oy verme modelinde, seçmenler geçmiş yönetim performanslarına bakarak kendilerine ne istediklerini sormaktadırlar. Bu modelde seçmenler için özellikle ekonomik performans önemlidir. Eğer ekonomik durum iyi ise iktidar parti yeniden seçilecektir eğer ekonomik durum kötü ise muhalefet partiler değerlendirilecektir (Gökçe, 2022). Bu tercih süreci geleceğe yönelik oy verme sürecinin değerlendirme aşamasından daha kolaydır. Bu model doğrudan tercih belirleyici olduğu için seçmenin, siyasi arenada bilgi birikimine sahip olması beklenmez (Houghton, 2015). Seçmenin tek yapması gereken yönetimi değerlendirmektir ve seçmen bu değerlendirmeyi yaparken oldukça rasyonedir.

Rasyonel tercih teorisinde, liderin seçim kampanyasını göz önünde bulundurulurken geçmiş icraatları da unutmamak gerekir. Rasyonel bir eylem olarak değerlendirilen oy verme davranışının temel hedefi amaca ulaşmaktır (Yıldırım, 2022). Bu bağlamda düşünüldüğünde seçmenin yaşadığı topluma ya da siyasi bir partiye duygusal bağ kurması beklenemez. Bu nedenle seçmenlerin tercihleri dönem dönem oluşan şartlara göre değişiklik gösterebilmektedir.

Rasyonel tercih teorisi literatürde bazı araştırmacılar tarafından ekonomik oy verme modeli ile ele alınmış bazı araştırmacılar tarafından da ayrı olarak değerlendirilmiştir (Tüner, 2021). Ekonomik modelin de özünde bireyin menfaatlerini bilmesi ve bu doğrultu da hareket etmesi yatmaktadır. V.O. Key tarafından 1966 yılında geliştirilen yaklaşıma göre, “sorumlu seçmen” ülkenin ekonomik durumundan iktidar parti veya partilerini sorumlu tutmaktadır (Yıldırım, 2022). Bu nedenle seçmen, menfaatleri doğrultusunda kaliteli hizmet sunacağını düşündüğü partiye oy vermektedir. Sonuç olarak da siyasal katılımın yönü, seçmenin beklentileri ve çıkarları doğrultusunda değişebilmektedir (Çavuşoğlu & Pekkaya, 2018).

Topluluk halinde yaşıyan bireyler her daim bir lidere ihtiyaç duymuşlardır. Bu doğrultuda da lider olarak seçtikleri kişilere önemli ölçülerde otorite kullanma yetkisi vermişlerdir. Liderlerin kişisel özellikleri bakımından kullandıkları otoriteler farklılık gösterebilmektedir (Arklan, 2006). Bu farklılık rasyonel tercih teorisinde siyasal karizma, olarak ele alınmaktadır. Rasyonel tercih teorisine göre seçmenler, farklılaşan otorite türleri arasından tercihlerini en meşru yansıtan liderlere oy verme eğilimindedirler.

Siyasal karizmayı ele alabilmek için öncelikle otorite kavramını incelemek gerekir. Otorite, itaat uygulama gücü ve yetkisidir. Max Weber, otorite kavramını üç türde değerlendirmiştir. İlk olarak “geleneksel otoriteden” söz etmek mümkündür. Bu otorite türü, gelenek, görenek ve inanışlara dayanır. Meşruluğunu geçmişten alan geleneksel otorite de kırılmaz gelenek normları mevcuttur (Arklan, 2006). İkinci otorite türü, “yasal-ussal otorite” ise hukuksal normlara dayanmaktadır. Bu otorite türünde yönetime sahip olan liderin ya da liderlerin kurallar doğrultusunda izlediği politikalar önemlidir. Üçüncü olarak “karizmatik otorite” rasyonel tercih teorisi bağlamı içerisinde değerlendirilebilecek bir otorite türüdür. Karizmatik otorite türünde, liderin sahip olduğuna inanılan olağanüstü güçleri mevcuttur (İpek, 2021). Bu otorite türü, halkın liderin kurduğu düzene tam anlamıyla uyum göstermesiyle ortaya çıkar.

Karizmatik otorite türünde büyük oranda liderin taşıdığına inanılan karizmatik özellikler yatmaktadır. Siyasal karizmaya sahip olan lider, içinde bulunduğu durum veya şartlarda seçmen kitlesini harekete geçirebilmekte ve ihtiyaçları doğrultusunda kendi politikalarından etkilenebilmesini sağlamaktadır (Arklan, 2006). Rasyonel tercih teorisi bakımından ele alındığında, çıkarları doğrultusunda hareket eden seçmen, yine çıkarları doğrultusunda onu yönlendirebilen siyasal karizmadan oldukça etkilenecektir. Seçmenin siyasal tercih yönünü belirlemek için kullanılan rasyonel tercih teorisinde özellikle ekonomik olumsuzlukların seçmeni etkilediğini dile getirmiştik. Bu olumsuzluk karşısında liderin içerisinde bulunduğu zor şartlar altında bile en rasyonel kararı verebilmesi siyasal karizmanın kapsamı içerisinde değerlendirilmekte ve seçmenin siyasal tercihlerini etkileyebilmektedir.

Özetleyecek olursak; rasyonel modelin esasında yatan fikir, seçmenlerin ölçülü bir tavırla, kişisel refahlarını ve çıkarlarını/yararlarını maksimum seviyeye ulaştırmak istemesidir (Sarsık, 2019). Bununla beraber seçmenler, oy vermeyi düşündükleri liderlerin tam bilgiye sahip olduğunu varsayarlar. Böylelikle seçmenler, liderlerin tüm zorlu koşullara rağmen bilgileri dahilinde soğukkanlı davranarak politikalar izleyeceklerini farz etmektedirler. Esas olarak, seçmenlerin amacı kendi gibi düşünen liderlere oy vererek, oluşabilecek kötü koşulları engellemeye çalışmasıdır. Seçmenin panik halinde olduğu kötü koşul, genellikle ekonomik durumdan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple ekonomik durumuna katkı sağlamayacak veya mevcut ekonomik durumunu koruyamayacak liderler, seçmen tarafından cezalandırılacaktır (Akgün, 2020). Seçmenin bu tercihi geçmiş çalışmalardan ve gelecek vaatlerden etkilenerek verdiği bir karardır. Olumsuz geçmiş çalışmalar kapsamında tercihte bulunan seçmen, mevcut partinin oy oranını büyük ölçüde düşürecektir. Bu bakımdan teorinin, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımın eksik yanlarını telafi ettiği söylenebilir.

Rasyonel teoride tam bilgiye sahip olan lider ve sürekli öğrenme çabasıyla sorgulayan seçmen, her türlü meseleyle ilgili aradığı cevapları kitle iletişim araçları yoluyla bulabilmektedir (Pekkaya & Çavuşoğlu, 2018). Hem psikolojik hem rasyonel teoride değerlendirilebilecek olan kitle iletişim araçları, insanların düşüncelerinin oluşumunda en önemli etmenlerden biridir. Seçmenlerin en doğru bilgiye erişimini sağlayan kitle iletişim araçları, gündemin takip edilmesine böylelikle politik kararların alınmasında seçmenlerin de birinci derecede rol oynamasına olanak sağlamaktadır. Kendi için en doğru olanı seçmek isteyen birey, sosyal medya aracılığıyla diğer bireyler ile iletişim kurmakta, kendi çıkarını çoğunluğun çıkarı olarak lanse ederek diğer bireylerin siyasal tercih yönünü etkileyebilmektedir (Gökçe, 2022). Böylelikle kitle iletişim araçları hem liderden-bireye hem de bireyden-bireye etkileşimi esas kılarak oy verme tercihi üzerinde etkili olabilmektedir.

1.2.2. Yaklaşımların Bütünsel Değerlendirilmesi

Siyasal katılımın etkin bir şekilde gerçekleşmesine olanak tanıyan oy verme davranışı, kısa dönem ve uzun dönem olarak iki ana merkezde toplanmaktadır. Kısa dönemde siyasi tercihleri belirleyen genellikle ekonomik ve kişisel tutumlar

olurken uzun dönemde ise sosyal ve ideolojik etmenler etkili olmaktadır (Selçuk, 2019). Bununla birlikte doğrudan ya da dolaylı olarak seçmenin tercihini etkileyen başka değişkenlerden de söz etmek mümkündür. Bu nedenle oy verme davranışının içerdiği değişkenleri bütünsel olarak değerlendiren ve alan çalışması kapsamında değişkenleri bütünsel analiz eden çalışmalardan söz edilebilir.

Zihinsel süreçlerin siyasi tercihlerin belirlenmesinde en önemli motivasyon kaynağı olduğunu ifade eden psikolojik yaklaşımın temel sorgu alanı “algı yönetiminin” oy verme davranışına nasıl yansıdığını araştırmaktır (Kışlalı, 1987). Bilişsel duygular olarak da ifade edilen bu zihinsel süreç çocukluktan itibaren kazanılan öğrenimlerin olumsuz dışsal etkilerinin bastırılarak sevgi bağının içsel duygular ile kontrol edilebilmesidir (Kiye, 2023). Bu kontrolün sağlanabilmesi için algı yönetiminin kullanılması gerekmektedir. Algı yönetimi ile seçmenlerin bilişsel duygularına uygun hareket edebilmeleri için bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemek amaçlanmıştır (Bozkanat, Algı Yönetimi ve Propaganda: Nazi Almanyası Üzerinden Bir Değerlendirme, 2021). Bu bağlamda seçmenlerin partilerin siyasi mesajlarını, parti liderinin duruşunu ve bir ideolojiye bağlılık duygusu ile partinin seçim bildirisini nasıl algıladıkları siyasi tercihlerinde olumlu veya olumsuz tutumlar oluşturabilir (Kışlalı, 1987).

Sosyolojik yaklaşımın temel sorgu alanı ise seçmen davranışlarının, sosyal etkileşimler ve toplumsal yapılar etrafında şekillenip şekillenmediğini araştırmaktır (Gül & Cansever, 2015). Sosyal ortamda birlikte yaşayan ve çeşitli etkileşimde bulunan bireyler sosyolojik yaklaşıma göre, birbirlerinin dini inanışlarının, çeşitli deneyim ve kazanımlarının ve benzeri sosyal hayata konu olan durumların etkisi altında kalabilmektedir (Güllüpnar, Diker, & Aslan, 2013). Bu yaklaşıma göre, bireylerin siyasi düşünce ve davranışları, toplumsal ilişkilerden, mesleki normlardan, bireyin sosyal ve demografik özellikleri gibi etmenlerden oldukça etkilenebilmektedir.

Rasyonel tercih teorisi ise bireylerin oy verme kararlarını ölçülü bir şekilde değerlendirdiklerini ve siyasi kararları alırken kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalıştıklarını öne sürer (Akgün, 2000). Rasyonel tercih teorisi, oy verme davranışını temelde ekonomik terimlerle açıklamaya çalışır. Yaklaşıma göre, gelir dağılımı, işsizlik oranı ve enflasyon gibi etmenler siyasi tercihleri etkileyebilmektedir.

Rasyonel tercih teorisine göre seçmenler, mevcut bilgilerini kullanarak siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını ve vaatlerini değerlendirirler. Bu değerlendirmede seçmenin tercih yönünü şekillendiren en önemli araç ise medyadır.

Tüm bu etmenlerin yanı sıra, oy verirken seçmeni etkileyen daha birçok etmenden söz etmek mümkündür. Örneğin seçmenin güvenlik isteği, coğrafi yerleşim yeri de siyasal karar alma sürecini etkileyebilmektedir (Kışlalı, 1974). Bütün olarak baktığımızda oy verme davranışı, siyasal toplumsallaşmayı da içine alan ve bireylerin ömrü boyunca devam eden bir süreçtir (Dilber, 2012).

Filiz (2019) seçmen davranışını etkileyen etmenleri, sosyolojik-psikolojik yaklaşımın çatısı altında toplayarak yaptığı alan çalışmasında, aidiyet duygusunu sosyolojik etmenler içerisinde değerlendirmiş fakat ağırlığı psikolojik etmenlere vermiştir (Filiz, 2019). Çalışma sonucunda, seçmenlerin, her ne kadar siyasal katılım da bulunurken parti bağlılık ve sadakatinden etkilense de yanlış uygulanan parti politikalarına tepki olarak tercihlerini değiştirebildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma kapsamında genel başkanın yaşı, eğitim durumu ve lider duruşu da seçmen davranışını değiştiren etmenler arasında sayılmıştır. Filiz'in (2019) çalışmasından hareketle, seçmenin siyasal tercih yönünü belirlerken kuramsal seviyede etkileyen etmenlerin ağırlıklı olarak rol oynadığını söylemek mümkündür. Fakat bu sonuç genele indirilemeyecek kadar görecelidir.

Gül & Cansever'in (2015) incelenen çalışmasında ise sosyolojik etmenler; grup dinamiği, deneyim- kazanım, eğitim; psikolojik etmenler, bağlılık duygusu, ideoloji, parti kimliği, güven; rasyonel etmenler, bireysel çıkar, lider özelliği, medya, geçmiş icraatlar olarak ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda ise seçimlerde kullanılan oyun, bireylerin ait oldukları sosyal kimliklerin bir uzantısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gül & Cansever, 2015). Seçmen davranışını inceleyen bu çalışmada oy verme davranışının yaklaşımları bir bütün olarak değerlendirilmiştir.

Akgün (2000) Türkiye'de seçmen davranışı üzerine yaptığı çalışmasında, Türk seçmenin, partizan tutumlar etrafında ideolojik yönelimlerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada Türk seçmenin sanılan aksine bulunduğu sosyo-ekonomik statüden farklı hareket ettiği ve faydacı davrandığı sonucuna

ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında psikolojik ve rasyonel tercih teorisi yaklaşımlarının değişkenleri bütünsel olarak değerlendirilmiştir.

Beren (2013) Şanlıurfa ölçeğinde yaptığı araştırmasında, Şanlıurfa'nın terör tehdidi ile yüz yüze olması, aşiret kültürünün etkin olduğu bir şehir olması ve farklı kökenlere sahip birçok seçmenin yaşadığı bir yapıya sahip olması sebebiyle seçmen tercihini etkileyen faktörlerin karmaşık bir yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır (Beren, 2013). Ancak çalışma kapsamında genel olarak seçim ortamının güvenliğinin, ekonomik faktörlerin ve hatta feodal (aşiret kültürü, aile yapısı) değişkenlerin seçmen davranışında etkili olduğu söylenebilir (Beren, 2013).

Seçmen davranışını biçimlendiren etmenler, bireylerin gündelik yaşamlarından doğrudan etkilenmektedir. Bireylerin içinde bulundukları, sosyal çevre, aile yapısı, etnik kimlik ve inanç gibi sosyokültürel etmenler, ekonomik koşullar, istihdam ve işsizlik oranları gibi unsurlar, bireylerin hangi partiye ya da adaylara yöneleceği konusunda önemli bir etkindir (Filiz, 2019). Bu unsurlar genel olarak bireylerin aidiyet duygusunu, vatandaşlık algısını ve bağlılık hissini pekiştirirken; medya, lider özellikleri ve parti ideolojisi gibi unsurlar da seçmenlerin algılarını ve siyasi tercihlerini şekillendirebilmektedir (Beren, 2013). Seçmen davranışını inceleyen yaklaşımlar özelinde bakıldığında bu etmenler bazen ayrı bazen de toplu olarak ele alınabilmektedir. Bunun temel nedeni etmenlerin hem toplumsal hem de bireysel düzeyde etkiler yaratabilmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin; grup dinamiği, sosyolojik olarak bireyin toplumsal gruplarla nasıl uyum sağladığını ölçmeye yararken, psikolojik olarak bireyin grup içindeki davranışlarını ve duygusal tepkilerini ölçmeye yaramaktadır. Sonuç olarak, seçmen davranışı hem bireysel çıkarlar hem de toplumsal dinamiklerle şekillenen karmaşık bir süreçtir.

Bu çalışmada seçmen davranışını etkileyen etmenler; sosyolojik, psikolojik ve rasyonel tercih yaklaşımlarının bir arada ele alınmasına dayalı olarak değerlendirilmiş; bu yaklaşımları hem bütünlük hem de tek bir yaklaşım temelinde inceleyen önceki çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 1.1: Oy Verme Davranışı Biçimlendiren Temel Etmenler

SOSYOLOJİK YAKLAŞIM	PSİKOLOJİK YAKLAŞIM	RASYONEL YAKLAŞIM
Aidiyet Duygusu	Seçim Bildirisi	Bireysel Çıkar
Grup Dinamiği	Parti İdeolojisi	Lider Özelliği
Deneyim ve Kazanım	Parti Lideri	Medya
Eğitim	Vatandaşlık Duygusu	Geçmiş Çalışmalar
İnanç ve Değer	Bağlılık Duygusu	İktidar Partisine Yakınlık
Etnik Kimlik	Kitle İletişim Araçları	İşsizlik
Aile	Algı	İstihdam
Coğrafi Yerleşim Yeri	Baskı	Enflasyon

Kaynak: (Teyyare & Avcı, 2016), (Urul, 2017), (Çaha, 2022), (Doğan & Tokgöz, 2022), (Akgün, 2020), (Başlevent, Kirmanoğlu, & Şenatalar, 2005).

Tabloda, seçmen davranışını etkileyen etmenler üç ana yaklaşım altında sınıflandırılmıştır. Bu tablo ile seçmenlerin farklı etmenlerden nasıl etkilendiklerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunulmuştur.

Bireylerin toplumsal yapısı ve çevresel etkilerinin ağırlıklı olarak oy verme davranışını etkilediğini vurgulayan sosyolojik yaklaşım, aidiyet duygusu (Turna, 2022), grup dinamiği (Gökçe, 2022), deneyim ve kazanım, eğitim (Sarsık, 2019), inanç ve değer (Turan & Temizel, 2015), etnik kimlik, sosyal çevre ve coğrafi yerleşim yeri gibi etmenler üzerinden bireylerin oy verme davranışını incelemektedir. Burada tabloda verilen sosyolojik etmenlerin yaklaşımlarda ortak kullanılanlar da dikkate alınarak tanımları ve oy verme davranışına etkileri açıklanmıştır.

Sosyal bir varlık olan seçmenler, oy verme sürecinde sosyal niteliklerinin tesiri altında kalarak hareket etmektedirler. Nitekim bu hareketlilik seçmenlerin, mesleki, dinsel, etnik gibi birçok farklılıklarından kaynaklanabilmektedir. Bu nedenle bireylerin bir grup, topluluk ya da sosyal yapı içerisinde kendini, sosyal çevresi ile bağlantılı olarak bir yere ait ya da bir yerden farklı hissetmesi aidiyet duygusu olarak ifade edilmektedir (Turna, 2022). Sosyal kimlik teorisi ve toplumsal bağlanma teorileri ile açıklanan aidiyet duygusu, bireylerin toplumsal bağlarını güçlendirerek, sosyal özdeşleşmeyi sağlamaktadır. Böylelikle sosyolojik perspektiften bakıldığında, bireyler kendilerini ait hissettikleri grupların veya toplulukların değerlerine, normlarına ve inançlarına uygun şekilde oy kullanma eğilimindedirler.

Aidiyet duygusunun beraberinde getirdiği grup dinamiği ise bireylerin içinde bulundukları sosyal grupların normları ve değerleri tarafından şekillenmektedir (Gökçe, 2022). Bu nedenle grup içinde kabul gören normlara uyma eğilimi, bireylerin oy verme davranışlarını da etkilemektedir (Banazlı, 2019). Aynı zamanda psikolojik yaklaşım altında da değerlendirilebilen grup dinamiği, bireylerin grup normlarına uyarak ait oldukları sosyal grubu temsil ettiklerini gösterir. Bu nedenle grup dinamiği, bireylerin duygusal bağlarını güçlendirerek, oy verme tercihlerini etkileyebilmektedir (Demirtaş, 2015).

En kuvvetli sosyal faktörlerden biri olan eğitim düzeyi, **politik** davranışın şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim, bireylerin, politik hayatta aktif olmalarını kolaylaştıran ve politik sürecin ön koşulunu oluşturan bir kavramdır. Eğitim seviyesinin gelişmişliği, bireylerin politik yeğlemelerini daha bilinçli olarak gerçekleştirmesinde önemli bir rol oynar (Sarsık, 2019). Aynı zamanda başka çevresel faktörlerin tespit edilme kuvvetini azaltmaktadır. Oy verme davranışı açısından eğitim; seçmenin eğitim seviyesi ve seçilenin eğitim seviyesi olarak iki başlıkta incelenebilir (Erdoğan, 2018).

Seçmenin eğitim seviyesi ne kadar yüksek ise bireyin siyasi katılımı ve oy kullanma oranının da o kadar yüksek olduğu yapılan çalışmalar ile kanıtlanmıştır. Bu varsayımın temel sebebi daha yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin, genellikle daha bilinçli ve bilgili seçmenler olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır (Erdoğan, 2018). Eğitim düzeyi arttıkça, bireylerin siyasi süreçleri ve adayları daha derinlemesine değerlendirme eğilimi de artmaktadır. Bu nedenle seçmenler, oy verme kararlarını daha bilinçli bir şekilde alabilirler ve siyasi tercihlerini daha sağlam bir şekilde belirleyebilirler.

Seçilenin eğitim seviyesi de seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Beren, 2013). Seçmenler, adayların eğitim seviyelerine göre onların bilgi birikimi, yetkinlik ve kararlılık düzeylerini değerlendirirler. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip adaylar, genellikle daha güvenilir ve bilgili olarak algılanır. Bu nedenle, seçmenler, eğitilmiş adayları tercih edebilirler (Turna, 2022). Aynı zamanda eğitim seviyesi yüksek olan adayların genellikle daha iyi iletişim ve ikna kabiliyetine sahip olduğu düşünülmektedir. Böylelikle bilgi ve argümanları

daha etkili bir şekilde sunabilirler ve seçmenleri kendi görüşlerini benimsemeye yönlendirebilirler.

Seçmen davranışını etkileyen bir diğer önemli faktör de bireylerin sahip olduğu inançlar ve değerlerdir. Hem dini inançların hem de bireylerin sahip olduğu temel değerlerin, oy verme davranışında büyük ölçüde rolü bulunmaktadır. Bireylerin sahip olduğu adalet, özgürlük, eşitlik gibi temel değerleri, seçmenlerin hangi parti veya adayın politikalarının kendi inanç ve değerler ile örtüştüğünü belirlemede etkili olmaktadır (Turan & Temizel, 2015). Aynı zamanda değerlerin uzun vadeli ve sabit oluşu, bireylerin siyasi bağlılıklarının da kararlı olmasına yol açmaktadır.

Toplumsal aidiyetinin bir parçası olarak bireyin etnik kimliği de sosyolojik olarak bireyin oy verme davranışını etkileyebilmektedir. Etnik kimlik, bireyin kendisini belli bir gruba ait hissetmesiyle ilgili sosyal bir arayıştır. Bu arayışın altında ortak bir dil, din, gelenek, kültürel değerler, tarih ve atalara dayalı bir aidiyet duygusu yatmaktadır (Peşkircioğlu, 2017). Ortak kimlik duygusu ve tarihsel bağlar ilişkisi sebebiyle etnik kimlik, bireyin sosyal davranışlarını ve beraberinde siyasi tercihlerini şekillendirebilmektedir (Peşkircioğlu, 2017). Etnik kimlik, psikolojik yaklaşım içerisinde de değerlendirilmektedir. Birey, etnik kimliğinden kaynaklanan duygusal bağlar dolayısıyla bir partiye ya da lidere duygusal olarak bağlı hissedebilir, bu da psikolojik yaklaşımı yansıtmaktadır.

Toplumsal aidiyetin bir diğer parçası ise temel yapı taşı olan ailedir. Aile, bireylerin hayatındaki ilk sosyal kurumdur. Bu nedenle sosyolojik yaklaşım çerçevesinden bakıldığında aile, temel tutumların olduğu toplumsallaşma sürecini kapsayan bir okuldur. Çünkü yeni doğan bir bireyin hareketleri ilk olarak aile çevresinde şekillenmektedir. Bu nedenle aile, kendisine mensup bireylere sosyal ve ekonomik eğilimler kazandırmaktadır ve bu eğilimler bireylerin ömrü boyunca süregelir (Erdoğan, 2018). Yine aynı şekilde aile kavramı, bireylerin siyasal tercihinde tutucu davranış sergilemesinde de etkilidir. Her ne kadar çocuğun ailede tanıdığı otorite siyasal bir otorite olmasa da bu çerçevedeki iktidar ilişkisini daha sonra siyasal alana aktarması mümkündür (Sarsık, 2019). Özetle, aile, bireylerin ilk sosyalizasyon alanıdır ve siyasi değerlerin, inançlarının, normlarının şekillendiği yerdir. Böylelikle bireyin çocukluk döneminin ilk yıllarında oluşan bu temel

tutumların, siyasal davranışların şekillenmesindeki önemi göz ardı edilmeyecek bir gerçektir. Aynı zamanda aile vurgusu psikolojik yaklaşımda da karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre çocukluktan kazanılan sosyalleşme sürecinin duygusal bağlar ve sadakatler üzerinden siyasal tercihlere yansımaları söz konusudur. Bu süreçte bireyler, ailelerinin siyasal görüşlerini benimseyerek, duygusal bir aidiyet geliştirmekte ve da seçmen davranışını uzun vadede etkileyebilmektedir (Houghton, 2015).

Sosyolojik yaklaşıma göre, coğrafi yerleşim yeri seçmen davranışını önemli ölçüde etkilemektedir. Bireylerin yaşadıkları coğrafi bölgeler, sosyal ve ekonomik farklılıklar yaratır. Bu nedenle kırsal bölgelerde yaşayanlar ile kent merkezlerinde yaşayanlar arasında farklı siyasal tercihler görülebilir (Demirtaş, 2015). Oy verme tercihi etki eden bu farklılıklar bireylerin sosyal etkileşimlerini, yaşam tarzlarını, ekonomik koşullarını ve toplumsal kimliklerini etkilediği için sosyolojik açıdan incelenmektedir. Diğer bir yandan, coğrafi yerleşim yeri, rasyonel tercih teorisi ile de açıklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre ekonomik ve sosyal koşulların, seçmenin maksimum fayda sağlamak için oy vereceği partiyi seçmesinde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Psikolojik yaklaşım, bireylerin oy verme tercihinde bulunurken, duygusal ve bilişsel süreçlerinin nasıl işlediğini incelemektedir. Aynı zamanda psikolojik yaklaşım bireylerin içsel süreçlerinin yanı sıra sosyal çevrelerinin de etkilerine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle tablo da belirtilen, seçim bildirisi, parti ideolojisi, parti lideri, vatandaşlık duygusu, bağlılık duygusu, kitle iletişim araçları, algı, baskı gibi etmenlerin bu çalışmada neden psikolojik yaklaşım da ele alındığı açıklanacaktır.

Siyasi partilerin veya adayların bir seçim döneminde seçmenlere sundukları vaatler, gelecek politikaları, hedefleri içeren yazılı veya sözlü sunulan seçim bildirileri, siyasal karar verme sürecinde önemli bir etmendir (Kilit, 2019). Seçmenler, seçim öncesi partilerin sunduğu bildirilerde yer alan vaatler, politikalar ve programlar üzerinden duygusal ve bilişsel bir değerlendirme yaparlar (Kışlalı, 1987). Bu vaatlere duyulan güven, oy verme davranışını da yönlendirmektedir. Aynı şekilde sosyolojik yaklaşıma göre seçmenlerin, kendilerini bir ideolojiyle ya da partiyle özdeşleştirdiği görülmektedir (Houghton, 2015). Bu fanatik bağlılık

genellikle seçim ideolojisinin duygusal ve bilişsel temellerine dayanmaktadır. Bu nedenle ideolojik bağlılık, bireyin oy verme davranışında duygusal bir etmen olarak etkili olmaktadır.

Parti lideri, diğer bireyleri kendi düşünceleri peşinden harekete geçirmeye iten kişidir. Parti lideri, seçmenlerin algısını ve oy verme davranışını güçlü bir şekilde etkiler, çünkü liderin karizması, güvenilirliği ve politik duruşu seçmenlerin partiye olan desteğini şekillendirir (Sarsık, 2019). Liderin etkileyici hitabet yetenekleri ve vizyonu, seçmenlerin duygusal bağlılıklarını artırarak oy verme kararlarını pekiştirir. Ayrıca, liderin kamuoyundaki imajı ve liderlik tarzı, partinin genel itibarı ve seçmen katılımını da doğrudan etkiler.

Siyasal karar alma sürecini etkileyen bir diğer psikolojik etmen vatandaşlık duygusudur. Vatandaşlık duygusu, bireylerin toplumlarına olan aidiyet ve sorumluluk hislerini güçlendirir, bu da onların oy verme davranışını olumlu yönde etkiler (Kalaycıoğlu, 1994). Yasal bir statü olmanın ötesinde, psikolojik bir süreci kapsayan vatandaşlık duygusu, bireyin kimliğinin, güvenlik hissinin ve sosyal çevresiyle olan ilişkisinin bir parçasıdır. Bu duygu, bireyleri demokratik sürece katılmaya ve toplumsal kararları etkilemeye teşvik eder. Sonuç olarak, güçlü bir vatandaşlık duygusuna sahip olan bireyler, oy kullanmayı bir vatandaşlık görevi ve hakları olarak görerek daha yüksek katılım gösterirler (Çetin M. Ş., 2016).

Vatandaşlık duygusunun temelinde yatan bağlılık duygusu ise bireyin devletle olan ilişkisini pekiştirmesidir. Bağlılık duygusu bu nedenle bireyin belirli bir siyasi partiye, lidere veya ideolojiye olan duygusal bağımlı ifade etmektedir. Bu bağlılık duygusu diğer faktörlerin etkisinde gerçekleşebilmektedir. Duygusal olarak şahsi vasıfları sebebiyle tercihte bulunan bireyler, dış çevredeki uyarıcılara karşı kendi iç dünyalarında savunma mekanizması oluşturmakta ve yaşantılarını yorumlamaktadırlar (Kalender, 2005). Bu yorum becerileri genellikle çocukluktan itibaren kazanılan alışkanlıklar sebebiyle gelişmektedir. Bağlılık duygusu güçlü olan bireyler, genellikle aynı partiye veya lidere sadık kalma ve her seçimde aynı yönde oy kullanma eğilimindedirler (Teyyare & Avcı, 2016). Bu nedenle bağlılık duygusunun oy verme davranışını duygusal bir tatmin kaynağı haline getirdiğini söylemek mümkündür. Seçmenler, bağlı oldukları partiye oy vererek kendilerini iyi hissederler ve toplumsal kimliklerini pekiştirirler (Sarsık, 2019). Aynı zamanda

bağlılık duygusu seçmenleri parti veya lider hakkında olumlu-olumsuz bilgilere karşı daha dirençli hale getirir. Bu seçmenler üzerinde savunma güdüsünün artmasına da neden olmaktadır.

Seçmenlerin parti veya liderler hakkında olumlu-olumsuz bilgileri edinmelerinde rol oynayan kitle iletişim araçları, seçmenlerin adaylar ve politikalar hakkında kolay bilgi edinmesini sağlayarak oy verme davranışlarını şekillendirir. Kitle iletişim araçları hangi konuların önemli olduğunu belirleyerek seçmenlerin dikkatini bu konulara çeker ve siyasi tutumlarını etkiler (Kalender, 2005). Ayrıca, duygusal tepkileri tetikleyerek seçmenlerin belirli adaylara veya partilere yönelmesini sağlar (Sarsık, 2019).

Psikolojik olarak algı, sunulan bilginin ya da içinde bulunulan durumun duygusal olarak yorumlanmasıdır. Bu nedenle algı yönetimi genellikle kişiye özgü ya da benzer kişiliklere sahip grup normlarından oluşan çevrelere yapılmaktadır. Yönetilebilir durumda olan algı, bir kişinin rızası çerçevesinde etrafında gerçekleşen olayları kendi lehine şekillendirmesi durumudur (Bozkanat, 2021).

Algı yönetimi temelde meşruiyet kazanmak ve sürdürmek amacıyla kamuoyu desteği oluşturmayı hedeflemektedir. Özetle algı yönetimi, seçmenlerin bilgi edinme süreçlerini, duygusal tepkilerini ve karar verme mekanizmalarını etkileyerek oy verme davranışını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Algı yönetiminde rol oynayan bazı aktörlerden söz etmek mümkündür. Medya, devlet ve kamu kurumları, sivil toplum örgütleri (STK), bu aktörlerden bazıları olmakla birlikte, algıyı şekillendirme sürecinde önemli rol oynayan bir diğer aktör ise baskı gruplarıdır. Lobi grupları olarak da bilinen baskı grupları, belirli bir konuda politika veya karar alma süreçlerini etkilemek amacıyla örgütlenen, genellikle özel çıkarları temsil eden gruplardır. Baskı gruplarının, oy verme davranışı üzerindeki etkisi çok yönlüdür. Öncelikle doğrudan lobicilik etkisinden söz etmek gerekirse, baskı grupları, politikacılarla doğrudan iletişim kurarak onların politikalarını etkilemeye çalışırlar. Bu etkileşimler, politikacıların belirli seçmen gruplarını hedef alan politikalar geliştirmelerine neden olur. Bu da seçmenlerin oy verme davranışını etkilemektedir. Genellikle duygusal bağa yoğunlaşan baskı grupları belirli seçmen gruplarını mobilize etmek için kampanyalar düzenleyebilirler. Bu kampanyalar, seçmenlerin sandık başına gitmesinde teşvik edici olmaktadır.

Bireyin kendi çıkarlarını göz önünde bulundurarak mantıklı kararlar verdiğini varsayan rasyonel tercih teorisinin etmenleri; bireysel çıkar, lider özelliği, medya (Küçük & Toklu, 202), geçmiş çalışmalar, iktidar partisine yakınlık (Peşkircioğlu, 2017), işsizlik, istihdam, enflasyon şeklinde belirlenmiştir. Bireylerin kendi maddi ve manevi çıkarlarını maksimize etme isteği, oy verme tercihini etkileyebilmektedir. Bu nedenle rasyonel yaklaşıma göre birey, kendi bireysel çıkarlarına en çok hitap eden partiye oy verme eğilimindedir.

Rasyonel tercih teorisine göre seçmenlerin siyasal tercihinde etkili olan bir diğer etmen liderin özelliğidir. Seçmenler, liderlerin dürüst ve güvenilir olup olmadığını değerlendirirler. Güvenilir bir liderin gelecekteki politikalarını tahmin etmek daha kolaydır ve bu, seçmenlerin kendileri için en faydalı seçeneği seçmelerine yardımcı olabilir (Houghton, 2015). Aynı zamanda bir liderin bilgi ve deneyimi, seçmenlerin o liderin karmaşık sorunlarla başa çıkabilme kapasitesine olan inancını da etkilemektedir. Böylelikle rasyonel birey, daha yetkin bir liderin daha iyi politikalar geliştireceği ve uygulayacağını düşünmektedir (Kaynak, 2022). Yine geçmişe yönelik ve geleceğe yönelik durumlara göre oy veren birey, liderlerin geçmişteki politikaları ile mevcut vaatleri arasında tutarlılık aramaktadır (Houghton, 2015). Tutarlı liderler rasyonel seçmenler tarafından daha çok tercih edilmektedir.

Oy vermeyi etkileyen etmenlerden biri de medya aracılığıyla sağlanan bilgi ve yönlendirmelerdir. Medya, geniş bir tabir ile, tüm iletişim biçimlerini (sadece haber ileten televizyon, sosyal ağlar, gazete araçları değil, sinema ve müzik, tiyatro gibi) kültürel ve sanatsal içerikleri de kapsayan bir araçtır. Oy verme davranışında medyanın rolü de oldukça önemli ve çok yönlüdür. Medyanın bu rolünü rasyonel tercih teorisi çerçevesinde incelemek seçmenlerin nasıl karar verdiklerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Seçmenlerin bilinçli kararlar alabilmesi için bilgiye ihtiyacı vardır. Medya, politikalar, adaylar ve partiler hakkında bilgi sağlayarak bu süreci destekler. Rasyonel tercih teorisine göre, seçmenler oy verme kararlarını verirken bu bilgiyi maliyet ve fayda analizine tabi tutarlar (Küçük & Toklu, 202). Medya, sağladığı bilgilerle bu analizin temelini oluşturur. Aynı zamanda medya haberleri nasıl sunduğuyla seçmenlerin olayları ve bilgileri algılamalarını da şekillendirmektedir (Beren, 2013). Aynı olay veya bilgi, farklı bir şekilde

sunulduğunda seçmenlerin değerlendirmeleri değişebilir (Kalaycıoğlu, 1994). Bu, seçmenlerin rasyonel tercihlerini etkileyebilir. Objektif bir medyanın bize sunduğu en önemli bilgi adayın ya da partinin geçmiş çalışmaları olabilmektedir.

Seçmenler, bir partinin amaçlarına uygun olup olmadığını değerlendirirken, o partinin geçmişteki icraatlarını ve performansını medya aracılığıyla incelemektedir (Yılmaz H. , 2021). Bu nedenle ölçülü bir eylem olarak kabul edilen oy verme davranışı, amaca varmak için kullanılan bir araçtır. İncelemeler sonucu amacı dışına çıkan aday ya da partiler seçmenler tarafından seçilmemektedir (Sarsık, 2019). Geçmiş çalışmalar, başarı ve başarısızlık analizi yapmaya da yardımcı olmaktadır. Bu nedenle adayların ya da partilerin geçmişteki seçim performansları, seçmenlerin güvenini ve yeni dönem tercihinin etkileyebilmektedir (Çaha, 2022).

Kendilerine en uygun seçimi yapmak için tüm seçenekleri dikkate alarak karar veren rasyonel bireyler, muhalefetin güçlü partisini veya kendisine en yakın olanı destekleme eğilimine gidebilirler. Bu durum genellikle seçmenlerin kararsız kalması durumunda, şayet iktidar partisi başarılı ise gerçekleşebilmektedir (Peşkircioğlu, 2017). Rasyonel davranan seçmen, iktidar yönetim sürecindeyken muhtemel icraatları değerlendirme ve kıyaslama yoluna giderek buna göre kararını vermektedir (Gökçe, 2022). İktidar partisine yakınlık, seçmenlerin oy verme davranışında önemli bir rol oynasa da rasyonel tercih sürecinde tek başına belirleyici değildir. Bu yakınlık, ekonomik çıkarlar, politik performans gibi faktörlerin etkisinde gerçekleşmektedir.

Bireyin ekonomik çıkarlardan beklentisi ile işsizlik arasında doğrudan bir ilişki kurmakta mümkündür. Ekonomik çıkarlar, bireyin gelir elde etme, refah düzeyini artırma ve yaşam koşullarını iyileştirme beklentileri içerir. İşsizlik ise, bireyin bu beklentilerini gerçekleştirememesine yol açan önemli bir etkidir. Bir ekonomide şu an işi olmayan fakat etkin olarak iş arayan kişilerin bulunması durumuna işsizlik adı verilmektedir (Turna, 2022). Diğer bir deyişle mevcut bir işe sahip olmayıp iş arayışına devam eden yetişkinlerin miktarı işsiz miktarını oluşturmaktadır. İşsizlerin sayısının toplam işgücüne oranı ise işsizlik oranını ifade etmektedir. Rasyonel tercih teorisine göre seçmenler, işsizliğe taahhütte bulunan adaylara oy verme eğilimindedir (Çetin M. Ş., 2016). Seçim döneminde maksimum

fayda sağlamak isteyen seçmen, işsizlik problemi ile karşı karşıya ise kendisine veyahut bir yakınına iş vaadinde bulunulduğunda oy tercihini mecburi sebeplerden dolayı değiştirebilmektedir.

Bireylerin, çıkarlarını maksimize etmek amacıyla mantıklı ve bilinçli seçimler yaptığını varsayan rasyonel tercih teorisi, bireylerin elinde bulunan mevcut bilgiye dayanarak en uygun olanı seçmek için maliyet ve faydaları tartmaktadır. Bu nedenle ekonomik güvenlik seviyesi olarak da bilinen istihdam durumu ile oy verme davranışı arasında bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Hükümetlerin istihdam politikaları, seçmenlerin ekonomik refahını doğrudan etkilemektedir. Dahası iş gücü piyasasına yönelik reformlar ve işsizlik yardımları gibi politikalar, seçmenlerin rasyonel tercihlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Özetle, bireyler ekonomik çıkarlarını maksimize etmek amacıyla, kendileri için en iyi politikaları sunan partilere oy vermeyi tercih ederler; çünkü yüksek enflasyon, satın alma gücünü azaltırken, düşük istihdam da ekonomik belirsizlik yaratmaktadır. Bu durum bireylerin gelecekteki ekonomik beklentilerini olumsuz etkileyebilir.

Fiyatlar genel seviyesinin sürekli artmasını ifade eden enflasyon, bir ekonomideki bütün mal ve hizmetlerin ağırlıklı ortalamasını ifade etmektedir (Turna, 2022). Enflasyon kavramını tanımlayan ve belirleyen iki unsur karşımıza çıkmaktadır. İlki fiyat artışının süreklilik arz etmesidir. Tek defaya mahsus artış enflasyon olarak değerlendirilemez (Turna, 2022). Diğer bir unsur ise fiyat artışının tek bir mal ve hizmette değil bir ekonomideki fiyatların ve hizmetlerin tamamında ya da büyük bir kısmında gerçekleşmesi durumudur. Dolayısıyla bu artış paranın değerinin azalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle enflasyon ekonomik yapının bozulmasına neden olmakta ve bireylerin olumsuz etkilenmesi sonucunu doğurmaktadır (Sarsık, 2019). Geleceğe dair belirsizlik duyan birey, beklentilerini düşürmekte ve daha rasyonel hareketler sergileyerek zararını en aza indirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle enflasyon ortamının oy verme davranışı üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

2. TÜRKİYEDE YEREL YÖNETİMLER ve YEREL SEÇİMLER

Yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda yaşayan halkın, kamu hizmetlerini sunmak ve bu bölgenin idaresini sağlamak amacıyla kurulan tüzel birimlerdir (Şengül, 2020). Yerel yönetimlerin temelde iki özelliği bulunmaktadır. İlki idari ve mali bağımsızlığa sahip olmaları, ikincisi ise yerel nitelikli hizmetlerin sunumunda etkin ve verimli olmalarıdır. Türkiye’de, yerel yönetimler; il özel idareleri, belediyeler ve köylerden meydana gelmektedir (Urhan V. F., 2008, s. 85). Yerel seçimler ise seçmen olarak halkın beş yılda bir oy kullanarak yerel yöneticileri seçtiği demokratik süreçlerdir.

Türkiye’de yerel yönetimler ve yerel seçimler başlıklı bu bölüm, Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihsel gelişim sürecini, yerel yönetimlerin idari yapılanmasını ve yerel seçimlerin yasal dayanağını incelemeyi amaçlamaktadır.

Bölüm, iki kısımdan oluşmaktadır. Bölümün *Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi* başlıklı birinci kısmında, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminden günümüze kadar uzanan süreçte, yerel yönetim yapılanmasını şekillendiren yasal çerçeve ve kurumsal yetki bölüşümünü biçimlendiren idari düzenlemeler değerlendirilecektir. Çalışmanın *Türkiye’de Yerel Seçimler* başlıklı ikinci kısmında ise, yerel seçimlerin yasal çerçevesi, seçim yasalarında gerçekleşen değişimler ve bu değişimlerin seçim süreçlerine etkisi değerlendirilecektir. Bu kısımda vatandaşların siyasal katılımındaki rolü de katılım düzeyleri açısından tartışılacaktır. Aynı zamanda 2024 yerel seçiminin Türkiye yerel seçim tarihindeki yeri ve önemi de incelenecektir.

Bu bölümde incelemeye konu olan yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi ve yerel seçimler, tez çalışmasının alan çalışmasına konu olan TTK pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarının analize ilişkin genel bağlamı sunması açısından önem taşımaktadır.

2.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi, merkezileşme ve yerelleşmeye doğru bir geçiş sürecini içinde barındırmaktadır. Bu süreç çalışmada 1839-1923 Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş dönemi, 1923-1950 İlk Cumhuriyet

dönemi, 1950-1980 arası çok partili dönem, 1980-2000 arası neoliberal yeniden yapılanma süreci ve 2000 sonrası dönem olmak üzere tarihsel bir bütünlük içinde incelenecektir ¹.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden 1923'e kadar olan dönem, modernleşme çabalarının öne çıktığı ve yerel yönetimlerin ilk biçimlerinin şekillendiği bir geçiş dönemi olarak değerlendirilmektedir. Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan modern ulus-devlet dönemi ise, 1950'li yıllara kadar güçlü merkeziyetçiliğin kurumsallaştığı ve yerel yönetimlerin merkezi idareye sıkı sıkıya bağlı olduğu bir yapıyı yansıtmıştır. 1950-1980 dönemi, çok partili sisteme geçişin ve demokrasinin ilk adımlarının atıldığı, yerel yönetimlerin merkezi idareye kıyasla sınırlı da olsa daha fazla idari ve mali yetki kazandığı bir süreç olarak tanımlanabilir. 1960 sonrasında uygulamaya konulan ithal ikameci kalkınma modeli, kentleşme sürecini hızlandırmış ve yerel yönetimlerin altyapı hizmetleri açısından önemini artırmıştır. 1970'li yılların sonlarına gelindiğinde ise sosyal belediyecilik anlayışı ön plana çıkmış; kent yönetimi yalnızca teknik hizmetlerin yürütücüsü değil, aynı zamanda sosyal politikaların uygulayıcısı olarak da görülmeye başlanmıştır. 1980-2000 arası dönem, neoliberal politikaların etkisiyle yerel yönetim yapısında merkezi denetimin zayıflatıldığı, hizmet sunumunun piyasa mekanizmalarına devredildiği ve özel sektör gibi piyasa temelli aktörlerin karar alma süreçlerinde daha etkili hale geldiği bir dönüşüm sürecini kapsamaktadır. 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinin hız kazanması, 2000 sonrası dönemde yerel yönetimleri doğrudan etkilemiştir. AB'ye uyum kapsamında 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi ile Türkiye'de yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğini artırılması, halkın yönetime katılımının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. 2003 Yerel Yönetim Reformu bu hedeflerin somut bir yansıması olmuştur. Ancak aynı dönemde, özellikle kentsel dönüşüm ve konut politikaları alanında merkezileşme dikkat çekmiştir. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı gibi kurumlar, yerel yönetimlerin planlama alanına doğrudan müdahil olmuştur

¹ Türkiye'de yerel yönetimlerin tarihsel gelişimine ilişkin yasal değişiklikler kronolojik olarak Tablo 2.1.'de sunulmuştur.

2.1.1. Osmanlı Dönemi (1839-1923)

Tarihsel süreç içinde yerel yönetim yapısı, toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullara bağlı olarak sürekli bir dönüşüm geçirmiştir. Türkiye’de bu dönüşüm, Osmanlı İmparatorluğu’nun Klasik Dönemi’nden (14. yüzyıl-17. yüzyıl) itibaren başlayıp, Tanzimat dönemi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki yasal düzenlemelerle şekillenmiş, özellikle 1980’ler sonrasında neoliberal politikaların etkisiyle yeni bir boyut kazanmıştır (Özmen, 2021).

Osmanlı Devleti’nin Klasik Dönemi’nde merkezîyetçi bir yapıya dayalı olarak şekillenen idari sistemde yerel yönetim birlikleri, kentle özdeşleşmiş bir yapıya sahip olup devlete ait görevleri yerine getiren birimler olarak varlık göstermiştir (Özmen, 2021; Şengül R., 2020, s. 30). Merkezi otoriteye bağlılık Osmanlı İmparatorluğu’nda yerel yönetimlerin zayıf bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur (Tekeli, 2009). Tanzimat Dönemi ile bu merkezîyetçi anlayışta önemli değişiklikler yaşanmış ve Batı tipi modern yerel yönetimlerin temelleri atılmaya başlanmıştır (Şengül R., 2020; Çiçek Y., 2014, s. 56).

Tanzimat’ın ilanı ile birlikte başlayan süreçte, aydın bürokrat zümre, sarsılan merkezi otoriteyi yeniden güçlendirmek için, oluşturulacak yeni kurumlardan destek alma yoluna gitmiştir (Özmen, 2021; Ünal F., 2015). Bu ferman kamu yönetiminde düzen sağlama hedefi benimsemiş; yerel yönetimlerin yetkilerini merkezi otoritenin çizmesini kararlaştırmıştır. Böylelikle, iktidarın kadroları değiştirilmiş, idari ve mali alanda düzenlemeye gidilmiştir. İlk modern belediye teşkilatı, 1854’te İstanbul’da Şehremaneti adıyla kurulmuştur. Batı’daki modern belediye teşkilatının bir örneği olarak tasarlanan Şehremaneti, yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesi ve yürütülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Diğer bir yandan Şehremaneti, Osmanlı’da yerel yönetimlerin genellikle gayrimüslim cemaatlerin ve yerel liderlerin denetiminde şekillenmesinin önüne geçerek, yerel yönetim yapısını daha kurumsal bir forma dönüştürmüştür (Şengül R., 2020, s. 36-37; Özmen, 2021). Böylelikle yerel yönetimler devlet kontrolü altına alınmıştır.

1864 Vilayet Nizamnamesi (1864/1871) ile Şehremaneti’nin yapısı diğer vilayetler bazında da genişletilmiş ve Osmanlı’nın tamamında yerel yönetimlerin kurumsal yapıları oluşturulmuştur. İller, kazalar ve köyler gibi idari birimlerin yetkileri ve sorumluluklarını yeniden düzenleyen Vilayet Nizamnamesi Osmanlı

İmparatorluğu'nun mali ve idari yapısını da yeniden oluşturmuştur (Eryılmaz, 2019). Vilayet Nizamnamesindeki düzenleme ile yerel yönetimler birimlere ayrılmış ama yöneticileri doğrudan merkeze bağlı hale getirilmiştir (Eryılmaz, 2019). Modernleşme kapsamında atılan bu adımlar temsil ve yerel katılım anlayışlarının belirginleştiği kurum ve organları oluşturmuştur. Ancak bu modernleşme çabaları, özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren gözlemlenen *öykünmeci Batılılaşma* yaklaşımının bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. İlhan Tekeli'nin ifade ettiği üzere, Osmanlı Batı'yı yalnızca biçimsel yönleriyle taklit etmiş, toplumsal yapıya uygun, özgün ve bütüncül reformlar gerçekleştirmemiştir (Tekeli, 1983). Bu durum, Batılılaşmanın sadece bir öykünme düzeyinde kalmasına, dolayısıyla da kent planlamasından yönetsel reformlara kadar birçok alanda yüzeysel ve parçacıl dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur.

Cumhuriyete giden süreçte Osmanlı devlet geleneğinden devralınan belediyecilik deneyimi 1921 Anayasası'nda da merkezîyetçi düşünce ile şekillenmiş, yerel yönetimler merkezi otoriteye bağlı bir yapı içinde ele alınmıştır (Önder & Güler, 2021, s. 366). Bununla birlikte 1921 Anayasası'nda, yerel yönetimlere ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmaması, bu dönemde yerel yönetim yapılanmasının işlevselliğini sınırlı kılmıştır. Diğer yandan savaş koşullarında hazırlanan 1921 Anayasası'nda yeni yapılanma, halkın temsilini temel alan bir yönetim anlayışının benimsenmesi olmuştur. Böylelikle demokratik yaklaşımın tohumları atılmıştır.

Erken Cumhuriyet Döneminde, yeni kurulan ulus-devletin modernleşme ve merkezîyetçi yönetim anlayışı doğrultusunda yerel yönetimler, ulusal bütünlüğü pekiştiren bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu bağlamda, ulus-devletin idari yapılanması ve mekânsal örgütlenmesi doğrultusunda merkezîyetçilik yeniden tanımlanmış; yerel yönetimlere ilişkin düzenlemelerde ise ulusal bütünlüğü sağlama hedefi benimsenmiştir.

Osmanlı döneminde başlayan Batılılaşma çabalarının genel olarak iki olumlu etkisinden söz etmek mümkündür. İlk olarak, bu süreç yenilikçi fikir akımlarının birikmesini sağlamış, ikinci olarak ise toplumda devrimci bir kadronun yetişmesine zemin hazırlamıştır (Kongar, 2012, s. 69).

2.1.2. İlk Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)

Türkiye Cumhuriyeti, erken döneminde, ulusal bütünlüğü sağlama doğrultusunda güçlü bir merkezîyetçi yapıyı benimsemiş ve Osmanlı Dönemine göre hizmet sunumu açısından daha etkin bir yerel yönetim yapılanması içermiştir. Bu dönemde Batı'ya karşı bir Batılılaşma süreci yaşanmış ve Osmanlı dönemindeki öykünmecî Batılılaşmadan farklı olarak bu süreç, ulusal bağımsızlık ve özgürlük temelli antiemperyalist² bir karakter taşımıştır (Kongar, 2012).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı, yalnızca siyasi bir rejim değişikliği değil; 1919–1922 yılları arasında yürütülen Kurtuluş Savaşı'nın ve ardından 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın bir sonucudur. Bu dönemde verilen mücadele, bağımsız bir devletin yanı sıra modern Türk ulusunun inşasını da hedefleyen devrimlerin başlangıcı olmuştur. Bu devrimlerden ilki 1924 yılında Tevhit-i Tedrisat Kanunu'nun (Öğretim Birliği Yasası) çıkarılmasıdır. Bu kanun ile eğitimde birlik sağlanmış, laik ve çağdaş eğitim sistemi oluşturulmuştur (Dere). Ardından 1928 yılında Harf Devrimi kabul edilmiştir. Bu devrim ile Arap alfabesi yerine Latin alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle okuryazarlık oranı hızla artmıştır. Eğitim alanındaki diğer bir devrim, 1932 yılında Halkevlerinin açılması olmuştur. Halkın kültürel ve sosyal gelişimini desteklemek amacıyla kurulan bu kurumlar, konferanslar ve çeşitli etkinlikler ile yerel düzeyde eğitimi yaygınlaştırmıştır. Eğitim alanındaki bu devrimlerin, bilgiye erişimi artırarak yurttaşların kamusal konularda farkındalık kazanmasına olanak sağlaması, yerel yönetim süreçlerine daha bilinçli katılımın önünü açmıştır. Nihayetinde, Cumhuriyet döneminde eğitim devrimleri yerel yönetimlerin etkinliğini artırmıştır.

20. yüzyılın ilk yarısında birçok Batı ülkesinde kadınlara henüz hiçbir siyasi hak tanınmamışken Türkiye'de 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Oruç & Bayrakçı, 2018, s. 471). 1934 yılına gelindiğindeyse seçme ve seçilme hakkı, genel seçimler düzeyinde de uygulanmıştır. Bu önemli gelişme kadınların yerel yönetimlerde aktif rol almasının önünü açmıştır ve temsili demokrasinin güçlenmesine katkıda bulunmuştur.

² Antiemperyalizm, özellikle Batılı emperyalist güçlerin diğer ülke ve toplumlar üzerinde kurdukları siyasi, ekonomik ve kültürel baskılara karşı direnme, bağımsızlık mücadelesi verme anlayışıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte sosyal ve siyasal katılımın önemi artmış beraberinde yerel yönetimlerin modernleştirilmesi hedeflenmiştir.

1923–1950 arası dönemde Türkiye, toplumu radikal biçimde dönüştürmeyi hedefleyen; köklü ve hızlı değişim çabalarını içinde barındıran *köktenci modernist proje* çerçevesinde şekillenmiştir. Bu dönemde eğitim, hukuk, dil, giyim ve toplumsal cinsiyet gibi alanlarda gerçekleştirilen reformlar, Batılılaşma ve çağdaşlaşma ideali doğrultusunda toplumun yeniden yapılandırılmasını amaçlamıştır (Tekeli, 1983).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yerel yönetimler konusunda yapılan ilk yasal değişiklik günümüzde halen yürürlükte olan 1924 tarihli 442 Sayılı Köy Kanunu'nun kabul edilmesidir. Bu kanunun kabulü ile köyler, bağımsız bir birlik olarak anayasada yer almıştır. Ardından 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir (1983). Bu kanun, nüfusu 2000'i geçen yerlerde belediye kurulabilmesini düzenlenmiştir. Belediyelerin görev ve yetkilerini genişleterek altyapı, sağlık ve eğitim gibi alanlarda daha etkin hizmet sunumunu sağlayan kanun; yerel yönetimlerin modernleşmesini hedeflemiştir (Tekeli, 1983, s. 9; Çiçek Y., 2014). 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun getirdiği önemli yenilik, yerel yöneticilerin merkezi yönetim tarafından atanması uygulamasını sonlandırması, belediye başkanlarının halk tarafından seçimle belirlenmesi esasını getirmesidir (Özmen, 2021, s. 147). Ancak, bu yeni düzenlemeler genellikle sınırlı mali kaynaklarla ve merkezi yönetimin güçlü denetimi altında gerçekleştirilmiştir (Çiçek Y., 2014). Bu dönemde, yerel yönetimler bürokratik ve teknik düzeni sağlamaktan çok merkezi otoritenin bir uzantısı olarak işlev görmüştür (Şengül T. , 2001, s. 67; Emini, 2009).

1930'larda Türkiye'de ekonomik bağımsızlığı artırmak amacıyla *ilk ithal ikameci sanayileşme politikaları* benimsenmiş; dışa bağımlılığın azaltılması ve yerli üretimin teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Devletçilik ilkesi doğrultusunda, sanayileşme süreci kamu eliyle hızlandırılmış; özellikle ithal edilen temel tüketim ve sanayi ürünlerinin yerli üretimle ikame edilmesine yönelik yatırımlar öncelik kazanmıştır. Bu süreçte yerel düzeyde ekonomik canlanma sağlanmış olsa da kalkınma merkezi planlama ile yürütülmüştür. Ancak 1947 yılında Türkiye'nin Marshall Planı'na dahil olmasıyla birlikte, dışa açılma süreci başlamış; devletçilik

anlayışı yerini kademeli olarak özel sektör odaklı, daha liberal ekonomik politikalara bırakmıştır (Eşiyok, 2009).

İlk Cumhuriyet Dönemi, modern ulus-devletin inşası temelinde güçlü bir merkeziyetçi yönetim anlayışı ortaya koymuştur. Ulus-devletin kuruluşu sonrasında, 1930 yılında, yerel yönetimler; merkezi yönetimin politikalarını halka sunan, yerel ihtiyaçları karşılayan, seçimle başa gelen tüzel kişilikler haline gelmişlerdir. Yerel yönetimler, bu dönemde, aynı zamanda ulusal bütünlüğün sağlanmasına da katkı sunmuşlardır (Kongar, 2012).

2.1.3. 1950-1980 Arası Dönem

1950–1980 arası dönem, Türkiye’de sanayileşmenin devlet eliyle yönlendirildiği ve iç pazarı korumaya yönelik politikaların uygulandığı *ithal ikameci kalkınma modelinin* egemen olduğu bir dönemdir (Şengül H. T., 2009). Bu dönemi 1930’lu yıllardaki *ilk ithal ikameci* dönemden ayıran temel fark, devletin üretici olmaktan ziyade özel sektöre yol açan ve onu koruyan bir düzenleyici konuma geçmesidir. Aynı zamanda 1950-1980 arası dönemde 1961 Anayasası ile sosyal haklar ve sendikal özgürlükler genişlemiş; sosyal devlet anlayışı güç kazanmıştır. Bu anlayış, yerel yönetimlere de yansımış ve sosyal belediyeçilik uygulamaları 1950-1980 arası dönemde önem kazanmaya başlamıştır.

1950-1960 arası dönemde Türkiye kırdan kente iç göç ile tanışmıştır. Bu göç hareketinin arka planında yatan temel gelişme, makineleşmenin artmasıyla birlikte kırsal alanda işgücüne duyulan ihtiyacın azalmasıdır. Türkiye’de 1950’de kırdan kente iç göçle birlikte kentleşme hız kazanmış; göç, köylüleri kentli işçilere dönüştürmüştür (Şengül T. , 2008). Bu dönüşüm, kentleşmenin daha çok alt sınıflar tarafından kendi çabalarıyla gerçekleştirildiği bir süreç olmuştur. (Işık & Pınarcıoğlu, 2001, s. 96). Bu süreçte kent, yalnızca ekonomik ve mekânsal bir dönüşümün değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamın yeniden şekillendiği bir mekân hâline gelmiştir. Kırsal kökenli bireyler, kent yaşamına uyum sağlamak amacıyla zamanla kendi konutlarını inşa etmiştir. İlhan Tekeli’ye göre bu dönemde kentlerde gecekondulaşma ve apartmanlaşmanın eş zamanlı geliştiği ikili bir yapı oluşmuştur (Türkiye’de Kentleşme Dinamiğinin Kavranışı). Bu yapı planlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, hizmet sunumunda yaşanan eşitsizlikler ve teknik eleman eksiliği gibi nedenlerle çarpık kentleşmeyi daha görünür kılmıştır. 1950-

1960 arası dönemde devlet kentleşmeyi yönlendiren değil, göçün ardından oluşan yapıya müdahalede zorlanan bir konumdadır (Işık & Pınarcıoğlu, 2001).

1950’li yılların sonunda sosyal ve mekânsal dönüşümün ardından ortaya çıkan yapısal sorunlar, siyasal sistemin kriz yaşadığı 1960’lı yılların başında daha da belirginleşmiştir. Bu dönemde 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi sonrasında hazırlanan 1961 Anayasası ilan edilmiştir. 1961 Anayasası yalnızca siyasal rejimi yeniden yapılandırmayı değil, aynı zamanda sosyal adaleti gözeten bir toplum yapısını inşa etmeyi amaçlamış; çalışma hakkı, sosyal güvenlik, sendikalaşma ve toplu sözleşme gibi sosyal hakları anayasal güvence altına almıştır. Bu yönüyle 1961 Anayasası, kentleşme sürecinin toplumsal boyutlarını da etkileyen yeni bir dönemi başlatmıştır. Anayasanın 116. Ve 117. Maddelerinde yerel yönetimlerin idari ve mali özerklik ilkesi açıkça vurgulanmıştır (T.C. 1961 Anayasası , 1961). Bu maddeler incelendiğinde, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde bağımsız hareket etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Yine aynı maddelerde merkezi otoritenin, yerel birimlere yalnızca denetim amacıyla müdahalede bulunabileceği ifade edilmiştir (Eryılmaz, 2019). Ayrıca, yerel yönetimlere görevleriyle orantılı gelir kaynaklarının sağlanmasını öngören hüküm, belediyelerin mali bağımsızlığını güçlendirme yönünde önemli bir adım olmuştur (Eryılmaz, 2019). 1961 Anayasası’nın getirdiği görece özgürlükçü ortam, yalnızca bireysel hak ve özgürlüklerin tanınması açısından değil, aynı zamanda kent yoksullarının siyasal alanda görünürlük kazanması bakımından da önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu anayasal zemin kent yoksullarının kooperatifleşme ve hak arama yoluyla örgütlenmesini mümkün kılmış; böylece gecekondı sadece mekânsal değil, aynı zamanda siyasal bir sorun haline gelmiştir (Tekeli, 2011).

1950’li yılların ortasında uygulanmaya başlanan ithal ikameci kalkınma politikaları, 1960’lı yılların başında planlama faaliyetleri ile devam etmiş ve bu faaliyetler 1980’li yıllara kadar kesintisiz bir şekilde sürdürülmüştür (Eraydın, 1988, s. 146). 1960 yılında sanayinin hız kazanması Türkiye’de kalkınmanın merkezi düzeyde planlanması anlayışını güçlendirmiş; ekonomik ve sosyal gelişmenin devlet eliyle yönlendirilmesini esas alan bir yapının oluşmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’de 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Bu yapı planlı kalkınma döneminin kurumsal temellerini atmış ve

yerel yönetimlerin de kalkınma planları doğrultusunda hareket etmelerini zorunlu hâle getirmiştir. Kalkınma planlarının sektörel yatırımları belirli kent merkezlerinde yoğunlaştırması, özellikle ulaşım, sanayi ve hizmet altyapılarının bu alanlara yönlendirilmesiyle birlikte, kentler giderek ekonomik faaliyetlerin ve sermaye birikiminin temel mekânları hâline gelmiştir (Eraydın, 1988; Işık & Pınarcıoğlu, 2001). Böylece, kentler yalnızca nüfusun değil, aynı zamanda üretim ve tüketim ilişkilerinin de merkezine yerleşmiş; bu durum, yerel yönetimlerin ekonomik aktörler üzerindeki düzenleyici rolünü artırmıştır.

1960'lı yıllarda yerel yönetimler alanında yapılan önemli yasal düzenlemelerden bir diğeri, 1963 tarihli ve 7469 Sayılı Kanun ile Belediye Kanunu'nun 2. maddesinin yürürlükten kaldırılmasıdır. "Belediye Teşkilatı Mecburi Olan Yerler" başlıklı bu madde, yalnızca belirli ölçütleri karşılayan yerleşim yerlerinde belediye teşkilatı kurulmasını zorunlu kılıyor ve merkezî idarenin bu süreci belirlemesine imkân tanıyordu (7469 Sayılı Kanun, 1950). Maddenin kaldırılmasıyla birlikte, belediye teşkilatının kurulması konusunda merkezî yönetimin sınırlayıcı yetkisi geri çekilmiş; böylece daha küçük yerleşim birimlerinde de yerel yönetim birimlerinin oluşmasının yolu açılmıştır. Bu düzenleme sonucunda, daha çok yerleşim biriminin yerel yönetim statüsü kazanabildiği, karar alma ve örgütlenme süreçlerinde daha yerel odaklı bir yapının oluştuğu bir sistem benimsenmiştir.

1970'li yıllara gelindiğindeyse Türkiye'de *sosyal belediyecilik* anlayışı ön plana çıkmıştır. Sosyal belediyecilik, kapitalist kentlerde ortaya çıkan yoksulluk, işsizlik ve barınma gibi sorunların artmasıyla ortaya çıkan toplumsal gerilimleri azaltmayı amaçlar. Özellikle dar gelirli kesimlerin kentsel hizmetlere erişimini kolaylaştırmak, sosyal belediyeciliğin temel hedeflerinden biri olmuştur. Bu anlayış, Türkiye'de toplumsal eşitsizlikleri azaltmayı hedefleyen ancak daha çok geçici düzenlemelere dayanan bir uygulama biçimi olarak gelişmiştir (Şengül, 2001).

1970'li yıllarda sosyal belediyecilik, Türkiye'de uygulanan ithal ikameci sanayileşme modelinin toplumsal sonuçlarıyla yakından ilişkilidir. Bu dönemde sosyal belediyecilik, yalnızca yoksullara yönelik hizmet sunumu değil; aynı zamanda devletin sınıflar arası gerilimleri dengeleme çabasının yerel ölçekteki bir

yansıması olarak işlev görmüştür (Anbarlı Bozatay & Şahnagil, 2021). Ancak bu yaklaşım, devletin sınıflar karşısında tarafsız bir hakem gibi davrandığı varsayımına dayanması nedeniyle eleştirilmiştir.

1950-1980 arası dönem, Türkiye’de sanayileşmenin hız kazandığı, kırdan kente yoğun göçle birlikte emek gücünün kent yaşamına entegre olmaya başladığı, yani emeğin kentleştiği bir süreçtir. Burada emeğin kentleşmesi, kırsal kökenli nüfusun kentlerde işgücü olarak örgütlenmeye başlaması ve kentlerin sosyo-ekonomik dokusunu belirleyecek yeni sınıfsal ilişkilerin ortaya çıkması anlamına gelmiştir. Bu dönemde devlet eliyle uygulanan kalkınmacı politikalar, “modernist proje” olarak adlandırılmış; bu proje, merkezî planlama yoluyla sanayileşme, kentleşme ve toplumsal dönüşüm hedeflerini içerirken, aynı zamanda halkçı, popülist söylemlerle desteklenmiş ve toplumun geniş kesimlerini kapsayıcı bir kalkınma vaadiyle şekillenmiştir (Şengül, 2001). Ekonomik olarak, özellikle 1960 sonrasında uygulanan planlı kalkınma modeli ve ithal ikameci sanayileşme politikalarıyla devlet, piyasa yerine üretimi yönlendiren temel aktör hâline gelmiştir. Toplumsal açıdan ise bu süreçte hem işçileşen kitleler hem de gecekondulaşan kesimler yeni bir kentli sınıfın temelini oluşturmuş, bu sınıf aynı zamanda yerel siyasal taleplerin de taşıyıcısı olmuştur (Buğra, 1998). Kentleşme süreci ise çoğu zaman plansız ve çeperde gelişmiş, gecekondu mahalleleri hem barınma çözümü hem de siyasal mobilizasyon alanları hâline gelmiştir. Bu süreçte özellikle büyük kentlerde göçle gelen nüfusun konut, istihdam ve hizmet taleplerine cevap verilememesi, altyapı ve hizmet eksikliklerini gündeme getirmiştir.

1950-1980 arası dönemde, 1961 Anayasası sosyal hakların ve sendikal özgürlüklerin anayasal güvence altına alınmasıyla birlikte, emekçi sınıfların kentteki varlığını kurumsal düzlemde tanımıştır. 1963’te kurulan Devlet Planlama Teşkilatı ile uygulamaya konan planlı kalkınma anlayışı ise, ekonomik büyüme ve sanayileşmenin devlet aracılığıyla yönlendirilmesini sağlamıştır (Tekeli, 1994). 1970’li yıllarda ise, bu planlı ve sosyal devlet temelli yaklaşımın uzantısı olarak, özellikle büyükşehirlerde ortaya çıkan sosyal belediyecilik uygulamalarıyla yerel yönetimlerin barınma, ulaşım ve temel hizmetlere erişim gibi konularda daha aktif roller üstlendiği görülmüştür. Ancak bu kurumsal ve hukuki düzenlemeler, yerel yönetim sisteminde köklü bir yapısal dönüşüm yaratmamış; yerel yönetimlere

ilişkin kapsamlı yasal değişiklikler ancak 1980 sonrası dönemde hayata geçirilmiştir.

2.1.4. 1980-2000 Arası Dönem

1980-2000 arası dönem, Türkiye’de planlı kalkınma ve sosyal devlet anlayışına dayalı modernist projenin çözülmeye başladığı; bunun yerine, piyasa merkezli neoliberal politikaların kentsel, toplumsal ve yönetsel alanlara nüfuz ettiği bir kırılma evresidir. Bu süreçte kentler, toplumsal refahın yeniden dağıtım mekanları olmaktan çıkarak, sermaye çekme, rekabet etme ve imaj üretme gibi hedeflerle yönetilen ekonomik varlıklara dönüşmüş; yerel yönetimler ise “kent işletmeciliği” anlayışı doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu dönemin temel vurgusu, 24 Ocak 1980 kararlarıyla başlayan *ihracata dayalı kalkınma modeline* geçiş ve devletin ekonomideki yönlendirici-üretici rolünden çekilerek *düzenleyici konuma* evrilmesidir (Şengül T. , 2008, s. 288). Bu değişim, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de neoliberal yaklaşımın etkisiyle gelişmiştir. Neoliberal yaklaşım, serbest piyasa ekonomisini, devlet müdahalesinin azaltılmasını, özelleştirme politikalarını ve deregülasyonu önceliklendirir (Özgür & Cansever, 2022). 1980 sonrası dönemde dünya genelinde ekonomik ve siyasal düzeyde yeniden yapılanmayı beraberinde getiren neoliberal politikalar, ulus-devletlerin ekonomik alandaki müdahale gücünü önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Bu süreç, piyasa temelli bir ekonomik işleyişin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Böylece sermayenin uluslararası hareketliliği artarken, kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması ve kentsel mekânın metalaşması gibi eğilimler, yerel düzlemde de belirleyici hâle gelmiştir.

1980 sonrası dönemde neoliberal politikaların küreselleşmeyle eş zamanlı olarak yayılması, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, özelleştirme uygulamaları ve kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması gibi küresel ekonomik eğilimlerin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bu süreç, küresel ölçekte üretilen politikaların yerel düzeyde yeniden biçimlendirilmesi anlamına gelen globalizasyonu gündeme getirmiş; bu bağlamda kentler ve bölgeler, küresel ölçekte rekabet edebilir aktörler olarak konumlandırılmıştır (Aslanoğlu, 1998, s. 134). Küreselleşmenin yön verdiği bu dönüşüm kentlerin rekabet gücü, girişimcilik ve kalkınma ekseninde yeniden tanımlanmasına öncülük etmiştir (Özgür & Cansever, 2022). Küresel düzeyde yaşanan ekonomik ve teknolojik dönüşümler, kalkınma anlayışının yalnızca ulusal

düzeyde ekonomik büyüme ile sınırlı tanımlanmasını yetersiz kılmış; mekânsal, yönetsel ve girişimcilik odaklı yeni kalkınma yaklaşımlarını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda, yerel yönetimlerin merkezi idarenin yanı sıra uluslararası sermaye, kurumlar ve ağlarla daha fazla etkileşim içinde olması kaçınılmaz hâle gelmiştir.

Neoliberal politikaların Türkiye’deki uygulamaları, yerel düzeydeki aktörleri bir yandan küresel rekabet koşullarına uyum sağlamaya, diğer yandan da kent ölçeğinde ortaya çıkan yoksulluk, işsizlik, altyapı eksiklikleri ve mekânsal eşitsizlikler gibi özgün toplumsal ve ekonomik sorunlara yanıt üretmeye zorlamıştır. Bu çok katmanlı dönüşüm süreci, Türkiye’de kentlerin hem ulusal düzeyde devletin yeniden yapılanma politikalarına hem de uluslararası düzeyde artan rekabetçi baskılara yanıt aradığı bir zemin oluşturmuştur. Bu bağlamda, pek çok kent “girişimci şehir” modeline yönelmiş; yerel yönetimler, piyasa mekanizmalarıyla daha uyumlu, yatırım ve sermaye çekmeye odaklı bir yönetsel anlayışla yeniden yapılandırılmıştır³ (Aslanoğlu, 1998) Bu dönüşüm, kent işletmeciliğini öne çıkarırken, girişimci bir kent yönetimi beklentisini artırmış; kentlerin markalaşması ve “marka kent” yaratma hedefi, yerel politikaların merkezine yerleşmiştir. Bu yapılanma, kentlerin ekonomik merkezler olarak yeniden şekillenmesini beraberinde getirmiş; yatırım çekme kapasitesini artırmak isteyen yerel yönetimler, sadece fiziksel altyapı değil, sosyal hizmetlerin kalitesi ve erişilebilirliği üzerinden de rekabet eder hâle gelmiştir. Bu durum, yerel yönetimlerin kentsel planlama, altyapı hizmetleri ve özellikle sosyal politikalar üzerindeki rolünü belirgin biçimde artırmıştır. Kentler artık yalnızca yaşam alanları değil; yatırımcılar ve küresel aktörler için cazibe merkezleri olarak tasarlanan, sermaye çekmeye odaklanan mekânlar hâline gelmiştir (Şengül T., 2008, s. 287; Tekeli, 2011).

Türkiye’de yerel düzeyde yaşanan bu yeniden yapılanma, yalnızca hizmet sunumu biçimlerini değil, aynı zamanda karar alma süreçlerinin de dönüşümünü beraberinde getirmiştir. Bu süreçte, devletin tek aktör olduğu hiyerarşik yapıların yerini; yerel yönetimlerin, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer

³ David Harvey, “girişimci şehir” kavramıyla, yerel yönetimlerin refah devleti anlayışından uzaklaşarak; girişimcilik, kent markalaşması, dış yatırım çekme ve küresel ölçekte rekabet etme gibi piyasa temelli hedeflere yönelmesini ifade eder.

paydaşların birlikte karar aldığı çok aktörlü ve ağ temelli bir yapı almış; böylece yönetim (governance) anlayışı yerel düzeyde belirleyici hâle gelmiştir. (Tekeli, 2011; Şengül, 2001). Bu gelişmeler, kamu hizmetlerinin yerinden sunulmasının önemini artırmış; bu doğrultuda merkezi yönetimden yerel birimlere görev, yetki ve sorumlulukların aktarılmasına yönelik adımlar atılmıştır (Özgür & Cansever, 2022; Kurmuş, 2010). Bu süreç ekonomik ve teknolojik dönüşümlerle gelmekle birlikte çok boyutlu dinamikler içermiştir. Her ne kadar dönüşüm, yerel yönetimlerin yeniden yapılanması ekseninde gelişmiş olsa da daha geniş bir çerçevede değerlendirildiğinde ademi-merkeziyetçi (yerinden yönetim) anlayışının güçlenmesine de zemin hazırlamıştır. Bu anlayışın güçlenmesi, karar alma yetkisinin yerel aktörlere devrini kolaylaştırmış; böylece yerel yönetimler, merkezi otoritenin vesayetinden kısmen çıkarak, kendi bölgesel ihtiyaçlarına uygun politikalar geliştirme kapasitesi kazanmıştır. Aynı zamanda, kamu hizmetlerinin yerinden ve daha etkin sunulması, yurttaş katılımının artırılması ve yerel düzeyde demokratikleşmenin teşvik edilmesi açısından önemli etkiler yaratmıştır. Ulusüstü düzeyde ise, özellikle Avrupa Birliği'nin yerindelik (subsidiarity) ilkesi, bu yönelimi normatif ve yapısal düzeyde desteklemiştir

Ademi-merkeziyetçi yönetim anlayışının temel amacı, yerel yönetimlere verilen yetkilerle kaynak israfını önlemek, hizmet sunumunu daha verimli hale getirmek ve politika yapımında daha etkili sonuçlar elde etmektir (Köse, 2023; Uysal, 2018). Türkiye'de ademi-merkeziyetçi yönetim anlayışının gelişimi doğrudan demokratikleşme dinamikleriyle değil; 1994 ve 2001 yıllarında yaşanan yapısal ekonomik krizler, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası finans kuruluşlarının neoliberal yönetim ilkeleri doğrultusunda dayattığı yeniden yapılanma programları ve Avrupa Birliği üyelik sürecinde yerel yönetimlere ilişkin reform talepleriyle şekillenmiştir (Emini, 2009; Küçük Ö., 2023)

1980 sonrası neoliberal dönemde, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi, Türkiye'nin siyasi ve idari yapısında derin izler bırakmanın ötesinde, özellikle darbe yönetimi süresince merkezîleşmeyi artırmış ve yerel yönetimlerin rolünü önemli ölçüde sınırlandırmıştır (Kurmuş, 2010; Boztepe, 2019). Darbenin hemen ardından 1981 yılında çıkarılan 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve belediyelerin özerkliğini zayıflatan yasal düzenlemelerle birlikte, yerel düzeydeki belediye başkanları

görevden alınarak yerlerine askeri personel atanmıştır. Bu süreçte yerel yönetimler, seçilmiş aktörler eliyle değil, doğrudan merkezin atadığı görevliler aracılığıyla yönetilmiş, böylece yerel özerklik fiilen ortadan kalkmıştır. (Kurmuş, 2010; Boztepe, 2019).

1980 Askeri Darbesi'nin ardından hazırlanan 1982 Anayasası, 7 Kasım 1982'de halk oylaması ile kabul edilmiştir. Anayasa'nın 127. Maddesinde “*yerel yönetimlerin mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamakla görevli kamu tüzel kişilikleri olduğu belirtilmiştir*”. Bu ifade yerel yönetimlerin rolünü artıran politikaları beraberinde getirmiştir (Kurmuş, 2010). Ancak, aynı anayasa ile merkezi idarenin vesayet yetkileri genişletilmiş, bu da yerel yönetimlerin özerkliğini kısıtlamıştır (Boztepe, 2019; Kurmuş, 2010). Aynı zamanda 1982 Anayasası'nda yerel yönetimlerin birlik kurma yetkileri Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlanmış böylece, yerel yönetimlerin kendi aralarında iş birliği yapmaları zorlaştırılmıştır.

1982 Anayasası'ndaki yerel yönetimlere ilişkin diğer bir temel düzenleme, idarenin bütünlüğü ilkesinin korunması yönündedir (T.C. 1982 Anayasası). Merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki bütünlüğü sağlamayı amaçlayan bu madde, idari yapıyı “*merkezi idare*” ve “*mahalli idareler*” olarak ikiye ayırmış ve mahalli idarelerin de tüzel kişiliği olduğunu belirtmiştir (T.C. 1982 Anayasası, md.123). Anayasa'nın 126. Maddesinde ise Türkiye'nin yönetim birimleri il ve ilçe olarak belirlenmiş, taşra teşkilatı düzenlemelerinin valiler ve kaymakamlar aracılığıyla yapılacağı belirtilmiştir (T.C. 1982 Anayasası, md.126). 1982 Anayasası yerel yönetimlere anayasal bir çerçeve çizip yerel yönetimlere yeni roller yüklese de merkezi idarenin kontrolünü ön planda tutmuştur.

1983 yılında Turgut Özal'ın başbakanlık görevine gelmesi bahsi geçen neoliberal politikaların uygulanmaya başlamasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Özal Hükümeti, özellikle yerel yönetimlerin özerkliğini artırmayı, yerel ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi ve yerel yönetimlerin daha fazla karar alma yetkisine sahip olmasını sağlamayı amaçlamıştır (Kurmuş, 2010). Yine Özal Hükümeti döneminde çıkarılan 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, büyükşehir belediyelerine büyük yetkiler vererek, yerel yönetimlerin şehir planlama, altyapı ve kalkınma gibi alanlarda daha fazla söz sahibi olmalarını sağlamıştır (Eryılmaz, 2019). Bu kanun 1982 Anayasası'na uygun olarak

büyükşehir belediyelerini oluşturan ilk yasal düzenleme olma özelliği taşımaktadır (Çetin H. , 2017). Bu kanun ile belediye yönetiminde, büyükşehir belediyeleri ve alt kademe belediyeler olarak ikili yönetim yapısına geçilmiştir. Aynı zamanda yetki ve görev dağılımında da yeni düzenleme içeren bu kanuna göre, büyükşehir belediyeleri, altyapı, ulaşım, çevre düzeni, su ve kanalizasyon gibi geniş kapsamlı hizmetlere tabi tutulurken, alt kademe belediyeler ise yerel düzeyde günlük hizmetlere tabi tutulmuştur (Eryılmaz, 2019). Mali kaynakların düzenlenmesini de içeren bu kanunda, büyükşehir belediyelerinin gelirleri merkezi bütçeden ayrılan paylarla belirlenmiş böylece yerel yönetimlerin mali özerklikleri sınırlı kalmıştır.

3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu genel hatları ile yerel yönetim birimlerinde koordinasyonu artırsa da yerel yönetimlerin bağımsız hareket etme kapasitesi kısıtlanmış ve merkezîyetçi anlayış sürdürülmüştür. Bu durumun temel gerekçesi, kanunun 2. ve 3. maddelerinde büyükşehir belediyesi ile alt kademe belediyeler arasında hiyerarşik bir görev dağılımı öngörmesidir. Özellikle büyükşehir belediyesinin karar alma süreçlerinde üstün konumda tanımlanması, alt kademe belediyelerin yetki ve inisiyatif alanlarını daraltmıştır. Ayrıca, belediye bütçelerinin önemli bir kısmının merkezi idareden gelen paylara dayanması (Madde 12), yerel mali özerkliğin gelişmesini engellemiş; yerel yönetimlerin kaynak yaratma ve kullanma konularında bağımsız hareket etmelerini zorlaştırmıştır. Bu çerçevede kanun, yerel yönetimlere belli ölçüde yönetsel ve idari özerklik kazandırsa da mali bağımlılığı ortadan kaldırmadığı için yerel yönetimlerin kendi politikalarını üretme ve uygulama kapasitesini sınırlı bırakmıştır. Böylece, merkezi idarenin denetim ve yönlendirme rolü devam etmiş; yerel özerklik Anayasa'daki tanımına rağmen uygulamada sınırlı kalmıştır (Tekeli, 2011).

1990 sonrası dönemde dünyada Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ekonomik serbestleşme politikalarının varlığı ve teknolojik ilerlemeler 1970'li yıllarda başlayan küreselleşme sürecini derinleştirmiştir. Bu süreç kamu yönetiminde katılımı önceleyen yeni yönetim anlayışını gündeme getirmiştir. Yönetişim kavramı ile ifade edilen bu anlayış, yerel yönetimlerin yalnızca hizmet sunan idari birimler olmaktan çıkarak, katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapıları olması gerektiği fikrini savunmuştur (Kocaoğlu, 2018, s. 493; (Özgür & Cansever, 2022, s. 220). Bu çerçevede karar verme süreci, çok aktörlü, iletişime dayalı ve

yatayda örgütlenen bir süreç olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu anlayışı pekiştiren uluslararası gelişmeler arasında, 1985 tarihli Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve 1996 İstanbul'da düzenlenen HABITAT II Konferansı öne çıkmaktadır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1985), yerel yönetimlerin yönetsel ve mali açıdan özerk olması gerektiğini savunmuş; yerel karar alma süreçlerinin demokratikleşmesi ve merkezi idarenin denetim yetkisinin sınırlandırılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Türkiye, bu şartı 1992 yılında imzalayarak yerel özerklik ilkesini iç hukukta tartışmaya açmıştır. 1996 tarihli *HABITAT II Konferansı* da “Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri” temasıyla düzenlenmiş ve *Yerel Gündem 21* uygulamalarıyla katılımcı, çevreci ve kapsayıcı yerel yönetim modellerini teşvik etmiştir. İstanbul’da gerçekleştirilen konferans, özellikle kentlerde halkın yönetime katılımını ve yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin benimsenmesini ön plana çıkarmıştır. Bu gelişmeler, Türkiye’de yönetim anlayışının benimsenmesine zemin hazırlamış; yerel yönetimlerin katılımcı, şeffaf ve çok aktörlü yapılar olarak yeniden kurgulanması yönündeki reform tartışmalarını hızlandırmıştır (Özgür & Cansever, 2022, s. 220).

1990’lı yılların en kritik gelişmelerinden biri ise Türkiye’nin 1995 yılında Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği’ne girmesi olmuştur. Gümrük Birliği süreci, Türkiye’de rekabetçi piyasa koşullarını güçlendirmiş; dışa açık, kurumsallaşmış ve Avrupa normlarıyla uyumlu bir girişimci sınıfın doğuşunu hızlandırmıştır. Bu yeni girişimci sınıf, yalnızca ekonomik alanla sınırlı kalmayarak, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve demokratikleşme gibi konulara da duyarlılık göstermiştir. Bu yaklaşım, sivil toplumun gelişmesini teşvik etmiş; böylece sivil toplum kuruluşlarının (STK) sayıca artmasını ve toplumsal etkilerinin güçlenmesini desteklemiştir (Mutlu, Reyhan & Doğan, 2019). Sivil toplumun bu yükselişi, yalnızca yerel yönetim politikalarına katılımı artırmakla kalmamış; aynı zamanda yönetim anlayışının merkezi idareden sosyal politikaya, çevre düzenlemesinden ekonomik karar süreçlerine kadar farklı kamu politikası alanlarında benimsenmesini hızlandırmıştır (Özgür & Cansever, 2022, s. 220).

1980-2000 arası neoliberal dönemde serbest piyasa modeline geçişle birlikte, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkileri yeniden yapılandırılmış ve önceki

hiyerarşik, merkeziyetçi yönetim anlayışı yoğun eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, özellikle karar alma süreçlerinin bürokratik ve katı yapısına yönelmiş; çözüm ise yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk alanlarının genişletilmesinde görülmüştür. Bu kapsamda, merkezi yönetimden yerel yönetimlere yetki devri süreci hız kazanmış; 1990'lı yıllar boyunca kamu yönetimi söyleminde ademi-merkeziyetçi yönetim anlayışı giderek daha fazla benimsenmiştir (Dur & Parlak, 2020; Şengül, 2009; Uysal, 2018). Bunun dayanaklarını sıralayalım: temel yasalar.

2.1.5. 2000 Sonrası Dönem

2000 sonrası dönem Türkiye’de yerel yönetimlerin dönüşümünde önemli kırılmaların ve yeniden yapılanma süreçlerinin yaşandığı bir süreci içinde barındırmaktadır. Bu süreç dünyada geç neoliberal politikaların etkili olduğu bir bağlamda şekillenmiş; Türkiye’de ise özellikle 2002 genel seçimleriyle iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) 2002–2015 yılları arasında tek başına iktidarını sürdürmesiyle belirginleşmiştir. Yine 2000 sonrası dönemde 2003 yılında başlatılan Yerel Yönetim Reformu süreciyle birlikte, kamu yönetiminde etkinlik, saydamlık ve katılımcılık ilkeleri doğrultusunda bir dizi yasal düzenleme hayata geçirilmiş, bu reformlar aynı zamanda Avrupa Birliği’ne (AB) uyum sürecinin bir parçası olarak da değerlendirilmiştir. 1999 Helenski Zirvesi ile ivme kazanan AB üyelik süreci, bu dönemde yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasında temel referans çerçevesini oluşturmuştur. Ancak Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik süreci, 2018 yılında Avrupa Komisyonu’nun katılım müzakerelerinin fiilen durdurulduğunu açıklamasıyla birlikte büyük ölçüde zayıflamıştır. Son olarak, 2024 yılında Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu’nun yaptığı açıklamalarda Türkiye’nin demokrasi, hukuk devleti ve temel haklar alanında “AB’den uzaklaştığı” vurgusuyla üyelik statüsünün kalmadığı belirtilmiş; böylece Türkiye aday ülke statüsünü fiilen kaybetmiştir.

2000 sonrası dönemde 2011 yılında Suriye iç savaşının ardından artan göç hareketleri, Türkiye’yi de etkilemiştir. Bu süreç Türkiye’de göç yönetiminin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’na bağlı olarak yürütülmesine rağmen özellikle büyükşehir belediyelerinde sosyal hizmetlerin sunumu, yerel kaynak kullanımı, barınma ve yerleşim konularında dolaylı bir baskı yaratmıştır. Belediyeler, bu süreçte doğrudan yetkili kurumlar olmamakla birlikte özellikle uluslararası

kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde sosyal uyum ve temel hizmetlere erişim alanlarında çeşitli destekleyici faaliyetlerde bulunmuştur (Tümtaş, 2020). 2000 sonrası yerel yönetimlerin gelişimini ve değişimini etkileyen bir diğer gelişme 2018 yılında parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesi olmuştur. Bu değişiklik yerel yönetim–merkez ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilmiştir.

1999 yılında gerçekleştirilen Helenski Zirvesi, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcını simgelemiştir. Bu dönemde yerel yönetimlere ilişkin tartışma ve yeniden yapılanmanın konusu yerel yönetimlerin yetki alanı ve mali özerliklerinin arttırılması yönündedir. Bu dönem, daha geniş bir bakış açısıyla demokratik katılımın farklı araçlarla arttırılması ve her kademede hesap verebilirliğin sağlanması vurgusunu taşımaktadır.

2001 Katılım Ortaklığı Belgesi, 2003 yerel yönetim reformları, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5355 Sayılı Mahallî İdare Birlikleri Kanunu'nu kapsayan yasal ve kurumsal düzenlemeler, Türkiye'de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasında önemli adımlar olarak değerlendirilmiştir.

1999 Helsinki Zirvesi'nin ardından Türkiye'nin AB'ye aday ülke statüsü kazanmasıyla birlikte yerel yönetimlerin yapısal dönüşümü öncelikli reform alanlarından biri haline gelmiştir. 2000'li yıllarda, Türkiye'de yerel yönetim anlayışı ekonomik kalkınma ve hizmet sunumu açısından önemli bir gelişme göstermiştir. 2001 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), Türkiye'den yerel yönetimlere ilişkin birçok alanda reform talep etmiştir. Belgede öne çıkan temel hedeflerden biri, yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğinin artırılmasıdır. Bu hedef doğrultusunda, merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisinin sınırlandırılması, belediyelerin ve il özel idarelerinin karar alma süreçlerinde daha bağımsız hareket edebilmesi, kendi kaynaklarını yaratabilme ve bu kaynakları kendi önceliklerine göre kullanabilme yetilerinin güçlendirilmesi istenmiştir (Özgür & Cansever, 2022). Ayrıca, KOB

kapsamında katılımcı demokrasi ilkesi çerçevesinde, halkın karar alma süreçlerine aktif katılımının teşvik edilmesi hedeflenmiştir.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesi ile kent konseyleri yasal bir çerçeveye kavuşturulmuş; bunun yanı sıra aynı kanunun 41. maddesiyle stratejik planların hazırlanmasında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması zorunlu hale getirilmiştir (Sayılı, 2005). Bu düzenlemeler, yerel yönetimlerde katılımı artırmayı ve yönetim anlayışını güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca belediye meclisi toplantılarının halka açık yapılması, performans programı ve faaliyet raporlarının kamuoyuyla paylaşılması gibi uygulamalarla şeffaflık ve katılım teşvik edilmiştir. 2005 tarihli Mahalli İdareler ile Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliğine Dair Yönetmelik ise yerel yönetimlerle STK'lar arasında çevre, kültür, eğitim ve sosyal hizmetler gibi alanlarda protokoller yoluyla işbirliği yapılmasının önünü açmıştır. Tüm bu düzenlemeler, sivil toplum kuruluşlarının, meslek örgütlerinin ve bireylerin yerel politika yapım sürecine katılımını kurumsal bir zemine oturtmayı amaçlamıştır.

AB'ye uyum süreci, yerel yönetimlerin demokratik, mali özerkliğe sahip, şeffaf ve etkin bir yapıya bürünmesini teşvik etmiştir. Bu süreç 2003 yılına kadar devam etmiştir. Özellikle 2003 yılına gelindiğindeyse uygulanan politikalar yerel yönetimleri piyasa yönelimli aktörler haline getirmiş; kentsel rantların üretimi ve yeniden dağıtımında etkin bir rol üstlenen, girişimci ve rekabetçi aktörler olarak konumlandırmıştır (Şengül T. , 2001, s. 58).

2003 Yerel Yönetim Reformu ile başlayan süreçte, yasal düzenlemelerle yerel hizmetlerin etkinliğinin artırılması ve yerel yönetimlerin mali yapılarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde Türk Kamu Yönetimi'nin yeniden yapılanmasında ve Kamu Yönetimi Reformu olarak bilinen "*Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nın*" hazırlanmasında, ekonomik krizler, siyasi başarısızlıklar, AB uyum süreci ve aşırı büyüme etkili olmuştur (Eryiğit & Yörükoğlu, 2011). Reform hareketinin bir parçası olarak geleneksel yönetim anlayışının (merkeziyetçi yapı) değişmesi yerine yeni yönetim anlayışının benimsenmesi hedeflenmiştir (Eryılmaz, Kamu Yönetimi, 2019). Ancak uygulamada, 2000 sonrası dönemde merkeziyetçi yönetim pratikleri güç kazanmış, özellikle konut ve kentsel dönüşüm

politikalarında merkezi idare belirleyici hale gelmiştir. Bu sürecin en belirgin örneklerinden biri, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)'nin 2003 sonrası dönemde olağanüstü yetkilerle donatılarak yerel yönetimlerin üzerinde konumlandırılmasıdır (Atınok, 2016, s. 71). TOKİ, imar, planlama ve uygulama süreçlerinde yerel yönetimleri çoğu zaman işlevsizleştiren bir araç haline gelmiş; bu durum, yerel-demokratik katılım mekanizmalarının zayıflamasına yol açmıştır. Bu noktada sürecin yalnızca idari ya da teknik bir dönüşüm değil, aynı zamanda ekonomik piyasa dinamiklerinin ötesine geçen bir siyasal proje olarak değerlendirilebileceği ortaya çıkmıştır. (Atınok, 2016, s. 71).

Türkiye’de, kapitalist birikim süreçlerine paralel olarak kent mekânı, yalnızca merkezi aktörlerin müdahaleleriyle değil, aynı zamanda yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması yoluyla da dönüşüme uğramıştır. Bu mekânsal yeniden üretim süreci; kentsel dönüşüm projeleri, rant odaklı imar değişiklikleri ve büyük ölçekli altyapı yatırımları aracılığıyla kentlerin fiziki, sosyal ve ekonomik yapısını yeniden şekillendirmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de yerel yönetimler reformları kapsamında ilk olarak 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 23.07.2004 tarihinde Resmî Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Eryiğit & Yörükoğlu, 2011). Bu kanun ile, büyükşehir belediyelerinin sınırları genişletilmiş, birçok köy ve belde büyükşehir sınırlarına dahil edilmiştir. Ayrıca belediyelerin, stratejik planlama, çevre düzeni planlaması yapması zorunlu kılınmış ve belediyelere sosyal belediyeçilik anlayışı yüklenmiştir (Eryiğit & Yörükoğlu, 2011). Yine bu kanun ile kent konseyleri oluşturulmuş; böylece yerel yönetimlerin katılımcı gücü güçlendirilmiştir. Bu gelişmeler ışığında yerel yönetimlerin hizmet sunma kapasitesi artırılmıştır.

2005 yılına gelindiğinde yerel yönetimlerin gelişimini sağlayan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nu ortaya çıkarmıştır. Bu kanunlar yerindenlik ilkesi gereğince birçok alanda düzenleme içermektedir. Bu kanunların temel amacı; şeffaf, daha demokratik, hesap verebilir ve özerk bir yerel yönetim sisteminin kurulmasını sağlamaktır.

22 Şubat 2005 tarihinde kabul edilen 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, il özel idarelerinin görev ve yetkilerini düzenleyen temel bir mevzuattır. Bu kanun, il

özel idarelerinin mahalli müşterek nitelikteki bazı hizmetleri yürütmesini öngörmekte ve bağımsız hareket etmelerini amaçlamaktadır (Eryılmaz, Kamu Yönetimi, 2019). Kanunun 6. Maddesi, *sağlık, tarım ve sanayinin geliştirilmesi, çevre düzeninin sağlanması, toprağın korunması, bayındırlık ve iskân hizmetlerinin yürütülmesi* gibi, görev ve sorumlulukları il özel idarelerine yükleyerek, il özel idarelerinin yerel yönetim olarak bölgesel kalkınma, sosyal hizmetler ve altyapı faaliyetlerinde aktif rol almasını sağlamıştır (Uçar, 2011).

26 Mayıs 2005 tarihinde kabul edilen 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, yerel yönetimler arasında iş birliğini teşvik eden bir düzenleme olmuştur. Kanun, belediyeler, il özel idareleri ve diğer mahalli idarelerin ortak projeler kapsamında birleşmesini böylece kaynakların daha verimli kullanımını öngörmüştür (Mahalli İdareler ile Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 2005).

2005 yılında yerel yönetimlere ilişkin gerçekleşen son yasal düzenleme, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nudur ve 3 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Belediyelerin yetki ve sorumluluklarını daha kapsamlı bir şekilde ele alan bu kanun, belediyelerin gelir kaynaklarını çeşitlendirmiş (md.59-60), stratejik planlama (md.38) ve yönetim ilkelerini belediye yönetimlerine de bütünleştirmiştir (Sayılı, 2005).

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 18. Maddesinde, belediye meclisinin görev ve yetkileri genişletilmiş, yerel yönetim bütçesinin kabul edilmesi yine belediye meclisinin görevi olarak korunmuş ancak bu görev stratejik plan ve performans programıyla güçlendirilmiştir. (Sayılı, 2005). Bu madde ile, yerel yönetimlerde meclislerin daha aktif ve karar alma süreçlerinde belirleyici olması sağlanmıştır. Yerel yönetimlere güçlü belediyecilik anlayışını getiren bu kanun, yerel yönetimleri merkezi idareden daha bağımsız ve hizmet sunumunda daha etkin bir yapıya kavuşturmayı hedeflemiştir.

Devam eden süreçte, 2006-2009 döneminde 2003 Yerel Yönetim reformu kapsamında çıkarılan temel kanunların uygulanmasına yönelik düzenlemeler ve uyum süreci devam etmiş, ancak bu yıllarda yerel yönetimlerin yapısını köklü bir şekilde değiştiren yeni bir yasal düzenleme gerçekleşmemiştir. Bu tarih aralığında sadece 2008 yılında 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe

Kurulması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun büyükşehir belediye sınırları içinde belde belediyelerinin kaldırılarak mahalleye dönüştürülmesini ve bazı belediyelerin birleştirilmesini düzenlemiştir (Özer, 2013, s. 104). Böylelikle yerel yönetim birimlerinden büyükşehir belediyelerinin çok aktörlü ve daha demokratik olması sağlanmıştır.

Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecinin bir parçası olan 2010 Anayasa değişikliği referandumu ile, yurttaşların kamu kurumları üzerindeki denetim gücünü artıran çeşitli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda, Anayasa'nın 74. maddesinde yapılan değişiklikle Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması anayasal güvence altına alınarak kamu kurumlarına dolayısıyla yerel yönetimlere yönelik de hesap verebilirlik mekanizmaları güçlendirilmiştir. Aynı değişiklik paketinde yer alan 148. maddeyle Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı tanınmış; bu sayede temel hak ve özgürlük ihlalleri karşısında bireylerin anayasal denetim yollarına doğrudan erişimi mümkün hâle gelmiştir. Ayrıca 53. maddede yapılan düzenleme ile kamu görevlilerine toplu sözleşme hakkı tanınmış, bu durum sendikal örgütlenmeyi teşvik ederek kamusal karar süreçlerine katılımın artmasına katkı sunmuştur (Hakyemez, 2010, s. 404). Bu değişiklikler, yerel yönetimlerin şeffaflık ve vatandaş katılımı konularında daha fazla sorumluluk almasını teşvik etmiştir. Bunun yanı sıra 2011 genel seçimleri sonrasında yönetim politikalarında yerleşme ve kamu yönetimi reformları yeniden tartışılmaya başlanmıştır.

2012 yılında, 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında, 14 yeni ilde büyükşehir belde belediyesi kurulmuş böylece Türkiye'de büyükşehir belediyesi sayısı 16'dan 30'a çıkmıştır. Kanunla, il özel idareleri kaldırılmış, köyler mahalleye dönüştürülmüş ve büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırıyla eşitlenmiştir (Özer, 2013). 6360 sayılı kanunun en önemli etkisi, yerel yönetimler arasındaki idari yapıyı ve yetki paylaşımını yeniden düzenlemesi olmuştur. 2014 yılında ise yerel yönetimlere ilişkin önemli bir gelişme 6360 sayılı kanunun uygulanmaya geçmesiyle ortaya çıkmıştır. Yeni kurulan büyükşehir belediyeleri ve mahalleye dönüştürülen kırsal yerleşimlerin hizmet ihtiyacını karşılamak amacıyla

belediyelerde çalışan personel sayısında artışa gidilmiştir (Oktay, 2016, s. 93). Bu düzenleme ile yerel yönetimlerde daha hızlı ve etkili hizmet sunumunun önü açılmıştır.

2018 yılına gelindiğinde yerel yönetimleri etkileyen iki önemli etkiden bahsetmek mümkündür. Bu gelişmelerden ilki Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yapılması ile yerel yönetimlerin mali özerkliğinin güçlendirilmesi ve yetki dağılımının yeniden belirlenmesi olmuştur (Çiçek & Güler, 2023). İkinci bir gelişme ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün kurulması olmuştur (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018). Yerel yönetimlerin çevresel etkilerini azaltma, sürdürülebilir kalkınmayı destekleme ve çevre dostu yönetimi benimseme konusunda bir dizi düzenleme içeren bu gelişme, yerel yönetimlere yeni görev ve hizmetler yüklemiştir (Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2018). Özellikle, Sıfır Atık Projesi ve Çevre Düzenleme Yönetmeliği gibi uygulamalarla yerel yönetimlere, atık yönetimi, enerji verimliliği, yeşil alanların korunması ve iklim değişikliği ile mücadele gibi konularda yeni görev ve sorumluluklar yüklenmiştir Aynı zamanda yatırım ve hizmetlerin planlara uygunluğunu denetleme yetkisini de yerel yönetimlere bırakan düzenleme, yerel yönetimlerin etkin, etkili ve verimli çalışmasını zorunlu hale getirmiştir.

Yerel yönetimler üzerinde etkili olan değişiklikler genellikle yasal düzenlemelerle şekillenmiş olmakla birlikte bazı dönemlerde farklı aktörlerin de bu etkileri şekillendirdiği gözlemlenmiştir. Bu aktörlerden biri, 2020 yılında yerel yönetimlerin performans yönetim sistemlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar olup; bu çalışmalar, belediye bütçelerinin yeniden yapılandırılması, Büyükşehir Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve yerel yönetim şeffaflık yasa tasarısının oluşturulmasını içermektedir. 2021, 2022, 2023 yıllarında devam eden şeffaflık ve etkinlik çalışmaları 2024 yılında yerel yönetimlerin program bütçe sistemine geçiş yapması ile olumlu sonuçlanmıştır.

Özetle, 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de yerel yönetimlere ilişkin önemli yasal düzenlemeler ve yapısal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklikler, yerel yönetimlerin mali ve idari özerkliğini güçlendirmeyi, hizmet sunumunu etkinleştirmeyi ve şeffaflık ilkesine dayalı bir yerel yönetim anlayışını uygulamayı

amaçlamıştır. Ancak 2000 sonrası dönem, yalnızca teknik düzenlemelerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda yerel ve merkezi düzeyde siyasal iktidar mücadelesinin gözlemlenebildiği bir nitelik taşımıştır. Bu dönemde özellikle 2019-2024 arası ara dönem, literatürde merkez-yerel geriliminin yoğunlaştığı ve siyasal iktidar mücadelesinin görünür hale geldiği bir zaman aralığı olmuştur (Fedai & Aydın, 2020). 2018 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sonrasında merkeziyetçiliğin güçlenmesiyle birlikte, büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere muhalefet partilerinin yerelde artan temsil gücü, iktidarla olan gerilimi daha görünür kılmıştır (Öner, 2019). 2019 yerel seçimlerinde muhalefetin büyükşehirlerde elde ettiği başarılar, yerel yönetimlerin siyasal bir rekabet alanı olarak öne çıkmasına neden olmuştur. 2024 yerel seçimi ise bu kırılmanın derinleştiği, yerel iktidar-muhalefet dinamiklerinin merkezi siyasetle doğrudan etkileşime girdiği bir eşik olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye’de yerel yönetim yapılanmasının yasalar çerçevesinde kronolojik gelişimi, bütüncül olarak Tablo 2.1. ‘de incelenebilir.

Tablo 2.1: Türkiye’de Yerel Yönetim Yapılanmasının Yasal Gelişimine İlişkin Bir Kronoloji

DÖNEM	Yasal Değişiklikler
1839-1950	Tanzimat Fermanı Vilayet Nizamnamesi Belediye Kanunu
1950-1980	1961 Anayasası 1580 Sayılı Belediye Kanunu’nda Değişiklik
1980 Sonrası	1984 Büyükşehir Belediyeleri Kanunu 2003 Yerel Yönetim Reformu 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 5393 Sayılı Belediye Kanunu 6360 Sayılı Kanun

Kaynak: Tablo, Şengül (2020), Eryılmaz (2019), Tekeli (1983), Kurmuş (2010), Eryiğit & Yörükoğlu (2011) ile Özer (2013) çalışmalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2. Türkiye’de Yerel Seçimler

Türkiye’de yerel seçimler, yalnızca belediye başkanlarının ve belediye meclis üyelerinin belirlenmesini değil, aynı zamanda yerel yönetimlerin yurttaşlarla

olan ilişkisini, seçim yasalarının değişim ve gelişimini ayrıca demokratik katılımın dinamiklerini de şekillendirmektedir. Bu kapsamda çalışmanın bu kısmında genel seçim-yerel seçim arasındaki temel farklar, yerel siyaset ve seçim ilişkisi, seçim mevzuatında yapılan değişiklikler ve yurttaşların seçim süreçlerine katılımı incelenecek olup 2024 yerel seçiminin bu bağlamdaki yeri ele alınacaktır.

Seçim kavramı, seçenekler arasından yapılan tercih anlamına gelmektedir. Siyaset bilimi açısından ise seçim, yönetilenlerin yönetenleri özgür iradeleri ile tercih etmesi durumudur (Erol & Kayan, 2023). Seçimlerin en temel işlevi siyasal temsili ve yönetimde istikrarı sağlamaktır. Bu nedenle seçimler ister demokratik sistem olsun ister olmasın hemen hemen her siyasal sistemde uygulanmaktadır. Hem dünyada hem Türkiye’de seçimler genel olarak ikiye ayrılmaktadır: genel seçimler ve yerel seçimler.

Türkiye’de genel seçimlerde amaç ulusal düzeydeki yönetimi belirlemektir. Genel seçimler, vatandaşların katılım hakkını kullanmasını mümkün kılarak, siyasal iradenin oluşmasında merkezi bir rol oynar (Alkan, 2006). Yasa yapma ve yürütme yetkisini düzenleyen genel seçimler, milletvekili seçimleri ve cumhurbaşkanı seçimleri olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir (Alkan, 2006). Ülke genelinde oy kullanma hakkına sahip tüm vatandaşların katılımıyla gerçekleştirilen genel seçimler beş yılda bir yapılmaktadır. Katılım kavramının öneminin artmasıyla yerel halkın kendi kaderini kendi belirleme arzusu ise, yerel seçimlerin gündeme gelmesine olanak tanımıştır (Çelik, 2021). Türkiye’de yerel yönetim ve yerel seçimlerle ilgili düzenlemeler, ülkenin demokratik yapısını ve idari işleyişini düzenleyen önemli unsurlardandır. Yerel yönetim birliklerinin yönetimini belirlemek amacıyla yapılan yerel seçimlerde, belediye başkanları, belediye meclis üyeleri, il genel meclis üyeleri ve muhtarlar seçilmektedir. Belirli bir bölgedeki oy kullanma hakkına sahip vatandaşlar tarafından gerçekleştirilen yerel seçimler, yine beş yılda bir yapılmaktadır.

Genel seçimler ile yerel seçimler arasındaki temel fark, yönetim seviyesinin farklılık göstermesidir. Genel seçimler ulusal yönetimi, yerel seçimler ise yerel yönetimi belirlemektedir. Genel seçimler ile yerel seçimler arasındaki bir diğer fark, seçim bölgesinin değişiklik göstermesidir. Genel seçimlerde tüm ülke bir seçim bölgesi olarak kabul edilirken yerel seçimlerde seçim bölgesi belediyeler,

ilçe ve mahallelerdir. Yetki ve sorumluluk bakımından da merkezi yönetim- yerel yönetim ayrımında olduğu gibi bir farktan söz etmek mümkündür. Genel seçimle seçilenler ülke genelinde politika belirlerken, yerel seçimle seçilenler belirli bir bölgenin yönetiminden ve hizmet sunumundan sorumludurlar (Tol, 2024). Bu nedenle seçim süreçleri ve propaganda araçları da farklılık göstermektedir. Genel seçimlerde kampanyalar ülke genelinde yürütülürken, yerel seçimlerde kampanyalar daha dar bir alanda ve yerel sorunlar üzerinden yapılmaktadır.

Genel seçim ve yerel seçim arasındaki temel farklılıklar, yerel yönetimlerin demokratikleşmesi ve halkın temsili açısından yerel siyasetin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu farklılıklar seçim süreçlerinin sadece yöneticileri belirlemekle kalmayıp, yerel düzeydeki siyasi dinamikleri de şekillendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle yerel seçimler, sadece belediye başkanları ve yerel yöneticilerin belirlenmesi süreci değil, aynı zamanda halkın yönetimlere olan güvenini, katılım isteğini de yansıtan önemli bir demokratik süreçtir. Bu süreçte yerel seçimler yönetim yetkisinin devredileceği bölgenin özgün sorunlarını ve dinamiklerini belirleyen önemli araçlar olmuştur. Böylelikle yerel seçimlerde en sade hali ile bir yer söz konusu olmakta ve o yerin sorunları, yerel seçimlerin gündemini oluşturmaktadır (Tol, 2024).

Türkiye’de yerel seçimler, belediye başkanları, belediye meclis üyeleri, il genel meclis üyeleri ve mahalle muhtarları ile ihtiyar heyetlerinin belirlenmesini kapsamaktadır. Yerel yönetimlerin oluşumunu sağlayan bu seçimler, kentlerde yaşayan bireylerin yerel yönetimlere doğrudan katılımını sağlayarak, yerel hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında halkın söz sahibi olmasına olanak tanımaktadır.

Türkiye’de yerel seçimlerin hukuki dayanağı zaman içinde çeşitli düzenlemelerle şekillenmiştir. İlk yerel seçimler, 3 Nisan 1930’da yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu temelinde yapılmıştır. Bu kanun belediyelerin kuruluşunu, görevlerini ve yerel seçim sistemlerini belirleyen ilk kapsamlı yasal düzenlemedir. Daha sonra 1982 Anayasası’nın 127. Maddesi ile yerel yönetimlerin seçimle iş başına gelmesi anayasal güvence altına alınmıştır. Yerel seçimlerin esasları ise 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Kanunu ile belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, Türkiye’de yerel

seçimler 5 yılda bir yapılmaktadır. Ancak olağanüstü durumlarda seçimlerin ertelenmesi ya da yenilenmesi mümkündür.

Günümüzde ise uygulanış yöntemleri bakımından başlıca yerel seçim yasaları şunlardır: 1961 tarihli 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 1983 tarihli 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 1984 tarihli 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Kanunu ve 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanun. Bu yasalar içerik olarak seçimlerin nasıl yapılacağını, adaylık süreçlerinin nasıl işleyeceğini belirlemektedir. 298 sayılı kanun, seçimlerin genel ilkelerini, seçim güvenliğini ve seçmen kütüklerinin düzenlenmesini belirlerken (298 sayılı Kanun, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında, 1983), 2820 sayılı kanun siyasi partilerin kurulma şartlarından, seçimlere katılma şartlarına kadar birçok süreci düzenlemektedir. 2972 sayılı Kanun ise yerel yönetim seçimlerinin usul ve esaslarını belirlerken 5393 sayılı Kanun yerel yönetimlerin kuruluşu, işleyişı ve belediye seçimlerinin nasıl yapılacağını düzenlemektedir.

Yerel seçimler, vatandaşların doğrudan siyasal süreçlere katılımını sağlayan, yerel düzeyde kamu hizmetlerinin etkin sunumuna ve demokratik katılımın güçlenmesine olanak tanıyan önemli araçtır. Bu nedenle yerel seçimler düzeyinde özellikle belediye seçimleri dikkat çekmektedir. Belediyeler, kamu hizmetlerini yerini getirmek amacıyla yerel yönetim esaslarına uygun olarak seçilmiş organları aracılığıyla görev alırlar. Belediyeler, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olmak üzere üç organdan oluşmaktadır (Eryılmaz, 2019).

Belediyenin organlarını incelediğimizde belediye meclisinin yerel katılımın önemli aktörlerinden biri olduğunu görmekteyiz. Belediye meclisine katılım oranı ne kadar yüksek olursa yerel demokrasi de o kadar gelişmiş olmaktadır. Belediye meclisinin nasıl ve hangi yöntemlerle oluşturulacağı 2972 sayılı kanun ile belirlenmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belirtildiğı üzere, belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında, il belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyelerde, toplam yedi üyeden oluşmaktadır (Sayılı, 2005). Belediye encümeni, iki şekilde oluşturulur: Birincisi, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından gizli oy ile setiğı kişilerden oluşur. İkincisi ise, belediye başkanı ve mali hizmetler birim amiri tarafından atanan üyelerden oluşur. Görev

süreleri bir yıl olmakla birlikte tekrardan seçilebilirler (Yaylı, 2021). Diğer belediyelerde ise belediye encümeni seçilmişler ve atananlar olmak üzere beş üyeden oluşmaktadır.

Belediye encümenin başlıca görev ve yetkileri olarak, stratejik plan, yıllık çalışma planı, bütçe ve kesin hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek; kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak, kanunlarda öngörülen cezaları vermek; taşınmaz mal satımına karar vermek, diğer kanunlarda belediye encümenine verilen görevleri yerine getirmektir (Sayılı, 2005).

Belediye başkanı, belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi konumunda olup, yürütme organının başıdır (Sayılı, 2005). Belediye başkanı, 2972 sayılı kanunda açıkça belirtildiği üzere *en çok oy alan aday* seçildiği için seçimlerde tek listeli tek dereceli çoğunluk sistemi uygulanmaktadır (Türk, 2006). Doğrudan halk tarafından 5 yıllık görev için seçilen belediye başkanı, kent yönetiminde güçlü bir liderlik duygusuna sahiptir (Yaylı, 2021).

Belediye başkanının görev ve yetkileri; belediyenin hak ve menfaatlerini korumak, belediyeyi stratejik plana göre yönetmek, meclis ve encümen kararlarını uygulamak, belediye personelini atamak, şartsız bağışları kabul etmek, yetkili organların kararını almaktır (Sayılı, 2005). Başkanlık seçimlerinin işleyiş sürecine bakıldığında, seçim dönemi 1 Ocak günü başlayarak aynı dönemin Mart ayının son Pazar günü bitmektedir. 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11. Maddesinde belirtilen hususlar hariç on sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanlığına seçilebilmektedir. Seçimler gizli oy açık döküm esasına göre yapılmakta olup, oy sayımının ardından en fazla oyu alan aday belediye başkanı olarak duyurulmaktadır. Eğer oylar arasında eşitlik varsa kura çekilerek kazanan belirlenir. Sonuçların belirlenmesinden sonra aday görevine başlamak için mazbatasını alır ve yemin ederek görevine resmen başlar.

Türkiye’de seçimlerin nasıl gerçekleştiğini anlamak için seçim sistemlerini incelemek önemlidir. Seçim sistemi geniş anlamıyla bir ülkedeki ya da bir bölgedeki adayların belirlenmesinden, oyların kullanım şekillerinden, oyların sayılmasından seçimlerin denetlenmesine kadar giden süreci kapsamaktadır. Dar anlamda ise seçim sistemi, *kullanılan geçerli oylara uygulanacak yöntem ve*

teknikleri kapsamaktadır (Erol & Kayan, 2023). Seçim sistemi, seçimin uygulanmasına yönelik temel kuralları ve uygulamaları gösteren bir tekniktir. Dünyada seçim sistemleri genel olarak *çoğunluk sistemi*, *nispi temsil sistemi* ve *karma sistem* olmak üzere üç ana başlık altında toplanmaktadır. Türkiye’de ise bu sistemlerden genel seçimlerde nispi temsil sistemi, **yerel seçimlerde ise çoğunluk sistemi** uygulanmaktadır.

Türkiye’de yerel seçimlerde uygulanan çoğunluk seçim sistemi, en fazla oyu alan aday ya da partinin seçimi kazandığı bir yapıya sahiptir. Bu sistemde *fayda ilkesi* ön plandadır (Türk, 2006). Yani seçim sisteminin temel amacı, yönetimde istikrarı sağlamak ve güçlü bir yönetim yapısı oluşturmaktır. Bu nedenle daha az oy alan aday ya da partinin temsil hakkı elde edememesi, sistemin doğal ve kabul edilen bir sonucudur.

Çoğunluk sistemi, seçim çevresinin büyüklüğü ve kazanmak için gerekli oy oranına göre üç alt başlıkta sınıflandırılmaktadır: *basit çoğunluk sistemi*, *mutlak çoğunluk sistemi* ve *belirli oranlarda çoğunluk sistemi*. Türkiye’de yerel seçimlerde uygulanan yöntem, bu sınıflandırma içinde **tek turlu basit çoğunluk sistemidir**.

Basit çoğunluk sistemi, seçmen kütüğüne kayıtlı seçmen sayısına bakılmaksızın, en fazla oyu alan adayın seçilmesini esas alır (Erol & Kayan, 2023). Oyların mutlak çoğunluğunu almak zorunlu değildir; sadece diğer adaylardan fazla oy almak yeterlidir. Seçim tek turda tamamlandığı için sonuç hızlı bir şekilde alınabilir. Ancak bu sistem, çoğunluğu temsil etmeyen bir adayın da seçilebilmesi nedeniyle, *temsilde adalet* ilkesi açısından çeşitli eleştirilere konu olmaktadır (Akcagündüz, 2021).

Türkiye’deki yerel seçimler; yasalara dayalı kurallar çerçevesinde, halkın yönetime katılımını artıran, demokratik temsili sağlayan ve yerel yönetimlerin etkinliğini güçlendiren önemli bir demokrasi sürecini kapsamaktadır.

2.2.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yurttaş Katılımı

Bu bölümde, yurttaş katılımının dönüşümü incelenecektir. Türkiye’de yurttaş katılımı 1980 öncesi dönemde, genellikle temsiliyet yoluyla gerçekleşmekte ve yönetime katılım sınırlı ölçüde sağlanabilmekteydi. Ancak, 1980 sonrası

dönemde demokratikleşme süreci kapsamında yurttaş katılımı bireysel tercihlere dayalı, daha esnek ve sınırsız bir hale gelmiş yurttaş katılımı, temsiliyetin ötesine geçerek, bireysel hak ve özgürlüklerin vurgulandığı bir katılım biçimine evrilmiştir. OECD tarafından geliştirilen yurttaş katılım düzeyleri çerçevesinde, bu dönüşümün Türkiye’de kurumsal yapılarla ilişkili olarak nasıl uygulandığı üzerinde durulacaktır.

Yerel yönetimlerin tarihsel gelişimine dair 2.1.1. bölümünde yapılan tartışmalar doğrultusunda, Türkiye’de yerel yönetimler, özellikle 1980 sonrasında neoliberal yönelimlerle birlikte yalnızca hizmet üreten değil, aynı zamanda demokratik katılımın geliştiği alanlar olarak da yeniden tanımlanmıştır. Bu gelişme, klasik anlamda merkeziyetçi yapılanmadan uzaklaşmayı ve yerel aktörlerin daha fazla karar alma süreçlerine dâhil olmasını beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümün önemli sonuçlarından biri, yurttaş katılımı fikrinin yerel yönetim pratiklerinde giderek merkezi bir yer edinmesidir. Katılım, salt oy kullanmanın ötesinde; görüş bildirme, birlikte karar alma ve kamu politikalarının ortaklaşa şekillendirilmesi gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. OECD, bu süreci kavramsallaştırmak adına yurttaş katılımını üç düzeyde sınıflandırmaktadır: bilgilendirme (informing), danışma (consultation) ve aktif katılım (active participation) (Kocaoğlu, 2021).

Bilgilendirme aşamasında temel amaç, vatandaşların kamusal kararlara ilişkin bilinçlendirilmesidir. Bu düzeyde bilgi tek yönlü olmakla birlikte devletten vatandaşa doğrudur (Kocaoğlu, 2021). *Danışma* düzeyinde ise kamu politikası yapım süreci vatandaşların ilgisine sunulmaktadır. Bu düzeyde ilişki iki yönlü olmakla birlikte sınırlıdır. *Aktif katılım* düzeyinde ise, devlet ve vatandaş arasındaki ilişki danışma düzeyindeki gibi iki yönlü olmakla birlikte karşılıklı ve sınırsızdır. Bu düzeyde vatandaşlar, kamu politikası yapım sürecinde oldukça yer alırlar.

Türkiye bağlamında yerel yönetimlere yurttaş katılımı özellikle 2000’li yıllardan sonra yürürlüğe giren yerel yönetim yasalarıyla birlikte daha kurumsal bir çerçeveye oturtulmuştur (Kocaoğlu, 2018). OECD’nin vatandaş katılım düzeylerine göre Türkiye’de yerel yönetimlerin rolü incelendiğinde özellikle bilgilendirme düzeyinde çalışmaların olduğu görülmektedir.

2003 tarihli **5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu** ile kamu idarelerinin stratejik planlarını hazırlayarak kamuya sunmaları zorunlu hale getirilmiş; böylece vatandaşlara kamu faaliyetleri hakkında bilgi edinme imkânı tanınmıştır (Kocaoğlu, 2021). Benzer şekilde, **2006 tarihli Faaliyet Raporları Hakkında Yönetmelik** ile yerel yönetimlerin faaliyetlerini raporlaması sağlanarak hesap verebilirlik güçlendirilmiştir (Kocaoğlu, 2021). Ayrıca **4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu** ile bireylerin kamu kurumlarından bilgi ve belge talep etme hakkı yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Bu kanun ile *demokratik ve şeffaf* yönetim anlayışı güçlendirilmiştir (Arı F. , 2018).

5393 Sayılı Belediye Kanunu, yerel yönetimlerde katılımcılığı artırmaya yönelik en kapsamlı yasal düzenlemelerden biri olmuştur. Kanunun 13. maddesi, vatandaşların belediye karar ve hizmetlerine katılma, faaliyetler hakkında bilgilenme hakkına vurgu yaparken; 20. maddesi belediye meclis toplantılarının halka açık olmasını düzenlemiştir (Sayılı, 2005). Bu hükümlerle hem bilgi edinme hem de yerel süreçlere şeffaflık sağlanmıştır (Kocaoğlu, 2018).

Türkiye’de **danışma düzeyinde** katılımın en belirgin aracı **kent konseyleri** olmuştur. 5393 sayılı Kanun’un 76. maddesinde düzenlenen kent konseyleri, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ve kent hakkı çerçevesinde farklı paydaşları bir araya getirmeyi amaçlamaktadır (Sayılı, 2005). Bununla birlikte, konsey kararlarının bağlayıcı olmaması, bağımsız bütçelerinin bulunmaması gibi nedenlerle etkileri sınırlı kalmakta ve temsili katılım düzeyinde eleştirilmektedir (Kocaoğlu, 2021, s. 502). Kent konseylerinin yanı sıra **anketler** ve **çalıştaylar** gibi danışma araçları da yerel yönetimler tarafından zaman zaman başvuru yöntemleri arasında yer almaktadır⁴.

Aktif katılım ele alındığında Türkiye’de bu konuya ilişkin uygulamaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir (Kocaoğlu, 2021, s. 504). Karar süreçlerine yurttaşların doğrudan etki ettiği, birlikte karar verme ve ortak yönetim esasına dayanan mekanizmalar gelişme aşamasındadır. Bununla birlikte bilgi iletişim

⁴ İdarelerin belirli bir grubun temsilcilerinden belirli bir konuda ayrıntılı görüş almasına imkân tanıyan çalıştaylar, alınan bilgilerin açık tartışma yapılarak raporlanmasıdır (Kocaoğlu, 2021).

teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte çevrimiçi anketler, dijital geri bildirim mekanizmaları gibi araçlar, vatandaşların karar süreçlerine daha aktif katılımını sağlayabilecek potansiyeli barındırmaktadır (Kocaoğlu, 2021).

Türkiye’de yurttaş katılımını esas alan bu yasal çerçeve, vatandaşların katılımını güçlendirerek politika uygulamalarında etkin ve verimli bir kamu hizmeti sunulmasına öncülük etmiştir (Kocaoğlu, 2018, s. 497).

2.2.2. Türkiye’de Seçim Sistemi ve Yasasındaki Değişimler

Çalışmanın bu kısmında Türkiye’deki seçim sistemlerinin derecelerinde ve yasal düzenlemelerde meydana gelen değişimler incelenecektir. Türkiye’de seçim yasalarındaki değişimler, yalnızca seçmenlerin oy kullanma biçimlerini değil, aynı zamanda siyasi partilerin stratejilerini, adayların seçim süreçlerine katılımını ve yerel seçimlerdeki rekabeti de şekillendirmiştir. Çalışmanın bu kısmında 2024 yerel seçimini anlamak için, bu değişikliklerin seçim sürecine sunduğu etkiler üzerinde durulacaktır.

Türkiye bağlamında seçim sistemlerinin derecesi tarihsel süreç içerisinde önemli değişiklikler göstermiştir. Bu değişiklikler toplumsal yapıya ve hükümetin ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Türkiye’de uygulanan seçim sistemlerinin derecesine bakıldığında 1877-1943 arası dönemde iki dereceli, 1946 ve sonrası dönemde genel ve yerel seçimlerde tek dereceli seçim sisteminin kullanıldığı görülmektedir (Alkan, 2006). Seçimlerin tek dereceli olması seçmenlerin doğrudan temsilcilerini seçmesi durumudur. Tek dereceli seçimde seçmenlerin oyları doğrudan sandık başında sayılmakta ve en çok oyu alan aday ve parti seçimi kazanmaktadır (Özgül, 2002). Daha az demokratik, genel oya bir direnme olan iki dereceli seçim sistemi ise delegeler aracılığıyla yöneticilerin seçilmesi durumudur (Özgül, 2002). Günümüzde Türkiye’de yerel seçimler, **tek dereceli seçim sistemi** esasına dayanmakta olup, seçimler gizli oy açık sayım ilkesine göre yapılmaktadır (Turan Ş. , 2002).

Seçim sistemindeki yapısal değişikliğin yanı sıra, yasal düzenlemeler ile demokratik temsiliyet açısından da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle 1983 yılında yürürlüğe giren %10 ülke seçim barajı, siyasi temsiliyeti daraltan bir mekanizma olarak eleştirilmiştir. Bu baraj yalnızca genel seçimlerde uygulanmakta

olup, yerel seçimlerde geçerli olmamıştır (Erol & Kayan, 2023). 2022 yılında yapılan yasal değişiklikle birlikte %10'luk ülke barajı %7'ye düşürülmüş; bu değişiklik siyasi partilerin meclise girme koşullarında görece bir esneklik sağlamıştır. Ancak bu yeni baraj uygulamasının yerel seçimlerde geçerli olmaması, yerel düzeydeki temsil krizini sürdürmektedir.

Türkiye'deki seçim yasasında en köklü dönüşüm ise 2017 yılında yapılan **anayasa referandumu** ile gerçekleşmiştir. Bu referandum sonucunda parlamenter sistem terk edilmiş, başkanlık sistemine geçilmiştir. Bu sistem değişikliğiyle birlikte cumhurbaşkanı halkoyuyla seçilmeye devam etmiş, milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin aynı gün yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece seçim yasası yalnızca teknik bir düzenleme aracı olmaktan çıkarak, siyasal sistemin temel belirleyicilerinden biri hâline gelmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'de seçim sistemlerinin derecesi ve seçim yasasındaki değişiklikler, demokratik temsilin niteliğini doğrudan etkileyen siyasal dönüşümlerin yasal zeminini oluşturmuştur. Tablo 2.2.'de Osmanlı Devleti'nden günümüze seçim sistemlerinin tür ve derece bakımından gelişimi yer almaktadır.

Tablo 2.2: Osmanlı Devleti'nden Günümüze Yerel Seçim Sistemleri

Yerel Seçimler	Seçim Sisteminin Türü	Seçim Sisteminin Derecesi
1877,1908,1909,1912, 1914,1919, 1930,1934, 1938,1942	Çoğunluk Sistemi	İki Dereceli Sistem
1946 ve sonrası	Nispi Temsil Sistemi	Tek Dereceli Sistem

Kaynak: Tablo, Erol & Kayan (2023) ve Alkan (2006) çalışmalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.3. 2024 Yerel Seçimi

Bu çalışmada, 2024 yerel seçimi alan araştırmasının temelini oluşturması bakımından ele alınacaktır. 2024 yerel seçimi gerek siyasal ittifak yapılarındaki değişim gerekse parti söylemlerinde yerel hizmetlerden çok ulusal söylemlerin öne çıkması bakımından diğer seçimlerden ayrılmaktadır. Bu bakımdan, çalışmada özellikle seçim öncesi dönemdeki siyasal atmosfer ve güncel olayların seçim sürecine etkisi üzerinde durulacaktır.

1980 sonrası küreselleşme süreci, Türkiye’de yerel yönetimlerin görev ve yetki bakımından artan önemini beraberinde getirmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren yerel yönetimlerin hizmet sunma kapasitesi, merkezi yönetimle olan ilişkileri ve halkla doğrudan etkileşimi belirgin şekilde gelişmiştir. Bu gelişim, 2024 yerel seçimi, yalnızca hizmet odaklı tercihleri değil, aynı zamanda ulusal siyasete dair mesajların da yoğun biçimde yerel sandık aracılığıyla verildiği bir süreç olarak öne çıkmıştır. Aynı zamanda 2024 yerel seçimi Türkiye’deki yerel yönetim sisteminin işleyişine dair önemli düzenlemeleri ve mevzuat değişikliklerini de içermiştir.

Sözü edilen değişikliklerden biri 5393 sayılı Belediye Kanunu ve Mahalli İdareler Kanunu’nda yapılan seçim mevzuatına yöneliktir. 2023 yılında gerçekleşen bu değişiklik, belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin seçim süreçlerine dairdir. Belediye Kanunu’nun eski halinde belediye başkanının seçilme yaşı 30 olarak belirtilirken bu yaş sınırı 25’e çekilmiştir. Bu değişiklik, genç nüfusun yerel yönetimlerde daha etkin olmasını sağlamak ve demokratik temsiliyetin artırılmasını hedeflemek amacıyla yapılmıştır. Ancak, bu düzenleme **2024 yerel seçiminde geçerli olmamış, seçim yasalarında uygulama tarihi 2029 yerel seçimine** bırakılmıştır (5393 sayılı Kanun 2023 Değişiklikleri, 2023).

Diğer bir önemli güncelleme seçmen kütükleriyle ilgili yapılan iyileştirmelerdir. 2024 yerel seçiminde seçmen kütüklerinin dijital ortamda daha etkin bir şekilde düzenlenmesi devreye sokulmuştur. Böylelikle her seçmen e-devlet üzerinden kayıtlarını kolayca kontrol edebilmiştir. Bu sistemin hem seçim güvenliğini artırması hem de seçmen katılım oranlarını yükseltmesi beklenmiştir.

2024 yerel seçimi ile birlikte, aday gösterme süreçlerine dair de bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle, adaylık başvurularının dijital ortamda yapılabilmesi sağlanmıştır. Bu düzenleme, adayların seçmenlere daha hızlı ulaşabilmelerine ve seçmenlerin de adaylık başvurularını daha şeffaf bir şekilde takip etmelerine olanak tanımıştır.

2024 yerel seçiminde önemli düzenlemeden bir diğeri de temsiliyete yöneliktir. Belediye meclisi üyelikleri için belirli bir kota uygulamasına geçilmesiyle birlikte özellikle kadınların, engelli bireylerin ve gençlerin seçim

süreçlerine aktif katılımı artırılmak istenmiştir. Bu düzenleme, yerel yönetimlerin daha kapsayıcı olmasını ve farklı toplumsal grupların yönetim süreçlerinde daha fazla yer almasını sağlamıştır.

Düzenlemeler ve yerel seçim yasaları çerçevesinde 31 Mart 2024 Yerel Seçimine bakıldığında, önceki yerel seçimlerden farklı olduğunu görüyoruz. Bunun temel nedeni arka planda yapılan düzenlemeler ve seçim gündemini belirleyen güncel olayların varlığıdır.

Türkiye'de son yıllarda artan siyasi gerilim ve kutuplaşma, yerel seçimlerin genel seçim atmosferinde geçmesine neden olmuştur. Yerel yönetimlerin partiler arası güç dengesi açısından önemi, bu seçimleri daha kritik hale getirmiştir. Genel siyasetten kopuk bir yerel siyaset elbette mümkün değildir ama buradaki sorun, yerel siyasete yaklaşım biçiminin değişmesidir. Güç dengesinin artması ile iktidarın aşırı uygulamalarına yönelik eleştiriler yerel düzeyde daha az öncelikli hale gelmiştir. Önceki seçimlerde muhalefet seçmen üzerindeki sorun farkındalığını hâlihazırda geliştirdiği için 2024 yerel seçiminde muhalefet *“ideolojik değerlerini ve politik tutumunu”* ön plana çıkarmıştır (Tol, 2024). Aynı zamanda ekonomik kriz ve sorunlarda, 2024 yerel seçiminde önemli bir rol oynamıştır. İktidar yönetimine tepki olarak sabit oylarda azalma olduğu görülmektedir (Laleoğlu, 2024).

2024 yerel seçimi, iktidar ve muhalefet partilerinin merkezi ve yerel yönetim düzeylerinde farklı konumlanması nedeniyle, yetki paylaşımı ve kaynak tahsisi gibi alanlarda yaşanan anlaşmazlıklarla önceki seçimlerden ayrılan bir dönem olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin siyasal alandaki görünürlüğü ve merkezi yönetim üzerindeki etkisi de önceki dönemlere kıyasla belirgin şekilde artmıştır. Aynı zamanda adayların profili de önceki seçimlere göre değişiklik göstermiştir. Daha genç ve dinamik adayların bu seçimde etkili olduğunu görmekteyiz. Adaylarla beraber seçim kampanyalarının da değişiklik göstermesi seçimler üzerinde önemli bir etken olmuştur. Teknolojinin ve dijital platformların etkisiyle seçim kampanyaları daha yenilikçi ve interaktif bir hal almıştır. Bu nedenle sosyal medya kampanyaları, dijital reklamlar ve online mitingler, seçim sürecini önemli ölçüde etkilemiştir.

2024 Yerel seçimi öncesinde Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, seçim sistemi ve usulü kapsamında belirtilen “*il genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi; belediye Başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanır*” ibaresinde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik ile seçim barajının düşürülmesi ittifakların önünün açılmasına neden olmuş ve 2024 yerel seçim sonuçlarına da doğrudan yansımıştır (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, 2022).

2024 Yerel Seçim döneminde yaşanan güncel olaylar da seçimin seyrini değiştirmiş, yerel seçmenlere büyük sorumluluklar yüklemiştir. Özellikle seçim sürecinde meydana gelen deprem felaketi, seçim gündemini belirleyen önemli etkenlerden biri olmuştur. Yaşanan felaket sonrasında iktidar ve muhalefetin tutumları, seçmenlerin siyasal katılımı üzerinde belirleyici olmuştur. Afet yönetimi ve yerel yönetimlerin bu konudaki performansı, genel yönetimlerin seçim üzerindeki etkisi kadar büyük olmuştur.

COVID-19 pandemi süreci de 2024 yerel seçiminde önemli bir etken olmuştur. COVID-19 pandemisi süreci, Türkiye’de yerel yönetimlerin hizmet sunma kapasitesini ve sosyal belediyecilik anlayışını yeniden şekillendirmiştir. Pandemi koşullarında halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması, özellikle büyükşehir belediyeleri tarafından geliştirilen sosyal yardım ve destek programları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Kavas Bilgiç, 2020, s. 46). Bilgiç’in 30 büyükşehirde yaptığı araştırmada, belediyelerin internet siteleri üzerinden COVID-19 ile ilgili kamuoyu bilgilendirme faaliyetlerinde bulundukları, düzenli olarak dezenfekte çalışmaları yürüttükleri, maske üretimi gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır. Urhan ve Arslankoç’un İstanbul özelinde yaptığı araştırmada ise, ilçe belediyelerinin dezavantajlı gruplara yönelik koruyucu ve önleyici sosyal hizmetler sunduğu, dijital teknolojiler aracılığıyla danışmanlık ve bilgilendirme hizmetlerini çeşitlendirdiği tespit edilmiştir (2021). Pandemi sürecinde özellikle CHP’li belediyelerin sosyal belediyecilik pratiğini ön plana çıkaran hizmetleri, ekonomik krizin etkilerini hafifletme çabasıyla birleşmiş ve hizmetlere erişimde yaşanan eşitsizlikleri azaltmaya dönük bir yaklaşım benimsenmiştir.

2024 seçim döneminde göç ve mülteci sorunlarına da yer vermek gerekir. Türkiye'nin göç politikaları ve mülteci sorunları, yerel seçimlerde önemli bir tartışma konusu olmuştur. Göçmenlerin entegrasyonu ve mülteci kamplarının yönetimi, seçim kampanyalarının ana temalarından biri haline gelmiştir (Tahiroğlu, 2022). Bu bağlamda, Türkiye özelinde özellikle Suriyeli mültecilere yönelik tartışmalar seçim gündeminde belirleyici olmuştur.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında Türkiye, “açık kapı” politikası ile sınırlarını Suriyeli mültecilere açmıştır. Günümüz itibariyle Türkiye, dünyada en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir (Yanar & Erkut, 2020). Yerel yönetimler yasal olarak mültecilerden doğrudan sorumlu tutulmasalar da belediyeler kent yaşamında ortaya çıkan sorunlarında çözümünde ilk muhatap haline gelmişlerdir. 2024 yerel seçimiyle olan ilişkisine bakıldığında, Suriyeli mültecilerin seçmen olmamaları, birçok belediyenin bu gruba yönelik hizmet sunma konusunda isteksiz davranmasına yol açmıştır (Yanar & Erkut, 2020). Buna rağmen, 2024 yerel seçim sürecinde birçok belediye, mültecilerin artık kalıcı olduğuna dair kanaatini açıkça dile getirmiştir. Bu durum, uzun vadeli sosyal uyum politikaları ve entegrasyon çalışmalarının gerekliliğini daha da görünür kılmıştır.

2024 yerel seçim sürecinde bazı belediyeler göçmen karşıtı söylemleri politik araç olarak kullanırken bazı belediyeler ise sosyal uyumu önceleyen vaatleri politik araç olarak kullanmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde başta Suriyeli mülteciler diğer yandan göçmenlerin entegrasyonu siyasi partilerin kampanyalarında ve söylemlerinde etkili olmuştur.

Özetle, 31 Mart 2024 Yerel Seçimi, genel seçim atmosferinde geçerek Türkiye siyasetinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Yapılan düzenlemeler ve gündemi belirleyen güncel olaylar seçim sonuçlarını doğrudan etkilemiştir. Bu seçimler, Türkiye'nin gelecekteki siyasi ve sosyal dinamiklerini şekillendirmede önemli bir rol oynayacaktır.

3. ZONGULDAK, TAŞKÖMÜRÜ ÜRETİMİ ve MADEN İŞÇİLERİ: TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME

Alan çalışmasının konusu olan Zonguldak'a ilişkin bu bölümde, taşkömürü havzasında madencilğin tarihsel gelişimi bağlamında taşkömürü üretimi, işçilerin çalışma ve yaşam koşulları dönemsel olarak incelenecektir. Amele Birliği'nin kuruluşu, sendikal hareketlerin gelişimi ve işçilerin hak arayışları bu tarihsel anlatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. 1980 sonrası dönemde neoliberal politikaların etkisiyle madencilik faaliyetlerinde yaşanan gerileme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik değişimler de bölümün odak noktalarından biridir.

Türkiye'de taşkömürü, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar olan süreçte, sanayileşme çabaları ve modernleşme politikaları kapsamında stratejik bir kaynak olarak görülmüş; bu dönemde madencilik faaliyetleri dağınık, denetimsiz ve çoğunlukla verimsiz bir yapı sergilemiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise Zonguldak taşkömürü havzası, ulusal kalkınma planlarının önemli bir parçası haline gelmiş ve devlet eliyle daha merkezi, planlı ve kurumsal bir işletmecilik anlayışı benimsenmiştir (Yurtoğlu, 2016). 1983 yılından beri işletmeciliğini Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun yaptığı maden üretimi, ülkenin taşkömürü kaynaklarını etkin bir şekilde işletmek ve geliştirmek amacıyla günümüzde de üretime devam etmektedir.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türkiye'de taşkömürü madenciliğinin kurumsallaşma süreci; Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren şekillenmiştir. Zonguldak havzası 19. yüzyılın sonlarından itibaren hem enerji ihtiyacının karşılanmasında hem de sanayileşme hamlelerinin temel kaynaklarından biri olarak önem kazanmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde maden işletmeleri büyük oranda yabancı sermayeli kumpanyalar aracılığıyla yürütülmüş; bununla birlikte işçilerin zorunlu çalıştırılması anlamına gelen mükellefiyet uygulaması hem üretim süreçlerini hem de toplumsal yapıyı derinden etkilemiştir (Zaman, 2021). Bu bölümde, Cumhuriyet öncesi dönemde taşkömürü madenciliğinin erken dönem gelişimi incelenecektir. Bu bağlamda, özellikle yabancı imtiyaz sahiplerinin bölgede oynadığı rol, 1861 tarihli Maadin Nizamnamesi ile 1858 tarihli Arazi Nizamnamesi çerçevesinde

incelenecektir. Bu dönemde öne çıkan birinci mükellefiyet bölümün önemli bileşenlerinden biridir.

3.1.1. Taşkömürü Üretimi

Bu bölümde, Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda taşkömürü madenciliğinin gelişimini incelenecektir. Özellikle Ereğli kömür havzasının keşfi, Abdülmecid döneminde üretime başlanması, Arazi ve Maadin Nizamnameleriyle yapılan hukuki düzenlemeler, kumpanyalar döneminde yabancı sermayeye verilen imtiyazlar ve işçi haklarına yönelik ilk düzenlemeler bu bağlamda ele alınacaktır.

Sanayi Devrimi'nin 18. Yüzyıl sonlarında İngiltere'de başlamasıyla birlikte, buhar gücüne dayalı makinelerin yaygınlaşması kömürü sanayileşmenin temel girdisi haline getirmiştir. Buharlı makineler ilk olarak tekstil olmak üzere çeşitli üretim alanlarında kullanılmaya başlanmış ardından buhar gücüyle çalışan trenler ve gemilerle birlikte demiryolları ve deniz taşımacılığı alanlarında da yükselmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler taşkömürünü yalnızca enerji temininde değil demir-çelik gibi ağır sanayi kollarında da vazgeçilmez bir kaynak haline getirmiştir. 19. Yüzyıl ortalarından itibaren Avrupa merkezli bu sanayileşme süreci, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde de ekonomik ve siyasal etkiler yaratmıştır.

19. Yüzyıl'da Osmanlı dışa bağımlı ekonomik yapısı nedeniyle yarı sömürge niteliğindedir. Kendi sanayileşmesini gerçekleştirememiş bir yapıda yer alan Osmanlı, Avrupa'daki gelişmelerin etkisiyle kömüre olan talebini artırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda madenin kim tarafından ve hangi tarihte bulunduğu dair kesin bir ifade bulunmamakla birlikte, Ereğli kömür havzasının, Sultan Mahmut döneminde Ereğli, Kestaneci köyünden Uzun Mehmet tarafından bulunduğu kabul edilmektedir (2023). 1840'lı yıllarda taşkömürü üretimine artan gereksinim doğrultusunda Osmanlı, Ereğli kömür havzasının üretime katılmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim 1848 yılında Abdülmecid Han taşkömürü üretimini resmen başlatmış ve bu tarih Türkiye Taşkömürü Kurumu ambleminde de üretimin başlangıç yılı olarak yer almıştır (Türkiye Taşkömürü Kurumu, 2023). Taşkömürü üretiminin ilk dönemi, yerli halkın emek gücüne ve çoğu zaman yabancı sermayeli şirketlerin çıkar ilişkisine dayalı olarak ağır sömürü koşullarında gerçekleşmiştir (Yurtoğlu, 2019).

Ereğli kömür havzasında başlayan kömür üretim faaliyetleri, buhar gücüne dayalı sanayi devriminin de etkisiyle, Osmanlı'da önemli enerji kaynaklarından biri haline gelmiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 18). 19. Yüzyıl'da Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomiyi canlandırma çabaları, kömür ve maden sanayiye daha fazla önem verilmesine yol açmıştır. Osmanlı'daki ekonomik durgunluk özellikle 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile giderilmek istenmiş ve maden çalışmalarına verilen önem artmıştır (Apaydın, 2019). 1858 tarihli *Arazi Nizamnamesi* ile madenlere yönelik ilk yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, miri araziden (devlete ait toprak) çıkarılan madenler devletin mülkiyetinde kabul edilmiş ve bu madenlerin işletilmesi devlet tekeline bırakılmıştır. Bu düzenlemenin temel amacı, madenlerden sağlanacak gelirin merkez tarafından denetim altında tutulması ile devlet ekonomisinin güçlendirilmesidir (Zaman, 2021).

Arazi Nizamnamesinin teknik olarak yetersiz kalmasıyla madencilik faaliyetleri Fransız Maden Hukuku'ndan esinlenerek yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle 1861 tarihli *Maadin Nizamnamesi* hazırlanmıştır. Bu nizamname madenlerin sınıflandırılması, işletme esasları, alınacak vergiler ve imtiyaz süreçleri gibi konuları ayrıntılı olarak belirlemiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 18; Keskin, 2011, s. 128). Taşkömürü üretimi açısından bakıldığında ise nizamname, yabancı şirketlerin maden işletme haklarını kolaylaştırmış, havza faaliyetlerinin imtiyazlar yoluyla devredilmesine olanak tanımıştır (Komurlu, 2020).

Maadin Nizamnamesinin uygulamada karşılaşılan sorunlar sebebiyle yeniden ele alınmış 1278 tarihli nizamname ile maden sektörü yeniden düzenlenmiştir. Bu nizamname ile maden sektörünün işletilmesi belirli usullere bağlanmıştır. Beş bölüm ve 50 maddeden oluşan bu nizamname ile özel mülkiyete ait araziler üzerinde, sahipleri tarafından izin alınmaksızın, maden faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi anlayışı getirilmiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 19). Böylece maden işletme imtiyazına şahıslarla birlikte şirketlerde iştirak etmiştir. Aynı yıl çıkarılan başka bir yönetmelikte ise Osmanlı tebaası tarafından kurulan şirketlere yabancıların da ortak olabilecekleri belirtilmiştir (Terzi, 2021, s. 122).

Cumhuriyet öncesi dönemde madenlerin idari oluşumundan işçilerin çalışma koşullarına kadar madencilik faaliyetlerini daha sistemli ve merkezi yapıya kavuşturmak amacıyla 1867 tarihli *Dilaver Paşa Nizamnamesi* hazırlanmıştır

(Yurtoğlu, 2019, s. 19). Bu düzenleme ile 100 maddelik Ereğli Kömür Maden-i Hümayunu İdaresinin Nizamnamesi hazırlanmış ve madencilik alanında yeni bir dönem başlatılmıştır. Dilaver Paşa Nizamnamesi 1922'ye kadar da geçerliliğini korumuştur. Bu nizamname, maden ocaklarında çalışan işçilerin sağlığını koruma ve çalışma koşullarını düzenleme amacı taşıyan ilk hukuksal metin olarak kabul edilmektedir (Yüksel, 2017, s. 162).

Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemi'ne devredilen son nizamname ise 1906 tarihinde yürürlüğe giren Maadin Nizamnamesidir. Bu nizamname maden işletmeciliğinin ihale ve imar hükümlerini kısmen düzenlemek amacıyla yürürlüğe konmuştur (Yurtoğlu, 2019, s. 21). 1906 tarihli nizamname ile Osmanlı maden politikalarını modernleştirme çabaları başlamıştır. Bu nizamname hem yerli hem yabancı şahısların maden işletme hakkını belirli koşullara bağlamıştır. Nizamnameye göre, maden ruhsatı almak isteyen kişilerin sermaye gücünü ve teknik yeterliliğini belgelendirmesi şart koşulmuştur (Keskin, 2011). Ayrıca 1906 tarihli nizamname ile işçilerin maruz kalabileceği iş kazaları ve meslek hastalıkları durumunda, işçilere tazminat alma hakkı tanınmıştır. Buna bağlı olarak işverenlere de işçilerin sağlık koşullarını gözetme yükümlülüğü getirilmiştir.

Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı Devleti'nin madencilik politikaları genellikle maden ocaklarının yüksek bedellerle ruhsatlandırılması, işletmelerin vergiye tabi tutulması ve iş gücü maliyetlerinin düşük düzeyde seyretmesi gibi ekonomik kaygılar etrafında şekillenmiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 22). Bununla birlikte ülkenin birçok bölgesi yeraltı kaynakları bakımından incelenmemiştir. Bu dönemde, Osmanlı Devleti'nin sınırlı mali kaynakları, yerli teknik kadro eksikliği ve yetersiz kurumsal altyapısı, maden arama ve işletmecilik faaliyetlerinde yabancı aktörlerin rol oynamasına neden olmuştur.

Cumhuriyet öncesi dönemde uzun imtiyazlarla yabancılara verilen işletmecilik, ülkenin endüstriyel gelişmesine katkı sağlamamıştır (Karaahmetoğlu, 2019, s. 27). Madenlerin yabancılara imtiyaz halinde verilmesinin Osmanlı'da farklı sakıncaları da ortaya çıkmıştır. Bu sakıncalardan ilki Osmanlı Devleti'nin kendi yeraltı madenlerinden yeterince yararlanmamış olmasıdır (Yurtoğlu, 2019, s. 23). Buna bağlı olarak Osmanlı kendi yeraltı kaynaklarını bulma ve inceleme konusunda da yetersiz kalmıştır. İkinci sakınca ise Osmanlı'da maden endüstrisi

geç kurulmuştur (Yurtoğlu, 2019, s. 23). Bu nedenle Osmanlı Devleti Batı ülkeler tarafından sömürgeleştirmeye çalışılmıştır (Karaahmetoğlu, 2019, s. 27).

Birinci Dünya Savaşı yıllarına gelindiğindeyse yaşanan teknik gelişmeler sayesinde Osmanlı'da madenlerin çıkarılması ve işletilmesi maden ihracatının artırılmasına neden olmuştur. Bu gelişme kömür işletmelerine gelir artışı sağlamıştır⁵ (Yurtoğlu, 2019, s. 23). 1918-1922 yılları arasında yaşanan ekonomik gerileme ise ihracatın epeyce azalmasına neden olmuştur. Bu nedenle ülke ekonomisinin yeniden canlandırılması amacıyla sermaye akışı maden sektörüne aktarılmış ve maden üretimin artırılmasına önem verilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise bu yaklaşım devam ettirilmiş, dahası ince damarların da işletilmeye açılması hedeflenmiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 23). Bu sayede maden sektörü, Erken Cumhuriyet Döneminde ekonomik kalkınma politikalarının önemli bir parçası haline gelmiştir (Tamzok, 2008, s. 187).

3.1.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları

Cumhuriyet öncesi dönemde, Zonguldak taşkömürü havzasında çalışan işçilerin durumu, Osmanlı Devleti'nin sanayileşme sürecinde karşılaştığı zorlukları ve iş gücü politikalarını yansıtmaktadır. Bu dönemde işçilerin yaşam koşulları, sosyal hakları ve çalışma düzenleri, Dilaver Paşa Nizamnamesi ve 1906 tarihli Nizamname kapsamında şekillenmiştir. Bu yasal düzenlemeler, üretimin sürekliliğini sağlama kaygısıyla hazırlanmış; ancak işçilerin haklarını ve yaşam koşullarını iyileştirme yönünde sınırlı hükümler içermiştir. Nitekim bu belgelerde yer alan bazı ifadeler, özellikle *zorunlu çalıştırma (mükellefiyet)* ile ilgili olanlar, dönem işçiliğinin ne denli ağır ve baskıcı koşullarda sürdürüldüğünü açıkça ortaya koymaktadır (Zaman, 2021; Yurtoğlu, 2019).

1867 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesinin en ağır hükümlerini içeren maddeler zorunlu çalıştırmaya yönelik olan ifadeleridir. Nizamnamenin 82. Maddesi, maden işçilerinin ocaklara devlet eliyle zorla getirildiğine dair bir hüküm

⁵ 19 Eylül 2024 tarihinde Zonguldak Maden Müzesi gezisi esnasında rehberden sözlü aktarılan bilgiye göre; 1914-1918 yılları arasında yaşanan teknik gelişmeler madenlerin, daha kolay ve ucuz yoldan kazanılmasını sağlamıştır. Böylelikle I. Dünya Savaşı sırasında maden ihracatı artırılmıştır. İhracat genellikle yüksek kalitedeki ürüne yapılmış bu da modern teknik ve ticari piyasadaki işletmelerin kârına olmuştur.

içermektedir. Yine nizamnamenin başka bir maddesinde 13-50 yaş arasındaki sağlam erkeklerin madencilğe seçileceği ifadesi yer almaktadır. Bu bağlamda, madenciler devlet tarafından seçilmiş ve defterlere kaydedilerek çağırılmıştır (Yüksel, 2017, s. 164). Nizamnamede zorunlu çalışmadan işçilerin kaçmasını önlemek için de birtakım ifadeler yer verilmiştir. Disiplin ve ceza hükümleri adı altında yer alan ifadeler göre bir işçinin işi bırakması veya başka bir işi işe bırakmaya kışkırtması sonucunda iki kat süreyle çalıştırılacağı hükmünde bulunulmuştur⁶.

Dilaver Paşa Nizamnamesinde yer alan bu hükümler, işçilerin haklarını korumaktan ziyade üretimi artırma amacına yöneliktir. İşçi sağlığı ve güvenliği açısından yetersiz olan bu nizamname, zorunlu çalışmayı esas almış ve işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik kapsamlı önlemler içermemiştir. Mükellefiyet koşulları 1921 yılında çıkarılan Ereğli Havza-i Fahmiye Kanunu ile son bulmuştur (Yüksel, 2017, s. 165).

Cumhuriyet öncesi dönemde yerli işgücün yalnızca üretim sürecinde değerlendirilmesi, işçilerin hem karar alma süreçlerinden hem de hak taleplerinden uzak tutulmasına neden olmuştur. İşçilerin genel durumuna bakıldığında ise, 1906 tarihli nizamname ile sağlık hizmetlerine ve iş kazaları sonucu doğan tazminatlara yönelik hükümler içeren ilk düzenlemenin ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak bu hükümler, uygulamada işverenlerin yükümlülüklerini yerine getirmemesi ve denetim mekanizmalarının yetersizliği sebebiyle uygulanamamıştır (Zaman, 2021).

Cumhuriyet öncesi dönemde işçilerin yaşam koşulları ve sosyal haklarına bakıldığında yeterli düzenlemenin olmadığı görülmektedir. Özellikle işçilerin barınma koşulları bu yetersizliklerin başında gelmektedir. Bu dönemde genellikle işçilerin kendi imkanlarıyla barınma ihtiyaçlarını karşılamaları beklenmiştir (Demir, 2020).

3.2. 1923-1940 Arası Dönem

Bu bölümde Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarını kapsayan 1923-1940 arası süreçte taşkömürü üretiminin gelişimi, millileştirme politikaları, Ereğli Kömür

⁶ (Ülkegöl, t.y.: 101, aktaran: Yüksel, 2017, s. 164) ancak kaynağın aslına ulaşamamıştır.

İşletmeleri'nin kurulması aynı zamanda iş kanununun getirdiği sosyal düzenlemeler, Amele Birliği'nin faaliyete geçmesi, mükellefiyet sisteminin fiili olarak devam etmesi kapsamında ele alınacaktır.

1923-1940 yılları arasında Türkiye'nin Zonguldak Taşkömürü Havzası, Cumhuriyet'in sanayileşme politikaları doğrultusunda stratejik bir öneme sahip olmuştur. 1934 'te uygulamaya konan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934–1938) özel sektörün yetersiz kaldığı alanlarda devlet eliyle sanayileşmeyi amaçlamıştır. Bu plan çerçevesinde kömür sanayiye enerji sağlayan temel kaynak olarak görölmüştür. Aynı dönemde benimsenen ilk ithal ikameci politika, üretimde dışa bağımlılığı azaltmayı ve yerli sermayeye dayalı üretimi teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Türkiye İş Bankası aracılığıyla 1924-1926 yılları arasında kurulan milli sermayeli anonim şirketler, yerli işletmeciliğin gelişmesine önemli katkı sağlamıştır.

1923-1940 arası dönemde işçi koşulları oldukça zorlu ve ilkel düzeyde seyretmiştir (Yurtoğlu, 2019). Yer altında uzun saatler boyunca çalışan maden işçileri, yeterli iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinden yoksun bir ortamda faaliyet göstermiştir. Barınma, sağlık ve beslenme gibi temel ihtiyaçlar, devletin sınırlı müdahaleleriyle kısmen karşılanabilmiştir. Amele Birliği aracılığıyla bazı hastane ve misafirhane hizmetleri sunulsa da bu hizmetler hem sayı hem nitelik açısından yetersiz kalmıştır (Zaman, 2021).

3.2.1. Taşkömürü Üretimi

1923-1940 yılları arasında taşkömürü, ülkenin sanayi altyapısını güçlendirmek ve dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren devletin öncelikli kaynakları arasında yer almıştır. Havzanın yeraltı zenginlikleri, taşkömürü faaliyetlerini arttırmak üzere farklı politikalar ile desteklenmiş; aynı zamanda bölgenin toplumsal ve ekonomik yapısını da derinden etkilemiştir (Kara, 2012, s. 113).

Henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılmasıyla, ulusal egemenlik resmen ilan edilmiş; halk kendi geleceğini tayin etme hakkı kazanmıştır. Bu bağlamda yalnızca siyasi süreç değil aynı zamanda ekonomik kaynakların kontrolünün ulusal düzeyde sağlanması da

gündeme gelmiştir. Böylelikle ulusal egemenliğin sağlanması, ekonomik bağımsızlık ve stratejik kaynakların kontrol edilmesi bağlamında da yeniden düzenlenmiştir.

Ulusal egemenliğin sağlanmasından sonra, ilk olarak TBMM'nin 10 Ağustos 1920 tarihinde aldığı 154 sayılı Kömürün Satışı ve Sevki Hakkında kararı ile Osmanlı Devleti'nde yürürlüğe konan 1906 tarihli Maadin Nizamnamesi hükümlerine göre alınan göreceli vergi kaldırılmıştır (Zaman, 2021, s. 229). Ayrıca kömürden alınan 15 kuruşun alınmaması ve şimdiye kadar alınan ödeneğin Zonguldak mal sandığına devir olması istenmiştir (Zaman, 2021). Böylelikle Zonguldak havzasından milli hükümet bütçesine gelir sağlama olanağı kaldırılmış, bunun yerine bölgesel kalkınma teşvik edilmiştir.

1920 yılı itibariyle vergi yükünün hafifletilmesi, kömür üretim maliyetlerini azaltarak işletmelerin rekabet gücünü yükseltmiştir (Özenç & Yılmaz, 2021). Bunun sonucunda hem yerel sermayedarlar hem ulusal sermayedarlar, bölgede daha fazla yatırım yapma fırsatı bulmuşlardır. Bölgeye sağlanan yatırımlar yalnızca kömür ihracatını kolaylaştırmakla kalmamış, aynı zamanda bölgenin genel ekonomik yapısını da etkilemiştir. Zonguldak taşkömürü havzasındaki vergilerin kaldırılması ve elde edilen gelirin yerel bütçeye yönlendirilmesi, bölgenin yalnızca maden üretim faaliyetleri ile değil, aynı zamanda sanayi ve ticaret faaliyetleriyle de gelişmesine olanak tanımıştır. Bölgede küçük ölçekli sanayi faaliyetlerinin de gelişmesi altyapı yatırımlarını da artırmıştır. Böylelikle ulaşımı sağlamak amacıyla demiryolu projeleri hızlanmış, limanlar çağdaştırılmıştır (Apaydın, 2019).

1920 yılında vergi yükünün kaldırılması ve bölgesel kalkınmanın teşvik edilmesi, Zonguldak ilinde olduğu gibi maden işçileri üzerinde de etkilere sahip olmuştur. İlk etapta üretimin artmasıyla istihdam olanakları genişlemiş; Zonguldak bölgesine göç hızlanmıştır. Bunun sonucunda, işçi göçünün artmasıyla bölgedeki mevcut yerleşim alanlarında kente yönelik sorunlar görülmeye başlanmıştır. Özellikle Batı Karadeniz ve Doğu'dan gelen işçiler zamanla ailelerini de yanlarına alınca arsa yokluğu nedeniyle hazine ve orman arazisinde gecekondulaşmaya sebep olmuştur (Akçadoğan, 2012).

1922 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısında madencilik alanına ilişkin; toplumun ekonomik alandaki gücünü iyileştirmek için mali ve teknik gücün devletleştirilmek istendiği vurgulanmış bu doğrultuda 1935 yılında taşkömürü üretimi devletleştirilmiştir (Kartalkanat, 1991, s. 51; Kara, 2012, s. 114.).

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, Türkiye'de yeraltı madenlerinin ülke ekonomisi bakımından faydalı hale getirilebilmesi için Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde çalışmalara başlanmıştır. 1923-1940 yılları arasında Atatürk öncülüğünde madencilik faaliyetleri üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak işletilmekte olan madenlerden en yüksek düzeyde fayda sağlanmıştır (Yurtoğlu, 2019, s. 28). İkinci olarak âtıl durumda bulunan özellikle ince damarlar aktif hale getirilmiştir. Son olarak ise varlığı tespit edilen madenleri inceleme faaliyetleri sürdürülmüştür (Yurtoğlu, 2019, s. 28). Dönemin genel madencilik politikası Zonguldak taşkömürü havzası açısından da belirleyici olmuş, 123-1940 yılları arasında Zonguldak havzasında yeni damarların işletilmeye açılması ile üretim kapasitesinde artış sağlanmıştır (Yurtoğlu, 2019).

Cumhuriyet'in ilanından sonra, Osmanlı Devleti tarafından 1906 yılında yürürlüğe konulan Maadin Nizamnamesinde bazı değişikliklere gidilerek uygulamaya devam edilmiştir. Bu değişikliklerden ilki, maden arama ve işletme ruhsatlarının yalnızca Türk vatandaşlarına verilmesi yönündedir. Aynı nizamname, imtiyazların üçüncü kişilere devredilemeyeceği hükmünü de içermekte olup, bu düzenleme milli üretim ve yerli sermayenin desteklenmesi amacıyla getirilmiştir (Kartalkanat, 1991). Böylece milli üretim ve sermaye desteklenme yoluna gidilmiştir.

Cumhuriyet' in kurulmasından sonra havzanın ulusal çıkarlara hizmet edecek şekilde değerlendirilmesi amacıyla Zonguldak'ta 1923 yılında Yüksek Maadin ve Sanayi Mühendis Mektebi açılmıştır. Mektep maden mühendisi yetiştirmek amacıyla kurulan ilk eğitim kurumu olarak kabul edilmektedir. İlk etapta 70 maden mühendisi yetiştiren mektep 1932 yılında kapatılmıştır (TMMOB, 2007).

Cumhuriyet Dönemi'nde maden sektörünü canlandırmaya ek olarak madenciliğin ana hedeflerini ortaya koymak amacıyla İzmir'de 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında I. İktisat Kongre'si toplanmıştır. Bu kongrede Cumhuriyet

Dönemi'nin ekonomi politikasını belirlemek amaçlanmıştır (Yurtoğlu, 2019, s. 29). Türkiye'nin ekonomik büyüme ihtiyaçlarını karşılamak ve bağımsız ekonomiye geçiş için alınması gereken önlemleri değerlendirmek amacıyla toplanan kongrede, maden faaliyetleri ile ilgili dokuz maddelik esaslar belirlenmiştir (Kartalkanat, 1991, s. 51; Yurtoğlu, 2016.). Bu kongrede Zonguldak Taşkömürü Havzası'ndaki işletme mülkiyetinin ulusal sermayeye geçirilme talebi gündeme gelmiştir (Işın, 2009, s. 95). İktisat Kongre'sinin sekizinci maddesinde Ereğli kömür havzasına değinilerek, önemli ve zengin kömür yataklarının bulunduğu havzada, elverişsiz durumların iyileştirilmesini sağlayacak önlemlerin alınması ve havzaya demiryolunun döşenmesi kararlaştırılmıştır (Kartalkanat, 1991, s. 51; Yurtoğlu, 2019, s. 30). İzmir İktisat Kongresi'nin dokuzuncu maddesinde ise havzanın, konumunun ve haritasının yeniden çizilmesine karar verilmiştir. Yine aynı maddede çalışmaların yerinde tespiti kararlaştırılmış; uzmanlardan oluşan bir heyetin ayrıca havzaya gönderilmesi kabul edilmiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 30).

Liberal politikaları benimseyen İzmir İktisat Kongresi'nde sanayi ve sorunlarının çözümü için Sanayi Bankalarının kurulmasını önermiştir. Bu doğrultuda 1924 yılında İş bankası kurulmuştur (TMMOB, 2007). İş Bankası'nın havzaya milli sermaye ile girmesiyle madencilik alanına yeni teknolojiler kazandırılmış ve havzada yeni şirketler faaliyete geçmiştir. Türkiye İş Bankası'nın havzada aktif rol oynaması üretimi hızlandırmasına rağmen yeterli bulunmamıştır.

Madenlerden en yüksek verimi almak aynı zamanda madenciliğin ve sanayinin finansmanını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen önemli çalışmalardan biri de 1925 yılında finans bankasının hizmete sokulması olmuştur (Işın, 2009, s. 75; Yurtoğlu, 2016.). 633 sayılı kanunla yürürlüğe giren Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası (TSMB), kendisine devredilen işletmeleri bağımsız şirketler haline getirmeyi hedeflerken diğer bir yandan sanayi ve madencilik faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamayı amaçlamıştır (Yurtoğlu, 2016, s. 220). Bankanın kuruluşunun Türkiye Cumhuriyet'inde kömür madenciliği endüstrisinin gelişmesinde büyük katkısı olmuştur (Işın, 2009, s. 76). TSMB'nin sağladığı finansman hem işletmelerin modernizasyonu hem de istihdamın artırılması gibi amaçlarla kullanılarak, Türkiye'nin sanayileşme ve enerji ihtiyaçlarını karşılamasında önemli bir adım olmuştur.

TSMB'nin çalışmaları devam ederken, 28 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilen 1055 sayılı Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özel sektörü teşvik etmeye yönelik yeni düzenlemeye gidilmiş, özellikle özel madencilik faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla önemli adımlar atılmıştır (Yurtoğlu, 2019, s. 32). Teşvik-i Sanayi Kanunu ile maden ocakları da sanayi dalından sayılarak birtakım muafiyetlerden yararlanma imkânı bulmuştur. Bu kanun ile maden işletmeleri vergi kapsamı dışında tutulmuş; bu sayede havzada teknik donanım çalışmaları hız kazanarak, makineleşme artmıştır (Yurtoğlu, 2016, s. 223).

Türkiye'de sanayi ve maden sektörünün merkeze alındığı erken Cumhuriyet döneminde, 1929 Dünya Ekonomik Buhranının yaşanması, Türkiye ekonomisinin de derinden etkilenmesine neden olmuş, madencilik sektöründe yavaşlamaya sebebiyet vermiştir. Bu dönemde, özel sermayenin yaşadığı finansal sıkıntılar ve sermaye yetersizliği Türkiye'de devletçilik uygulamalarını başlatmıştır (Işın, 2009, s. 76). Yatırımların millileştirilmesi ve devletin tüm alanlarda yatırımcı ve üretimin sahibi olarak işlev görmesi 1930 ve sonrası politikaların temelini oluşturmuştur.

Devletçilik düşüncesininin açık bir şekilde ifade edildiği yıllar 1930-1934 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllarda özellikle ekonomik bağımsızlığın sağlanması ve sanayileşme hedefleri doğrultusunda planlı kalkınma anlayışı benimsenmiştir. Bu çerçevede hazırlanan I. Beş Yıllık Sanayi Planı, ülkenin tüketim ihtiyaçlarına göre üretim alanı oluşturması gerekliliğini vurgulamış, teknik güç gerektiren sanayi alanlarını devlet tekeline bırakmıştır (Yurtoğlu, 2019, s. 31-32).

Zonguldak taşkömürü havzası, I. Beş Yıllık Sanayi Planı çerçevesinde kritik bir önem üstlenmiştir. Plan kapsamında, kömür üretiminin artırılması ve demir-çelik sanayinin geliştirilmesi amacıyla yatırımlar yapılmıştır (Özyurt, 2011). Ayrıca, planın uygulanması esnasında Zonguldak'ta işçi sağlığı ve güvenliği konularında da iyileştirmeler yapılmıştır. Bu dönemde işçi haklarına yönelik düzenlemeler ve denetimler artırılmış, çalışma koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2015). Bu plan sayesinde, Türkiye'nin sanayileşme sürecinde madencilik sektörü güçlendirilmiş ve Zonguldak Bölgesi, ülkenin enerji ihtiyacının karşılanmasında stratejik bir konum kazanmıştır.

CHP Hükümeti'nin varlığını sürdürdüğü 1930'lu yıllarda maden faaliyetlerini teknik yönden geliştirmenin yanı sıra üretimi gerçekleştirilen madenlerin dünya piyasasında da yer bulması amacıyla kömür ihracatından alınan vergi düşürülmüş ve teşvik uygulamalarına geçilmiştir (Zaman, 2021). Bu kapsamda 1933'ten 1939'a kadar geçerli olan 13 Kararname yürürlüğe konmuştur. Yine aynı dönemde dünya madencilik sektöründeki gelişmelerin takip edilmesi ve Türkiye'de uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla Havza-i Fahmiye 5 bölgeye (Ereğli, Kozlu, Zonguldak, Kilimli ve Amasra) ayrılarak yeniden yapılandırılmış ve Amerika'dan getirilen bilirkişilere rapor hazırlatılmıştır (Yurtoğlu, 2016). Bu yapılandırmanın ve raporun amacı kömür işletmeciliğinin rasyonelleştirilmesidir.

Zonguldak taşkömürü havzası ile yakından ilgilenen Atatürk, havzadaki gelişmeleri yakından takip etmek amacıyla 26 Ağustos 1931 tarihinde Ertuğrul yatı ile Zonguldak'a gelmiş, işletmecilerden bizzat bilgi almıştır. Havzadaki incelemelerinin ardından Atatürk, havzanın modernizasyonunu sağlamak amacıyla Ereğli Şirketi'nin satın alınması gerektiğini vurgulamıştır. Ereğli Şirketi'nin teknik yetersizliğinin eleştirildiği sıralarda millileştirme adımlarının da atıldığı görülmektedir (Zaman, 2021). Bu dönemde elverişli maden ocağı alanlarının tespit edilmesi, işletilmesi ve maden arama çalışmalarında çalışacak işçi yetiştirmek amacıyla 1935 yılında 2804 Sayılı kanunla Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kurulmuştur (Yurtoğlu, 2016, s. 225). Bu kuruluşun tüm giderleri ve yatırımlarının Devlet Bütçesinden karşılanması kabul edilmiştir.

14 Haziran 1935'te MTA ile bağlantılı olarak 2805 sayılı yasa ile, Madencilik, Enerji Üretimi ve Dağıtımı alanlarında faaliyette bulunmak amacıyla Etibank kurulmuştur (TMMOB, 2007, s. 19). Etibank'a kuruluş kanununun 5. Maddesinde MTA'nın araştırmaları sonucunda elverişli bulunan sahalarda bakanlığın onayı ile işletmeler kurması ve üretimi gerçekleştirmesi görevi verilmiştir.

Rasyonel üretimin gerçekleştirilmesi amacıyla 1935'te başlatılan süreç 1937 yılında Ereğli Şirketi'ne ait havzanın hükümete devri ile millileştirilmiş ve sonuca ulaşmıştır. Neticede aynı yılda Ereğli Kömür İşletmesi (EKİTAŞ) kurularak maden sektöründe yeni bir dönem başlamıştır (Cumhuriyet Dönemi Madenciliğimiz, 2007;

Yurtoğlu, 2016). Havzanın millileştirme politikaları devam ederken, CHP Hükümeti, işçilerin işverenle hukuki durumlarının tespiti amacıyla 8 Haziran 1936 tarihinde 3008 sayılı İş Kanunu'nu kabul etmiştir (Yurtoğlu, 2016; Zaman, 2021, s. 253). Sosyal güvenlikle ilgili ilk kapsamlı düzenlemeler içeren İş Kanunu, emeklilik ve yardım sandıklarının günümüz temellerini de atmıştır. İş Kanunu'nda sosyal sigorta kolları, zorunluluk ilkesi ve sosyal koruma sağlanacak gruplar belirlemiştir. Bu kapsamda, maden işçilerinin maruz kaldığı iş kazaları ve meslek hastalıkları da sosyal sigorta kolları içinde değerlendirilmiş ve bu gruplara karşı ilk yasal düzenlemeler gündeme gelmiştir.

Dönemin havzaya ve işçiye yönelik düzenlemeleri İş Kanun'u ile sınırlı kalmayıp Başbakan Celal Bayar'ın 1937 tarihinde açıkladığı I. Hükümet Programında da yer almıştır (Yurtoğlu, 2016). I. Hükümet Programında Atatürk'ün dile getirdiği şekli ile kömür üretiminin en az bir kat artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle ilkel durumda ve yetersiz bulunan maden teçhizatının yenilenmesi çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca üretimi artırmak için işçi iskânına da yer verilmesi gerektiğini vurgulayan Başbakan, Zonguldak kömür hattını, Kozlu'ya kadar büyütmeyi düşündüklerini ifade etmiştir (Yurtoğlu, 2016; Zaman, 2021). 1923-1940 arası dönemde 1935 yılında ihalesi yapılan Filyos-Zonguldak demir yolu, kış aylarında yaşanan sürekli ulaşım zorluklarını aşmak ve kömür taşımacılığını kolaylaştırmak amacıyla inşa edilmiş; yapımı tamamlanarak 1937 yılında hizmete açılmıştır (Zaman, 2021, s. 271).

Maden üretimini artırmaya yönelik tüm çaba ve politikalara rağmen 1923-1940 yılları arasında kömür üretimi istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bunun başlıca nedeni olarak, sermaye ve ulaşımın yetersizliğinin yanı sıra işçilerin geri kalmış teknolojinin dayattığı ağır iş yüküne ayak uyduramamasıdır.

1939-1945 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya koyduğu ekonomik bunalım, maden üretiminin azalmasına ve maden sektöründe ciddi aksaklıkların yaşanmasına yol açmıştır. Savaşın getirdiği kaynak kıtlığı, yatırım eksikliği ve iş gücü kaybı, madencilik faaliyetlerini sekteye uğratarken, kömür gibi önemli endüstriyel kaynaklara olan talebi artırmıştır. Bu dönemde Ereğli Kömür havzasının üretimini artırmak ülke için önemli bir strateji haline gelmiş, bu doğrultuda 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu yürürlüğe girmiştir (Yurtoğlu,

2019). Söz konusu kanun, Ereğli kömür havzasını, ülkenin milli sermayesi için öncelikli kaynak haline getirmiştir.

Milli Korunma Kanunu ile maden işletmelerinin devlet denetimine alınması, iş gücünün düzenlenmesi ve üretim süreçlerinin iyileştirilmesi amaçlanmış, böylece savaş koşullarının yarattığı kömür talebine karşılık verilmesi hedeflenmiştir. Zonguldak–Ereğli Kömür Havzasında üretilen taşkömürünün ekonomiye katkısı kullanım fazlası kömürün ihraç edilmesi sayesinde milli ekonomiye döviz girişi sağlaması olmuştur (Zaman, 2021).

1923-1940 dönemi, Zonguldak Taşkömürü Havzası'nda üretimin artırılmasına yönelik devletin aktif müdahalesi ve millileştirme politikalarının öne çıktığı bir süreç olmuştur. Bu dönemde enerji ihtiyacının karşılanması ve sanayileşme hedefleri doğrultusunda kömür üretimi stratejik bir alan olarak görülmüş, yerli üretimin artırılması için kurumsal adımlar atılmıştır. Ancak bu dönemde üretim artışı, daha çok iş gücünün zorunlu çalıştırılması ve mevcut ocakların yoğun kullanımıyla sağlanmış, teknik modernleşme ve verimlilik konuları ikinci planda kalmıştır.

3.2.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları

Çalışmanın bu bölümünde, 1923-1940 arası dönemde işçilerin çalışma ve yaşam koşulları, iş mükellefiyeti uygulamaları, Amele Kanunu gibi hukuki düzenlemeler, sendikalaşma süreci ve kentsel gelişim, dönemin ithal ikameci kalkınma modeli, sanayileşme süreci ve devletçilik politikaları ışığında ilişkili olarak incelenecektir.

1923-1940 arası dönemde özellikle 1920'li yılların başında başlayan artan üretim talepleriyle birlikte işçilerin üzerindeki yük de artmıştır. Uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve tehlikeli çalışma ortamları; 1923-1940 arası dönemde işçi sınıfının temel sorunları olarak varlığını sürdürmüştür (Yurtoğlu, 2019). Buna karşın bölgedeki ekonomik canlılık, işçilerin örgütlenme ve hak talep etme süreçlerine de ivme kazandırmıştır.

1921 yılında 15 madde halinde kabul edilen 151 Sayılı kanun ile işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek adına adımlar atılmıştır. (Yurtoğlu, 2016, s. 218) 151 Sayılı bu kanun, işçi ocakları etrafına işçilerin dinlenmesi için istirahat

koşulları ve hamamlar yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Aynı kanun ile 18 yaşından küçüklerin çalıştırılması yasaklanmıştır. Bu kanun kapsamında bekar işçilere yönelik üç öğün yemek verilmesi de sağlanmış, böylece işçilerin yaşam koşulları iyileştirilmeye çalışılmıştır. 151 Sayılı kanunun en önemli getirisi Amele Birliği'nin (Amele Birliği Biriktirme ve Yardımlaşma Sandığı) kurulması olmuştur (Yurtoğlu, 2016, s. 218).⁷

1923-1940 arası dönemde yalnızca hukuki ve çalışma koşullarında değil işçilerin yaşam alanlarında da önemli düzenlemeler yaşanmıştır. 1934 yılında dönemin modernleşme ideolojisi çerçevesinde Zonguldak Kozlu bölgesi başta olmak üzere Seyfi Arkan tarafından işçi konutları inşa edilmiştir (2015; Efiloğlu, 2022). Mimar Arkan'ın tasarladığı konutlar iki ayrı tipi içerisinde barındırmaktadır. Arkan bekar ve evli çiftler için ayrı konut yapıları oluşturmuştur. Ayrıca işçi konutlarının yanı sıra Kozlu yerleşkesinde çamaşırhane, aşevi ve okul yapıları da bulunmaktadır.

Birinci İş mükellefiyeti döneminde, 1936 yılında işçi hakları ile iş güvenliği politikalarına dair düzenlemeler getiren Amele Kanunu çıkarılmıştır (Zaman, 2021, s. 243). Amele Kanunu ile mesai saati 8 saat olarak sınırlanmış ek ücret ödemedi bu sürenin uzatılması yasaklanmıştır (Zaman, 2021). 6. madde ile işletme sahiplerinin hasta ve kazazedeleri tedavi ettirmesi zorunlu hale getirilmiştir. İşçi ve ailelerine kaza ve ölüm halinde işverene tazminat davası açabilme hakkı tanınmıştır. İlk iş yasası niteliğindeki bu kanun iş güvenliği politikalarını artırmasına rağmen, iş kazalarının önüne geçememiştir (Malkoç, 2014).

1923-1940 arası dönemde resmîyette olmayan fakat fiilen devam eden iş mükellefiyeti uygulaması köylerde yaşayan erkeklerin belirli sürelerle maden ocaklarında çalışmaya zorunlu tutmuştur. 45 gün işte 45 gün köyde olan erkekler, fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmiş, aile içi sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmışlardır (Gürboğa, 2014). Asıl meslekleri çiftçilik olan köy erkeklerinin zorunlu çalıştırılması, tarım alanındaki faaliyetlerin kadınlara ve çocuklara kalmasına neden olmuştur (Zaman, 2021). İş mükellefiyeti döneminde,

⁷ 1921 yılında kurulan Amele Birliği, Zonguldak Taşkömürü Havzasında çalışan işçilerin çalışma haklarını iyileştirmek ve sosyal güvencelerini korumak amacıyla kurulan yardımlaşma sandığıdır. Kuruluşunun ardından işçilerin sağlık sorunlarıyla mücadele etme görevi de görmüştür.

maden işçilerinin çalışma alanları ve yaşam koşulları da iş gücü talebine bağlı olarak şekillenmiş; barınma, beslenme ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçları çoğunlukla devlet tarafından karşılanmış ama yetersiz kalmıştır (Terzi, 2023).

1923-1940 dönemi, aynı zamanda Türkiye’de kent mekanının sanayileşme hedefleri doğrultusunda yeniden şekillendiği bir evre olmuştur. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, kent yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda modernleşme, kalkınma ve uluslaşma ideolojilerinin de benimsendiği alanlar olmuştur. Bu dönemde özellikle sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgelerde, kent mekânları üretim ilişkilerine bağlı olarak biçimlenmiş, kamusal otorite mekânsal gelişimi planlama ve denetim altına alma yönünde adımlar atmıştır (Genç, 2010) .

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk sanayi kenti olan Zonguldak’ta bu dönüşüm daha belirgin şekilde gözlemlenmiştir. Taşkömürü üretiminin merkezi haline gelen kentte, işçi mahalleleri, işletmeye bağlı lojmanlar ve kamuya ait yapılar üretim alanlarının çevresinde yoğunlaşarak kent dokusunu belirlemiştir (Zaman, 2021). Kent mekanının dönüşümü, özellikle 1940’ta Ereğli Kömür İşletmeleri (EKİ) kurulmadan önce de görülmeye başlanmış, ancak EKİ’nin kurulmasıyla birlikte daha belirgin hale gelmiştir. İşçiler için inşa edilen konutlar genellikle düşük standartlı, geçici nitelikte ve üretim alanlarına yakın konumlandırılmıştır. Mekânsal örgütlenme, işçi sınıfının gündelik yaşamını üretime tabi kılmış; barınma, ulaşım ve sosyal hizmetler, maden işletmelerinin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiştir.

1923-1940 arası dönemde kent mekânı sınıfsal ayrışmanın fiziksel bir göstergesine dönüşmüştür. Üst kademe mühendisler ve yöneticiler için yapılan yapılar ile işçilerin yaşadığı alanlar arasında belirgin farklar oluşmuş; bu farklar sosyal ilişkilerdeki hiyerarşiyi mekânsal düzeyde de pekiştirmiştir (Kartalkanat, 1991). Bu dönemde belediyeçilik hizmetleri sınırlı düzeyde kalmış, kentsel gelişim daha çok üretim ve devlet müdahalesi etrafında şekillenmiştir (Tekeli, 2009).

1923-1940 arası dönemde 1937 Karabük Demir ve Çelik Fabrikası’nın (KARDEMİR) kurulması, Zonguldak Taşkömürü Havzası açısından önemli bir gelişme olmuştur. Türkiye’nin sanayileşme hamlesi kapsamında inşa edilen KARDEMİR, taşkömürüne dayalı üretim zincirinin merkezinde yer alan demir-çelik sanayinin ilk büyük ölçekli kamu yatırımı olmuştur. KARDEMİR’in faaliyete

geçmesiyle birlikte Zonguldak Havzası, yalnızca bir maden üretim sahası değil, aynı zamanda ulusal sanayileşme politikalarının vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir (Yurtoğlu, 2019).

1923-1940 yılları arasında Zonguldak Taşkömürü Havzası, Türkiye'nin sanayileşme ve kalkınma politikalarının uygulandığı bir bölge olmuştur. Bu dönemde artan kömür üretim talebiyle birlikte işçilerin çalışma ve yaşam koşulları ağırlaşmıştır. 1936 tarihli Amele Kanunu ile işçi haklarını iyileştirmeye yönelik hukuki adımlar atılmış; ancak 1925 yılında resmi olarak kaldırılan iş mükellefiyeti uygulamaları fiilen uygulanmaya devam etmiştir. 1923-1940 dönemi boyunca iş mükellefiyetinin fiilen sürdürülmesi ve sosyal hizmetlerin yetersizliği, işçilerin karşı karşıya kaldığı yapısal sorunlar arasında yer almaya devam etmiştir (Yurtoğlu, 2019).

3.3. 1940-1960 Arası Dönem

Çalışmanın bu bölümünde, 1940-1960 yılları arasında Zonguldak Taşkömürü Havzası'nın ekonomik ve yapısal gelişimi incelenecektir. Bu dönemde, özellikle 1940 yılında kurulan Ereğli Kömür İşletmeleri (EKİ) aracılığıyla, devletçilik politikaları doğrultusunda kömür üretiminin nasıl merkezileştirildiği üzerinde durulacaktır (TMMOB, 2007). Ayrıca, işçilerin çalışma koşulları ve sosyal yaşamları, bu devletçi müdahalelerin yanı sıra ikinci iş mükellefiyeti süreci ve bu süreçte uygulanan zorla çalıştırma yöntemleri çerçevesinde ele alınacaktır. 1940-1960 arası dönemde 1947 tarihli Sendikalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, işçilerin sendikal haklar kazanması ve bu hakların işçi hareketleri üzerindeki etkileri de değerlendirilecektir. Son olarak, 1950'li yıllarla birlikte özel sektörün taşkömürü üretimindeki artan rolü ve bu rolün havzanın gelişimine etkileri üzerinde durulacaktır.

1940-1960 yılları, Zonguldak taşkömürü havzasında, sanayi üretimi, işçi yaşamı, kentsel gelişim açısından önemli bir dönemi simgeler. Bu dönemde, *devletleştirme* ve *kurumsallaşma* çerçevesinde madencilik faaliyetleri devletin denetimine alınmıştır. 1940-1960 yılları arasında Zonguldak havzasındaki kömür üretiminin artırılması amacıyla 1935 yılında başlatılan ikinci iş mükellefiyeti uygulaması çerçevesinde işçiler zorla madenlere gönderilmiştir (Zaman, 2021; Yurtoğlu, 2019). Bu dönemde, üretimin artırılması için işgücü üzerindeki devlet

kontrolü güçlendirilmiş, işçilerin çalışma koşulları zorlaştırılmıştır. 1947 yılında mükellefiyet uygulaması sona erdirilmesine rağmen üretim süreci yine devletin hâkimiyetinde devam etmiştir (Avşaroğlu, 2023).

II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'de çok partili hayata geçiş süreciyle birlikte artan toplumsal talepler ve ekonomik sorunlar Zonguldak'taki işçi hareketlerinin yükselmesine semin hazırlamış, bu gelişmeler temelinde sendikal faaliyetler 1946 sonrası dönemde önemli bir ivme kazanmıştır. 1947 Sendikalar Kanunu ile işçilerin örgütlenmesi yasal olarak düzenlenmiş, işçi talepleri genellikle düşük ücretler, ağır çalışma koşulları ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi doğrultusunda şekillenmiştir. Bu talepler, ilerleyen yıllarda daha kapsamlı hak arayışlarını beraberinde getirmiş; özellikle 1960'lı yıllarda toplu iş sözleşmesinin gündeme gelmesiyle, sendikal mücadele yeni bir ivme kazanmıştır (Dereli, 1995). Aynı zamanda, kentleşme süreçleri de 1940-1960 döneminin belirgin özelliklerinden biridir. Bu dönem de devletin işçi yerleşim alanları inşa etmesi, Zonguldak'ta işçilerin barınma ve yaşam koşulları iyileştirilmeye çalışılırken, bu uygulama aynı zamanda sanayi ve işçi yerleşim alanlarında belirgin bir mekânsal ayırım oluşturmuştur. Bu durum, işçi kentinin gelişmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, kentin işçi sınıfı merkezli bir yapıya dönüşmesinde yalnızca işçi yerleşim alanlarının kurulması değil, taşkömürü üretiminde yaşanan artış, artan işgücü talebi ve buna bağlı olarak kente yönelik göç hareketleri etkili olmuştur.

3.3.1. Taşkömürü Üretimi

1930'lu yıllara kadar Zonguldak'taki taşkömürü ocakları yabancı sermayeli şirketler tarafından işletilmiştir. Ancak 1937 yılında kurulan ETİBANK madencilik alanında devletin aktifleşmesini sağlamış, özellikle kömür sürecinde kamulaştırma sürecinin önünü açmıştır. 1937'de kurulan Ereğli Kömür İşletmesi TAŞ, 1940 yılında çıkartılan 3867 sayılı yasa ile Zonguldak havzasındaki kömür ocaklarını tamamen devlet denetimine almıştır (Atatürk Ansiklopedisi, 2023). Böylelikle havza içerisindeki tüm ocaklar Etibank' a bağlı EKİTAŞ'a bırakılmış, havza Kamu İktisadi Teşebbüsüne (devlet işletmesi) dönüştürülmüştür. EKİ döneminde Zonguldak havzası, milli sermaye ve Türkiye'nin kömür ihtiyacının büyük bölümünü karşılayan stratejik bir bölge haline gelmiştir. Bu dönemde EKİ yönetiminin önemi, yalnızca üretimin devletleştirilmesi ile sınırlı kalmamış aynı

zamanda devletin ekonomik bağımsızlık hedefi doğrultusunda yerli kaynakların etkin kullanılmasını sağlayan bir yapı olarak öne çıkmıştır. EKİ'nin tarihsel önemi, Zonguldak Havzasında üretimin sürekliliğini güvence altına almasının yanı sıra, teknik modernizasyondan iş gücü politikalarına kadar birçok alanda yenilik getirmesidir (Karakuzu, 2021, s. 210-211). 1957 yılına gelindiğindeyse EKİ yönetimindeki Zonguldak havzasındaki kömür işletmeleri Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ) bünyesine alınmıştır.

1940 yılında çıkarılan 3867 sayılı Kanun ile kömür havzasının sınırları yasal olarak çizilmiş, havzanın yönetimi doğrudan devlet işletmesine devredilmiştir. Bu durum yalnızca mükellefiyetin el değiştirmesi ile sonuçlanmamış; üretim miktarındaki artış, iş güvenliği, işçi sağlığı ve sosyal haklar gibi alanlarda da kapsamlı dönüşümleri beraberinde getirmiştir. 1940-1960 arası dönemde 3867 sayılı Kanun ile kömür havzasının yönetiminin ve üretim örgütlenmesinin devletleştirilmesi, üretim sürecinin merkezi biçimde planlanmasına olanak tanımıştır (Terzi, 2021). Bu düzenlemenin olumlu etkisiyle birlikte üretim miktarı sürekli artış göstermiştir. 1942 yılında yaklaşık 27.136 işçiyle 2.509.614 ton kömür üretilirken 1959 yılına gelindiğinde bu sayı 43.787 işçiyle 6.515.148 tona ulaşmıştır (Yılmaz H. , t.y.).

1940-1960 arası dönemde kömür üretiminin artırılmasının yanı sıra dağıtımının sağlanması amacıyla da 1941 Türkiye Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi (tevzi: dağıtım) kurulmuştur (Yurtoğlu, 2019). Kömürün bölgeye sevkini sağlamak amacıyla kurulan kurum, dağıtım süreçlerini planlı bir yapıya kavuşturarak kömür ihtiyacına hızlı yanıt sağlanmasını mümkün kılmıştır.

1940-1960 arası dönemde devletleştirme ile sanayi altyapısı da yeniden yapılandırılmış; modern lavvar sistemleri, elektrik santralleri ve kömür taşıma hatları inşa edilmiştir. 1957 yılında işletmeye açılan Merkez Lavvarı hem teknolojik hem de üretkenliği ile öne çıkmıştır (Güney, 2018). Bu dönemde enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla, 1948 yılında Çatalağzı Termik Santrali (ÇATES) kurulmuştur. Santralin ana hedefi, Zonguldak Taşkömürü Havzası'ndan çıkarılan yerli taşkömürünün enerjiye dönüştürülerek, Marmara ve Batı Karadeniz bölgelerinde elektrik ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktır. Santralin kurulması ile kömürün yalnızca bir yakıt olarak değil, aynı zamanda bir enerji kaynağı kaynak

olarak kullanılması amaçlanmıştır (Zonguldak Jeoparkı: Tarihi Termik Santral, t.y.). ÇATES, Zonguldak'ın Çatalağzı beldesindeki Işıkveren mevkiinde, çalışanlara özel lojmanlar, işçi marketleri ve sosyal tesisler içeren yapılaşma kurarak hem ekonomik hem de sosyal yaşam alanlarını yeniden düzenlemiştir (Akçadoğan, 2018).

1940-1960 arası dönemde, özellikle 1948-1952 yılları arasında, Etibank tarafından uygulamaya konulan Maden ve Enerji Planı kapsamında Zonguldak kömür havzasına yönelik önemli projeler geliştirilmiştir. Bu plan; Zonguldak Limanı'nın inşası, yeni galerilerin açılması, saatte 500-700 ton kapasiteli kömür yıkama tesislerinin kurulması, 1600 metre uzunluğundaki Armutçuk-Kandilli hava hattının inşası ve demiryolu bağlantı hattının genişletilmesi gibi yatırımları içermiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 63). Etibank'ın Maden ve Enerji Planı kapsamındaki bu yatırımları Marshall Yardımı ile desteklenmiştir. 1948-1949 dönemi için Etibank Genel Müdürü Ferit Nazmi Gürman, Marshall yardımından 10 milyon 985 bin doların Zonguldak kömür havzasına ayrıldığını belirtmiştir (Yurtoğlu, 2019, s. 66).

1957 yılında, 3460 sayılı Kanun uyarınca ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı olarak Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ) kurulmuş; bu çerçevede daha önce Etibank bünyesinde faaliyet gösteren Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi (EKİ), Armutçuk Kömür İşletmesi Müessesesi (AKİ) ile Türkiye Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi de TKİ'ye devredilerek faaliyetlerini bu yeni yapılanma altında sürdürmeye başlamıştır (Türkiye Taşkömürü Kurumu, t.y.). Türkiye Taşkömürü İşletmesi, Zonguldak havzasındaki üretimi doğrudan yönetmek ve havzadaki taşkömürü potansiyelini kamu yararı doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamıştır.

1940-1960 arası dönem, Zonguldak taşkömürü havzasının devletleştirilmesiyle birlikte yatırımların doğrudan kamu eliyle kullanıldığı, bu sayede hem üretim kapasitesinin artırıldığı hem de altyapının modernleştirildiği bir süreç olmuştur. Aynı zamanda bu dönem, taşkömürü üretiminin sanayileşme politikalarıyla bütünleştirildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde kurulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri, taşkömürü havzasındaki yatırımların merkezi planlama doğrultusunda gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Böylelikle üretim kapasitesinin

artırılması kadar, taşkömürünün enerji ve ağır sanayi kollarıyla da entegrasyonu öncelikli hale getirilmiştir. Bu bağlamda 1948 yılında faaliyete geçen ÇATES, Zonguldak Havzasından çıkarılan taşkömürünü enerjiye dönüştürerek Marmara ve Batı Karadeniz başta olmak üzere bölgenin elektrik ihtiyacını karşılamıştır. 1955 yılına kadar Sümerbank'a bağlı olarak faaliyet gösteren KARDEMİR, bu tarihten itibaren Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü adı altında bağımsız bir kamu kurumu haline getirilmiştir (Bartın İnfö Haber, 2015). Bu kurumsallaşma, demir-çelik üretiminde planlı bir üretim sürecini başlatmış taşkömürünün kok kömürü halinde kullanılmasıyla da Zonguldak Havzasının ulusal sanayileşme stratejisi gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle 1940-1960 arası dönem, yalnızca madencilik yatırımlarıyla değil, taşkömürü üretiminin enerji ve sanayiyle kurduğu üretim ilişkileriyle de dikkat çekmektedir.

3.3.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları

1940-1960 yılları arasında Türkiye'de maden işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları, II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle şekillenmiştir. II. Dünya Savaşı nedeniyle 1945 yılınca mükellefiyet sistemi tekrar uygulanmaya başlamış, devletin işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla vatandaşlar rızaları dışında oldukça zor şartlarda çalıştırılmıştır (Zaman, 2021). Bu uygulama özellikle kırsal kesimde yaşayan köylüler ve kentlerde yaşayan işsiz bireyler için ağır koşullar yaratmıştır. Bu nedenle 1940-1950 arası dönem bireysel hak ve özgürlüklerin ciddi şekilde sınırlandırıldığı bir dönem olmuştur. 1947 yılına gelindiğindeyse zorla çalıştırma uygulamaları sona erdirilmiştir (Avşaroğlu, 2023).

18 Ocak 1940 tarihinde kabul edilen Milli Korunma Kanunu, devletin savaş ekonomisine geçişini kolaylaştırmak istemiştir. Milli Korunma Kanunu ile hükümete, üretimi, dağıtımı ve tüketimi düzenlemek, işgücünü yönlendirmek ve gerektiğinde mülklere el koymak gibi çok geniş yetkiler tanınmıştır. Bu kanunun maden işçileri üzerindeki etkisi ise günlük çalışma süresinin 8 saatten 11 saate çıkarılması olmuştur (Yurtoğlu, 2019). Fakat pratikte işçilerin 12 saatten fazla çalıştırıldığı bilinmektedir (Yurtoğlu, 2019).

1940-1960 arası dönemde yeraltı ve yerüstü bakımından maden işçilerinin yedi sınıfa ayrıldığı bilinmektedir. Bu işçilerin temel yevmiyeleri üzerinden ücretlendirmeleri bulunmaktadır. Sınıflar arası geçiş bulunmakla birlikte bu geçiş

için işçilerin kıdem ve ehliyet şartlarını yerine getirmesi beklenmektedir (Zaman, 2021, s. 413). İşçilerin ücret farkları da yine kıdem ve ehliyetin türüne göre belirlenmektedir. Ayrıca 1940'lı yıllarda yeraltı işçisi her türlü vergiden muaf tutulmuş olup, brüt yevmiyesi 120 kuruş olarak belirlenmiştir (Zaman, 2021, s. 414). 1955 yılına gelindiğindeyse yeraltı işçisinin yevmiyesi 325 kuruşa çıkarılmıştır.

1947'de kabul edilen Sendikalar Kanunu ile işçilerin bireysel hak ve özgürlüklerine bir nebze alan tanınmıştır. Sendikalar Kanunu, işçilere sendika kurma ve sendikal faaliyet yürütme hakkı tanıyarak Türkiye'de emek hareketinin hukuki temelini oluşturmuştur (Zaman, 2021). Sendikal örgütlenmenin yasak olduğu 1947'li yıllara kadar işçilerin direniş biçimi genellikle madenlerden kaçmak şeklinde olmuştur. 1942-1943 yıllarında işçilerin dörtte birinin madenlerden firar ettiği bilinmektedir (Kara, 2011).

1948 yılında uygulamaya konan Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü ise çalışma yaşamında kadın ve çocukların korunmasını hedefleyen bir düzenleme olarak öne çıkmıştır (Karakuzu, 2021, s. 93). Bu tüzük ile maden faaliyetlerinin yer altı ve yer üstü işlerinde kadınların ve 18 yaşından küçük bireylerin çalıştırılması yasaklanmıştır. Bu adım, çalışma yaşamında sağlık ve güvenlik açısından temel ilkelerin belirlenmeye başladığını göstermiştir.

1950'de iktidara gelen Demokrat Parti, ülke düzeyinde ekonomik serbestleşme politikalarının yanı sıra sosyal ve kültürel yaşamda da çeşitli dönüşümler yaratmıştır. Tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte kırdan kente göç hızlanmış, bu durum şehirdeki işgücü artışını da beraberinde getirmiştir. Kentleşme ile işçilerin yaşam biçimleri de değişmiş, sosyal hayatları daha görünür hale gelmiştir (Karakuzu, 2021, s. 93).

EKİ dönemde Zonguldak Fener mevkiinde işçilere yönelik sinema, spor tesisleri, yüzme havuzları inşa edilmiştir (Karakuzu, 2021). Özellikle 1948 yılında Amenajman Projesi kapsamında, maden tesislerinin ve maden işçilerinin faaliyetlerinin düzenlemesi planlanmıştır (Zaman, 2021, s. 416). Bu dönemde işçilere yönelik lojman ve sosyal saha projeleri varlığını göstermiş; işçilerin sosyal

aktiviteleri arasında yüzmek, sinema, tiyatro ve spor müsabakalarını izlemek yer almıştır (Zaman, 2021,).

EKİ döneminde işçi pavyonları gibi sosyal projeler de gerçekleştirilmiştir. Ekrem Murat Zaman'ın belirttiği üzere 1955 yılı itibariyle toplam 29.000 işçiye hizmet verecek şekilde işçi pavyonları kurulmuştur (2021, s. 514). Aynı zamanda 1956 yılına kadar Kandilli, Kozlu, İhsaniye, Üzülmaz ve Karadon bölgelerinde toplam 1020 adet işçi konutu inşa edilmeye devam edilmiştir (Zaman, 2021).

3008 sayılı İş Kanunu kapsamında zorunlu kılınan işçi kantinleri (Ekonomik) 1940-1960 yılları arasında da varlığını sürdürmeye devam etmiştir. 1949 yılının sonuna gelindiğinde Ekonomiklerle birlikte 7 adet C tipi konut, 18 adet D tipi konut ve 6 adet K tipi konutun yapımı tamamlanmıştır (Zaman, 2021, s. 416). 1953 yılında ise Fener mevkiinde 28 daireli apartman ile Yayla İlkokulu ve Yayla Sineması işçi halkın hizmetine açılmıştır (Zaman, 2021, s. 416).

1940-1960 arası dönemde Zonguldak kentinin dönüşümüne baktığımızda, temelde iki etmenin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu etmenlerden ilki taşkömürü madenciliğine bağlı olarak gelişen sanayileşme faaliyetleri ikincisi ise buna bağlı olarak hızla artan iç göç hareketidir. Özellikle Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'dan alınan yoğun sanayi göçü ile 1940'ta 27.000 civarında olan şehir nüfusu, 1960'a gelindiğinde 54.000'i aşmıştır (Efiloğlu, 2022).

1940-1960 arası dönemde hızla artan iç göç buna bağlı olarak işçiler için yeterli konut üretilmemesi ve Zonguldak bölgesinin engebeli coğrafyası, arsa yokluğu nedeniyle hazine ve orman arazisinde gecekondulaşmaya sebep olmuştur (Akçadoğan, Cumhuriyet Dönemi İşçi Yerleşkeleri ve Lojman Alanlarının Kente Olan Etkileri, 2012). Genellikle bahçeli, tek katlı bu yapılaşmalar Zonguldak kent mekânında işçi pavyonları memur lojmanları ve müdür yerleşkeleri olarak üç farklı tipi içerisinde barındıran sosyal yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1955 yılına gelindiğinde bu yapıların sayıları şu şekildedir: 29.000 işçi barınmasını karşılayacak pavyon, 3450 memur aile için lojman binaları bulunmaktadır (Zaman, 2021, s. 417).

1940-1960 arası dönemde plansız konutlaşma nedeniyle ilk kapsamlı kent planı 1953 yılında Eyüp Kömürcüoğlu tarafından hazırlanmış fakat uygulamada

kaynak yetersizliği ve denetim mekanizmalarının eksikliği nedeniyle başarısız olunmuştur (Efiloğlu, 2022). 1950’li yılların sonuna doğru ise Kilimli ve Kozlu gibi çevre yerleşimlerde yeni imar planı hazırlamak için İller Bankası devreye girmiştir.

1940-1960 yılları arasında Zonguldak’ta altyapıya yönelik önemli bazı adımlar atılmıştır. Bu dönem içerisinde şehirde su şebekesi kurulmuş, elektrik altyapısı geliştirilmiş, itfaiye teşkilatı güçlendirilmiştir (Yıldırım Y. , 2020). Aynı dönemde ulaşım kolaylığı sağlaması için Üzümez deresi boyunca rıhtım çalışmaları yapılmıştır. Lakin 1955 yılında gerçekleşen büyük sel felaketi yapılan altyapı çalışmalarının yetersizliğini gözler önüne sermiş, çalışmaların aynı dönemde yeniden inşasına başlanmıştır.

1940-1960 arası dönem özellikle taşkömürü üretimi ve sanayileşme politikalarını içerse de kentin gelişimi de önemli ölçüde değişime uğramıştır. 1940-1960 arası dönem, Zonguldak’ın plansız ama zorunlu bir kentleşme süreci geçirdiği, ekonomik büyümeyle birlikte mekânsal kontrolün zayıfladığı bir zaman dilimi olmuştur. Aynı dönem, işçinin bireysel özgürlüklere kavuştuğu ve işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur. Kömür madenciliğine dayalı büyüme modeli, şehri bir “sanayi kenti” kimliğine büründürmüş; mekân bu doğrultuda şekillenmiştir.

3.4. 1960- 1980 Arası Dönem

1960-1980 arası dönem taşkömürünü üretiminin tarihsel gelişimi ile işçilerin çalışma ve yaşam koşullarının gelişimi temelinde Türkiye Taşkömürü Kurumu’nun (TTK) kurumsal değişimi, toplu iş sözleşmeleri ve grev hakkı gibi temel işçi haklarının etkisi çerçevesinde ele alınacaktır.

1960-1980 yılları arasında Türkiye’nin ekonomik kalkınma stratejileri, enerji üretiminde yerli kaynaklara öncelik verilmesi gerekliliğini öne çıkarmış bu çerçevede Zonguldak Taşkömürü Havzası ülkenin sanayi politikalarının merkezinde yer almıştır. 1960’lı yıllarla birlikte Türkiye, Devlet Planlama Teşkilatı öncülüğünde planlı kalkınma dönemine girmiş ve 1930’larda korumacı devletçilik anlayışıyla sınırlı kalan ithal ikameci sanayileşme modelini bu kez planlı olarak yeniden benimsemiştir (Şengül T. , 2001). Bu model doğrultusunda dışa bağımlılığın azaltılması amaçlanmış, yerli kaynakların etkin kullanımı teşvik

edilmiştir. Özellikle 1957 yılında 3460 sayılı Kanun kapsamında kurulan Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ), devletin kömür üretimini doğrudan denetim altına aldığı bir yapılanmayı temsil etmiş ve bu dönem boyunca hem üretim süreçlerinde hem de işgücü organizasyonunda köklü değişimlerin önünü açmıştır. Bu yapı çerçevesinde, daha önce Etibank'a bağlı olarak faaliyet gösteren Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi (EKİ), Armutçuk Kömür İşletmesi Müessesesi (AKİ), Türkiye Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi TKİ bünyesine dahil edilmiştir. Böylece kömür üretimi devlet eliyle yürütülmeye başlanmıştır (Türkiye Taşkömürü Kurumu, t.y.).

1960-1980 arası dönemde üretim politikasının, ithal ikameci sanayileşme modeliyle uyumlu biçimde şekillenmesi, Türkiye Kömür İşletmeleri kömür üretiminde stratejik bir kurum olarak konumlanmıştır. Bu dönemde taşkömürü termik enerji üretimi yanında demir çelik sektörü içerisinde de öne çıkmıştır (TMMOB, 2007). 1965 yılında faaliyete geçen Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları (ERDEMİR), Zonguldak havzasındaki kömür üretimini 1937 yılında faaliyete geçen KARDEMİR'den sonra ağır sanayi ile ikinci kez buluşturmuş bu durum üretim ilişkilerinin gelişimine önemli bir katkı sağlamıştır.

1970'li yıllarda yaşanan küresel petrol krizi, kömürün yeniden değer kazanmasına neden olmuş, bu da devletin Zonguldak'a olan ilgisini artırmıştır. Ancak kurum içinde yaşanan verimlilik problemleri, plansız istihdam politikaları ve teknolojik yetersizlikler nedeniyle üretimde beklenen artış sağlanamamıştır (Zaman, 2021). 1970'li yıllarda işçilerin örgütlenme bilinci de belirgin şekilde yükselmiş; bu dönemde Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'na bağlı Maden-İş ve Türkiye Maden İşçileri Sendikası öncülüğünde gerçekleştirilen büyük grevler, sadece işçi hakları açısından değil, aynı zamanda Türkiye sendikal hareketinin gelişimi açısından da önem arz etmiştir. Bu dönemde, grevler, işçilerin hem ekonomik hem de sosyal ve mekânsal taleplerini gündeme taşımıştır (Üstün, 2002).

1960-1980 arası dönemde Zonguldak, yalnızca bir üretim alanı değil, aynı zamanda bir sanayi ve işçi kenti kimliğinin şekillendiği bir merkez hâline gelmiş; maden işçisinin gündelik yaşamı, konut politikaları ve kamusal alan kullanımı üzerinden kentsel mekâna da yansımıştır (Zaman, 2021).

3.4.1. Taşkömürü Üretimi

27 Mayıs 1960 Darbesi ve sonrası koşullar, Türkiye'nin siyasal ve ekonomik durumunu derinden etkilemiştir. Darbenin ardından 1961 Anayasası kabul edilmiş ve bu anayasa Türkiye'de devletçilik tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. 1961 Anayasası'nda var olan sosyal devlet vurgusu, planlı kalkınmayı içinde barındıran, devletin ekonomik alandaki yönlendirici rolünü ifade eden, sosyal hakların genişletilmesine önem veren çok geniş bir anlamı içinde barındırmaktadır (Engin, 2004, s. 82). Bu kapsamda 1960 sonrası dönemde yeni anayasa ile yürürlüğe giren planlı kalkınma politikaları, sanayi ve enerji sektöründeki devlet yatırımlarını artırmıştır. Bu bağlamda Zonguldak taşkömürü havzası, Türkiye'nin sanayileşme sürecinde önemli bir rol üstlenmiştir.

1957 yılında, Zonguldak Taşkömürü Havzasında faaliyet gösteren EKİ kurumsal yeniden yapılanma doğrultusunda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu bünyesine dahil edilmiştir. Bu yapılanma havzasındaki üretimi doğrudan yönetmek ve havzadaki taşkömürü potansiyelini tamamen kontrol altına almak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Devam eden süreçte 1960'ların başında ithal ikameci kalkınma politikalarının benimsenmesiyle birlikte, TKİ taşkömürü üretimini kullanarak sanayiye *yerli girdi* sağlama açısından stratejik bir önem kazanmıştır. Bu dönemde Zonguldak taşkömürü, 1937'de faaliyete başlayan Karabük Demir Çelik Fabrikası (KARDEMİR) ve 1965'te faaliyete başlayan Ereğli Demir Çelik Fabrikası (ERDEMİR) başta olmak üzere, ağır sanayinin enerji kaynağı haline gelmiştir (Apaydın, 2019). Böylelikle bölgesel düzeyde, TKİ ile demir-çelik sektörü arasında güçlü yapısal ilişki doğmuş, üretim ve sanayi büyük oranda birbirine bağlı bir hale gelmiştir (Zaman, 2021, s. 476).

1960-1980 arası dönemde 1970'li yılların başından itibaren dünya enerji krizi ile kömüre olan talep artarken, Türkiye'de TKİ üretimi planlı biçimde artıramamış bunun temel nedenleri arasında teknolojik yetersizlikler, verimsiz iş organizasyonu ve siyasi baskılarla artan istihdam gösterilmiştir (Engin, 2004). Türkiye Taşkömürü İşletmesi'nde üretim tonajı 1960 yılında 6.307.057 ton, 1961'de 6.777.362 ton, 1967'de 5.030.860 ton, 1974'te 8.545.927 ton ve 1978'de 4.300.000 ton olarak gerçekleşmiş; kömür kalitesinin düşüklüğü ve iş güvenliği standartlarının yetersizliği nedeniyle ara dönemlerde yaşanan üretim artışları

sürdürülebilir olmamıştır. 1980 yılı itibarıyla ise üretimde genel bir düşüş eğilimi gözlemlenmiştir (Yurtoğlu, 2019; Türkiye Taşkömürü Kurumu). Bu dönemde kömür üretiminin işgücü yoğun yöntemlere dayanması, kurumsal kapasiteyi zorlayan bir tablo yaratmıştır. Özellikle üretim ile istihdam arasındaki orantısızlık, kurumun mali yapısını zayıflatmış, iş kazalarının ve üretim kayıplarının artmasına neden olmuştur.

3.4.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları

1960-1980 arası dönem, Türkiye’de sanayileşme politikalarının devlet eliyle yürütüldüğü, buna bağlı olarak iş gücü hareketlerinin, göç dalgalarının ve kentleşmenin hız kazandığı bir süreç olmuştur. Bu süreçte Zonguldak, Türkiye’nin taşkömürü ihtiyacının karşılandığı stratejik bir merkez haline gelmiştir. 1960-1980 arası dönemde Zonguldak taşkömürü havzası hem üretim alanında hem de işçi hakları cephesinde önemli değişimler yaşamıştır. Bu değişimlerin başında sendikalaşma sürecinin güçlenmesi, işçilerin kentleşmeyle birlikte daha sistemli yaşam alanlarına taşınması ve mekânsal gelişimin hız kazanması yer almıştır. Özellikle 1970 grevleri, bu dönüşümün simgesi haline gelmiştir.

1960-1980 yılları arasında maden işçilerinin sendikal örgütlülüğü, Türkiye’de emek hareketinin gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Bu süreçte havzadaki işçileri en geniş şekilde temsil eden örgüt, 1952 yılında kurulan ve 1958’de "Türkiye Maden-İş Sendikası" adını alan sendika olmuştur. Bu sendika, Zonguldak taşkömürü havzası başta olmak üzere yeraltı madenlerinde çalışan işçilerin haklarını gözetmek amacıyla mücadeleler yürütmüştür. İlk olarak Türk-İş’e bağlı olarak faaliyet gösteren sendika, 1967 yılında kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nun (DİSK) kuruluş sürecine katılmıştır.

1970 yılı, Türkiye’de işçi sınıfının topluca örgütlenip grevle hak aradığı bir dönüm noktası olmuştur. 1967 yılında yaklaşık 40.000 olan DİSK üye sayısı 1970 yılında 100.000’e yükselmiştir. 15–16 Haziran 1970’te gerçekleşen ve 100.000’den fazla işçinin katıldığı kitlesel grev ve protestolar, DİSK’in faaliyet alanını daraltmayı amaçlayan 1317 sayılı yasa tasarısına karşı güçlü bir toplumsal tepki olarak ortaya çıkmış; yaşanan bu büyük direnişin ardından Anayasa Mahkemesi söz konusu yasa hükmünü iptal etmiştir (Güzel, 2020).

1970 yılındaki işçi hareketliliği taşkömürü alanında yalnızca resmi sendikalarla sınırlı kalmamıştır. 1975 yılında Yeni Çeltekte Direnişi ile örgütlenen Maden-İş Sendikası, 23 gün süren grevler gerçekleştirilmiştir. Bu süreç, ihracatın geçici olarak durdurulmasına rağmen işçilerin kararlılığı sayesinde kazanımla sonuçlanmış; işçiler kendi üretim komitelerini kurarak üretimi örgütlü bir biçimde sürdürmüşlerdir (Gümüş, 2023).

1960-1980 arası dönemde çalışma koşullarını düzenleme yolunda da yasal adımlar atılmıştır. Bu dönemde 1961 Anayasası, işçilere grev ve toplu sözleşme hakkı tanımış, 1963'te çıkarılan 274 Sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 Sayılı TİS-Grev Kanunu ile işçilerin grev hakkı uygulamaya konmuştur (Yaşar, 2017, s. 114). Buna karşın, 1960-1980 arası dönemde anayasa ve kanunda işçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatı sınırlı kalmış, iş kazaları devam etmiştir. Bu durum, işçi haklarının tam anlamıyla korunmadığını ve işyerlerinde güvenli bir ortamın oluşturulmadığını göstermektedir.

1960-1980 arası dönemde Türkiye Kömür İşletmeleri kendi hastanelerini, okullarını, sosyal tesislerini ve sosyal etkinliklerini güçlendirerek, Zonguldak'ta "sosyal fabrika" işlevi görmüştür. Bu gelişme işçiyi sadece üretimin değil aynı zamanda kent kültürünün öznesi haline getirmiştir. 1975 yılında TKİ bünyesinde açılan sağlık tesislerinde yaklaşık 300 sağlık personeli görev yaparken, kurumun lojman politikasıyla 8.000'in üzerinde konut doğrudan işçilere tahsis edilmiştir (Yurtoğlu, 2019). Bu sosyal harcamalar, dönemin kalkınmacı devlet anlayışıyla uyumlu biçimde yürütülmüş, işçi sınıfının kolektif yaşamı desteklenmiştir.

1960-1980 arası dönemde Zonguldak kentin gelişimine bakıldığında, nüfus artışı, ilk bölge planlama çalışmaları ve sanayiye dayalı kentleşme dinamikleri ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde Türkiye Taşkömürü İşletmesi etrafında gelişen üretim ilişkileri, kentsel büyümeyi doğrudan etkilemiş; işgücü talebine bağlı olarak kırsal alanlardan kente yoğun göç yaşanmıştır (Yurtoğlu, 2019). 1960-1980 arası dönemde, Zonguldak merkez nüfusu 100.000 aşarken, kent çevresinde de işçi mahalleleri hızla yaygınlaşmıştır. Bu mahalleler, genellikle ocaklara yakın yerlerde kurulan, hemşeri dayanışmasına dayalı, sosyal ve ekonomik olarak sınıfsal kimliğin belirginleştiği yerleşim yerleri olmuştur. Bu alanlarda kamusal hizmetler yetersiz olmasına karşın, işçiler kendi öz örgütlenmeleriyle yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Bununla Birlikte 1963 yılında başlatılan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında Zonguldak ve çevresi, Batı Karadeniz Planlama Bölgesi olarak tanımlanmış; bu bölgeye yönelik planlamalarla sanayi ve yerleşim ilişkileri düzenlenmeye çalışılmıştır (Engin, 2004, s. 83). Zonguldak Pilot Projesi olarak başlayan bu bölgesel düzenleme Devlet Planlama Teşkilatı'nın başlattığı ilk çalışma olması bakımından önemlidir. Zonguldak Pilot Projesi, İlhan Tekeli tarafından yürütülmüştür. Proje yalnızca mekânsal sınırlamayla kalmamış, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan bütünlük bir yeniden yapılanma modeli önermiştir (Işın, 2009).

3.5. 1980-2000 Arası Dönem

1980-2000 arası dönem, Türkiye Taşkömürü Havzası açısından kurumsal küçülme politikalarının belirgin biçimde gözlemlendiği bir süreç olmuştur. Bu süreçte hem üretim faaliyetlerinde hem de kurumsal yapılanmada ciddi küçülmeler yaşanmıştır (Güneymen, 2016). Çalışmada 1980-2000 arası dönem, kurumsal küçülme, sendikal yapıdaki dönüşüm, üretimdeki düşüş, sanayisizleşme ve işçi hareketleri çerçevesinde incelenecektir.

1980 askeri darbesi sonrasında, sendikal faaliyetlerin baskılanması ve devletçi politikaların sorgulanmaya başlanması, dönemin başlangıç koşullarını belirleyen temel unsurlar olmuştur. 1980'li yılların ortasından itibaren, neoliberal politikaların etkisiyle uygulamaya konulan özelleştirme girişimleri, Türkiye Taşkömürü Havzası'nı doğrudan etkileyerek, taşkömürü üretiminde kademeli bir küçülmeyi beraberinde getirmiştir. Bu küçülme üretim kapasitesindeki azalma kadar, kurumun işçi istihdam yapısını da ciddi biçimde dönüştürmüştür.

Üretimdeki küçülmeye bağlı olarak, bölgede iş gücü fazlası oluşmuş, bu durum Zonguldak'tan diğer illere yönelik iç göç hareketlerini artırmıştır. 1991 yılında gerçekleştirilen Büyük Ankara Yürüyüşü, hem bu yapısal dönüşümlere karşı bir işçi tepkisi hem de işçilerin kendi yaşam koşulları ve talepleri doğrultusunda geliştirdikleri güçlü bir toplumsal söylem olarak öne çıkmıştır. Bu yürüyüş, havzanın sosyo-politik tarihinde bir kırılma noktasıdır. Ayrıca, bu dönemde uygulanan erken emeklilik politikaları, Türkiye Taşkömürü Kurumu'ndaki işçi sayısını doğrudan etkileyerek hem üretimin niteliğinde hem de işçilerin yaşam koşullarında önemli değişimlere yol açmıştır. 1980-2000 arası

dönemde 1990'lı yıllar, yalnızca Türkiye taşkömürü özelinde değil, Zonguldak bölgesinin geneli açısından da sanayisizleşmenin derinleştiği, kurumsal küçülmenin başka sektörlere de yayıldığı bir dönem olmuştur (Güneymen, 2016). Bu bağlamda KARDEMİR'in 1994 yılında özelleştirilmesi, bölgedeki sanayi temelli kamu üretim modelinin çözülmesinde etkili olmuştur.

1980 sonrası dönem, Türkiye'nin kalkınma modelinde önemli bir dönüşümün yaşandığı evre olmuştur. Bu dönemde 24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte ithal ikameci sanayileşme politikası yerine ihracata dayalı serbest piyasa ekonomine dayanan yeni bir kalkınma modeline geçilmiştir (Şengül T. , 2008). Bu değişim devletin ekonomideki rolünü sınırlandırmayı, kamu kaynaklarının verimliliğini artırmayı hedefleyen neoliberal politikaların Türkiye gündemine taşınmasına neden olmuştur. Neoliberal ekonomi politikaları, kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) yeniden yapılandırılmasını ve maliyet odaklı üretim anlayışının benimsenmesini beraberinde getirmiştir (Güneymen, 2016). Bu bağlamda taşkömürü üretiminde uzun yıllar faaliyet gösteren Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, 1983 yılında Türkiye Taşkömürü Kurumu adıyla yeniden yapılandırılmıştır. TTK 1980 sonrası dönemde neoliberal politikaların etkisiyle sermaye verimliliğini artırmak amacıyla teknik altyapısını güçlendirmeye ve üretim maliyetlerini düşürmeye yönelik çeşitli reformlar gerçekleştirmeye başlamıştır (Gürboğa, 2014). Aynı zamanda kurum 1980-2000 arası dönemde neoliberal politikaların etkisiyle, işçi sayısında kademeli bir azalmaya gitmiş ve yerli üretim teknolojilerini sınırlı ölçüde de olsa kullanıma sokmuştur.

1980 askeri müdahalesi sonrasında sendikal haklar ciddi biçimde kısıtlanmış, TTK işçileri de bu süreçten olumsuz etkilenmiştir. Özellikle 1980–1984 yılları arasında 1982 Anayasası'nın getirisiyle toplu pazarlık mekanizmaları fiilen askıya alınmış; başta Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu olmak üzere birçok sendikanın faaliyetleri engellenmiştir (Engin, 2004). 1982 Anayasası'nın özellikle 51. maddesinde sendika kurma hakkı yalnızca işçilerle sınırlanarak, kamu çalışanlarına sendikalaşma hakkı tanınmamıştır (T.C. 1982 Anayasası). Aynı zamanda anayasanın 54. maddesi ile grev hakkı tamamen engellenmiştir. Bu dönemde, düşük ücretler, uzun çalışma saatleri ve sendikal temsilin zayıflaması, işçilerin hak arama kanallarını önemli ölçüde daraltmıştır. Öte yandan 1990'lı

yıllarda resen emeklilik uygulamasına geçilmesi, üretim işçilerinde deneyim sahibi kişilerin yerlerine tecrübesiz işçilerin getirilmesi ile sonuçlanmış, üretim verimliliği olumsuz etkilenmiştir (Engin, 2004; Aydın & Önsoy, 22011). Resen emeklilik uygulamasının temel amacı, iş gücünü gençleştirerek maliyetleri düşürmek ve verimliliği artırmaktı ancak genç işçilerin deneyim eksikliği, üretim sürecinde aksamalarla sonuçlanmıştır.

3.5.1. Taşkömürü Üretimi

Bu bölümde, 1980–2000 yılları arasında Türkiye Taşkömürü Kurumu’nun üretim yapısında yaşanan küçülme; 1980’li yıllarda küreselleşme süreciyle birlikte benimsenen neoliberal politikalar ile 1990’larda hız kazanan özelleştirme uygulamaları doğrultusunda incelenecektir.

Zonguldak havzası, erken Cumhuriyet döneminden itibaren Türkiye’nin sanayileşme politikalarının temel dayanaklarından biri olmuştur. Bu dönemde devletin yönlendirici rolüyle şekillenen üretim ilişkileri, özellikle ithal ikamesine dayalı kalkınma modeli çerçevesinde kamu işletmelerinin yaygınlaştığı bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK), yalnızca taşkömürü üretimiyle değil, bölgesel kalkınma ve istihdam politikalarıyla da doğrudan ilişkilendirilmiştir. Kömürün yıkanması, taşınması, liman işletmeciliği gibi tamamlayıcı faaliyetleri de bünyesinde barındırması nedeniyle TTK, dikey entegre bir kamu kuruluşu niteliği taşımaktadır. (Işın, 2009). Türkiye genelinde taşkömürü üretiminden sorumlu tek kamu kurumu olan TTK, özellikle Zonguldak havzasında yoğunlaşan faaliyetleriyle, bu bölgeyi ülke sanayisi açısından stratejik bir üretim merkezine dönüştürmüştür.

1973 ve 1979 petrol krizleri sonrası Türkiye’de yerli enerji kaynaklarına yönelme stratejik bir zorunluluk haline gelmiş; bu bağlamda Zonguldak havzası hem iç göç alan hem de yüksek istihdam sağlayan bir üretim merkezi konumuna ulaşmıştır. Ancak 1980 sonrası dönemde başlayan neoliberal dönüşüm süreci, TTK’nin yapısal ve işlevsel olarak yeniden şekillendirilmesini beraberinde getirmiştir. 24 Ocak 1980 kararlarıyla başlatılan ekonomik reformlar kapsamında, kamu işletmelerinin “verimsiz” ilan edilerek küçültülmesi ve yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir (Işın, 2009). Bu çerçevede TTK’de işgücü maliyetlerinin azaltılması amacıyla emek yoğun üretimden uzaklaşmış; kömür

üretiminde ciddi düşüşler yaşanmıştır. 1980'lerin başında yaklaşık 6-7 milyon ton olan üretim miktarı, 2000 yılına gelindiğinde 3 milyon tonun altına inmiştir (Şengül & Ersoy, 2001, s. 59).

Yeniden yapılanma politikaları, Zonguldak taşkömürü üretim zincirinin parçalanmasına neden olmuş, iç piyasadaki girdi-çıktı ilişkileri bozulmuştur. Özellikle 1991–1992 yıllarında uygulanan erken emeklilik politikaları, kurumsal kapasiteyi zayıflatmış; üretim potansiyelinin altında kalınmasına yol açmıştır. 1980–2000 dönemi sanayisizleşme süreci, yalnızca üretim hacmindeki düşüşle sınırlı kalmamış; aynı zamanda Zonguldak bölgesinin sosyo-mekânsal yapısında da köklü değişimlere yol açmıştır. Bu dönüşümün temel nedenlerinden biri, 1980 sonrası dönemde sermaye birikiminin sanayi dışı sektörlere (finans, hizmet, inşaat vb.) yönelmesidir. Türkiye genelinde sermaye yapısının dönüşmesiyle birlikte, üretim faaliyetlerinin geri plana itilmesi, Zonguldak gibi tek bir endüstriye bağımlı kentlerde ekonomik kırılganlıkları derinleştirmiştir. Endüstriyel temelli istihdam olanaklarının daralması, bölge halkını alternatif geçim kaynaklarından yoksun bırakmış; bu durum göç dinamiklerinde de belirgin değişimlere yol açmıştır. Nitekim 1985–1990 yılları arasında net göç hızının keskin biçimde artması sanayisizleşmenin sosyo-demografik etkilerini somut biçimde ortaya koymaktadır (Işın, 2009). 1995–2000 döneminde bu oranın 73,8 seviyesine ulaşması ise bu eğilimin giderek daha belirgin hale geldiğini göstermektedir (Rota Haber, 2017).

1980–2000 yılları arasında Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda uygulanan özelleştirme ve taşeronlaştırma politikaları, kömür üretim sistemini merkezi bir yapıdan esnek, düşük maliyetli ve parçalı bir modele dönüştürmüştür. Bu dönüşüm 24 Ağustos 1989 tarihli ve 89/14248 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile gerçekleşmiştir. Söz konusu karar, TTK tarafından doğrudan işletilmeyen küçük ve dağınık sahaların özel firmalara *rödovans* (hizmet karşılığı pay) yöntemiyle devredilmesinin önünü açmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009). Böylece, özel firmalar TTK'den ruhsat alarak kömür üretimine katılmış, üretim faaliyetleri kamu denetimi dışında şekillenmeye başlamıştır.

1980-2000 arası dönemde Zonguldak'ta yalnızca kömür üretimi değil, bölgeyle doğrudan ilişkili diğer sanayi kolları da gerileme sürecine girmiştir. Erdemir ve Kardemir gibi ağır sanayi kuruluşlarının ithal kömüre yönelmesi,

taşkömürü üretimi ve doğrudan TTK ile arasındaki bağı zayıflamasına neden olmuştur.

1980-2000 arası dönem, üretim ilişkilerinde köklü bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. 1980 öncesi dönemde devlet ile işçi arasında doğrudan ve kurumsal temelli bir ilişki söz konusuysa, 1980 sonrasında bu ilişki giderek esnekleşmiş, parçalanmış ve güvencesiz hale gelmiştir. Üretim araçları üzerindeki mülkiyetin özel sektöre devri, kamunun denetim kapasitesini zayıflatmış; emek süreçleri taşeronlaştırılmış ve üretimin toplumsal boyutu arka plana itilmiştir (Engin, 2004, s. 133).

Sonuç olarak, Zonguldak Havzası'nda 1980 öncesinde şekillenen merkezîyetçi ve kamu temelli üretim modeli, 1980–2000 döneminde neoliberal yeniden yapılanma sürecine girmiş, bu durum hem bölgesel ekonomide hem de işçi sınıfının toplumsal konumunda ciddi kırılmalara yol açmıştır.

3.5.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları

1980'li yıllardan itibaren Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda yaşanan küçülme süreci yalnızca üretim hacmini ve işçi sayılarındaki azalmayı değil, işçilerin gündelik yaşamını, sosyal ilişkilerini ve kentle kurdukları bağı da etkilemiştir. 1980-2000 arası dönemde gruplu işçi uygulaması, işçilerin yılın belirli dönemlerinde kırdaki tarımsal faaliyetlerde yılın belirli dönemlerinde kentte, yeraltı madenciliğinde çalışmalarına dayanan bir sistemi içerisinde barındırmaktadır. Bu sistem, 1990'lı yıllarda kaldırılmış olsa da uzunca bir süre fiili olarak sürdürülmüştür. Bu durum, işçilerin kırsal yaşamla olan bağlarını sürdürmelerine olanak tanımış, kentte ise sürekli bir işçi sınıfı oluşumunu sınırlamıştır.

1980-2000 arası dönemde uygulanan neoliberal yeniden yapılanma politikaları doğrultusunda, TTK'de kapsamlı bir istihdam daralması yaşanmıştır. Özellikle 1990–1995 yılları arasında yoğunlaşan işten çıkarmalar, erken emeklilik teşvikleri ve yeni istihdam yasakları, işgücünün hızla azalmasına yol açmıştır. 1980 yılında kurumda çalışan toplam işçi sayısı 41.127 iken, bu sayı 1995 yılına gelindiğinde 21.520'ye kadar gerilemiştir (Engin, 2004, s. 130). Söz konusu küçülme, toplu iş ilişkilerinde kırılmalara yol açarak sendikal örgütlülüğü zedelemiştir. Aynı zamanda 1990'lı yılların ortasında başlatılan İşgücü İyileştirme

Projesi kapsamında resen ve isteğe bağı emeklilik teşvikleriyle kurumdan toplam 18.265 işçi ayrılmıştır; bunların 9.602'si yeraltı, 8.663'ü ise yerüstü işçisidir (Şengül & Ersoy, 2001). Bu süreçte TTK'de işgücü %55 oranında azalmış, bu da özellikle nitelikli yeraltı işçilerinin kaybına neden olmuştur.

1980-2000 arası dönemde gaz ve toz patlamaları gibi iş kazaları, madencilerin karşılaştığı en büyük tehditlerden biri olmuştur. 1983 yılında Armutçuk Ocağında meydana gelen gaz ve toz patlamasında 103 işçi, 1992 yılında ise Kozlu Ocaklarında meydana gelen büyük grizu patlamasında 263 işçi hayatını kaybetmiştir (Türkiye Taşkömürü Kurumu, t.y.; Kaya, 2015).

Özelleştirme ve taşeronlaşma politikalarının ardından, işçiler sendikal haklarını savunmak amacıyla büyük bir mücadele göstermişlerdir. 1990'ların başında, Türk-İş'e bağı Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) tarafından başlatılan grevler, Zonguldak'taki madencilerin taleplerinin ülke genelinde duyulmasına yol açmıştır. 1990-1991 yıllarında gerçekleştirilen büyük madenci grevi, 48 bin işçinin katılımıyla yapılmış ve kamusal sektörün özelleştirilmesine karşı güçlü bir direniş sergilenmiştir (Güler, 2019). Grev Türkiye'de neoliberal politikaların yarattığı yapısal dönüşümler karşısında işçilerin nasıl bir tepki geliştirdiğinin somut bir örneği olmuştur. 12 Eylül 1980 sonrasında zayıflatılan sendikal yapılar, bu grevle birlikte yeniden güç kazanmış; kamusal alanın emek eksenli yeniden tanımlanmasına katkı sunmuştur. Bu dönemdeki grevler, işçilerin ekonomik taleplerinin yanı sıra, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal haklarının korunmasına yönelik taleplerini de dile getirmiştir.

Kurumda yaşanan dönüşüm ve özelleştirme süreci, yalnızca işçilerin çalışma koşullarını değil, yaşam koşullarını da olumsuz yönde etkilemiştir. İşçilerin büyük bir kısmı gelir kaybına uğramış, iş güvencesizliğiyle karşı karşıya kalmış ve sosyal hizmetlere erişimde ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Ailelerin yaşam standartları düşmüş, çocukların eğitim ve sağlık olanakları daralmıştır (Engin, 2004). Yeraltında çalışan işçilerin yaşadığı psikososyal baskı ve kayıplar, bireysel düzeyde travmalara yol açmıştır. Özellikle 1992 Kozlu faciasında yakınlarını kaybeden aileler hem ekonomik hem de psikolojik olarak büyük yıkımlar yaşamışlardır. Bu süreçte kurtulan işçilere özel düzenlemelerle emeklilik hakkı tanınmış olsa da olayların yarattığı güven kaybı ve travma kalıcı olmuştur (Zaman, 2021).

Sonuç olarak, 1980–2000 yılları arasında TTK’de yaşanan küölme, özelleştirme ve taşeronlaşma süreçleri, işçilerin çalışma ve yaşam koşullarını derinden etkilemiştir. Artan iş kazaları, azalan iş güvencesi ve yetersiz sosyal destek mekanizmaları, işçileri zor durumda bırakmıştır. Ancak bu dönemdeki sendikal mücadeleler ve “Büyük Madenci Yürüyüşü” gibi kolektif eylemler, Türkiye işçi sınıfı tarihine güçlü direniş örnekleri olarak geçmiştir.

3.6. 2000 Sonrası Dönem

2000 sonrası dönemde Türkiye Taşkömürü Kurumu, kurumsal yapılanmasında bazı değişikliklere gitmiştir. Bu değişimlerin temel nedenleri arasında özelleştirme politikalarını, deregölasyon eğilimlerini ve rödovanslı saha işletmeciliğini saymak mümkündür. 2000 sonrası dönemde de taşkömürü üretimi, 1957 yılından itibaren kurumsallaşan kamu eliyle üretim modeli çerçevesinde sürdürölmüştür. Ancak bu dönemi önceki dönemlerden ayıran temel fark, özel sektörün üretim sürecine fiilen katılması, rödovanslı saha işletmeciliğinin yaygınlaşması ve taşeronlaşma gibi yapısal dönüşümlerin belirginlik kazanması olmuştur. Yönetim modellerindeki bu değişim, kurumun üretimden çok denetim ve koordinasyon işlevine doğru yönelmesine neden olmuştur. 2000 sonrası dönemde Zonguldak havzasında kamu-özel sektör dengesi özel sektör lehine kaymış ERDEMİR VE KARDEMİR gibi büyük sanayi kuruluşlarıyla olan ilişkiler önceki dönemdeki dikey entegrasyon modelinden farklı olarak piyasa odaklı bir ilişkiye evirilmiştir. Bu dönemde deregölasyon, yalnızca kamu kurumlarının görev alanlarının daraltılması anlamına gelmemiş, aynı zamanda taşkömürü üretiminde kamu denetiminin zayıflaması ve iş sağlığı-güvenliği standartlarında esneklik ve kuralsızlaşma biçiminde ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, taşkömürü üretiminin yapısal değişim süreçleri deregölasyon, rödovanslı işletmecilik çerçevesinde incelenecektir.

2000 sonrası dönemde TTK’nin küölmeye yönelimi devam etmiştir. Kurumdaki bu küölme hareketi, 1980 sonrası dönemde üretimin maliyetli ve verimsiz bulunmasıyla başlamıştır. (Engin, 2004). Küölme eğilimi rödovanslı saha işletmeciliğinin öne çıkmasıyla son bulmuştur (Engin, 2004). Rödovanslı saha işletmeciliği, devletin verimsiz bulduğu maden sahalarını, bu sahalarda bulunan tesislerle birlikte özel sektöre kiraya vererek, yani kullanım hakkı tanıyarak

işletmeye açma sistemidir. Rödovanslı saha işletmeciliği kapsamında çalışan işçilerin çalışma koşulları, TTK'ye bağlı kadrolu işçilerle kıyaslandığında oldukça güvencesizdir (Yurtoğlu, 2019). Bu sahalarda çalışan işçilerin ücretleri düşük, çalışma saatleri uzun, sosyal güvenlik hakları azdır. Bu durumun temel sebebi rödovanslı saha işletmeciliğinde işverenin kârlılığının ön planda tutulmasıdır.

2000 sonrası dönemde rödovans sisteminin yaygınlaşması, özel sektörün kârlılık ilkesi doğrultusunda kar elde etmesine, TTK'nin ise kira geliri elde etmesine sebep olmuştur. Bu modelde maliyetin düşürölmesi temel hedef olmuş, bu durum hem işçi ücretlerinde hem de iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinde gerilemeye neden olmuştur. Bu durum özelleştirme politikaları ve beraberinde rödovanslı saha işletmeciliğinin işgücü piyasasında güvencesiz ve geçici istihdam biçimleri oluşturmasına neden olmuştur (Aysan, 2019). Rödovanslı saha işletmelerinde çalışan işçiler, sosyal haklardan yoksun, düşük ücretli ve yüksek risk altında bir çalışma ortamına mahkûm edilmiştir (Zaman, 2021).

2000 sonrası dönemde Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun üretim yapısında önceki dönemden süregelen dönüşüm, neoliberal politikaların ve özelleştirme stratejilerinin etkisiyle kamusal üretimin daralmasına ve özel sektör işletmeciliğinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Rödovanslı sahaların işletmeye açılması, maliyet azaltımı odaklı üretim anlayışıyla birlikte hem üretim miktarını hem de işçi güvenliğini olumsuz etkilemiştir. Üretimde süregelen azalma, Zonguldak gibi tek sektöre bağımlı kentlerde sosyal ve ekonomik çözölmeleri beraberinde getirmiştir.

2000 sonrası dönemde kömür madenciliğinin endüstriyel miras ve kültürel değerinin turizm kapsamında da değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 2016 yılında Zonguldak'ta madencilik alanına dair yapılan çalışmaları sergilemek ve taşkömürünü tanıtmak amacıyla Zonguldak Maden Müzesi açılmıştır.

3.6.1. Taşkömürü Üretimi

2000'li yılların başında Türkiye Taşkömürü Kurumu, cumhuriyetin kuruluşundan itibaren ülkenin enerji güvenliğinin temel taşı olma rolünü sürdürürken, aynı zamanda köklü bir dönüşüm sürecinin de içine girmiştir. 2000 sonrası dönem sadece taşkömürü üretiminde değil, aynı zamanda işçi-işveren

ilişkilerinde, kentsel dokuda ve endüstriyel kimlikte yaşanan değişimlerin başlangıcını işaret etmektedir.

1980 sonrası dönemde yaşanan sanayisizleşme süreci 2000 sonrası dönemde geleneksel madencilik faaliyetlerinin yanında yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle rödovanslı saha işletmeciliğinin yükselişi, 2000 sonrası sanayisizleşme döneminin en somut yansımalarından biri olarak dikkat çekmiştir (Şengül & Ersoy, 2001). 1990'lı yıllarda uygulamaya başlanan ancak 2004 yılında 5177 sayılı Maden Kanunu değişikliği ile yasal temele oturtulan rödovanslı saha işletmeciliği, TTK ruhsatına sahip olduğu bazı sahaları özel sektör eliyle işletme yoluna gitmiştir.

2000 sonrası süreçte rödovanslı saha işletmeciliği yalnızca üretim biçiminde değil, işçi istihdamı ve çalışma koşullarında da yapısal dönüşümlere neden olmuştur. 2000 sonrası dönemde rödovanslı saha işletmeciliği kapsamında çalışan işçilerin, TTK'nin asli personeli olmaması; istihdam güvencesi, sosyal haklar ve iş güvenliği bağlamında yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Zaman, 2021).

1980 sonrası dönemde, dünya genelinde kamu iktisadi teşebbüslerinin küçültülmesi ve özelleştirilmesi yönündeki eğilim, Türkiye'de neoliberal politikaların etkisiyle 24 Ocak 1980 kararları, ardından kurulan Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve 2001 Enerji Piyasası Kanunu ile kurumsallaştırılmıştır. Bu bağlamda kamuya ait ağır sanayi kuruluşlarının özel sektöre devri, üretim zincirinde kırılmalara sebep olmuş, Zonguldak havzası gibi KİT odaklı üretim merkezleri ekonomik bağımsızlıklarını ve pazardaki istikrarlarını yitirmiştir (Şengül & Ersoy, 2001). Özellikle Kardemir'in 1994'te ve Erdemir'in 2006'da özelleştirilmesi süreci, Zonguldak havzasının endüstriyel ekosistemine doğrudan etki etmiştir. Özelleştirme sonrası Erdemir'in, yerli taşkömürü yerine daha düşük maliyetli olan ithal kömüre (Rusya, Güney Afrika, Kolombiya) yönelmesi, taşkömürü üretiminin demir-çelik sanayisi ile olan organik bağının kopmasına yol açmıştır (Engin, 2004). Bu durum, üretim ilişkilerinin zayıflamasının yanı sıra üretim miktarında da önemli ölçüde düşüşe neden olmuştur. Taşkömürü üretimi 1990'ların sonunda 5 milyon ton civarındayken, 2000'lerin ikinci yarısında bu rakam 2 milyon tonun altına inmiştir (Şengül & Ersoy, 2001, s. 59).

2000 sonrası dönemde ulusal kalkınma planlarında da taşkömürünün stratejik değeri giderek arka plana itilmiş; özellikle 8. ve 9. Kalkınma Planlarında, taşkömürü üretimi yüksek maliyetli ve verimsiz bir kamu faaliyeti olarak tanımlanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2005; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2000) Bu yaklaşımlar, TTK'nin üretim yapısını piyasa koşullarına göre yeniden şekillendirmesini zorunlu kılmış; ancak gerekli yatırımlar ve özel sektörle entegrasyon sağlanamadığı için kurumun rekabet gücü daha da zayıflamıştır.

2000 sonrası dönemde Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında uluslararası düzenlemelere (regülasyonlara)⁸ uyum sağlama çabası, TTK'nin faaliyet alanlarını da doğrudan etkilemiştir. Bu dönemde TTK'nin iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları, çevresel etkileri ve ruhsatlandırma süreçleri; Avrupa Birliği normları ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 176 No'lu "Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi" gibi uluslararası belgeler doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir (Karaahmetoğlu, 2019). Bu dönüşüm, yalnızca üretim tekniklerinde değil, aynı zamanda işçilerin sosyal hakları, denetim mekanizmaları ve üretim maliyetleri üzerinde de belirleyici olmuştur. Ancak TTK'nin sınırlı mali imkânları, bu regülasyonların tam anlamıyla gerçekleşmesine olanak tanımamış; özellikle iş sağlığı ve güvenliği alanında öngörülen standartların uygulanması kâğıt üzerinde kalmıştır.

2000 sonrası süreçte TTK'nin küçülmesine rağmen, taşkömürü madencilikinin mirası ve bu miras üzerine gelişen turizm odağında önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, iki önemli müze faaliyete geçirilmiştir. İlk müze Türkiye'nin ilk taşkömürü müzesi olarak 9 Aralık 2016 da Zonguldak Maden Müzesi ve Kömür Deneyim Ocağı adıyla açılmıştır (Bulut, 2019). Müzenin amacı, Zonguldak havzasındaki taşkömürü üretiminin tarihini, kullanılan araç-gereçleri, kömür oluşum süreçlerini aktarmaktır. Diğer müze ise 30 Aralık 2020 tarihinde Karaelmas Maden Şehitleri Müzesi adıyla açılmıştır. Müze TTK'nin kuruluş süreci,

⁸ Regülasyon; devletin ya da uluslararası kuruluşların, belirli sektörlerde çevre, iş güvenliği ve çalışma koşullarına dair standartlar koymas ve bu kurallara uyulup uyulmadığını denetlemesi anlamına gelmektedir.

madencilik sektöründeki taşeronlaşma ve işçilerin yaşam ve çalışma koşullarını belgeseller ve sanal gerçeklik ile anlatmaktadır.

1980 ve sonrası dönemde uygulanan neoliberal politikaların bir sonucu olarak, Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda yaşanan yapısal dönüşüm süreci 2000'li yıllarda da etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Bu süreçte, özellikle 1980'lerde başlayan kamu işletmelerinin küçültülmesi ve özelleştirme uygulamaları, 2000'li yıllarda rödovanslı saha işletmeciliğinin yaygınlaşması ile daha belirgin hale gelmiştir. Aynı zamanda 1990'lı yıllarda üretim kapasitesindeki düşüş ve istihdamın azaltılması gibi sorunlar, 2000 sonrası dönemde kalıcılaşarak kurumsal zayıflamaya neden olmuştur. Bu dönemde KARDEMİR gibi bölgesel sanayilerin özelleştirilmesi ve kamu yatırımlarının azalması, Zonguldak Havzasının endüstriyel bütünlüğünü bozmuş, bu durum kömür üretiminin sanayi ile olan ilişkilerini zayıflatmıştır. Dolayısıyla 2000 sonrası dönemin temel farkı, önceki yapısal değişimlerin derinleşerek kurumsal ve ekonomik çözülme ve kurumsallaştırması olmuştur.

3.6.2. İşçilerin Çalışma ve Yaşam Koşulları

1980 sonrası Türkiye'de uygulamaya konan neoliberal politikalar, kamu işletmelerinde küçülme, özelleştirme ve istihdam daralması süreçlerini beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm TTK'yi doğrudan etkilemiş, özellikle 2000'li yıllardan itibaren yeraltı işçi sayısındaki hızlı düşüşle kurumsal ölçekte görünür hale gelmiştir. 2000 yılının başlarında 15.588 olan yeraltı işçi sayısı, 2007 yılına gelindiğinde 7.985'e kadar gerilemiş ancak 2019 sonrası önemli ölçüde gerçekleştirilen işçi alımlarıyla yeniden artış eğilimi göstermiştir⁹. Bu bağlamda 2000 sonrası dönem, TTK'de sadece üretim süreci değil, aynı zamanda emek rejiminin, sosyal ilişkilerin ve iş güvencesinin yeniden şekillendiği bir süreç olmuştur.

1980 sonrası dönemde kurumun istihdam politikalarındaki küçülme hem işçilerin üzerindeki yükü artırmış hem de Zonguldak kentinin sosyal dokusunu etkilemiştir. Bu sürecin en belirgin hali 2000 sonrası dönemde gözlemlenmiştir.

⁹ 30.12.2023 tarihli ve 46148110-300-E.395921 sayılı Bilgi Talebine Yanıt Olarak

1980’li yıllarda 50.000’in üzerinde olan TTK işçi sayısı, 1990’ların sonunda 36.000’in üzerine çıkmış, 2000’lerin başında ise 20.000’lere kadar gerilemiştir. Bu azalış izleyen yıllarda da devam etmiş ve 2025 yılı itibarıyla toplam personel sayısı 9.142’ye düşmüştür (Yıldırım Özcan, 2025, s. 33; Türkiye Taşkömürü Kurumu, 2025).

2000 sonrası dönemde işçi sayısındaki bu azalma, üretim baskısını artırmış, işçilerin vardiyalarının yoğunlaşmasına neden olmuştur. 2000’li yılların başında işçi sayısında artış sağlanamadığı için, mevcut işçiler daha uzun sürelerle çalışmış, bu durum münavebeli (gruplu) çalışma sisteminin yetersiz kalmasına neden olmuştur. İşçi sayılarının yetersizliği yalnızca üretimi etkilememiş aynı zamanda iş güvenliği açısından da ciddi riskler doğurmuştur (Karaahmetoğlu, 2019, s. 1973). Bu koşullar altında iş kazaları kaçınılmaz hale gelmiştir. 2000’li yıllarda TTK’ye bağlı ocaklarda çok sayıda ölümlü ve yaralanmalı iş kazası yaşanmıştır. Kozlu Müessesesinde yapılan bir çalışmada 2004 yılında 451 iş kazası yaşandığı ve bunların %98,9’unun yer altında gerçekleştiği tespit edilmiştir (Ayoğlu, Kıran, Şahin, & Açıkgöz, 2006, s. 31). İş kazalarının en yoğun olduğu vardiyanın gündüz vardiyası olması, üretim baskısının yoğun olduğu saatlerde güvenlik önlemlerinin geri planda kaldığını göstermektedir.

TTK’nin küçülme politikaları ve güvenlik politikalarındaki azalma 1980 sonrası dönemde 2000n yıllarda ağırlıklı olarak Zonguldak kentinin demografik yapısını da etkilenmiştir. Kurumda istihdam edilen işçi sayısındaki azalma, kente göç eden işçi nüfusunun da düşmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm 2000 sonrası dönemde de devam etmiş ancak 2008 yılındaki işçi alımıyla kısa süreli bir kesintiye uğramıştır. Zonguldak merkez nüfusu 2000’de 104.000 iken bu alımların etkisiyle 2008–2009 yıllarında 106.729 – 112.369 aralığında seyretmiş, ancak 2018’de yeniden 105.529’a gerilemiştir (Apaydın, 2019, s. 17). 2000 sonrası dönemde nüfusun azalması, özellikle genç nüfusun başka kentlere göç etmesine yol açarken, kent ekonomisinde de durgunluğa neden olmuştur. Bu dönüşüm, sadece ekonomik değil, sosyal açıdan da derin etkiler yaratmıştır. TTK etrafında şekillenen kent-kurum ilişkisi, sosyal dayanışma yapısını çözmüştür.

2000 sonrası dönemde sağlık hizmetlerine ulaşım da zorluklar yaşanmıştır. 2000 sonrası dönemde, özellikle taşeronlaşma süreciyle birlikte ocak bölgelerine

yakın kurum sağlık birimlerinin sayısı azalmış, bazı bölgelerde ise tamamen kapatılmıştır. Sağlık tesislerine erişimin zorlaşması, işçilerin düzenli kontrollerden geçmesini engellemiş, bu nedenle birçok sağlık sorunu ilerleyene kadar tespit edilememiştir (Karaahmetoğlu, 2019). Ayrıca 2000 sonrası dönemde yeraltı maden işçilerinin kaza anındaki müdahale ve bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin fark edilmesiyle birlikte, özellikle 2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanunu ve ardından gelen 2012 tarihli 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu doğrultusunda işçilere verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri sıkılaştırılmış, eğitim alma zorunluluğu ve denetimler artırılmıştır. Özellikle kaza anında doğru davranış geliştirebilmeleri amacıyla iş güvenliği eğitmenleri tarafından uygulamalı ve teorik eğitimler verilerek bilinç düzeylerinin artırılması hedeflenmiştir (Gülser Uruk & Erdoğan, 2022).

TTK işçileri açısından 2000 sonrası dönem, ekonomik güvencesizliğin, sağlık sorunlarının ve sosyal ilişkilerinin yanı sıra işçi profillerindeki belirgin değişimlerle de şekillenmiştir. Kurumun işe alım ilanları incelendiğinde işe alınacak işçilerin yaş aralığı ve ikamet kriterlerinin bazı dönemlerde değiştiği özellikle alım sayılarında da dönemsel farklılıklar yaşandığı grlmektedir¹⁰. 2003 yılında gerçekleştirilen iki bin kişilik alımda, adayların 18-32 yaş aralığında, ilkokul mezunu ve ilgili il ve ilçelerde ikamet etmesi beklenirken, 2008 yılında gerçekleştirilen üç bin kişilik alımda yaş aralığı 32’den 30’a düşürülmüş, eğitim seviyesi şartı kaldırılmıştır (Türkiye Taşkömürü Kurumu). Ayrıca 2008 yılındaki alımda işçiler yazılı sınav ve mülakat süreçlerine tabi tutulmuştur (TTK İşçi Alım İlanı, 2009). 2020 yılında yapılan alımda ise sayı oldukça düşmüş, sadece otuz kişinin istihdam edildiği ve bu kişilerin yer altı ve yer üstü işlerinde görev alacakları belirtilmiştir. 2023 yılına gelindiğinde ise kurum, uzun bir aradan sonra önceki yıllara göre oldukça yüksek bir alıma gitmiş ve iki bin pano ayak üretim işçisi alınmıştır (Genel Maden İşçileri Sendikası, 2023). İşe alım şartlarındaki bu değişiklik, kurumun istihdam politikalarının dönemsel ihtiyaa göre şekillendiğini, işe alım sayılarının üretim hedeflerine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

¹⁰ Türkiye Taşkömürü Kurumunun Duyurular kısmından ek olarak yerel haberlerden ilanlar incelenerek bu çıkarım yapılmıştır.

2000 sonrası dönem, Türkiye’de neoliberal politikaların derinleştii ve devletin sermaye ile daha yakın ilişkiler kurduğu, hatta zaman zaman girişimci bir nitelik üstlendiği geç neoliberal bir dönemi ifade etmektedir. Bu süreçte TTK küçülmeye yönelmiş ve özeleştirmeye uygulamalarıyla birlikte istihdam politikalarında daralmaya gitmiştir. TTK’deki iş gücü azalması üretim süreçlerinin yanı sıra emek rejimini, sosyal ilişkileri, iş güvenliğini, kent demografisini ve sağlık hizmetlerine erişimi doğrudan etkilemiştir.

Taşkömürü havzasının Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze kadar olan gelişim ve dönüşümü sadece kurumsal ve toplumsal boyutlarla sınırlı kalmamış aynı zamanda bölgedeki işçi kimliğinin, işçi taleplerinin dönüşümünü beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda TTK işçilerinin çalışma ve sosyal yaşantılarındaki değişim, ekonomik güvencesizlik, sosyal çözölme ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar, siyasal tercihleri doğrudan etkileyen temel etmenler haline gelmiştir. Bu çerçevede 4. Bölüm’ de 2023 yılında gerçekleştirilen istihdam dalgası çerçevesinde TTK pano ayak üretim işçilerinin 2024 yerel seçimdeki seçmen davranışlarını şekillendiren etmenler alan araştırması ve analiz bulguları temelinde ayrıntılı biçimde sunulacaktır.

4. 2024 YEREL SEÇİMİNDE TTK PANO AYAK ÜRETİM İŞÇİLERİNİN SEÇMEN DAVRANIŞINI BİÇİMLENDİREN ETMENLER

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi adlı tez çalışmasının analizine konu olan alan çalışmasının sunulacağı bu bölüm; çalışmanın temel problemi, amacı, yöntemi ve bu bağlamda örneklem tanımını, anket tasarımını, anket sonuçlarına dayalı analiz bulgularını kapsamaktadır.

4.1.Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu çalışmanın amacı, taşkömürü üretimiyle şekillenmiş bir kent olan Zonguldak'ta kömür üretim sürecinin merkezinde yer alan Türkiye Taşkömürü Kurumu pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışını biçimlendiren etmenleri saptamaktır. Çalışmanın TTK özelinde yapılmasının nedeni, taşkömürü üretiminin Zonguldak ile kurduğu tarihsel bağın yanı sıra bölgedeki işçi sınıfına yönelik seçmen davranışı araştırmalarının sınırlı sayıda olmasıdır.

Çalışma evreninin belirlenmesinde Zonguldak'ın Türkiye'nin ilk ili ve ilk sanayi kenti olarak ortaya çıkışı, taşkömürü üretiminin ve maden işçiliğinin bu süreçteki rolü ve maden işçilerinin kentle kurdukları tarihsel bağ önemli olmuştur. Bu kapsamda, taşkömürü üretiminin en riskli aşamasını yürüten pano ayak üretim işçileri, hem üretim sürecindeki emek yoğun katkılarıyla hem de kurumun tarihsel gelişiminde ve işçi hareketlerinin oluşumunda üstlendikleri roller nedeniyle evrenin odak noktası seçilmiştir. Çalışmanın 2024 yerel seçiminde yapılmasının temel nedeni, 2024 yerel seçiminin, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal dinamikleri açısından dönüm noktası niteliğinde olmasıdır. 2024 yerel seçimi, genel seçimlerin ardından yerel yönetimlerin halk nezdindeki gücünü ve meşruiyetini yeniden değerlendirme fırsatı sunarken, aynı zamanda ekonomik kriz, işsizlik, enflasyon gibi temel sorunlara çözüm arayışlarının yerel düzeyde nasıl karşılık bulduğunu da göstermiştir. Özellikle pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışları hem sınıfsal aidiyetin hem de emek süreçleriyle doğrudan ilişkili siyasal tercihlerin izlenebilmesi açısından özgün bir inceleme alanı sunmaktadır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın yöntemi nicel araştırma yöntemidir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 5’li likert ölçeğine dayalı yapılandırılmış anket formu kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında kullanılan anket formu, sosyolojik, psikolojik ve rasyonel tercih teorisi yaklaşımlarının her biriyle ilişkili¹¹ olarak aynı zamanda pano ayak üretim işçisinin kendi deneyimlerinden hareketle hazırlanmıştır. Soruların hazırlanmasında, araştırmanın amacı ve katılımcı profili dikkate alınmış, soruların net ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Anket tekniği ile elde edilen veriler IBM SPSS Statistics Version 20 programında Frekans Analizi (Bkz. Ek 3: Frekans Tabloları) ile analiz edilmiştir. Frekans analizi bulgularını tamamlayıcı nitelikteki Betimsel Analiz tabloları¹² da Ek 4’te sunulmuştur. Ayrıca anket formunda yer alan ölçeklerin güvenilirliği SPSS programı aracılığıyla Cronbach’s Alpha katsayısı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda katsayı 0,901 olarak bulunmuş olup, söz konusu analize ilişkin ayrıntılı tablo Ek 5’te sunulmuştur.

4.2.1. Araştırmanın Örneklemi

Pano ayak üretim işçileri, yer altı madenciliğinin en zor ve tehlikeli koşullarında çalışan ve doğrudan deneyimi yaşayan grubudur. Pano- ayak üretim işçileri maden damarlarının çalışma sistemlerini ve kazı sistemlerini gerçekleştiren, kazı yöntemlerine uygun tahkimat ve pano içi hazırlıkları yapan işçilerdir. Pano ayak üretim işçilerine bakıldığında yüksek sıcaklık, nem, toz ve düşük oksijen seviyeleri gibi zorlayıcı çalışma koşullarında çalıştıkları görülmektedir. Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü Beden Gücü Yönergesine bakıldığında iş ağırlıklarına göre yapılan sınıflandırmada pano ayak üretim işçileri “birinci grup işçilikler” arasında yer almıştır. Birinci grup işçilikler, “*yapılan iş ve kullanılan aletler yönünden devamlı ve yüksek efor harcamayı gerektiren, iş kazalarının olma ihtimalinin en yüksek olduğu ve hastalık oluşturabilecek etkenlerin en çok oluşabileceği işlerdir.*” (2017). Üretimin ana unsuru olan pano ayak üretim işçileri bu grupta yer almaktadır. Bu nedenle pano ayak üretim işçilerinin, iş

¹¹ Bkz. Tablo 1.1: Oy Verme Davranışı Biçimlendiren Temel Değişkenler s.31

¹² Betimsel analiz tablolarında Mean (Ortalama), katılımcıların ilgili değişkene verdikleri yanıtların aritmetik ortalamasını göstermektedir. Deviation (Standart Sapma) ise yanıtların ortalamadan ne derece sapma gösterdiğini, yani yanıt dağılımını göstermektedir.

yaşamına dair algılarının, çalışma şartlarının, sınıfsal durumlarının ve iş tecrübelerinin seçmen davranışlarının ortaya çıkışında özel bir yeri bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye Taşkömürü Kurumu işçilerinin ağırlıklı olarak sendikalı olması, işçilerin sınıfsal bilinç ve kolektif hareket pratiklerini de doğrudan etkilemektedir¹³.

Bu kapsamda araştırmanın evreni, Türkiye Taşkömürü Kurumu'ndan talep edilen ve sağlanan 2024 Eylül ayına ait pano ayak üretim işçisi verilerinden oluşmaktadır.¹⁴ 2024 Eylül ayı kurum verilerine göre Türkiye Taşkömürü Kurumunda çalışan yeraltı-yerüstü toplam işçi sayısı 8861'dir. Bu işçilerin sayılarının 3221'i pano ayak üretim işçilerinden oluşmaktadır. Pano ayak üretim işçileri, toplam işçiler arasında %36,35'lik paya sahiptir. Yalnızca yeraltında çalışan 7519 toplam işçinin ise %42,84'ünü pano ayak üretim işçileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, 2024 Eylül sonu toplam pano ayak üretim işçi sayısını kapsayan kurum verisine dayalı olarak %10 büyüklüğünde olacak biçimde tasarlanmıştır¹⁵. 3221 pano ayak üretim işçisinden oluşan evren büyüklüğü dikkate alınarak, evreni temsiliyet açısından tutarlı olması için evrenin %10'u oranında örneklem büyüklüğü seçilmiştir. Buna göre örneklem, 322 pano ayak üretim işçisini kapsamaktadır. Örnekleme yer alan toplam işçi sayısı, işletmelerde çalışan işçi sayısı büyüklüğünü esas alarak ağırlıklandırılmış ve beş taşkömürü üretim işletmesi düzeyinde orantılı rastgele örneklem yöntemi ile dağıtılmıştır.

¹³ Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun (TTK) resmi internet sitesinde yer alan *Toplu İş Sözleşmeleri* bölümünde, kuruma bağlı müesseselerde çalışan işçilerin, Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) tarafından yürütülen toplu iş sözleşmeleri kapsamında olduğu belirtilmektedir. Kurum tarihçesi incelendiğinde, maden iş kolunda faaliyet gösteren işçilerin büyük çoğunluğunun uygulamada GMİS'e bağlı olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Hukuki çerçevede ise, sendika üyeliği 6356 sayılı *Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu*'nun 17. maddesi ile *Sendika Üyeliğinin Kazanılması ve Sona Ermesi ile Üyelik Aidatının Tahsili Hakkında Yönetmelik* hükümlerine dayanılarak, işçinin başvurusu ve sendikanın kabulü ile gerçekleşmektedir.

¹⁴ Türkiye Taşkömürü Kurumu'ndan resmi olarak alınmıştır.

¹⁵ Karasar'a (2012) göre, evren büyüklüğünün sınırlı olduğu durumlarda temsiliyet açısından yeterli görünen örneklem büyüklüğü tercih edilmelidir (Karasar, 2012; Başkent Üniversitesi, 2004).

Tablo 4.1: 2024 Eylül Sonu Pano-Ayak Üretim İşçilerinin İşletmelere Göre Dağılımı

PAÜ	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU	TOPLAM
	415	291	564	1185	766	3221
	%12,88	%9.03	%17.51	%36,79	%23,78	%100
%10	42	29	56	118	77	322

Kaynak: Tablo, TTK Maden İşçilerinin Yeraltı Toplam İşçi Sayılarına ilişkin 2024 verisine dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.2.2. Anket Tasarımı

Likert ölçeğine dayalı hazırlanan anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, seçmenlerin demografik bilgilerini içeren sorular yer almaktadır. İkinci bölümde psikolojik etmenlerin seçmen davranışı üzerine etkilerini içeren sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde sosyolojik etmenlerin seçmen davranışı üzerine etkilerini içeren sorular yer almaktadır, son bölümde ise rasyonel tercih teorisinin seçmen davranışı üzerine etkileri yer almaktadır. Çalışmada her bir bölüm temelinde kontrol sorularına da yer verilmiştir.

Bu çalışmada seçmen davranışını etkileyen etmenler; sosyolojik, psikolojik ve rasyonel tercih teorisi yaklaşımlarının bir arada (bütünleşik) ele alınmasına dayalı olarak belirlenmiştir. Bu nedenle diğer çalışmalarda yalnızca bir yaklaşımın altında değerlendirilen etmenler ya da birden fazla yaklaşımın altında değerlendirilen etmenler, bu çalışmada yaklaşımların birbiriyle olan ilişkileri de dikkate alınarak oluşturulmuş ve evrene özgün etmenler de çalışmaya dahil edilmiştir. Bu çerçevede çalışma kapsamında seçmen davranışını biçimlendiren etmenler ile eşleştikleri kuramsal yaklaşımlar tabla 4.2’de ayrıntılı olarak incelenebilir.

Tablo 4.2: Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışını Biçimlendiren Temel Etmenler

SOSYOLOJİK YAKLAŞIM	PSİKOLOJİK YAKLAŞIM	RASYONEL YAKLAŞIM
Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1)	Seçim Bildirisi (PY1)	İş Güvenliği (RTT1)
Sınıfsal Konum (SY2)	Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2)	Bireysel Ekonomik Durum (RTT2)
Deneyim ve Kazanım (SY3)	Vatandaşlık Duygusu (PY3)	Sosyal Medya (RTT3)
İşçilerin Sosyal Hakları (SY4)	Aileye Bağlılık Duygusu (PY4)	Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4)
Kuşaklararası Yapabilirlik (SY5)	Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5)	İktidar Partisi İlişkisi (RTT5)
Toplumsal Adalet (SY6)	Parti Lideri (PY6)	Enflasyon (RTT6)
Çalışma Koşulları (SY7)		Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7)
İkamet Ettiği Yer (SY8)		Güvenlik Hizmetleri (RTT8)
Aidiyet Duygusu (SY9)		Altyapı Hizmetleri (RTT9)
Kentin Ekonomik Durumu (SY10)		Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10)
Sosyal Faaliyetler (SY11)		Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11)
Sendikal Örgütlenme (SY12)		Yönetimin Şeffaflığı (RTT12)
		Yolsuzlukla Mücadele (RTT13)
		Parti İdeolojisi (RTT14)
		Eğitim (RTT15)

Kaynak: Tablo, Tablo 1.1 “Oy Verme Davranışını Biçimlendiren Temel Etmenler” ve 3. Bölüm “Zonguldak, Taşkömürü Üretimi ve Maden İşçileri: Tarihsel Bir Değerlendirme” okumalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çalışma kapsamında seçmen davranışını etkileyen kuramsal çerçeve, sosyolojik, psikolojik ve rasyonel tercih yaklaşımlarının bir arada ele alınmasıyla

oluşturulmuştur¹⁶. Literatürde farklı yaklaşımlar altında sınıflandırılan etmenler bu çalışmada bütüncül biçimde incelenmiş ve bu yaklaşımların birbirleriyle ilişkileri gözetilerek yeniden gruplandırılmıştır. Ayrıca bu çalışma özelindeki etmenler, pano ayak üretim işçilerinin çalışma koşulları ve yaşam standartları düşünülerek bizzat seçilmiştir. Ankette yer alan ifadelerin hazırlanmasında bu tabloda yer alan etmenler kullanılmıştır. Her bir etmenin yanında yer alan kod, anket formunda yer alan (Bkz. Ek 1: Anket Çalışmasının Ayrıntılı Açıklaması ve Anket Soruları) sorularla olan ilişkilendirmeyi göstermektedir.

Bu tabloda yer alan bazı etmenler 1.2.2. Yaklaşımların Bütünsel Değerlendirilmesi¹⁷ başlıklı bölümde açıklanmış olduğundan, burada sadece yeni eklenen etmenlerin yaklaşımlarla ve pano ayak üretim işçileriyle ilişkisi açıklanacaktır.

Anket tasarımı hazırlanırken, yerel seçim çalışıldığı için kent ile ilgili sorunlara da yer verilmiştir. Yerel yönetimlerde seçmen davranışını etkileyen yerel sorunlar ve etmenler genellikle belirli bir bölgenin ihtiyaçları, beklentileri ve yerel yönetimlerin performansına bağlı olarak şekillenmektedir. Bu etmenlerden bazıları; altyapı sorunlarını içeren; yol, su, kanalizasyon, elektrik gibi temel hizmetlerin sunulma kalitesi, yerel ekonominin durumu; sağlık ve eğitim hizmetlerinin erişilebilirliği; çevre ve temizlik düzenlemeleri; toplu taşıma hizmetlerinin kalitesi; yerel güvenlik sorunları; suç oranları ve güvenlik hizmetlerinin etkinliği, yerel yönetimlerin yolsuzlukla mücadele ve hesap verebilirlik performansı, şeffaflığı, kültürel etkinlikleri, sosyal hizmetlerin varlığı gibi unsurlardır. Her bölgenin kendine özgü dinamikleri ve öncelikleri olduğundan, bu etmenlerin ağırlığı ve önemi bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle araştırmada kentsel hizmet sunumu ve erişimine ilişkin olarak; yerel ekonomik durum (SY10), kültürel etkinlikler (SY11), sosyal haklar ve güvenlik hizmetleri (RTT8), altyapı hizmetleri (RTT9), çevre ve temizlik düzenlemeleri (RTT10), toplu taşıma hizmetlerinin kalitesi (RTT11) tabloya sosyal belediyeçilik anlayışındaki etmenler olarak eklenmiştir. Aynı zamanda tabloda yer alan işçilerin tarihsel gelişimi, çalışma koşulları (SY7), aidiyet duygusu (SY9), toplumsal adalet (SY6), iş

¹⁶ Bkz. Tablo 1.1: Oy Verme Davranışı Biçimlendiren Temel Değişkenler s.31

¹⁷ Bkz. s. 29-42.

güvenliği (RTT1), bireysel ekonomik durum (RTT2), sendikal örgütlenme (SY12), sağlık hizmetlerine erişim (RTT7), pano ayak üretim işçileri özelindeki etmenler olarak değerlendirilmiştir.

Pano ayak üretim işçileri, oy verme davranışlarında hem sosyal hem psikolojik hem de rasyonel faktörlerin etkisinde kalabilirler. Çalışma koşullarının zorluğu, işçilerin iş güvenliği ve sağlık hizmetlerine erişim taleplerini artırırken bu durum aynı zamanda birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmektedir. Bu nedenle çalışma koşulları (SY7) bağlamında işçiler hem sosyal hem de rasyonel şekilde oy verebilirler. Aynı zamanda işçilerin toplumsal kimlikleri ve ait oldukları gruplar, oy verme davranışlarında önemli bir etkiye sahiptir. Diğer bir deyişle maden işçileri, içinde bulundukları kültürel çevrenin değerleri ve normlarına göre oy verme eğilimi gösterebilirler. Öte yandan işçilerin içinde bulundukları sınıfsal konum, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda kültürel ve siyasal bir kimlik olarak da seçmen davranışında belirleyici olabilmektedir.

Çalışmanın evreni ile ilişkilendirilerek oluşturulan deneyim ve kazanımlar ifadesi (SY3), bireylerin yaşam boyu kazandıkları deneyimlerin, mesleki bilgilerin, iş yaşamları gibi günlük becerilerinin, oy verme davranışını etkileyebileceğine vurgu yapmaktadır. Toplumsal bir varlık olan birey, eylemlerini toplumsal yapılar etrafında inşa etmektedir. Bu nedenle sosyolojik birey, toplumsal roller üstlenir ve bu roller etrafında eylemlerini gerçekleştirir. Diğer yaklaşımlarla birlikte değerlendirildiğinde, deneyim ve kazanımların, rasyonel tercih teorisi ile de açıklanabildiği görülmektedir. Kolektif olduğu kadar bireysel de hareket edebilen birey, sadece toplumsal çıkarlarının değil bireysel çıkarlarının da etkisi altında kalabilmektedir. Bu nedenle bireyin kendi faydası doğrultusunda hareket ettiğini vurgulayan rasyonel tercih teorisine göre, deneyimler ve kazanımlar sonucu oluşan bireysel beklenti oy verme tercihini etkileyebilmektedir.

Ücret politikaları, iş güvenliği prosedürleri maden işçileri için büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle toplumsal adalet (SY6) kavramı işçiler arasında oldukça gelişmiştir. Maden sektöründe bir dönem yaşanan eşitsizlikler ve adaletsizlikler işçilerin politik duyarlılığını artırmıştır. Bu nedenle işçiler, kendi haklarını koruyan ve geliştiren adalet arayışını sürdüren partilere yönelebilirler.

Zorlu çalışma koşullarında (SY7) yoğun mesailer ile çalışan maden işçilerinin işçi haklarının korunması ve geliştirilmesi aynı zamanda ücret beklentisi de işçilerin siyasal tercihlerini şekillendirebilmektedir. Özetle işçilerin ekonomik durumu ve geçim sıkıntıları, somut adımlar atan partilere yönelmelerine neden olabilmektedir. Ayrıca işçilerin seslerinin duyulmasında önemli bir göreve sahip olan sendikal örgütlenmelerin varlığı da işçilerin, siyasal tercihlerini şekillendirebilmektedir.

Son olarak maden işçilerinin iş kazaları ve kronik sağlık sorunları sebebiyle sağlık hizmetlerine erişim (RTT7) konusundaki taleplerine de değinmek gerekmektedir. Bu talepler, işçilerin siyasi tercihlerinde sağlık hizmetlerine yönelik iyileştirmeler vaat eden partilere oy verme eğilimini artırabilmektedir.

Anket formunun oluşturulmasında, literatürdeki kurumsal çerçeve ve pano ayak üretim işçileri açısından ayırt edici etmenlerin açıklamalarından yararlanılmıştır. Bu açıklamalar analiz sonucunda elde edilen bulgular değil, anket sorularının kuramsal temellendirmesini sağlamak ve etmenlerin gerekçelendirilmesini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

4.3. Alan Çalışması Süreci ve Anket Çalışmasına İlişkin Analiz Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, analiz sürecinin seyrine ilişkin bilgiler sunulacak ve alan araştırması kapsamında elde edilen veriler her bir bölüm temelinde sistematik olarak analiz edilecektir.

Araştırma, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 29.05.2014 tarih ve 2014/08-13 sayılı senato kararı kapsamında 1. 11.2024 tarihinde, 844 Protokol Numarası ile verilen etik kurul uygun kararı ile gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak, alan çalışmasının yürütülmesi öncesinde TTK Genel Müdürlüğü'nden resmi olarak 04.03.2025 tarihli 571736 Evrak Sayılı çalışma izni alınmıştır (Bkz. Ek 6: TTK Genel Müdürlüğünden Alınan Çalışma İzni). Alan çalışması, TTK'ya bağlı tüm müesseselerde bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze yürütülmüş olup, 20.03.2025 tarihinde ilk olarak Üzülmüş Müessesinde gerçekleştirilmiştir. Devam eden süreçle ilgili olarak Tablo 4.3'te incelenebilir.

Tablo 4.3: Müesseseler Düzeyinde Gerçekleştirilen Alan Araştırması Tarihleri

İŞLETME	ZİYARET GÜNÜ	ZİYARET GÜNÜ2	ZİYARET GÜNÜ3
AMASRA M.	15.04.2025		
ARMUTÇUK M.	8.05.2025		
ÜZÜLMEZ M.	20.03.2025	25.03.2025	
KOZLU M.	27.03.2025	8.04.2025	
KARADON M.	22.04.2025	24.04.2025	29.04.2025

Kaynak: Alan araştırması tarihlerine ilişkin olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pano ayak üretim işçileriyle yapılan görüşmeler, işçilerin günlük çalışma süreci devam ederken, eğitim alanları ile grup halinde yürütülen faaliyetler dikkate alınarak vardiya saatleri arasındaki aralarda gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda görüşmeler, araştırmanın doğası gereği belirli koşul ve zaman sınırlılıkları içerisinde yürütülmüştür.

Alan araştırmasında hedeflenen örneklem büyüklüğünün üzerinde bir katılımla veri elde edilmiş, toplamda 332 *pano ayak üretim işçisine* ulaşılmıştır. Tablo 4.4'te hedeflenen ve gerçekleşen örneklem büyüklüğü karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 4.4: Hedeflenen ve Gerçekleşen Anket Sayıları

PAÜ	ARMUTÇUK	AMASRA	ÜZÜLMEZ	KARADON	KOZLU	TOPLAM
Toplam İşçi Sayısı	415	291	564	1185	766	3221
Hedeflenen Örneklem %10	42	29	56	118	77	322
Gerçekleşen Anket Sayısı	42	31	56	126	77	332

Sapma	0	+2	0	+8	0	+10
Oransal Sapma	0,0%	+6,9%	0,0%	+6,8%	0	+3,1%
Hedeflenen Ağırlık	%12,88	%9,03	%17,51	%36,79	%23,78	%100
Gerçekleşen Ağırlık	%12,69	%9,37	%16,91	%38,06	%23,27	%100

Kaynak: Alan araştırmasında elde edilen verilere ilişkin olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada sapma, hedeflenen örneklem sayısı ile gerçekleşen örneklem sayısı arasındaki farkı ifade etmektedir. Bu fark istatistiksel değil, uygulamaya dayalı bir farktır. Literatürde alan araştırmalarında sapma oranı genellikle $\pm\%5$ toleranslı olarak kabul edilmektedir¹⁸. Bu çerçevede hedeflenen 322 kişi yerine 332 katılımcıya ulaşılması, belirlenen tolerans sınırları içinde kalan ve araştırma tasarımının geçerliliğini etkilemeyen farktır. Bu nedenle analizlerde *gerçekleşen örneklem verisi esas alınmıştır*. Söz konusu fark, çalışmanın gücünü artırmakla birlikte elde edilen verilerin analizinde daha güvenilir ve temsil yeteneği yüksek sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlamıştır. Yukarıdaki tabloda sapma miktarı, sapma oranı ile hedeflenen ve gerçekleşen ağırlık değerlerine de yer verilmiş böylece örneklemin dağılımındaki sapma açık biçimde ortaya konmuştur.

Çalışmada kullanılan örneklem büyüklüğü dikkate alındığında, araştırmanın hata payı yaklaşık $\%5,38$ 'dir. Hata payı, araştırma sonuçlarının, gerçek anakütle değerinden ne kadar sapabileceğini gösteren istatistiksel tolerans payını ifade etmektedir. Çalışmada gerçekleşen (332) kişi üzerinden hata payı aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır;

$$D = Z * \sqrt{(p * q / n)}$$

$$Z = 1.96 \text{ (Güven düzeyi \%95 için)}$$

$$p = 0.5 \text{ (varsayılan oran)}$$

¹⁸ Bkz. Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık. Bu kaynakta alan araştırmalarında örneklem büyüklüğünde meydana gelen $\pm\%5$ 'lik sapmanın, genellikle kabul edilebilir sınırlar içerisinde değerlendirildiği belirtilmektedir.

$$q = 1 - p = 0.5$$

$$n = 332 \text{ (gerçekleşen örneklem büyüklüğü)}$$

$$d = 1.96 * \sqrt{(0.5 * 0.5 / 332)}$$

$$d = 1.96 * \sqrt{(0.25 / 332)}$$

$$d = 1.96 * \sqrt{0.000753}$$

$$d \approx 1.96 * 0.02745$$

$$d \approx 0.0538$$

Araştırmanın anakütlesi 3221 kişi olarak bilinmesine rağmen hata payı *sonsuz anakütle* formülü temel alınarak hesaplanmıştır. Bu formül örneklem büyüklüğüne bağlı olarak yapılan hata payı tahminlerinde istatistiksel güvenilirliği en yüksek düzeyde sağlamak amacıyla tercih edilmiştir. Literatürde sosyal bilimler alanında yürütülen alan araştırmalarında %5 ve altındaki hata payları genellikle kabul edilebilir sınırlar olarak değerlendirilmektedir¹⁹. Araştırma kapsamında öngörülen örneklem büyüklüğünün üzerinde bir katılımla 332 kişiye ulaşılmış olması, çalışma özelinde hata payının eşik sınırların üzerinde olmasına rağmen çalışmanın istatistiksel geçerliliğini ve güvenilirliğini desteklemektedir. Bunun nedeni gerçekleşen örneklem büyüklüğünün artmasına rağmen örneklem dağılımının orantılı olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca güven düzeyi standart (%95) olarak seçilmiştir.

Aşağıda sırasıyla verilen alt başlıklar anket bölümlerinin başlıklarıdır. Bu başlıklar altında frekans tablolarına dayalı olarak analiz bulguları açıklanacaktır.

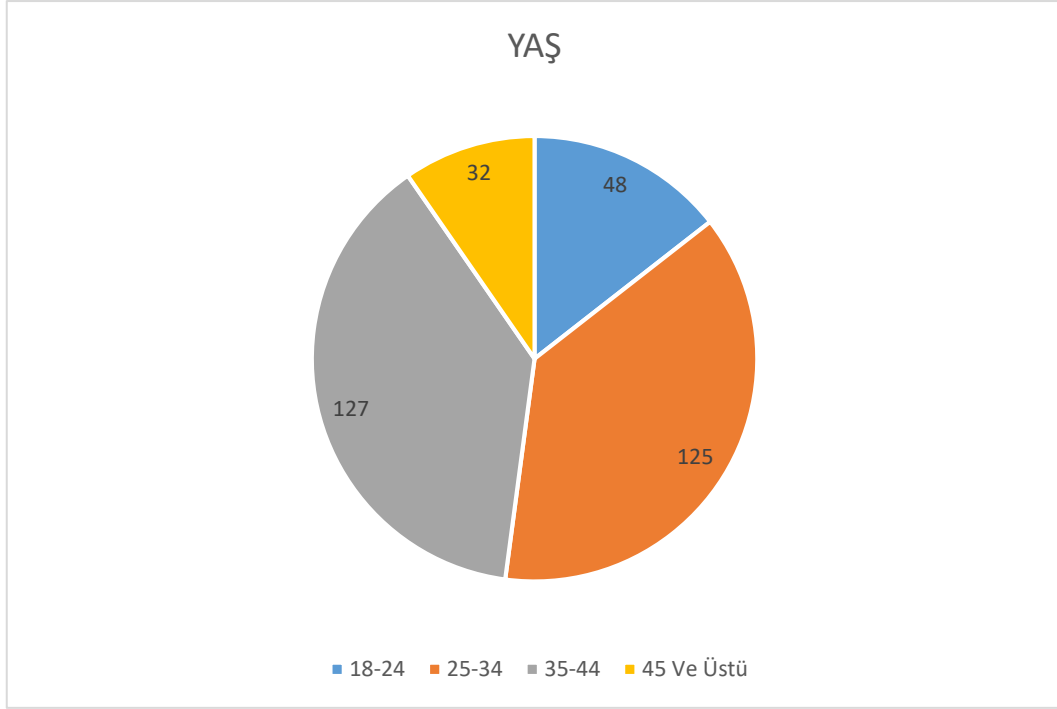
4.3.1. Çalışma Yaşamı ve Demografik Özellikler

Bu bölümde, 332 pano ayak üretim işçisinin yaşları, doğum yerleri, eğitim durumları, medeni durumları, aylık gelir düzeyleri, çalıştıkları işletme, işe başlama tarihleri, pano ayak üretim işçisi oldukları yıl ile ikamet ettikleri il ve ilçe bilgilerine yer verilmiştir. Bu sorular, işçilerin sosyo-demografik profillerini ortaya koymak ve seçmen davranışlarını etkileyebilecek yapısal etmenleri analiz etmek amacıyla hazırlanmıştır. Özellikle doğum yeri ve ikamet edilen yer bilgisi, çoğunluğu

¹⁹ Bkz. Kılbaş, E.A., Cevahir, F. (2023). Bilimsel Araştırmalarda Örneklem Seçimi ve Güç Analizi. Journal of Biotechnology and Strategic Health Research.

Zonguldak olmak üzere farklı illerde ikamet eden işçilerin yaşadıkları kentle kurdukları bağı anlamak açısından önemlidir. Aynı şekilde, çalışma yaşamına dair veriler, işçilerin deneyim düzeyleri ile yerel seçimde seçmen davranışının önemli bir bileşeni olan oy verme tercihleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmede yol göstericidir.

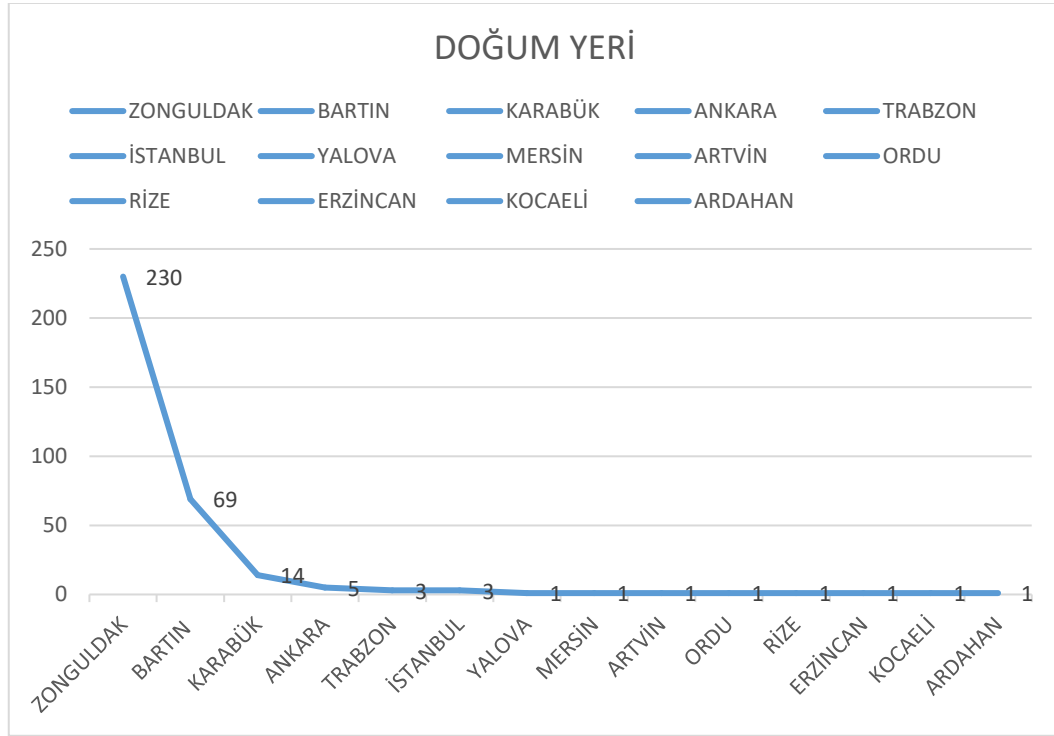
Grafik 4.1: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Yaş Dağılımı

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafikte de görüldüğü üzere, katılımcıların %14'ü 18-24 yaş aralığında, %38'i 25-34 yaş aralığında, %38'i 35-44 yaş aralığında ve %10'u 45 yaş ve üzerindedir. Bu dağılım, çalışmanın ağırlıklı olarak 25-44 yaş aralığındaki bireyler tarafından yapıldığını göstermektedir.

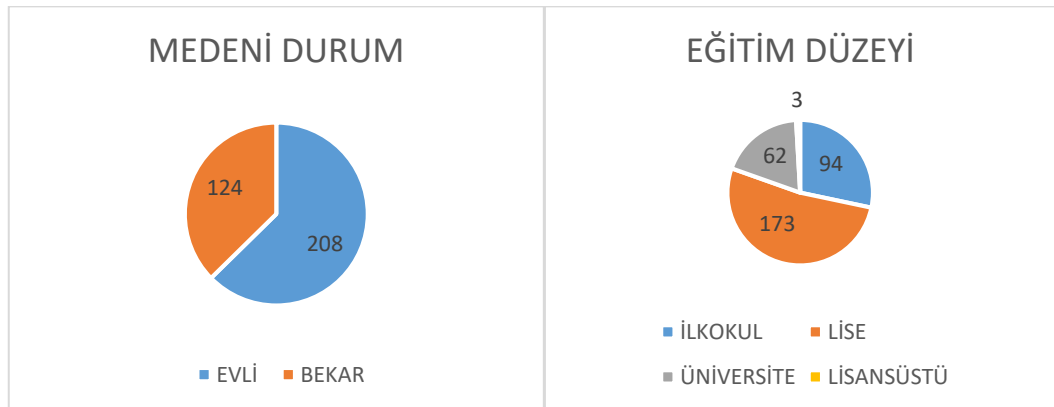
Grafik 4.2: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Doğum Yeri Dağılımı

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%69) Zonguldak doğumludur. Bunu %21 ile Bartın ve %4 ile Karabük izlemektedir. Geriye kalan %6'lık kesim ise Türkiye'nin farklı illerinde doğmuş bireylerden oluşmaktadır. Bu dağılım, Türkiye Taşkömürü Kurumunda ağırlıklı olarak Batı Karadeniz Bölgesi kökenli bireylerin çalıştığını göstermektedir.

Grafik 4.3: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Medeni Durumu ve Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

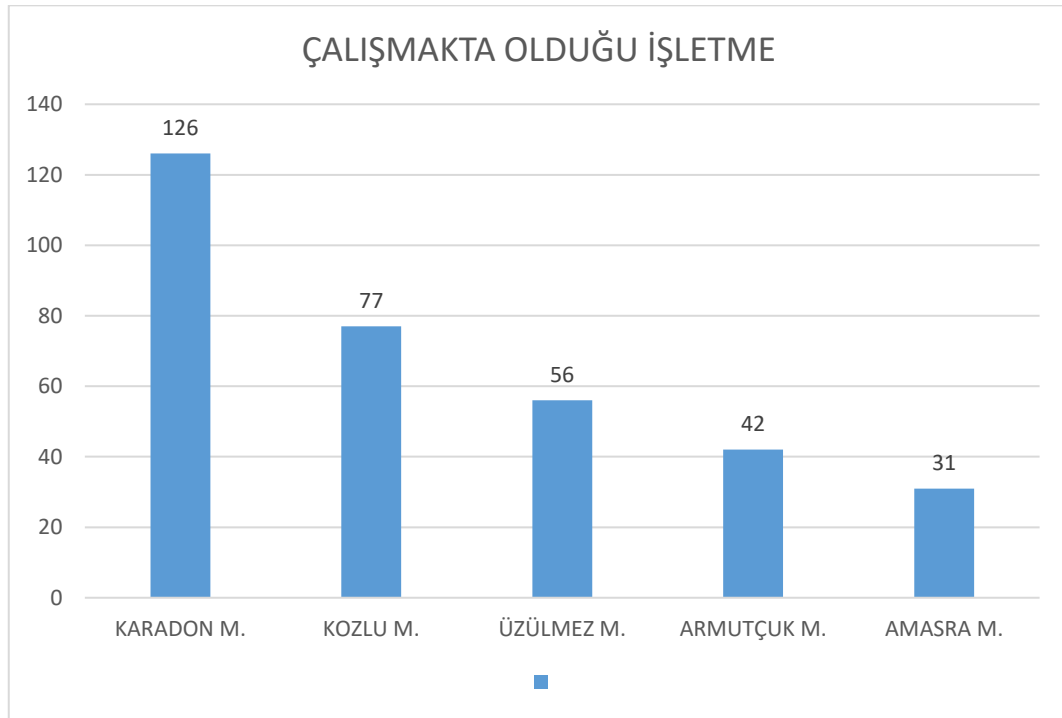

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %52'si lise mezunu, %28'i ilkokul mezunu, %19'u üniversite mezunu ve yalnızca %1'i lisansüstü eğitime sahiptir. Bu dağılım, TTK bünyesinde çalışan pano ayak üretim işçilerinin büyük ölçüde ortaöğretim düzeyinde eğitim almış bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

Katılımcıların %37'si bekar, %63'ü ise evli olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda katılımcıların %97'si aylık gelir durumunu 45.000 ve üzeri olarak beyan etmiştir.

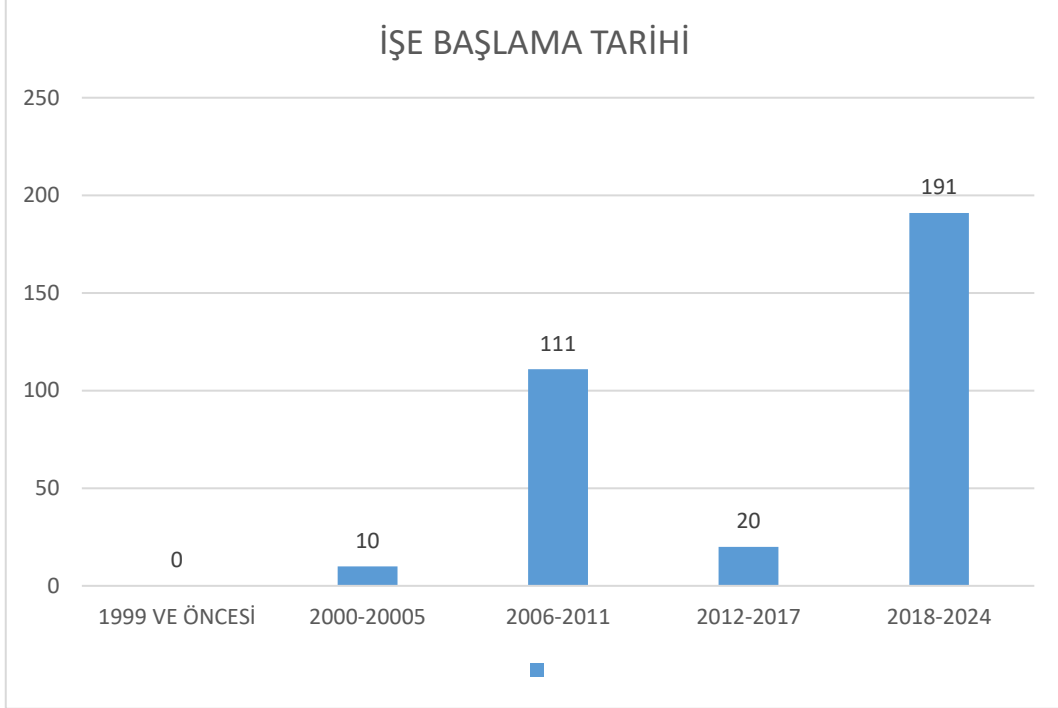
Grafik 4.4: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Çalışmakta Olduğu İşletme Dağılımı

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların çalıştıkları işletme düzeyine bakıldığında, örneklem kitlesinin %9'u Amasra, %13'ü Armutçuk, %17'si Üzülmöz, %23'ü Kozlu ve %38'i Karadon müessesesinden oluşmaktadır. Bu dağılım, Zonguldak'taki 4 ve Bartın'daki 1 müessesenin iş gücü içindeki temsil oranlarını yansıtmaktadır.

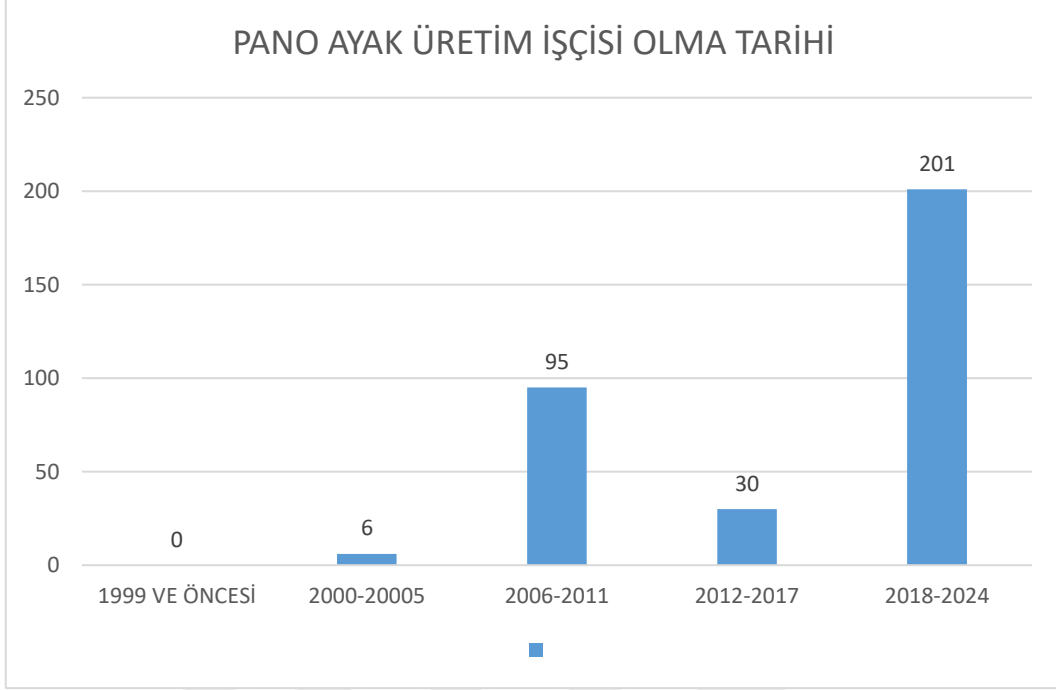
Grafik 4.5: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin İşe Başlama Tarihlerinin Dağılımı

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların işe başlama yıllarına göre dağılımları incelendiğinde, %58 oranında işçinin 2018-2024 yılları arasında işe başladığı görülmektedir. Bu oran, araştırma kitlesinin yarısından fazlasının son dönemde iş gücüne katıldığını ortaya koymaktadır. Diğer yandan, %33'ü 2006-2012, %6'sı 2012-2017 ve yalnızca %3'ü 2000-2005 yılları arasında işbaşı yapmıştır. Bu bulgular, çalışan profilinin ağırlıklı olarak genç ve yeni çalışanlardan oluştuğuna işaret etmektedir.

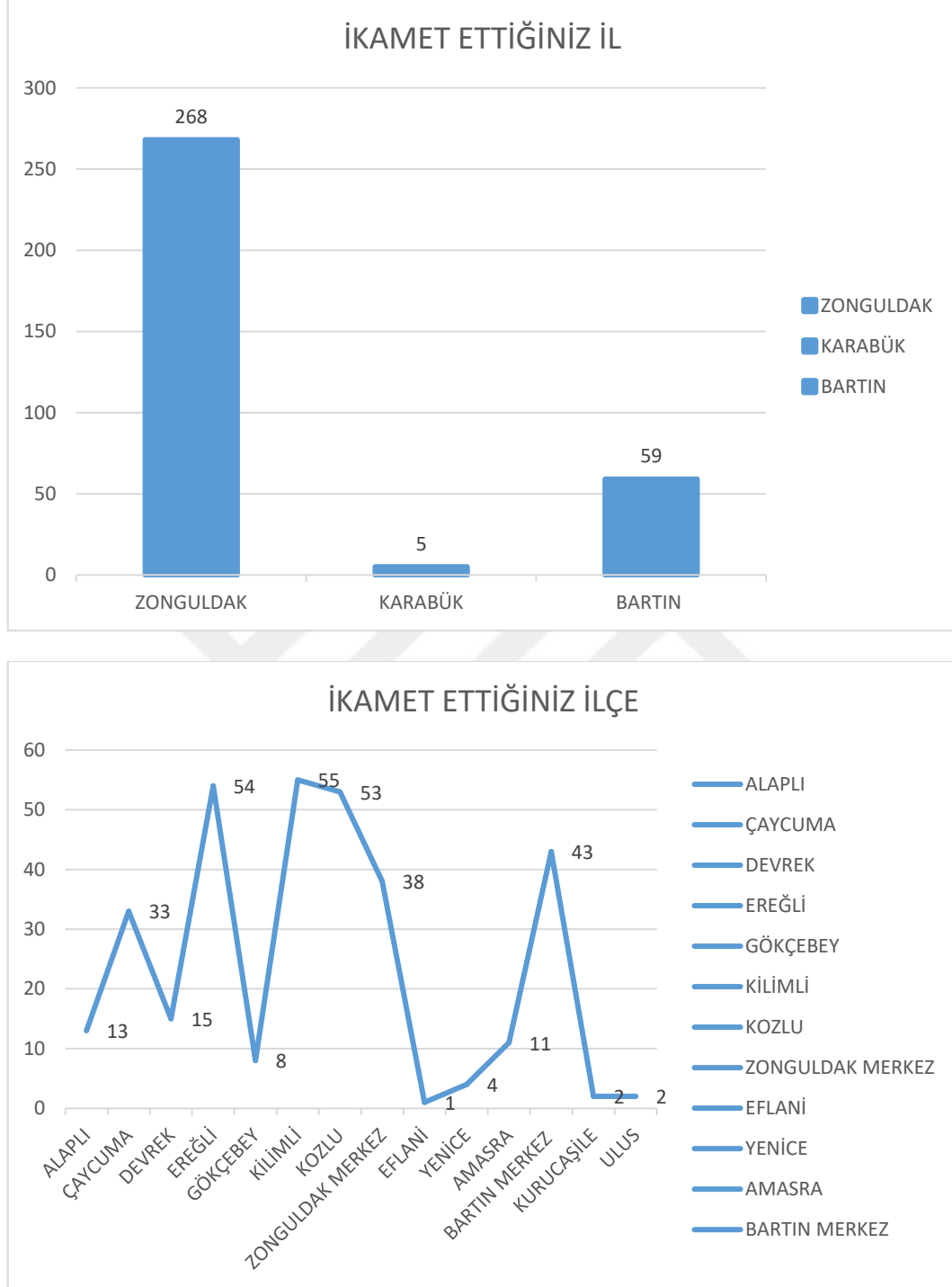
Grafik 4.6: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin Pano Ayak Üretim İşçisi Oldukları Tarihlerin Dağılımı

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların pano ayak üretim işçisi olduğu yıllar incelendiğinde, %60'ının 2018-2024 yılları arasında bu alanda çalışmaya başladığı görülmektedir. Bu durum, araştırmaya katılan pano ayak üretim işçilerinin önemli bir kısmının son yıllarda bu grupta görev almaya başladığını göstermektedir. Buna karşılık, %29'u 2006-2011, %9'u 2012-2017 ve yalnızca %2'si 2000-2005 yılları arasında pano ayak üretim işçileri grubuna dahil olmuştur.

Grafik 4.7: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin İkamet Ettiği İl ve İlçelerin Dağılımı

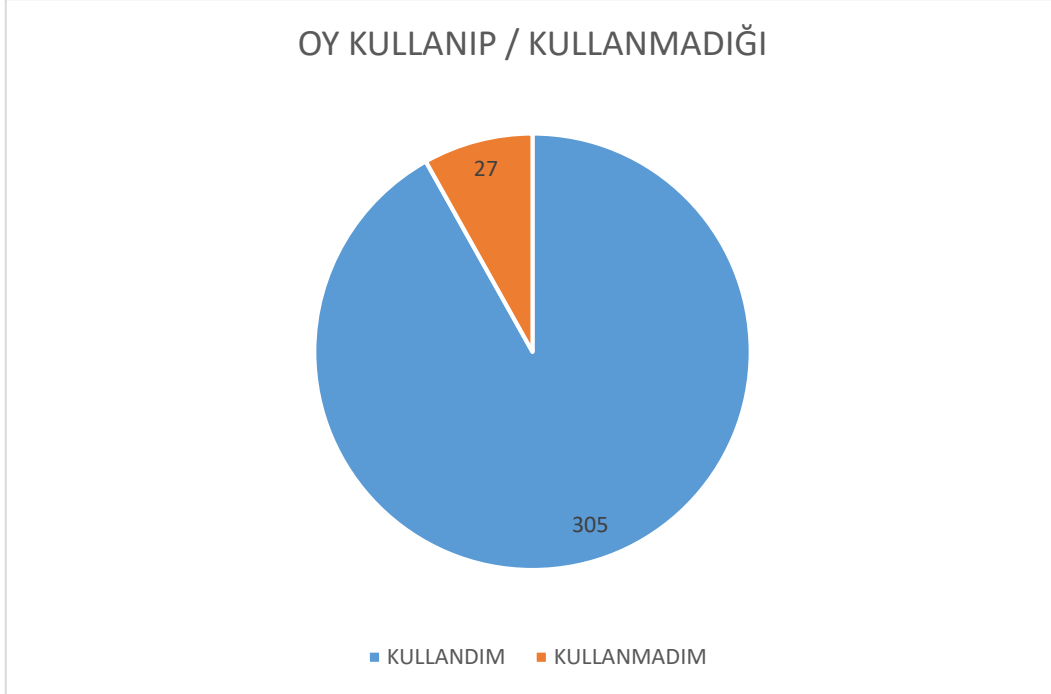

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdelik hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pano ayak üretim işçilerinin ikamet ettikleri illere bakıldığında, büyük çoğunluğunun Zonguldak'ta (%81) yaşadığı, bunu Bartın (%18) ve Karabük (%1) illerinin takip ettiği görülmektedir. İlçelere göre dağılım incelendiğinde ise Zonguldak'a bağlı Kilimli (%17), Kozlu (%16), Ereğli (%16) ve Zonguldak

Merkez (%11) ilçeleri öne çıkmaktadır. Bartın'da ise en yüksek oran %13 ile Bartın Merkez ilçesinde gözlemlenmiştir.

Grafik 4.8: TTK Pano Ayak Üretim İşçilerinin 2024 Yerel Seçiminde Oy Kullanma Durumlarının Dağılımı

Kaynak: Verilerin Excel ortamında raporlanması ve yüzdeler hesaplamalarına dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pano ayak üretim işçilerinin 2024 yerel seçiminde oy kullanma durumlarına bakıldığında, %92'sinin oy kullandığı, %8'inin ise oy kullanmadığı belirlenmiştir. Bu yüksek katılım oranı, pano ayak üretim işçilerinin bulundukları yerleşim yerlerine ve toplumsal süreçlere karşı duyarlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu veri, işçilerin yerel düzeyde karar alma mekanizmalarına katılım sağladıklarını ve yaşadıkları çevreyle güçlü bir bağ kurduklarını göstermektedir.

Özetle, araştırmaya katılan pano ayak üretim işçilerinin 25-44 yaş aralığında (%38), Zonguldak doğumlu (%69), lise mezunu (%52) ve evlidir (%63). Katılımcıların önemli bir kısmı 2018-2024 yılları arasında işe başlamış (%58) ve bu dönemde pano ayak üretim işçisi (%60) olarak görev almışlardır. İşçiler ağırlıklı olarak Zonguldak ilinin Kilimli, Kozlu, Ereğli ve Merkez ilçelerinde (%60) ikamet etmektedir.

4.3.2. Psikolojik Etmenler

Çalışmanın bu bölümünde, anketin ikinci bölümünde yer alan psikolojik yaklaşıma ilişkin 10 ifadeye (Bkz. Ek 1: Etmenlerle İlişkilendirilmiş Anket Soruları) yönelik frekans analizi bulgularına yer verilmiştir.

4.2.2. Anket Tasarımı bölümünde Tablo 4.2.'de açıklandığı üzere, ifadelerin her biri belli bir etmenle ilişkilendirilmiş ve bu yönde kodlanmıştır. Bulgulara ilişkin değerlendirmelerde, her bir ifadenin önünde parantez içinde yer alan bu kodlar, her bir bulgunun hangi psikolojik etmeni temsil ettiği bilgisini taşımaktadır. Bulgular sunulurken “katılımcı” ifadesi ile araştırmaya katılan 332 pano ayak üretim işçisi kastedilmektedir. Ölçülen ifadeler ve ilgili frekans analizi bulguları aşağıdaki gibidir:

(PY1) Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanıma giren politikalarını incelerim.

Bu ifadeye katılımcıların %38,0'i (126 kişi) “Katılıyorum”, %31,3'ü (104 kişi) ise “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vererek olumlu görüş bildirmiştir. Bu bulgu, seçmenlerin büyük kısmının partilerin politika ve programlarına dair bilgi edinme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

(PY1) Desteklemeyi düşündüğüm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihim etkiler.

En yüksek oran %44,9 (149 kişi) ile “Kesinlikle katılıyorum” yanıtına aittir. Diğer yandan %32,5 (108 kişi) ile “Katılıyorum” yanıtı alınmıştır. Bu durum, seçmenlerin parti aidiyeti ile bireysel aday tutumlarını ilişkilendirdiklerini ve bu uyumu dikkate aldıklarını göstermektedir. En düşük oran ise %3,6 (12 kişi) ile “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtında yer almıştır. Bu fark, parti-ilke bağlılığının seçmen davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

(PY2) Seçime yönelik kamuoyu araştırmaları ve anket sonuçları siyasi tercihim etkiler.

Bu ifadeye katılımcılar en yüksek oranla %34,0 (113 kişi) “Katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Ardından %18,4 (61 kişi) ile “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneği yer almıştır. Buna karşılık, en düşük oran %15,1 (50 kişi) ile “Kesinlikle

katılıyorum” ve %15,1 (50 kişi) “Kararsızım” seçeneklerinde yer almaktadır. Bu oranlar, kamuoyu araştırmalarının bazı bireylerde etkili olabileceğini ancak genel eğilimin buna karşı mesafeli olduğunu göstermektedir.

(PY3) Oy kullanmanın bir vatandaş olarak önemli olduğunu düşünüyorum.

Bu ifadeye katılımcıların %75,0’ı (249 kişi) “Kesinlikle katılıyorum”, %20,8’i (69 kişi) ise “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu durum, katılımcıların yarıdan fazlasının oy kullanmayı vatandaşlık görevi olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. %2,4’lük bir kesim (8 kişi) “Kararsızım” yanıtını vererek konuya dair net bir görüş bildirmemiştir. Olumsuz görüş belirtenlerin oranı oldukça düşüktür; %0,9 (3 kişi) “Katılmıyorum”, %0,9 (3 kişi) ise “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Bu bulgular, oy kullanmanın vatandaşlık bilinci açısından örneklem grubunda genel kabul gördüğünü göstermektedir.

(PY4) Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur.

Katılımcıların %33,7’si (112 kişi) bu ifadeye “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını verirken, %24,1’i (80 kişi) “Katılıyorum” demiştir. Bu oranlar, örneklemdeki bireylerin önemli bir kısmının aile içindeki siyasi yönelimlerle paralel tercihlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında, %11,1’lik bir kesim (37 kişi) “Kararsızım” diyerek bu konuda belirgin bir yönelime sahip olmadığını ifade etmiştir. Olumsuz görüş belirtenlerin oranı ise %19,0 (63 kişi) “Katılmıyorum” ve %12,0 (40 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde dağılım göstermektedir. Dolayısıyla, ailevi etkilerin bazı bireylerde seçim tercihi üzerinde belirleyici olduğu görülmekle birlikte, hatırı sayılır bir kesimin bu etkiyi paylaşmadığı da anlaşılmaktadır.

(PY4) Ailemde konuşulagelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihim etkilemez.

Katılımcıların %36,4’ü (121 kişi) “Katılıyorum”, %30,7’si (102 kişi) ise “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. İfadenin tam karşısında konumlanan görüşler ise %16,6 (55 kişi) “Katılmıyorum” ve %7,2 (24 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde dağılım göstermiştir. %9,0’lık bir oran (30 kişi) ise “Kararsızım” yanıtını vermiştir. Bu bulgu, aile içi siyasi etkileşimlerin etkisini

tamamen yadsımayan ancak genel olarak bireysel kararların daha baskın olduğu bir seçmen profiline işaret etmektedir.

(PY4) Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur ve (PY4) Ailemde konuşulagelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihim etkilemez ifadeleri, çapraz kontrol sunmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu iki ifade aracılığıyla katılımcıların yanıtlarındaki tutarlılık ölçülmek istenmiştir. (PY4) “Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur” ifadesine katılımcıların %33,7’si (112 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını verirken, (PY9) “Ailemde konuşulagelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihim etkilemez” ifadesine ise en yüksek oranla %36,4 (121 kişi) “Katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Bu iki ifade arasındaki yanıt dağılımları, ilk bakışta çelişkili gibi görünse de içeriksel düzeyde taşıdıkları anlam farkı bu durumu açıklayıcı niteliktedir. İlk ifade, bireyin ailesiyle siyasi tercihleri arasındaki genel uyumu sorgularken; ikinci ifade, ailede dile getirilen siyasal söylemlerin güncel oy tercihinin etkisini irdelemektedir. Bu nüans yanıt dağılımına yansımıştır.

(PY5) Seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları siyasi tercihim etkiler.

Katılımcıların %32,2’si (107 kişi) “Katılmıyorum”, %27,4’ü (91 kişi) ise “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtı vermiş ve olumsuz bir görüş ortaya koymuştur. Bu bulgu, reklam kampanyalarının seçmen tercihi üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. İfadeye %15,1 oranında (50 kişi) “Kararsızım” yanıtı verilmiştir, bu da seçmenlerin bir kısmının bu konuda belirgin bir yönelim geliştirmediklerine işaret etmektedir.

(PY6) Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.

Bu ifadeye katılımcılar en yüksek oranla %50,3’ü (167 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Ardından %33,7’ü “Katılıyorum” yanıtını verirken, %6,6’sı “Kararsızım” yanıtında bulunmuştur. En düşük oran ise %3,0 (10 kişi) ile “Kesinlikle katılmıyorum” seçeneğinde yer almıştır. Bu fark, aday güvenilirliğine duyulan yüksek hassasiyeti yansıtmaktadır.

(PY6) Adayın duruşu ve liderlik özellikleri oy verme tercihim üzerinde etkilidir.

Bu ifadeye en yüksek oranla %50,3 (167 kişi) ile “Kesinlikle katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Diğer bir yüksek yanıt ise %33,4 (111 kişi) ile “Katılıyorum” olmuştur. En düşük oran ise %2,7 (9 kişi) ile “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtındadır. Bu dağılım, lider profiline duyulan hassasiyetin güçlü olduğunu işaret etmektedir.

(PY6) Oy verme sürecinde siyasi parti liderinin yaşı oy verme tercihimizi etkilemez.

Katılımcıların %26,8’i (89 kişi) “Katılıyorum” ve %26,2’si (87 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtlarını vermiştir. Bu sonuç, lider yaşı faktörünü oy tercihinde etkili bulmadığını göstermektedir. Ancak bu ifadeye karşı yönde görüş belirtenlerin oranı da küçümsenmeyecek düzeydedir. 332 katılımcının %21,4’lük bir kesimi (71 kişi) “Katılmıyorum”, %9,6’sı (32 kişi) ise “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

Psikolojik etmenler altında bulunan “*(PY1) Desteklemeyi düşündüğüm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihimizi etkiler.*” ifadesi kontrol sorusu niteliğinde olup “*(PY1) Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanıma giren politikalarını incelerim.*” ve “*(PY6) Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.*” ifadelerini kontrol etmektedir. “*(PY1) Desteklemeyi düşündüğüm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihimizi etkiler.*” ifadesine katılımcıların %44,9’u “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. “*(PY1) Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanıma giren politikalarını incelerim.*” ifadesine katılımcıların %38’i “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. “*(PY6) Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.*” ifadesine ise katılımcıların %50,3’ü “Kesinlikle katılıyorum” demiştir. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde ifadelerin birbiri ile tutarlı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu durum seçmenlerin hem parti düzeyinde programlara hem de bireysel düzeyde adayların tutarlılık seviyesine dikkat ettiklerini ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, seçmen davranışını en fazla etkileyen psikolojik etmenin vatandaşlık duygusu (%75,0 “Kesinlikle katılıyorum”) olduğu görülmektedir. Bu durum, bireylerin demokratik katılımı bir sorumluluk olarak içselleştirdiğini göstermektedir. Öte yandan, seçmen davranışını en az etkileyen

psikolojik unsurun seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları (%10,02 “Kesinlikle Katılıyorum”) olduğu görülmektedir²⁰. Bu etmeni izleyen görece düşük orana sahip bir diğer etmen ise halkın görüşlerine yönelik algıdır (%15,01 “Kesinlikle katılıyorum”).

Psikolojik etmenlere ilişkin bulgular, 'Kesinlikle katılıyorum' yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak etki düzeylerine göre sıralandığında sonuç; Vatandaşlık Duygusu (PY3, %75,0), Parti Lideri (PY6, %42,27), Seçim Bildirisi (PY1, %38,1), Aileye Bağlılık Duygusu (PY4, %32,2), Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5, %27,4) ve Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2, %18,4) şeklindedir. Bu sıralamada, birden fazla ifadeye karşılık gelen etmenlerde ilgili ifadelerin “Kesinlikle Katılıyorum” yüzdelerinin aritmetik ortalaması alınmıştır. Ayrıca, sıralama yapılırken olumsuz yönde yapılandırılmış soru kökleri de dikkate alınmış; bu tür ifadelerde etki düzeyi “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt oranları esas alınarak yapılmıştır.

Psikolojik etmelere ilişkin bulgular, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak da analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda etki sıralaması: Vatandaşlık Duygusu (PY3, %47,0), Seçim Bildirisi (PY1, %34,65), Parti Lideri (PY6, %33,10), Aileye Bağlılık Duygusu (PY4, %20,4), Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2, %16,3) ve Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5, %12,65) şeklindedir. Bu sıralamada, birden fazla ifadeye karşılık gelen etmenlerde ilgili ifadelerin yanıt yüzdelerinin aritmetik ortalaması alınmıştır²¹.

²⁰ Bkz. Ek 3: Frekans Tabloları s.157 “Seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları siyasi tercihimizi etkiler.”

²¹ Yüzdelik oranlar hesaplanırken, her bir ifade için; olumlu yargı içeriyorsa, "**Kesinlikle Katılıyorum**" ve "**Katılıyorum**" ölçeklerine verilen yanıtlar dikkate alınmıştır. İfade olumsuz yargı içeriyorsa "**Kesinlikle Katılmıyorum**" ve "**Katılmıyorum**" ölçeklerine verilen yanıtlar dikkate alınmıştır. İfadeler temelinde bu iki ölçeğe ait yanıtların aritmetik ortalaması alınarak her ifade için bir değer elde edilmiştir. Ardından bir etmenin birden fazla ifade ile ölçüldüğü durumlar için bu ifadelerin her biri için yukarıda anlatıldığı şekilde elde edilen ortalama puanlar tekrar aritmetik ortalamaya tabi tutularak, ilgili etmenin ifade sayısına bölünerek genel değerlendirme puanı hesaplanmıştır.

4.3.3. Sosyolojik Etmenler

Çalışmanın bu bölümünde, anketin üçüncü bölümünde yer alan sosyolojik yaklaşıma ilişkin 17 ifadeye (Bkz. Ek 1: Etmenlerle İlişkilendirilmiş Anket Soruları) yönelik frekans analizi bulgularına yer verilmiştir.

4.2.2. Anket Tasarımı bölümünde Tablo 4.2.'de açıklandığı üzere, ifadelerin her biri belli bir etmenle ilişkilendirilmiş ve bu yönde kodlanmıştır. Bulgulara ilişkin değerlendirmelerde, her bir ifadenin önünde parantez içinde yer alan bu kodlar, her bir bulgunun hangi sosyolojik etmeni temsil ettiği bilgisini taşımaktadır. Bulgular sunulurken “katılımcı” ifadesi ile araştırmaya katılan 332 pano ayak üretim işçisi kastedilmektedir. Ölçülen ifadeler ve ilgili frekans analizi bulguları aşağıdaki gibidir:

(SY1) Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim etkilemez.

Bu ifadeye katılımcıların %32,5'i (108 kişi) “Katılıyorum”, %31,3'ü (104 kişi) ise “Kesinlikle katılıyorum” demiştir. Bu yüksek oranlar, kentin tarihsel arka planının oy verme davranışını büyük ölçüde etkilemediğine işaret etmektedir. Buna karşılık %8,4'lük bir kesim (28 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum”, %16,0'sı (53 kişi) “Katılmıyorum” ve %11,7'si (39 kişi) ise “Kararsızım” yanıtını vermiştir. Bu dağılım, kent tarihinin bazı bireylerde etkili olabilse de genel olarak seçim tercihinde belirleyici olmadığını göstermektedir.

(SY1) Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışında etkilidir.

İfadeye katılımcıların %29,8'i “Katılıyorum” ve %23,8'i “Kesinlikle katılıyorum” demiştir. %14,8'i “Kesinlikle katılmıyorum”, %22,9'u “Katılmıyorum” ve %8,7'si “Kararsızım” yanıtını vermiştir. Bu bulgu kent-maden ilişkisinin seçmen davranışında etkili olduğunu göstermektedir.

“(SY1) Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim etkilemez.” ve “(SY1) Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışında etkilidir.” soruları, yaşanan kentin özelliklerinin seçmen davranışına etkisini ölçmeye yönelik hazırlanan kontrol sorulardır. “(SY1) Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim etkilemez.” ifadesi kentin tarihi, “(SY1) Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışında etkilidir.” ifadesi ise madencilikle olan ilişkisi

üzerinden bu etkiyi ölçmektedir. “(SY1) Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim etkilemez.” ifadesine katılımcıların %32,5’i (108 kişi) “Katılıyorum” yanıtını vermiş, “(SY2) Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışında etkilidir.” ifadesine ise katılımcıların %29,8’i “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Temelde benzer bir anlam alanına sahip olan bu iki ifadeye verilen yanıtların dağılımı, kent-maden ilişkisine duyarlılığın kentin tarihinden daha güçlü bir etki oluşturduğunu göstermektedir. İfadelerin taşıdığı içeriksel nüans, bu yanıt farklılığının temel nedenini oluşturmuş olabilir.

(SY2) (SY9) Madencilerin dayanışma ve birlik duygusu oy verme davranışını etkilemez.

Katılımcıların %28,3’ü (94 kişi) “Katılıyorum” ve %26,8’i (89 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” demiştir. Bu oranlar, dayanışma kültürünün siyasal tercihler üzerindeki etkisinin sınırlı görüldüğünü göstermektedir. Öte yandan %11,4 (38 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %20,2 (67 kişi) “Katılmıyorum” yanıtı alınmıştır. Bu da söz konusu dayanışma duygusunun azımsanmayacak oranda oy verme davranışını şekillendirebildiğini ortaya koymaktadır.

(SY3) (SY5) Madencilğin babadan oğula geçen niteliği kent yönetimine yönelik tavrımı etkiler.

Katılımcıların %26,2’si (87 kişi) “Katılıyorum” ve %21,1’i (70 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu bulgu, madencilğin, örneklemin yarıya yakın bölümü için sadece ekonomik değil, aynı zamanda sınıfsal ve siyasal aidiyet üzerinden de anlamlandırıldığını göstermektedir. Öte yandan %24,4 (81 kişi) “Katılmıyorum”, %12,3 (41 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %16,0 (53 kişi) “Kararsızım” yanıtı vermiştir.

(SY6) Partilerin gelir bölüşümüne yönelik görüşleri oy verme tercihim etkilemez.

Katılımcıların %27,4’ü (91 kişi) “Katılıyorum” ve %23,5’i (78 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu oranlar, gelir dağılımına ilişkin görüşlerin katılımcıların yarıdan fazlası için etkileyici olmadığını göstermektedir. Öte yandan, %9,0’lık bir kesim (30 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %22,3 (74

kişi) “Katılmıyorum” yanıtlarıyla partilerin bu alandaki politikalarının etkili olduğunu ifade etmektedir. %17,8’lik kararsız oranı (59 kişi), bu konuda seçmenlerin yarıya yakınının net bir tutum geliştirmedigine işaret etmektedir.

(SY7) Pano-ayak üretim işçisi olarak TTK’nın genel yönetim politikalarındaki değişiklikler oy verme tercihimizi etkiler.

Katılımcıların %30,1’i (100 kişi) “Katılmıyorum” ve %18,1’i (60 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtlarını vermiştir. Katılımcıların yanıtları doğrultusunda TTK yönetim politikalarındaki değişikliklerin seçmen davranışlarını doğrudan etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın %21,4 (71 kişi) “Katılıyorum” ve %17,2 (57 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde olmuştur. %13,3’lük kararsız kesim (44 kişi), bu konudaki kanaat belirsizliğini yansıtmaktadır. Sonuçlar, TTK yönetimi ile oy tercihleri arasında farklılaşan bir bağın varlığına işaret etmektedir.

(SY7) Pano-ayak üretim işçisi olarak işçi haklarına dair edindiğim bilgi birikimi oy tercihimizi şekillendirir.

Bu ifadeye %27,1 (90 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” ve %25,6 (85 kişi) “Katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Bu bulgu, katılanların yarıdan fazlası için işçi haklarına dair bilinçlerinin siyasal karar alma süreçlerine yansıdığını göstermektedir. %11,4 (38 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %23,2 (77 kişi) “Katılmıyorum” yanıtları, işçi haklarına dair bilgi birikiminin oy tercihi üzerinde etkili olmadığını düşünen %34,6’lık bir kesimi göstermektedir.

(SY7) Maden işçileri tarafından gerçekleştirilen direnişler oy verme davranışımı etkilemez.

Bu ifadeye %29,5 (98 kişi) “Katılıyorum” ve %22,6 (75 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Diğer taraftan, %12,0 (40 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %21,1 (70 kişi) “Katılmıyorum” yanıtı alınmıştır. Genel tabloya bakıldığında, katılımcıların yarıdan fazlası işçi direnişlerinin seçmen davranışlarını etkilemediğini ifade ederken; yarıya yakını işçi direnişlerinin seçmen davranışını etkilediğini belirtmiştir.

(SY8) Yaşadığım coğrafi bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar oy verme kararımı etkiler.

Bu ifadeye verilen “Kesinlikle katılıyorum” yanıtı %30,7 (102 kişi) ve “Katılıyorum” yanıtı %31,6 (105 kişi) düzeyindedir. Bu bulgu, sosyo-ekonomik koşulların seçmen davranışında önemli ölçüde etkili olduğunu göstermektedir. Öte yandan, %5,1 (17 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %17,5 (58 kişi) “Katılmıyorum” diyenler ise bu etkiyi sınırlı görmektedir.

(SY8) Oy tercihinde bulunurken yaşadığım kentin yerel sorunlarının bir siyasi partinin söylemlerinde ne kadar yer aldığına dikkat ederim.

Katılımcıların %41,0’ı (136 kişi) “Katılıyorum” ve %38,6’sı (128 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu yüksek oranlar, yerel sorunların parti söylemlerinde yer almasının seçmen davranışı üzerinde güçlü bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, %1,2 (4 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum”, %8,1 (27 kişi) “Katılmıyorum” ve %11,1 (37 kişi) “Kararsızım” diyen katılımcılar da bulunmaktadır. Bu bulgular, yerel sorun duyarlılığının seçmen davranışında merkezi bir rol oynadığını desteklemektedir.

(SY9) Çalışma arkadaşlarımla siyasi görüşleri oy verme tercihim etkilemez.

Bu ifadeye %39,8 (132 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” ve %34,3 (114 kişi) “Katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Buna karşılık, %5,1 (17 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %12,7 (42 kişi) “Katılmıyorum” diyenlerden oluşmaktadır. Bu bulgu, katılımcıların yarıdan fazlasının oy verme tercihlerinde çalışma arkadaşlarının siyasi görüşlerinden bağımsız davrandığını ortaya koymaktadır.

(SY10) Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm.

Bu ifadeye en yüksek oranla %44,6 (148 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” ve %38,3 (127 kişi) “Katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Bu ifadeye verilen diğer yanıtlar ise şöyledir: %2,1 (7 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %5,7 (19 kişi) “Katılmıyorum”. %9,3’lük bir kesim (31 kişi) ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular, seçmenlerin yarıya yakınının siyasal tercihlerinde kent sorunlarını önemli görmediğini göstermektedir. Bu ifadeye verilen yanıtlar, seçmenlerin yüksek

oranda (%82,9) yaşadıkları kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy verme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

(SY10) Kentin ekonomik yapısı oy verme tercihi etkilemez.

Katılımcıların %28,9'u (96 kişi) "Katılıyorum" ve %16,3'ü (54 kişi) "Kesinlikle katılıyorum" yanıtını vermiştir. Toplamda %45,2'lik bu oran, ekonomik yapının oy tercihi üzerinde etkili olmadığını düşünenlerin belirli bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, %12,7 (42 kişi) "Kesinlikle katılmıyorum" ve %27,7 (92 kişi) "Katılmıyorum" diyenler, kentin ekonomik koşullarının önemli bir etken olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır. %14,5'lik "Kararsızım" oranı (48 kişi) ise ekonomik faktörlerin katılımcıların yarıya yakını için belirleyici olmadığını göstermektedir.

(SY11) Kentin sunduğu sosyal faaliyetlerin çeşitliliği oy verme tercihi etkilemez.

Katılımcıların %28,3'ü (94 kişi) "Katılıyorum", %21,4'ü (71 kişi) ise "Kesinlikle katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu bulgu seçmenlerin yarıya yakını için sosyal faaliyetlerin seçim kararında etkili olmadığını ifade etmektedir. Bununla birlikte %9,3 (31 kişi) "Kesinlikle katılmıyorum", %25,0 (83 kişi) "Katılmıyorum" ve %16,0 (53 kişi) "Kararsızım" yanıtları da katılımcıların yarıya yakını için kayda değer düzeydedir. Bu bulgular, sosyal yaşamın seçmen davranışına yarı yarıya etkili olduğu göstermektedir.

(SY12) Sendika temsilcisinin söylemleri yerel seçimlerdeki tercihi etkiler.

Katılımcıların %35,5'i (118 kişi) "Katılmıyorum" ve %23,2'si (77 kişi) "Kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vererek katılımcıların önemli bir çoğunluğu sendika temsilcisinin etkisini reddetmiştir. Buna karşın %15,1 (50 kişi) "Katılıyorum" ve %13,9 (46 kişi) "Kesinlikle katılıyorum" yanıtı, sendikal söylemlerin belirli bir kesimde etkili olabileceğine işaret etmektedir. %12,3'lük bir kesim (41 kişi) ise "Kararsızım" diyerek bu konuda net bir kanaate sahip olmadığını ifade etmiştir.

(SY12) Oy kullanırken sendikaların adaylara yönelik tutumları ve tavsiyeleri benim için önemlidir.

Bu ifadeye %27,7 (92 kişi) “Katılıyorum” ve %22,9 (76 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Katılımcıların yarıya yakını sendikaların tutumlarının oy tercihleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşın, %14,2 (47 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %25,0 (83 kişi) “Katılmıyorum” diyerek bu etkiyi reddetmiştir. %10,2’lik bir kararsız kesim (34 kişi) ise sendikal yönlendirmenin etkisine ilişkin net bir tutum sergilememektedir. Bu dağılım, sendikaların adaylara yönelik tutum ve tavsiyelerinin yerel düzeyde belirleyici bir aktör olabileceğini göstermektedir.

(SY12) Sendika başkanının söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimde etkili değildir.

Katılımcıların %32,5’i (108 kişi) “Katılıyorum” ve %27,4’ü (91 kişi) “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu yanıtlar katılımcıların yarıdan fazlası için sendika başkanlarının söylemlerinin seçmen davranışı üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Buna karşılık %10,2 (34 kişi) “Kesinlikle katılmıyorum” ve %16,0 (53 kişi) “Katılmıyorum” diyenler, sendika liderliğinin etkisini kabul etmektedir.

Sosyolojik etmenler kapsamında, “(SY8) Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm.” ve “(SY10) Oy tercihinde bulunurken yaşadığım kentin yerel sorunlarının bir siyasi partinin söylemlerinde ne kadar yer aldığına dikkat ederim.” ifadeleri yerel sorunlara duyarlılığın farklı boyutlarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş kontrol sorularıdır. Bu iki sorunun frekans analizindeki benzer oranlar (SY8: %44,6 “Kesinlikle katılıyorum”, SY10: %41,0 “Katılıyorum”), her iki ifadenin de yerel sorunlara yönelik seçmen duyarlılığını güçlü bir şekilde yansıttığını göstermektedir.

Benzer şekilde “(SY8) Yaşadığım coğrafi bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar oy verme kararımı etkiler.” ifadesi de “(SY11) Kentin sunduğu sosyal faaliyetlerin çeşitliliği oy verme tercihimizi etkilemez.” ile “(SY10) Kentin ekonomik yapısı oy verme tercihimizi etkilemez.” ifadelerini ölçmek için tasarlanmıştır. SY10 (%28,9 “Katılıyorum”) ve SY11 (%28,3 “Katılıyorum”) ifadeleri kendi içinde tutarlıdır; her iki ifadeye de katılım oranı benzer düzeydedir ve oy tercihinde ekonomik ve sosyal koşulların daha az etkili olduğunu göstermektedir. Ancak, SY8

(%31,6 “Katılıyorum”) ifadesine yüksek oranda katılım olması bu iki ifadeyle farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebebi soruların ifade biçimlerinden kaynaklanmış olabilir.

Sosyolojik etmenlere ilişkin sorulardan “(SY3) (SY5) Madencilğin babadan oğula geçen niteliği kent yönetimine yönelik tavrımı etkiler.” ifadesi ile “(SY1) Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışımda etkilidir.” ifadesi birbirini tamamlamaktadır. İki ifade de seçmenin yaşadığı kentin tarihsel ve kültürel yapısı özelde madencilik geçmişi ile oy verme davranışı arasındaki ilişkiyi ölçmeye yöneliktir. İki ifadeye verilen yanıtlar karşılaştırıldığında her iki ifadeye de benzer düzeyde katılım olduğu görülmektedir (SY3; %53,6 ve SY1; %47,3). Bu da katılımcıların iki ifadeye tutarlı yaklaştığını ve yaşadıkları kentin tarihsel mesleki yapısının siyasal tercihler üzerinde etkili olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Bu ifadelere ek olarak “(SY1) Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim etkilemez.” ifadesi de seçmenin kent geçmişiyle olan bağııı değerlendirmeııı amaçlamaktadır. Ancak bu ifadeye %32,5 oranında “Katılıyorum” yanıtı, diğıer iki ifadeyle (SY1 ve SY5) farklılık göstermektedir.

Frekans analizi bulgularına göre, sosyolojik etmenler başlığıı altında değerlendirilen ifadeler arasında katılımcıların en yüksek oranda katılım gösterdiği yönelim, yaşanan kentin yerel sorunlarını dile getiren adaylara oy verme eğilimidir (“%44,6 Kesinlikle katılıyorum”). Buna karşın, sendika temsilcisinin söylemleri (%13,9 “Kesinlikle katılıyorum”) ve kurumun yönetim politikalarındaki değişikliklerin (%17,2 “Kesinlikle katılıyorum”) seçmen davranışı üzerinde daha sınırlı etkiler yarattığı görülmektedir.

Sosyolojik etmenlere ilişkin elde edilen bulguların, “Kesinlikle katılıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralaması; İkamet Ettiğıı Yer (SY8, %34,65), Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1, %31,8), Kentin Ekonomik Durumu (SY10, %28,65), Deneyim Ve Kazanım / Kuşaklararası Yapabilirlik (SY3-SY5, %21,10), Çalışma Koşulları (SY7, %18,77), Sendikal Örgütlenme (SY12, %15,67), Sınıfsal Konum (SY2, %11,40), Sosyal Faaliyetler (SY11, %9,30), Toplumsal Adalet (SY6, %9,00) Ve Aidiyet Duygusu (SY9, %8,25) şeklindedir. Sıralama yapılırken bir etmenin birden fazla ifadeye karşılık geldiğıı durumlarda, ilgili ifadelerin “Kesinlikle Katılıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması alınmıştır.

Ayrıca, sıralama yapılırken olumsuz yönde yapılandırılmış soru kökleri de dikkate alınmış; bu tür ifadelerde etki düzeyi “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt oranları esas alınarak yapılmıştır.

Çalışmada, sosyolojik etmenlere ilişkin etki sıralaması, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak da analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, seçmen davranışını etkileme düzeyi en yüksekten en düşüğe doğru sıralandığında; İkamet Ettiği Yer (SY8, %35,47), Kentin Ekonomik Durumu (SY10, %30,85), Deneyim ve Kazanım / Kuşaklararası Yapabilirlik (SY3-SY5, %23,65), Çalışma Koşulları (SY7, %21,63), Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1, %19,05), Sendikal Örgütlenme (SY12, %17,78), Sosyal Faaliyetler (SY11, %17,15), Sınıfsal Konum (SY2, %15,80), Toplumsal Adalet (SY6, %15,65), Aidiyet Duygusu (SY9, %12,35) şeklindedir. Sıralama yapılırken bir etmenin birden fazla ifadeye karşılık geldiği durumlarda, ilgili ifadelerin yanıt yüzdelerinin ortalaması alınmıştır.

4.3.4. Rasyonel Etmenler

Çalışmanın bu bölümünde, anketin dördüncü bölümünde yer alan rasyonel yaklaşıma ilişkin 23 ifadeye (Bkz. Ek 1: Etmenlerle İlişkilendirilmiş Anket Soruları) yönelik frekans analizi bulgularına yer verilmiştir.

4.2.2. Anket Tasarımı bölümünde Tablo 4.2.’de açıklandığı üzere, ifadelerin her biri belli bir etmenle ilişkilendirilmiş ve bu yönde kodlanmıştır. Bulgulara ilişkin değerlendirmelerde, her bir ifadenin önünde parantez içinde yer alan bu kodlar, her bir bulgunun hangi rasyonel etmeni temsil ettiği bilgisini taşımaktadır. Bulgular sunulurken “katılımcı” ifadesi ile araştırmaya katılan 332 pano ayak üretim işçisi kastedilmektedir. Ölçülen ifadeler ve ilgili frekans analizi bulguları aşağıdaki gibidir:

(RTT1) Partilerin işçilerin iş güvenliği sorununa yaklaşımları oy verme tercihimizi etkilemez.

Katılımcıların %26,8’i “Katılıyorum” ve %16,9’u “Kesinlikle katılıyorum” %17,2’si “Kesinlikle katılmıyorum”, %24,4’ü “Katılmıyorum”, %14,8’i “Kararsızım”, yanıtını vermiştir. Bu bulgular, ifadenin olumsuz formülasyonu

yorum açısından dikkatli olmayı gerektirir. İş güvenliği yaklaşımının oy verme davranışında etkili olduğunu düşünenlerin oranı, karşıt görüştekilere göre daha düşüktür.

(RTT2) Pano ayak üretim işçisi olarak yaşadığım ekonomik zorluklar seçimlerde oy verme davranışımı etkiler.

Bu ifadeye %29,8 “Katılıyorum” ve %43,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %2,7 “Kesinlikle katılmıyorum”, %10,8 “Katılmıyorum”, %13,0 “Kararsızım”, yanıtı verilmiştir. Pano ayak üretim işçisi olarak yaşanan ekonomik zorlukların seçmen tercihi üzerinde katılımcıların yarısından fazlası için etkili olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %73,5’i bu etkinin farkında olduğunu ifade etmiştir.

(RTT2) Aldığım sosyal yardımların miktarı oy verme tercihimizi etkilemez.

Katılımcıların %29,8’i “Katılıyorum” ve %25,9’u “Kesinlikle katılıyorum”, %8,4’ü “Kesinlikle katılmıyorum”, %22,0’si “Katılmıyorum”, %13,9’u “Kararsızım”, yanıtını vermiştir. İfadenin olumsuz biçimi nedeniyle yorum dikkatle yapılmalıdır. Sosyal yardımın oy tercihine etkisi, katılanların neredeyse yarısı tarafından önemsenmediğini ifade etse de bu konuda görüş farklılıkları mevcuttur.

(RTT2) Siyasi parti liderinin güncel sorunları takip etme düzeyi oy verme tercihimde etkili değildir.

İfadeye %24,4 “Katılıyorum” ve %20,8 “Kesinlikle katılıyorum”, %15,7 “Kesinlikle katılmıyorum”, %25,3 “Katılmıyorum”, %13,9 “Kararsızım”, yanıtı verilmiştir. İfade olumsuz şekilde yapılandırıldığından, bu sonuçlar siyasi parti liderinin güncel konuları takip etme yetisinin %15,7’si tarafından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Ancak %24,4 ve %20,8’lik oranlar birlikte değerlendirildiğinde, toplamda %45,2’lik bir grup, bu özelliğin etkili olmadığını ifade etmektedir.

(RTT3) Sosyal medya aracılığıyla edindiğim bilgi oy verme davranışımı etkiler.

Katılımcıların %29,2’si “Katılıyorum” ve %17,2’si “Kesinlikle katılıyorum”, %12,3’ü “Kesinlikle katılmıyorum”, %24,7’si “Katılmıyorum” ve %16,6’sı “Kararsızım”, yanıtını vermiştir. Olumsuz yanıtların toplamda %37,0 gibi

bir orana sahip olması, sosyal medyaya eleştirel bakan bir seçmen grubunun varlığını gösterirken, olumlu yanıtların da %46,4'lük bir orana ulaşması, sosyal medyanın etkisine dair farklı görüşlerin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

(RTT4) Geçmişte kentsel çalışmaları başarılı olan bir partiye oy verme eğilimim yüksektir.

İfadeye ilişkin yanıt dağılımı şu şekildedir: %39,8 “Katılıyorum” ve %31,9 “Kesinlikle katılıyorum”, %1,5 “Kesinlikle katılmıyorum”, %9,3 “Katılmıyorum”, %17,5 “Kararsızım”. Bu sonuçlar, katılımcıların yarıdan fazlasının geçmiş performansa dayalı değerlendirme yaptıklarını; ancak %17,5 oranında kararsız görüşün dikkat çekici olduğunu göstermektedir.

(RTT4) Oy tercihinde bulunmadan önce siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim.

Katılımcıların %46,4'ü “Katılıyorum” ve %43,4'ü “Kesinlikle katılıyorum” %0,6'sı “Kesinlikle katılmıyorum”, %3,3'ü “Katılmıyorum”, %6,3'ü “Kararsızım”, yanıtını vermiştir. Bu dağılım, %75'in üzerinde partilerin geçmiş faaliyetlerinin seçmen tercihinde önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Kararsız ve olumsuz yanıtların oldukça düşük seviyelerde kalması, seçmenlerin geçmiş performansı dikkate alma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

(RTT5) Siyasi parti liderinin iktidar partisine karşı mesafeli duruşu oy verme tercihimde etkilidir.

Katılımcıların %30,7'si “Katılıyorum” ve %24,1'i “Kesinlikle katılıyorum” %6,6'sı “Kesinlikle katılmıyorum”, %19,0'ı “Katılmıyorum”, %19,6'sı “Kararsızım”, yanıtını vermiştir. Bu dağılım, katılımcıların siyasi liderlerin iktidar karşısındaki konumunu dikkate aldığını ancak bu konuda görüşlerin oldukça heterojen olduğunu göstermektedir. Kararsız ve orta düzeyde olumsuz yanıt oranlarının yüksekliği, bu etmenin bazı seçmenler için ikincil öneme sahip olduğunu düşündürmektedir.

(RTT5) Siyasi parti liderinin iktidar partisine olan yakınlığı oy verme tercihimde etkilidir.

Katılımcıların %28,9'u "Katılıyorum" ve %25,0'i "Kesinlikle katılıyorum" %9,9'u "Kesinlikle katılmıyorum", %20,2'si "Katılmıyorum", %16,0'sı "Kararsızım", demiştir. Bu dağılım, katılımcıların yarısından fazlasının liderin iktidar partisine yakınlığını dikkate aldığını; ancak önemli bir bölümün bu konuda ya olumsuz düşündüğünü ya da kararsız kaldığını ortaya koymaktadır.

(RTT6) Yüksek enflasyon karşısında yerel yönetimlerin aldığı sosyal önlemler oy verme kararını etkiler.

Katılımcıların %38,0'i "Katılıyorum" ve %35,5'i "Kesinlikle katılıyorum" %2,7'si "Kesinlikle katılmıyorum", %11,7'si "Katılmıyorum", %12,0'si "Kararsızım", yanıtını vermiştir. Bu dağılım, ekonomik kriz ortamında sosyal politikaların seçmen nezdinde etkili olduğunu ve yerel yönetimlerin aldığı sosyal önlemlerin, katılımcıların oy verme kararını etkileyen önemli bir etmen olduğunu göstermektedir; toplamda %70'in üzerinde katılımcı, bu tür sosyal önlemlerin oy verme kararlarını etkilediğini ifade etmektedir.

(RTT7) Bir partinin sağlık hizmetlerinin dağılımına verdiği önem oy verme tercihi etkiler.

Bu ifadeye %41,0 "Katılıyorum" ve %36,7 "Kesinlikle katılıyorum" %1,8 "Kesinlikle katılmıyorum", %8,7 "Katılmıyorum", %11,7 "Kararsızım", yanıtı verilmiştir. Katılımcılar nezdinde sağlık hizmetlerinin dağılımı oy verme davranışında %70'in üzerinde etkilidir. Kararsız ve olumsuz yanıt oranlarının %25'in altında olması bu yorumu desteklemektedir.

(RTT8) Yaşadığım mahalledeki güvenlik hizmetlerinin başarı düzeyi oy verme tercihi etkiler.

Katılımcıların %40,4'ü "Katılıyorum" ve %26,2'si "Kesinlikle katılıyorum" %5,4'ü "Kesinlikle katılmıyorum", %15,7'si "Katılmıyorum", %12,3'ü "Kararsızım", yanıtını vermiştir. Güvenlik hizmetlerinin yerel düzeydeki performansının oy tercihi üzerinde etkili olduğu, katılımcıların %66,6'sı tarafından ifade edilmiştir. Olumsuz yanıtların %21,1 gibi sınırlı bir oranda kalması, bu etkinin geniş tabanlı olduğunu göstermektedir.

(RTT9) Partilerin altyapı ve ulaşım projeleri oy verme tercihi etkiler.

İfadeye ilişkin olarak %44,9 “Katılıyorum” ve %32,5 “Kesinlikle katılıyorum”. %3,3 “Kesinlikle katılmıyorum”, %8,1 “Katılmıyorum”, %11,1 “Kararsızım” yanıtları verilmiştir. Bu sonuçlar, altyapı hizmetlerinin seçmen davranışı üzerindeki etkisinin %77,4 oranında olduğunu ve özellikle kent hizmetlerine yönelik duyarlılığı yansıttığını ortaya koymaktadır.

(RTT9) Partilerin kent mekânına yaklaşımları oy verme tercihimde etkilidir.

Katılımcıların %43,4’ü “Katılıyorum” ve %27,7’si “Kesinlikle katılıyorum” %1,5’i “Kesinlikle katılmıyorum”, %12,0’si “Katılmıyorum”, %15,4’ü “Kararsızım”, yanıtı vermiştir. Katılımcıların %71,1’i, yani büyük bir bölümü, partilerin mekânsal planlama yaklaşımlarını etkili bulduklarını ifade etmiştir. Öte yandan, %15,4'lük kararsız oranı ve %13,5'lik olumsuz yanıt oranı dikkat çekici olup, bu durum konuya ilişkin görüşlerin tam olarak netleşmediğini göstermektedir.

(RTT9) Partilerin kentte yaşayanlara yönelik toplumsal projeleri oy verme davranışında etkilidir.

Katılımcıların %43,4’ü “Katılıyorum” ve %28,6’sı “Kesinlikle katılıyorum” %1,8’i “Kesinlikle katılmıyorum”, %9,6’sı “Katılmıyorum”, %16,6’sı “Kararsızım”, yanıtı vermiştir. Bu bulgular, katılımcıların %72,0’inin kent içi sosyal politikalara yönelik projeleri etkili bulduğunu göstermektedir. Ancak, %16,6'lık kararsız oranı ve %11,4'lük olumsuz yanıt oranı, seçmenlerin bir kısmının bu tür projeler hakkında net bir görüş belirlemediğini veya olumsuz düşündüğünü ortaya koymaktadır.

(RTT10) Partilerin yerel seçim bildirilerinde çevre koruma politikalarının varlığı oy verme tercihimde etkilidir.

Katılımcıların %40,4’ü “Katılıyorum” ve %30,7’si “Kesinlikle katılıyorum” %1,5’i “Kesinlikle katılmıyorum”, %13,6’sı “Katılmıyorum”, %13,9’u “Kararsızım”, %40,4’ü “Katılıyorum” ve %30,7’si “Kesinlikle katılıyorum” demiştir. Bu bulgular, katılımcıların %71,1’inin çevre politikalarını etkili bulduğunu göstermektedir. Kararsız oranı ise %13,9 ile dikkate değerdir. Ancak olumsuz yanıtların toplam oranı %15,1’dir, bu da seçmenlerin çoğunluğunun çevre

politikalarını tercih ettiklerini, ancak bir kısmının bu konuda net bir görüş belirlemediğini göstermektedir.

(RTT10) Yaşadığım kentte çevre kirliliğini (hava, su, toprak kirliliği) azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir.

Katılımcıların %40,1'i "Katılıyorum" ve %41,0'ı "Kesinlikle katılıyorum", %1,8'i "Kesinlikle katılmıyorum", %7,8'i "Katılmıyorum", %9,3'ü "Kararsızım", yanıtı vermiştir. Bu dağılım, katılımcıların %81,1'inin çevre temizliği ve ekolojik duyarlılığın seçmenler açısından yüksek düzeyde önem arz ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

(RTT11) Toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesi oy vereceğim adayın belirlenmesinde önemlidir.

İfadeye %44,0 "Katılıyorum" ve %29,8 "Kesinlikle katılıyorum", %2,1 "Kesinlikle katılmıyorum", %10,8 "Katılmıyorum", %13,3 "Kararsızım", yanıtı verilmiştir. Bu dağılım, katılımcıların %73,8'inin toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesinin oy verme tercihlerinde etkili olduğunu belirttiğini göstermektedir. Ulaşım hizmetlerine dair projelerin seçmen tercihi üzerinde etkili olduğu net biçimde görülmektedir.

(RTT12) Parti ya da adayın şeffaf yönetim anlayışı oy verme davranışında etkilidir.

Bu ifadeye %43,4 oranında "Katılıyorum" ve %31,9 oranında "Kesinlikle katılıyorum", %4,2 oranında "Kesinlikle katılmıyorum", %10,2 oranında "Katılmıyorum", %10,2 oranında "Kararsızım", yanıtı verilmiştir. Şeffaflık, katılımcıların %75,3'ü tarafından önemli bir tercih nedeni olarak görülmektedir. Kararsızların %10,2 ve olumsuz yanıtların toplamda %14,4 oranında kalması ise bu konuda sınırlı bir mesafenin varlığına işaret etmektedir.

(RTT13) Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararımı etkiler.

Katılımcıların %39,5'i "Katılıyorum" ve %44,0'ı "Kesinlikle katılıyorum", %1,2'si "Kesinlikle katılmıyorum", %6,9'u "Katılmıyorum", %8,4'ü

“Kararsızım”, yanıtını vermiştir. Yolsuzlukla mücadeledeki başarı, rasyonel seçmen değerlendirmesi açısından %75’in üzerinde belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır.

(RTT14) Siyasi partilerin yerel sorunlara sundukları çözümler oy verme tercihimde etkilidir.

İfadeye %41,3 oranında “Katılıyorum” ve %39,8 oranında “Kesinlikle katılıyorum”, %1,5 oranında “Kesinlikle katılmıyorum”, %6,6 oranında “Katılmıyorum”, %10,8 oranında “Kararsızım”, yanıtı verilmiştir. Elde edilen sonuçlar, katılımcıların %81,1’inin yerel sorunlara yönelik çözüm önerilerini etkili bulduğunu göstermektedir. Kararsız oranı %10,8 ile olumsuz yanıtların (%8,1) üzerinde bir seviyededir, bu da bazı seçmenlerin bu etmeni belirleyici görmediğini ya da karar vermekte zorlandığını ortaya koymaktadır."

(RTT14) Seçimlerde hangi partiye oy vereceğime karar verirken partilerin ideolojisini dikkate alırım.

Katılımcıların %42,8’i “Katılıyorum” ve %34,3’ü “Kesinlikle katılıyorum”, %3,3’ü “Kesinlikle katılmıyorum”, %6,6’sı “Katılmıyorum”, %13,0’ü “Kararsızım”, yanıtını vermiştir. Bu bulgular, katılımcıların %77,1’inin ideolojik yönelimleri oy verme tercihlerinde etkili bulduğunu göstermektedir.

(RTT15) Adayın eğitim düzeyi oy verme tercihimde etkilidir.

İfadeye verilen yanıtlar şu şekildedir: %33,1 “Katılıyorum” ve %40,1 “Kesinlikle katılıyorum”, %6,0 “Kesinlikle katılmıyorum”, %8,4 “Katılmıyorum”, %12,3 “Kararsızım” yanıtını vermiştir. Bu bulgular, katılımcıların %73,2’sinin adayın eğitim seviyesini oy verme tercihlerinde etkili bulduğunu göstermektedir. Kararsızlar ve olumsuz yanıtların toplam oranı %26,7 ile dikkate değer bir seviyededir, bu da eğitim düzeyinin bir kısmı için belirleyici olmadığını ya da bu konuda net bir görüş belirtmediklerini göstermektedir.

Rasyonel etmenlere ilişkin frekans analizine dayalı olarak, “(RTT14) Siyasi partilerin yerel sorunlara sundukları çözümler oy verme tercihimde etkilidir.” ifadesine katılımcıların %41,3’ü “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Bu bulgu, “(RTT2) Siyasi parti liderinin güncel sorunları takip etme düzeyi oy verme

tercihimde etkili değildir.” ifadesine verilen %25,3 oranındaki “Katılmıyorum” yanıtı ile değerlendirildiğinde, iki ifadenin kontrol sorusu olarak belirlenmiş ölçüde tutarlılık gösterdiği gözlemlenmiştir.

Benzer şekilde rasyonel etmenler altında ele alınan “(RTT4) *Oy tercihinde bulunmadan önce siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim*” ve “(RTT4) *Geçmişte kentsel çalışmaları başarılı olan bir partiye oy verme eğilimim yüksektir*” ifadeleri kontrol sorusudur; bu ifadelere verilen yanıtlar sırasıyla en yüksek oranda %46,4 “Katılıyorum” ve %39,8 “Katılıyorum” şeklinde gerçekleşmiş olup, ifadeler tutarlıdır.

Diğer bir kontrol sorusu çifti ise, “(RTT10) *Yaşadığım kentte çevre kirliliğini (hava, su, toprak kirliliği) azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir*” ve “(RTT10) *Partilerin yerel seçim bildirilerinde çevre koruma politikalarının varlığı oy verme tercihimde etkilidir*” ifadeleridir. Bu ifadelere verilen yanıtlar sırasıyla en yüksek oranda %41,0 “Kesinlikle katılıyorum” ve %40,4 “Katılıyorum” şeklinde gerçekleşmiş olup, frekans değerlerinin birbirine yakınlığı bu iki ifadenin tutarlı olduğunu göstermektedir.

Rasyonel etmenlere ilişkin frekans analizine dayalı bulgular, pano ayak üretim işçileri arasında seçim tercihlerinin büyük ölçüde hizmet temelli, somut ve deneyimlenebilir performans göstergelerine dayandığını ortaya koymaktadır. Bu durumu destekler biçimde “(RTT13) Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararımı etkiler” (%44,0) ve “(RTT4) Siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim” (%43,4) ifadelerine verilen “Kesinlikle Katılıyorum” oranları, seçmenlerin somut performans verilerine dayalı değerlendirmelere yüksek duyarlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda “(RTT10) Yaşadığım kentte çevre kirliliğini azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir” (%41,0 “Kesinlikle katılıyorum”) ve “(RTT11) Toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesi oy vereceğim adayın belirlenmesinde önemlidir” (%29,8 “Kesinlikle katılıyorum” ve %44,0 “Katılıyorum”) gibi ifadeler de seçmenlerin çevre ve ulaşım gibi somut, deneyimlenebilir hizmetlere gösterdiği duyarlılığı gözler önüne sermektedir. Buna karşılık, sosyal medya, sosyal yardımlar ve ideolojik uzaklık-yakınlık gibi kişisel veya dolaylı etmenlerin seçmen davranışı üzerindeki etkisi daha sınırlı kalmıştır.

Bu durum, katılımcıların daha çok yerel ve yapısal sorunlara çözüm üretme kapasitesine dayalı bir akılcılıkla hareket ettiğini göstermektedir.

Rasyonel etmenlere ilişkin elde edilen bulguların, “Kesinlikle katılıyorum” yanıt yüzdelерinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralaması; Yolsuzlukla Mücadele (RTT13, %44,0), Eğitim (RTT15, %40,1), Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4, %37,65), Parti İdeolojisi (RTT14, %37,05), Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7, %36,7), Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10, %35,85), Enflasyon (RTT6, %35,5), Bireysel Ekonomik Durum (RTT2, %34,8), Yönetimin Şeffaflığı (RTT12, %31,9), Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11, %29,8), Altyapı Hizmetleri (RTT9, %29,6), Güvenlik Hizmetleri (RTT8, %26,2), İktidar Partisi İlişkisi (RTT5, %25,55), İş Güvenliği (RTT1, %17,2) ve Sosyal Medya (RTT3, %17,2) şeklindedir. Sıralama yapılırken bir etmenin birden fazla ifadeyle ölçüldüğü durumlarda, ilgili yanıtların aritmetik ortalaması alınmıştır. Ayrıca, sıralama yapılırken olumsuz yönde yapılandırılmış soru kökleri de dikkate alınmış; bu tür ifadelerde etki düzeyi “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt oranları esas alınarak değerlendirilmiştir.

Rasyonel etmenlere ilişkin etki sıralaması, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının toplamalarının ortalaması alınarak da analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, seçmen davranışını etkileme düzeyi en yüksekten en düşüğe doğru şu şekildedir: Yolsuzlukla Mücadele (RTT13, %41,75), Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4, %40,38), Parti İdeolojisi (RTT14, %39,55), Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7, %38,85), Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10, %38,05), Yönetimin Şeffaflığı (RTT12, %37,65), Altyapı Hizmetleri (RTT9, %36,75), Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11, %36,9), Enflasyon (RTT6, 36,7), Eğitim (RTT15, %36,6), Güvenlik Hizmetleri (RTT8, %33,3), İktidar Partisi İlişkisi (RTT5, %27,18), Bireysel Ekonomik Durum (RTT2, %24,15), Sosyal Medya (RTT3, %23,2) ve İş Güvenliği (RTT1, %20,85). Sıralama, her bir etmenin birden fazla ifadeyle ölçüldüğü durumlarda, bu ifadelere verilen yanıtların ortalaması alınarak yapılmıştır.

4.3.5. Bölüm Değerlendirmesi

Bu çalışma, Türkiye Taşkömürü Kurumu pano ayak üretim işçilerinin 2024 yerel seçimine ilişkin seçmen davranışlarını psikolojik, sosyolojik, rasyonel yaklaşımlar çerçevesinde incelemiştir. Toplamda 332 katılımcı ile yüz yüze anket yöntemiyle yürütülen alan araştırması, pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarında etkili olan etmenleri bütüncül biçimde ortaya çıkarmıştır. Analiz bulguları her bir yaklaşım altında farklı önceliklerin ve duyarlılıkların öne çıktığını bazı etmenlerin ise seçmen davranışını güçlü biçimde şekillendirdiğini göstermektedir.

Bölüm 4.3.2. Psikolojik Etmenler, Bölüm 4.3.3. Sosyolojik Etmenler ve Bölüm 4.3.4. Rasyonel Etmenlerin sonunda iki çeşit etki düzeyi sıralamasına yer verilmiştir. Bu sıralamalar ilk olarak olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum” ve olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalamasına dayalı olarak ikinci etki düzeyi sıralaması ise olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum”, olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalamasına dayalı olarak yapılmıştır. Bu bölümde, her bir yaklaşım (psikolojik, sosyolojik ve rasyonel) temelinde elde edilen etki düzeyi sıralamaları karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırmanın, yaklaşımlar temelinde benzerlikleri, farklılıkları ve tutarlılık düzeyini ortaya koyması beklenmektedir. Karşılaştırma sonunda olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum”, olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalamasına dayalı olarak yapılan analiz temel alınacaktır. Bu etki sıralamasının temel alınmasının nedeni yalnızca uç değerleri değil, orta düzey eğilimleri de kapsayarak katılımcıların değerlendirmelerini daha dengeli biçimde yansıtmasıdır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, çalışmanın özet ve sonuç kısmının temelini oluşturmuştur.

Psikolojik yaklaşım kapsamında en belirleyici unsur “PY3, Vatandaşlık Duygusu” olmuştur. Katılımcıların %75’i “Oy kullanmanın bir vatandaş olarak önemli olduğunu düşünüyorum” ifadesine “Kesinlikle katılıyorum” yanıtı vererek demokratik katılımı bir yurttaşlık görevi olarak benimsediklerini açık biçimde göstermiştir. Bu durum, işçilerin siyasal katılımı yalnızca faydacı değil, değer temelli bir sorumlulukla değerlendirdiklerine işaret etmektedir. Aynı zamanda,

“(PY6; %50,3) adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık” ve “(PY6; %50,3) adayın duruşu ile liderlik özellikleri” gibi güven temelli değerlendirmelere katılımcıların yarıya yakınının 'Kesinlikle katılıyorum' yanıtı vermesi, seçmen davranışında liderin kişisel özellikleri ve güvenilirliğinin psikolojik düzeyde son derece etkili olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, (PY2: %18,4) kamuoyu araştırmaları ve (PY5: %27,4) reklam kampanyalarının etkisinin %50'nin altında olması, seçmenlerin dışsal yönlendirmelere karşı dirençli ve daha çok kendi gözlemlerine dayalı karar verme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Psikolojik etmenlerin genelinde duygusal bağlılıkla birlikte kişisel değerlerin ve bireysel tutarlılığın ön plana çıktığı gözlemlenmiştir.

Psikolojik etmenlere ilişkin her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralaması da bu bulguları desteklemektedir (Bkz. 4.3.2. Psikolojik Etmenler). Sıralama en yüksekte en düşüğe doğru; Vatandaşlık Duygusu (PY3, %47,0), Seçim Bildirisi (PY1, %34,65), Parti Lideri (PY6, %33,10), Aileye Bağlılık Duygusu (PY4, %20,4), Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2, %16,3) ve Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5, %12,65) şeklindedir. Yine bölüm 4.3.2. Psikolojik Etmenler’ de belirtildiği üzere olumlu ifadelerde 'Kesinlikle katılıyorum' olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelерinin ortalaması temel alınarak yapılan etki düzeyi sıralaması Vatandaşlık Duygusu (PY3, %75,0), Parti Lideri (PY6, %42,27), Seçim Bildirisi (PY1, %38,1), Aileye Bağlılık Duygusu (PY4, %32,2), Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5, %27,4) ve Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2, %18,4) şeklindedir. Etki düzeyi sıralamaları karşılaştırıldığında, psikolojik yaklaşımda her iki sıralamada da vatandaşlık duygusunun en yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ancak olumlu ifadelerde 'Kesinlikle katılıyorum' olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelерinin ortalaması temel alınarak yapılan sıralamada ikinci sırada parti lideri yer alırken her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralamasında seçim bildirisi öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, halkın görüşlerine yönelik algı ile kitle iletişim araçlarının etkisi de alt sıralarda yer

almakla birlikte, bu iki etmenin kendi içindeki sıralaması değişmiştir. Dolayısıyla bulgular genel eğilimlerin büyük ölçüde örtüştüğünü, ancak orta ve alt sıralarda kısmi farklılıkların bulunduğunu göstermektedir. Bu karşılaştırmadan da anlaşılacağı üzere katılıyorum ve katılmıyorum yanıtlarının dikkate alınmasıyla daha kapsayıcı bir analiz yapılmış ve özellikle bu yanıtların oranlarındaki farklar etki düzeyi sıralamasında değişimlere yol açmıştır. Çalışmanın sonuç ve özet kısmındaki etki düzeyi sıralamaları, bu nedenle her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralaması üzerinden belirlenmiştir.

Sosyolojik yaklaşım çerçevesinde elde edilen bulgular, işçilerin yaşadıkları kente, kentin tarihsel ve sınıfsal dokusuna, sosyal yaşama ve sendikal yapılara dair tutumlarının oy verme davranışında farklı düzeylerde etkili olduğunu göstermektedir. En yüksek etki düzeyi, “Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm” (%44,6 “Kesinlikle katılıyorum”) ifadesinde gözlemlenmiştir. Bu durum, seçmenlerin yerel sorunlara karşı duyarlılığını ve yerel düzeydeki somut çözüm beklentilerinin oy verme davranışını güçlü biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralamasında (SY8; %35,47) ikamet edilen yer, (SY1; %19,05) tarihsel bağlar, (SY3; %23,65 madencilik kültürü) seçmen tercihinde belirleyici olduğu, buna karşın sendika temsilcilerinin ve sendikal söylemlerin görece daha zayıf bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle sendika başkanlarının yerel siyasete dair tutumlarının düşük oranda ((SY12) *Sendika temsilcisinin söylemleri yerel seçimlerdeki tercihim etkiler* %13,9) “Kesinlikle katılıyorum” ile karşılanması, sendikal yapının geleneksel etkinliğini büyük ölçüde yitirdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralamasında (SY2; %15,80) sınıfsal konum ve (SY6; %15,65) toplumsal adalet

gibi bazı ifadelerin kısmen de olsa belirli ölçüde etkili olması, sosyal çevrenin tam anlamıyla etkisiz olmadığını ortaya koymaktadır. Fakat, sosyolojik yaklaşım temelinde çalışma yaşamına dair aidiyet duygusunun (PY9; %12,35) seçmen davranışı üzerindeki etkisinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu, seçmenlerin siyasal kararlarını daha çok bireysel gözlem, kişisel değerlendirme ve yerel düzeydeki somut ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirdiğini; kolektif işyeri ilişkilerinin ise bu süreçte belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir²².

Sosyolojik yaklaşım kapsamında elde edilen olumlu ifadelerde 'Kesinlikle katılıyorum' olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralaması İkamet Ettiği Yer (SY8, %35,47), Kentin Ekonomik Durumu (SY10, %30,85), Deneyim ve Kazanım / Kuşaklararası Yapabilirlik (SY3-SY5, %23,65), Çalışma Koşulları (SY7, %21,63), Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1, %19,05), Sendikal Örgütlenme (SY12, %17,78), Sosyal Faaliyetler (SY11, %17,15), Sınıfsal Konum (SY2, %15,80), Toplumsal Adalet (SY6, %15,65), Aidiyet Duygusu (SY9, %12,35) şeklindedir. Her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralaması ise İkamet Ettiği Yer (SY8, %35,47), Kentin Ekonomik Durumu (SY10, %30,85), Deneyim ve Kazanım / Kuşaklararası Yapabilirlik (SY3-SY5, %23,65), Çalışma Koşulları (SY7, %21,63), Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1, %19,05), Sendikal Örgütlenme (SY12, %17,78), Sosyal Faaliyetler (SY11, %17,15), Sınıfsal Konum (SY2, %15,80), Toplumsal Adalet (SY6, %15,65), Aidiyet Duygusu (SY9, %12,35) şeklindedir. Etki düzeyi sıralamalarının karşılaştırılması (Bkz. 4.3.3. Sosyolojik Etmenler) bulguların genel eğilimlerini pekiştirmektedir. Karşılaştırma kapsamında her iki sıralamada da ikamet edilen yerin en güçlü etmen olarak öne çıktığı görülmektedir. Olumlu ifadelerde 'Kesinlikle katılıyorum' olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralamasında kent tarihsele geçmişi ikinci sırada yer alırken her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise

²² Bu yüzdeler değeler, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının ortalamasını içermektedir.

“Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan sıralamada kentin ekonomik durumu ikinci sırada yer almaktadır. Orta sırada deneyim ve kazanım / kuşaklararası yapabilirlik benzer konumlarını korumuş çalışma koşulları her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan sıralamada öne çıkmıştır. Dolayısıyla bulgular sosyolojik etmenler bazında yapılan etki düzeyi sıralamalarında genel eğilimlerin örtüştüğünü fakat özellikle ekonomik ve tarihsel etmenlerin önem sıralamasında farklılaşma bulunduğunu göstermektedir. Bu farklılaşmanın temel nedeni “Kesinlikle katılıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” yanıtları ile sınırlı kalındığında katılımcıların orta düzey eğilimlerinin göz ardı edilmesinde kaynaklanmaktadır.

Rasyonel yaklaşım kapsamında yapılan analizler, pano ayak üretim işçilerinin oy verme davranışında en baskın yaklaşımın bu yönelim olduğunu güçlü biçimde göstermiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, siyasi partilerin ya da adayların somut hizmet performanslarına, geçmiş çalışmalarına, yolsuzlukla mücadeledeki başarılarına, altyapı ve sosyal hizmet projelerine, şeffaflık düzeyine ve eğitim geçmişine dair değerlendirmeleri temel alarak karar vermektedir. Özellikle “(RTT13) Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararını etkiler” (%44,0 “Kesinlikle katılıyorum”) ve “(RTT4) Siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim” (%43,4 “Kesinlikle katılıyorum”) ifadelerine verilen yanıt, seçmenin bilinçli bir seçmen olduğunu göstermektedir.

Her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının ortalaması temel alınarak yapılan etki düzeyi sıralamasında (RTT10; %38,05) çevre politikaları, (RTT7; %38,85) sağlık ve (RTT8; %33,3) güvenlik hizmetleri ile (RTT11; %36,9) toplu taşıma projeleri gibi gündelik yaşamı doğrudan etkileyen alanlara yönelik yüksek duyarlılık, seçmenlerin fayda temelli rasyonel tercihlerini ön plana aldığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, pano ayak işçilerinin oy tercihlerinde kişisel deneyimlere ve gözlenebilir sonuçlara dayanan bir karar verme sürecini

benimsediklerini, ideolojik ya da söylemsel vaatlerdense ölçülebilir performans kriterlerini dikkate aldıklarını göstermektedir²³.

Rasyonel etmenlere ilişkin olarak elde edilen bulgular, olumlu ifadelerde 'Kesinlikle katılıyorum' olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralaması Yolsuzlukla Mücadele (RTT13, %44,0), Eğitim (RTT15, %40,1), Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4, %37,65), Parti İdeolojisi (RTT14, %37,05), Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7, %36,7), Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10, %35,85), Enflasyon (RTT6, %35,5), Bireysel Ekonomik Durum (RTT2, %34,8), Yönetimin Şeffaflığı (RTT12, %31,9), Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11, %29,8), Altyapı Hizmetleri (RTT9, %29,6), Güvenlik Hizmetleri (RTT8, %26,2), İktidar Partisi İlişkisi (RTT5, %25,55), İş Güvenliği (RTT1, %17,2) ve Sosyal Medya (RTT3, %17,2) şeklindedir. Her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralaması ise Yolsuzlukla Mücadele (RTT13, %41,75), Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4, %40,38), Parti İdeolojisi (RTT14, %39,55), Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7, %38,85), Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10, %38,05), Yönetimin Şeffaflığı (RTT12, %37,65), Altyapı Hizmetleri (RTT9, %36,75), Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11, %36,9), Enflasyon (RTT6, 36,7), Eğitim (RTT15, %36,6), Güvenlik Hizmetleri (RTT8, %33,3), İktidar Partisi İlişkisi (RTT5, %27,18), Bireysel Ekonomik Durum (RTT2, %24,15), Sosyal Medya (RTT3, %23,2) ve İş Güvenliği (RTT1, %20,85) şeklindedir. Karşılaştırmalı analiz her iki sıralamada da yolsuzlukla mücadelenin en etkili etmen olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte olumlu ifadelerde 'Kesinlikle katılıyorum' olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralamasında ikinci sırada yer alan eğitim, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan sıralamada gerileyerek önemli bir kayma göstermiştir.

²³ Bu yüzdelerik değerler, her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının ortalamasını içermektedir.

Benzer şekilde toplu taşıma kalitesi, bireysel ekonomik durum ve iş güvenliği etmenleri sıralamada aşağı doğru kayarken partinin geçmiş çalışmaları ve parti ideolojisi etmenleri üst sıralara yükselmiştir. Bu durum, olumlu ifadelerde ‘Kesinlikle katılıyorum’, olumsuz ifadelerde ise ‘Kesinlikle katılmıyorum’ yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan etki sıralamasının, katılımcıların orta düzey eğilimlerini göz ardı ettiğini ve bu nedenle etki sıralamasında belirgin farklılaşmalar ortaya çıkardığını göstermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, pano ayak üretim işçilerinin oy verme davranışının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Her üç yaklaşımda etkili olan etmenler mevcut olsa da ağırlıklı olarak rasyonel etmenler öne çıkmaktadır. Bu etmenlerden de özellikle geçmiş performans, somut hizmetlere ve aday profiline dayalı tercihlerin seçmen davranışında belirleyici rol üstlendiği görülmektedir. Psikolojik yaklaşımda vatandaşlık bilinci ve liderlik özellikleri; sosyolojik yaklaşımda ise yerel sorunlara duyarlılık ve kentsel aidiyet öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, işçilerin siyasal yönelimleri yalnızca tek bir etmene indirgenemeyecek kadar katmanlı, bütüncül bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır. Hem bireysel değerler hem toplumsal bağlam hem de bireyin rasyonel fayda arayışı, seçmen davranışında iç içe geçmiş biçimde rol oynamaktadır. Araştırmanın ulaştığı bu çok yönlü bulgular, yerel seçimler bağlamında Zonguldak ve çevre kentlerde önemli bir konumda bulunan pano ayak üretim işçileri arasında yalnızca ideolojik söylemlerin değil, aynı zamanda yerel düzeyde hizmetlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Siyasal katılım, bireylerin siyasal sistemle kurduğu etkileşimde aktif bir rol üstlenmesi anlamına gelir. Bu katılımın en yaygın ve görünür biçimi seçmen davranışında bulunmaktadır. Seçmen davranışı, bireylerin seçim süreçlerinde sergiledikleri tutum ve davranışların bütünüdür ifade eder. Siyasal katılımın ölçülebilmesini sağlayan temel göstergelerden biri olan seçmen davranışı yalnızca oy kullanma eylemini değil; tercihte bulunma ya da bulunmama durumunu da kapsamaktadır. Bu yönüyle seçmen davranışı, bireyin siyasal sisteme yönelik tutumunu yansıtan ve çoğu zaman belirli bir iç ya da dış etmene dayalı olarak şekillenen tercih biçimidir.

Seçmen davranışının sandığa yansıyan somut hali ise oy verme davranışdır. Oy verme davranışı, bireyin siyasal katılıma yönelik sergilediği doğrudan tercihi ifade etmektedir. Bununla birlikte seçmen davranışı yalnızca oy verme eylemini gerçekleştiren bireylerin tercihlerini değil, aynı zamanda oy kullanmamayı tercih eden bireylerin tutum ve eğilimlerini de kapsamaktadır. Bireyler oy verme davranışında bulunurken çeşitli etmenlerden etkilenebilmektedirler. Bu etmenler literatürde oy verme davranışı kuramları başlığı altında; sosyolojik, psikolojik ve rasyonel yaklaşım yaklaşımları çerçevesinde ele alınmaktadır.

Çalışma kapsamında seçmen davranışını biçimlendiren etmenlerin araştırılmasında oy verme davranışı yaklaşımları bütüncül olarak ele alınmıştır. 2024 yerel seçimini konu alan çalışmada yaklaşımlar birlikte ele alınarak pano ayak üretim işçilerinin tercihlerini anlamlandırmada her bir yaklaşımda öne çıkan etmenleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada 5’li Likert ölçeğine dayalı anket formu uygulanmış ve veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Araştırmanın evrenini 2024 Eylül ayı itibarıyla kurumda çalışan 3221 pano ayak üretim işçisi oluşturmuş, örneklem ise evrenin %10’una karşılık gelen 322 işçi olarak belirlenmiştir. Alan araştırması sonucunda, öngörülen örneklem büyüklüğünün üzerinde, 332 işçiden geçerli veri elde edilmiştir. Pano ayak üretim işçilerini konu alan bu çalışma, alan çalışması ve örneklem tasarımı hedef kitle olan pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarını biçimlendiren etmenler konusunda bulguları kapsamaktadır. Çalışmanın yapısı ve analiz kurgusu gereği bu

bulgular 2024 Yerel Seçimlerine ilişkin olarak pano ayak üretim işçileri grubunu temsil etmektedir, dolayısıyla tüm seçmenler düzeyinde genellenebilir nitelik taşımamaktadır.

Alan araştırması kapsamında elde edilen bulgular, seçmen davranışını biçimlendiren etmenlerin tek bir yaklaşımla açıklanamayacağını ancak yaklaşımlar bazında bazı etmenlerin öne çıktığını göstermektedir. Bu kapsamda, yaklaşımlar temelinde pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışını biçimlendiren etmen sıralaması öncelikle uç değerler temelinde yani olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum” olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerine göre sunulmuştur. Ancak, etmenlerin daha dengeli ve tutarlı bir biçimde sıralanabilmesi amacıyla, ikinci aşamada olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum”, olumsuz ifadelerde ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan analiz esas alınmıştır. Bu analiz sonuçları, çalışmanın sonuç ve özet bölümlerinde yer alan nihai değerlendirmelerin temelini oluşturmaktadır.

Psikolojik yaklaşım, bireyin değerleri ve duygusal bağlılıkları üzerinden karar verme sürecini açıklamaktadır. Alan çalışmasında da bu durumu destekler biçimde psikolojik yaklaşım temelinde %75 (Kesinlikle katılıyorum) oranında “vatandaşlık duygusunun” etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların oy verme davranışını demokratik bir sorumluluk olarak değerlendirmesi, seçmenin dışsal etmenlerden ziyade içsel değerlerle hareket ettiğini göstermektedir.

Katılımcıların vatandaşlık duygusu temelinde oy verme davranışı sergilemeleri, siyasal katılım türleri açısından da dikkat çekici bir sonuçtur. Siyasal katılım, bireyin siyasal alanda sergilediği eylem bütünlüğünü ifade eden davranış biçimidir. Milbraht (1971) bu davranış biçimlerini, bireylerin siyasete ilgi ve katılım düzeylerine göre sınıflandırmaktadır. Milbraht’ın (1971) bu sınıflandırmasında, seçmenlerin vatandaşlık duygusu temelinde oy verme davranışı sergilemeleri, zımni katılım çerçevesinde değerlendirilebilir. Zımni katılım, bireyin siyasal sürece doğrudan müdahil olmadan, yalnızca oy kullanma gibi dolaylı yollarla katılım sağlamasıdır. Bu bağlamda alan araştırmasında çıkan sonuç, araştırma örneklemini oluşturan pano ayak üretim işçilerinin siyasal tercihlerini

işsel sorumluluk duygusuyla gerçekleştirdiklerini ve bu yönlüye Milbrath'ın (1971) tanımladığı zımnî katılım kategorisine uygun davrandıklarını ortaya koymaktadır.

Psikolojik yaklaşım bağlamında her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralaması şu şekildedir: Vatandaşlık Duygusu (PY3, %47,), Seçim Bildirisi (PY1, %34,65), Parti Lideri (PY6, %33,10), Aileye Bağlılık Duygusu (PY4, %20,4), Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2, %16,3) ve Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5, %12,65). Bu sıralamada en etkili ikinci etmen olarak seçim bildirisi öne çıkmıştır. Bu bulgu, adayların program ve vaatlerinin 2024 yerel seçiminde pano ayak üretim işçileri tarafından dikkate alınan önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, psikolojik yaklaşımın temel varsayımıyla da örtüşmektedir. Psikolojik yaklaşımın temel varsayımı, bireylerin oy verme davranışlarını değerleri ve duygusal bağlılıkları doğrultusunda şekillendirdiği yönündedir. Seçim bildirileri, adayların program ve vaatlerini somut olarak yansıttığı için, seçmenin değerleri ve beklentileriyle doğrudan etkileşim kurmaktadır.

Psikolojik yaklaşım çerçevesinde en az etkili olan etmen, kitle iletişim araçlarının etkisidir (PY5, %12,65). Alan araştırmasında elde edilen bu sonuç, psikolojik yaklaşımın bireyin seçmen davranışında bulunurken kişisel tutum, duygu, değer ve algıların belirleyici olduğu varsayımıyla örtüşmektedir. Kitle iletişim araçları dışsal bir etki unsuru olarak bireylerin işsel değer ve tutumlarını doğrudan değiştirememekte, yalnızca dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle etkileri sınırlı kalmaktadır.

Özetle psikolojik yaklaşım çerçevesinde, seçmen davranışında bulunurken toplumsal genel kabullerden ziyade, bireylerin kendi değerlendirme süreciyle karar verdikleri kabul edilir. Bu yaklaşım seçmenin, çevresindeki topluluğun görüşünden etkilenmek yerine, kişisel inançları ve duygusal eğilimleri doğrultusunda oy verme davranışı sergilediği yönündedir. Bu bağlamda alan araştırmasında elde edilen bulgular, özellikle vatandaşlık duygusunun en etkili etmen olması pano ayak üretim işçilerinin duygusal bir bağ ile oy verme davranışını şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Alan araştırmasında sosyolojik yaklaşıma dair elde edilen bulgular, bu yaklaşımın temel varsayımıyla kısmi bir uyum gösterse de önemli bir farklılaşmayı da ortaya koymaktadır. Sosyolojik yaklaşım, oy verme davranışını bireysel tercihlerden ziyade, sınıfsal konum, aidiyet, etnik köken ve coğrafi yerleşim gibi yapısal etmenler üzerinden açıklar. Bu çerçevede, özellikle işçi sınıfına bağlılık duygusu ve işçi sınıfına özgü çalışma yaşamı deneyimlerinin, seçmen davranışında belirleyici olması beklenir. Ancak alan araştırmasında, olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum” ve olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerine göre yapılan etki sıralamasında, en yüksek oranın %34,65 (Kesinlikle katılıyorum ile “ikamet edilen yer” etmenine ait olduğu g r lm şt r. Bununla birlikte, bu oranın dahi %50’nin altında kalması, sosyolojik yaklaşımın öngördüğü yapısal etmenlerin seçmen davranışı üzerindeki belirleyiciliğinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca alan araştırmasında her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan analizde çalışma yaşamına dair aidiyet duygusu (SY9, %12,35), toplumsal adalet (SY6, %15,65) vurgusu ve sınıfsal konum (SY2, %15,80) gibi sınıf temelli etkenler en az etkili faktörler arasında yer almıştır. Buna karşılık, ikamet edilen yer (SY8; %35,47), kentin ekonomik durumu (SY10; %30,85), deneyim ve kazanım/ kuşaklararası yapabilirlik (SY3-SY5, %23,65) gibi etmenler, seçmen davranışını şekillendiren önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Ne var ki bu oranlar dahi %50’nin altında kalarak, sosyolojik yaklaşımın öngördüğü g   l  yapısal belirleyiciliği tam anlamıyla doğrulamamaktadır. Bu durum, araştırma evrenini oluşturan pano ayak üretim işçilerinin oy verme davranışlarında, sosyolojik kuramların varsaydığı sınıf temelli taleplerden ziyade yaşanılan kente aidiyetlerin daha etkili olduğunu göstermektedir. Her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki düzeyi sıralaması İkamet Ettiği Yer (SY8, %35,47), Kentin Ekonomik Durumu (SY10, %30,85), Deneyim ve Kazanım / Kuşaklararası Yapabilirlik (SY3-SY5, %23,65),  alışma Koşulları (SY7, %21,63), Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1, %19,05), Sendikal  rg tlenme (SY12, %17,78), Sosyal Faaliyetler (SY11, %17,15), Sınıfsal Konum (SY2, %15,80), Toplumsal Adalet (SY6, %15,65), Aidiyet Duygusu (SY9, %12,35) şeklindedir. Sonuçlar sosyolojik

yaklaşımın bazı varsayımlarını desteklese de bu yaklaşımın öncelik verdiği bazı etmenlerin alan çalışmasında sınırlı biçimde karşılık bulunduğunu göstermiştir. Alan araştırmasında sosyolojik yaklaşıma dair elde edilen bulgular, 'niçin' sorusuna karşılık olarak, oy verme davranışının temelde bireylerin içinde bulundukları sosyal çevre ve yaşadıkları coğrafi koşullar tarafından şekillendiğini ortaya koymuştur.

Rasyonel yaklaşım, seçmen davranışını bireylerin kişisel çıkar ve fayda temelli değerlendirmeleri çerçevesinde açıklar; bu yaklaşımda seçmenler, oy verme kararlarını bilgi temelli ve rasyonel gerekçelerle oluşturur. Alan araştırmasında elde edilen bulgular, olumlu ifadelerde “Kesinlikle katılıyorum”, olumsuz ifadelerde “Kesinlikle katılmıyorum” yanıt yüzdelerinin ortalaması temel alınarak yapılan analiz kapsamında, pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarını büyük ölçüde bilgi temelli ve rasyonel gerekçelerle şekillendirdiğini göstermektedir. Katılımcıların %44’ü (Kesinlikle Katılıyorum) yolsuzlukla mücadele konusunu, %40,1’i (Kesinlikle Katılıyorum) ise liderin eğitim düzeyini tercihlerini etkileyen önemli unsurlar olarak değerlendirmiştir. Bu durum seçmenlerin bilinç düzeylerinin yüksek olduğunu buna bağlı olarak siyasal tercihlerini rasyonel gerekçelerle temellendirerek oy verme davranışlarını şekillendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Rasyonel yaklaşım temelinde bireyler, oy verme davranışında bulunurken kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışırlar. Bu yaklaşıma göre seçmenler, oy verirken hangi aday ya da partinin kendilerine ekonomik, sosyal veya politik anlamda daha fazla fayda sağlayacağını hesaplayarak tercihte bulunurlar. Rasyonel etmenler arasında her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan analizde iktidar partisi ilişkisi (RTT5; %27,18), bireysel ekonomik durum (RTT2; %24,15), sosyal medya (RTT3; %23,2) ve iş güvenliği (RTT1; %20,85) etmenlerinin, seçmen davranışında oldukça düşük etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun; bireylerin, özellikle bireysel ekonomik durum ve iş güvenliği gibi doğrudan bireysel çıkarla ilişkili bir konuda düşük etki göstermesi, seçmenlerin her zaman kendi çıkarlarını maksimize eden bir tutumla hareket etmediğini ortaya koymaktadır. Rasyonel etmenlere ilişkin her bir etmeni temsil

eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan etki sıralamasının tamamı şu şekildedir: Yolsuzlukla Mücadele (RTT13, %41,75), Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4, %40,38), Parti İdeolojisi (RTT14, %39,55), Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7, %38,85), Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10, %38,05), Yönetimin Şeffaflığı (RTT12, %37,65), Altyapı Hizmetleri (RTT9, %36,75), Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11, %36,9), Enflasyon (RTT6, 36,7), Eğitim (RTT15, %36,6), Güvenlik Hizmetleri (RTT8, %33,3), İktidar Partisi İlişkisi (RTT5, %27,18), Bireysel Ekonomik Durum (RTT2, %24,15), Sosyal Medya (RTT3, %23,2) ve İş Güvenliği (RTT1, %20,85).

Tüm yaklaşımlar bazında her bir etmeni temsil eden olumlu ifadelerin “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” olumsuz ifadelerin ise “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” yanıtlarının yüzde oranlarının ortalaması alınarak yapılan analiz birlikte değerlendirildiğinde, alan araştırması sonucunda seçmen davranışını en yüksek düzeyde etkileyen etmenin psikolojik etmenlerden vatandaşlık duygusu (%47) olduğu, bunu rasyonel etmenlerden yolsuzlukla mücadele (%41,75), partinin geçmiş çalışmaları (40,38), parti ideolojisi (%39,55) ve sağlık hizmetlerine erişim (%38,85) gibi bireysel ve kamusal fayda temelli unsurların izlediği tespit edilmiştir. Bu sonuç alan araştırmasında elde edilen bulgular temelinde pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışında rasyonel etmenlerin diğer yaklaşımlara nazaran daha belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın bulguları, örneklemin büyük ölçüde 2018 sonrası (%58: 2018-2024; %33: 2006-2012; %6: 2012-2017; %3: 2000-2005) işe başlayan maden işçilerinden oluşması nedeniyle örneklem yapısına özgü sınırlılıklar taşımaktadır. Dolayısıyla elde edilen sonuçlar, ağırlıklı olarak bu dönemin çalışma koşulları, kurumsal ilişkileri ve siyasal eğilimlerini yansıtmaktadır. Farklı dönemlerde işe başlayan işçileri kapsayan bir örneklem, farklı sosyo-ekonomik deneyimlere ve siyasal yönelimlere sahip bireyleri içereceğinden, farklı bulgulara ulaşılması olasıdır. Ayrıca, çalışmada demografik özellikler yalnızca örneklemin özelliklerini ortaya koymak amacıyla incelenmiş, bu değişkenlerin seçmen davranışı üzerindeki olası etkileri tek tek incelenmemiştir. Gelecek çalışmalarda, demografik

değişkenlerin seçmen davranışı üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla t-testi veya varyans analizi gibi istatistiksel analizlere yer verilerek çalışmanın bağlamı genişletilebilir.

Sonuç olarak, bu çalışmada elde edilen veriler ışığında pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarının çok boyutlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, literatürde yer alan kuramsal yaklaşımların bir arada değerlendirilmesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Çalışma, Türkiye’de maden işçilerinin seçmen davranışını ele alan çalışmaların sayısının sınırlı olması nedeniyle araştırma alanına özel katkı sağlamaktadır. Türkiye’de üretim işçileri ve yerel siyaset arasındaki ampirik araştırmaların eksikliği göz önüne alındığında, alana özgün bir bakış açısı kazandıran bu çalışmanın hem yerel siyaset hem de emek çalışmaları literatürüne özgün katkı sunması beklenmektedir.

Bu çalışma, maden işçileri gibi işçi gruplarına yönelik sınıf temelli seçmen davranışının bölgesel/kentsel farklılıklarını ortaya koyma yönünde potansiyel taşımaktadır. Bu tür çalışmaların nitel verilerle desteklenmesinin, işçilerin siyasal tercihlerini şekillendiren düşünce, duygu ve anlam dünyasının daha ayrıntılı kavranmasına olanak tanıyacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akcagündüz, E. (2021). Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 341-358.
- Akçadoğan, M. (2012). *Cumhuriyet Dönemi İşçi Yerleşkeleri ve Lojman Alanlarının Kente Olan Etkileri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akçadoğan, M. (2018, Şubat 6). *Endüstri Kenti Zonguldak: Emek-Mekân-İnsan Etkileşimi*. Haziran 13, 2024 tarihinde <http://www.arkitera.com> adresinden alındı.
- Akçakaya, M., & Özer, M. A. (2014). *Yerel Yönetimler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, Y. (2008). Yerel Siyaset- Kavramlar. (Bildiri). *Yerel Siyaset Sempozyumu* (s. 23-45). İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Akgün, B. (2000). Türkiye'de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (4), 75-92.
- Akıncı, A. (2013). Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve E-Muhtıra. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 39-58.
- Akıncı, A., & Eriş, V. (2019). 21. Yüzyıl Demokrasilerinde Siyasal Katılım: Türkiye Örneği. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 35-55.
- Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (7), 32-46.
- Akkaya, Y. (2004). Düzen ve Kalkınma Kıskaçında İşçi Sınıfı ve Sendikacılık. N. Balkan & S. Sungur (Ed.) İçinde, *Neoliberalizmin Tahribatı* (s. 139-164). İstanbul: Metis Yayınları.
- Akkaya, Y. (2004). *Toplumsal Hareket Sendikacılığı: Ne Kadar Yeni Ne Kadar Eski?* Mart 13, 2025 tarihinde <https://sendika.org/2004/11/toplumsal-hareket-sendikaciligi-ne-kadar-yeni-ne-kadar-eski-yuksel-akkaya-2092> adresinden alındı.
- Alkan, M. (2006). Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişme Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla). *Anayasa Yargısı Dergisi*, 133-165.
- (Anonim). (2015). *Erken Cumhuriyet'in Yarım Kalmış Deneyi: İşçi Konutları*. Haziran 12, 2024 tarihinde <https://mimdap.org/dosya/erken-cumhuriyyetyn-yarim-kalmith-deneyy-ythcy-konutlari> adresinden alındı.

- Altan, Y., & Tülüceoğlu, S. (2016). Türk Kamu Yönetiminde İyi Yönetişim Algısı: Isparta Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (16), 303-322.
- Anbarlı Bozatay, Ş., & Şahnagil, S. (2021). Yerel Siyaset ve Demokrasi. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler Yönetim, Siyaset, Kent ve Güncel Tartışmalar* (s. 457-490). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Apaydın, A., & Durmaz, M. (2021). Zonguldak'ta Madencilik Tarihine Işık Tutan Anıt Yapılar. *Yer Altı Kaynakları Dergisi*, 11 (21), 1-12.
- Apaydın, A. (2019). Zonguldak Şehrinin Kömüre Bağlı Tarihi ve Talihi Üzerine Bir İnceleme. *Yer Altı Kaynakları Dergisi*, 8 (18), 1-20.
- Arı, E., Yılmaz, V., & Başkan, E. (2015). Seçmen Oy Verme Davranışlarının Betimlenmesi İçin Bir Yapısal Eşitlik Model Önerisi: Yalova İli Mahalli İdareler Seçimi Örneği. *International Journal Of Alanya Faculty Of Business*, 7 (3), 1-17.
- Arı, F. (2018). Yönetişim Yaklaşımı ve Yönetişimin Türkiye'deki Yansımaları Bağlamında Yasal Düzenlemelerin İncelenmesi. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 1 (1), 1-13.
- Arklan, Ü. (2006). Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (16), 45-65.
- Arslan, M. Ç. (2022). *Seçmen Davranışı*. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Yayınları.
- Aslanoğlu, R. (1998). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Ataay, F., & Kalfa, C. (2008). Yönetişim: Devlet Toplum İlişkilerinde Yeni Bir Aşama. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3), 229-240.
- Atatürk Ansiklopedisi. (2023). *Cumhuriyet Dönemi Madencilik Ereğli Kömürleri İşletmesi*. Kasım 10, 2024 tarihinde Atatürk Ansiklopedisi adresinden alındı.
- Atınok, E. (2016). Neoliberalleşme Sürecinde Toki ve Toplu Konut Biçiminde Kentleşmenin Ekonomi Politikası. *Tasarım Kültürü Dergisi* (300), 65-72.
- Avcı, K. (2015). 2014 Ankara Yerel Seçimlerinde Parti Lideri Faktörünün Seçmenin Oy Verme Kararına Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3 (1), 145-179.
- Avşaroğlu, N. (2023). *Cumhuriyet Dönemi Madenciliğimiz (1923-2023)*. Mart 23, 2025 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/366954400_CUMHURİYET_DONEMI_MADENCILIGIMIZ_1923-2023_Nadir_AVSAROGLU adresinden alındı.

- Aydoğan, B. (2016). Oy Verme Davranışı Modelleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (15) 95-119.
- Aydın Kılıç, E. (2013). Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmajı Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (36), 46-73.
- Aydın, A. (2019). Olumlu ve Olumsuz Manası ile Siyasal Katılım Türlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10 (17), 2119 – 2138.
- Aydın, H., & Önsoy, G. (2011). Zonguldak Taşkömürü Havzasında Verimlilik Analizi. *Madencilik*, 50 (1), 33-41.
- Ayoğlu, F., Kıran, S., Şahin, Z., & Açıkgöz, B. (2006). Türkiye Taşkömürü Kurumu Kozlu Müessesesinde 2004 Yılında Gerçekleşen İş Kazalarının Değerlendirilmesi. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 7(28), 29-34.
- Aysan, M. E. (2019). *Özelleştirmelerin Maden İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatına Etkisi: Soma Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakioğlu, A. (2015). Değişen Dünyada Değişmeyen İşçilik: Zonguldak Kömür Havzasında Maden İşçilerinin Dünyu Bugünü. (Bildiri). *Zonguldak 2. Kent Sempozyumu*. 21-22 Mayıs 2015 içinde (s. 127-132). Türkiye.
- Banazlı, M. (2019). Siyaset Psikolojisinde Oy Verme Yaklaşımları ve Seçmen Davranışı: *Social Sciences Studies Journal*, 5 (30), 1065-1070.
- Bartın İno Haber. (2015, Nisan 2). *Kardemir'in Kuruluşunun 78. Yıldönümü*. Mart 23, 2024 tarihinde <https://www.bartın.info/kardemirin-kurulusunun-78-yildonumu#> adresinden alındı.
- Başarır, M. (2016). Seçmenlerin Oy Verme Davranışları ile Liderlerin Hitaplarında Aradıkları İkna Bileşenleri ve Üslup Çeşitleri Arasındaki İlişki. *İnönü University E- Journal Faculty Of Communication*, 1 (2), 218-233.
- Başlevent, C., Kirmanoğlu, H., & Şenatarlar, B. (2005). Empirical Investigation Of Partypreferences And Economic Voting İn Turkey. *European Journal Of Political Research*, 44, 547-562.
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2015). *Zonguldak İlinde Taşkömürü Üretiminin Ekonomik Etki Analizi*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi. ISBN: 978-975-92847-9-4.
- Beden Gücü Yönergesi. (2017). Türkiye Taşkömürü Kurumu.
- Beren, F. (2013). Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (1), 191-214.

- Bozkanat, E. (2021). Algı Yönetimi ve Propaganda: Nazi Almanya'sı Üzerinden Bir Değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 16 (55), 74-94.
- Boztepe, M. (2019). Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Yerel Yönetimler: Merkezi İdare Arasında Görev ve Yetki Paylaşımının Sınırları. *Almanya Akademik Bakış*, 3 (1), 49-71.
- Bulut, A. (2019). *Zonguldak Maden Müzesi*. Mart 16, 2024 tarihinde <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/zonguldak-maden-muzesi> adresinden alındı.
- Arıkoğlu, C. (2011). Seçim ve Seçim Sistemleri. B. Dural (Ed.) İçinde, *Siyaset Bilimin' de Kuram-Yöntem- Güncel Yaklaşımlar* (s. 169-182). İstanbul: Kriter Yayınları.
- Çaha, Ö. (2022). *Türkiye'de Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Çalış, Y. (2012). *Türkiye'de Merkezi ve Yerel Yönetimin Yapılanması Almanya ve Fransa Modeli ile Karşılaştırmalı Analizi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çalışkan, K., & Batmaz, N. (2022). Türkiye'de Sendikaların Siyasal Katılım Üzerine Etkisine Dair Bir Değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6 (1), 141-160.
- Çavuşoğlu, H., & Pekkaya, M. (2016). Yerel Seçimlerde Genç Seçmenlerin Siyasal Davranışlarına İlişkin Bir İnceleme: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12 (29), 17-40.
- Çavuşoğlu, H., & Pekkaya, M. (2018). Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Tercihine Etkisi: Zonguldak Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10 (3), 91-115.
- Çelik, V. (2021). Türkiye'de Yerel Seçimler. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler* (s. 531-561). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çeştepe, H., Vergil, H., Dökmen, G., Şükrüoğlu, D., & Bayramoğlu, M. F. (2016). *Madencilik Sektörünün Zonguldak İlindeki Yeri ve Önemi: Ekonometrik ve İstatistikî Yöntemlerle Analiz*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Çetin, H. (2017). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Orion Yayınları.
- Çetin, M. Ş. (2016). *Seçmen Davranışı ve Yerel Seçimler: Yerel Seçimlerde Muş Merkez İlçedeki Seçmenlerin Oy Kullanma Davranışının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muş: Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevik, H. H. (2010). *Kamu Yönetiminde Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018, Ekim 19). Çevre Yönetimi Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. *Resmî Gazete*, (Sayı 30570). Kasım 3, 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39799&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden alındı.
- Çiçek, A., & Güler, E. (2023). Türkiye'de Hükümet Sistemlerinin Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6 (2), 439-49.
- Çiçek, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 53-64.
- Çinko, L. (2006). Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi Fakültesi Dergisi*, 61 (1), 103-116.
- Çolak, N. (2021). *Yönetişim Kültürünün Yerel Siyasete Etkileri: Çorum Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Ö. (2020). Cumhuriyet Döneminde Maden İşçilerinde İşçi Haklarını Belirlemeye Yönelik Bazı Düzenlemeler (Ergani Bakır İşletmesi ve Ereğli Kömür İşletmesi Örnekleri). *Yer Altı Kaynakları Dergisi*, 8 (18), 43-54.
- Demirtaş, M. C. (2015). *Seçmen Davranışını Etki Eden Faktörlerin Siyasal Pazarlama Açısından Analizi: İzmir İlinde Çok Değişkenli Bir İnceleme*. Yayımlanmış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dere, İ. (1983). *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. Ankara: Nadir Kitap.
- Dereli, T. (1995). *Türkiye'de 1960-80 Döneminde Sendika- Siyaset İlişkisi ve Tip-Disk İlişkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). Enerji Hammaddeleri. *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 (Linyit- Taşkömürü- Jeotermal) Çalışma Grubu Raporu* (2794). Madencilik Özel İhtisas Komisyonu. Şubat 2, 2025 tarihinde <https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/vufind/Record/16603> adresinden alındı.
- Dilber, F. (2012). Siyasal Toplumsallaşmada Seçmenlerin Siyasal Tercihine Sosyal Unsurların Etkisi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Akademik Bakış Dergisi* (32), 1.
- Doğan, A., & Göker, G. (2010). Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elâzığ Seçmeni Örneği). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 159-87.
- Doğan, A., & Tokgöz, E. (2022). Seçmen Tercihinde Ekonomik Gelişmelerin Rolü: Ekonomik Oy Verme Teorisi Bağlamında Türkiye Genel Seçimleri

- Üzerine Bir İnceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10 (2), 1179-1205.
- Dökmen, G., & Ova, C. (2016). Vergilerin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi: Sakarya İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7 (15), 20-37.
- Dur, İ. İ., & Parlak, B. (2020). 1980 Sonrası Fransa ve Türkiye'de Gerçekleşen Yerel Yönetim Reformlarının Karşılaştırmalı Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (37), 280-301.
- Ebrahimi, H. (2018). *İstanbul'da Yükseköğrenim Gören Öğrenciler Örneğinde Sosyal Sermaye- Siyasal Katılım İlişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efiloğlu, A. (2022). Cumhuriyetten Günümüze Zonguldak'ta Kentsel Gelişme. A. Efiloğlu, G. Arslan, Y. Namal, & Ç. Tan (Ed.) İçinde, *Antik Çağ'dan Cumhuriyet'e Bir Kentin Tarihi* (s. 419-444). Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.
- Eke, E. & Baltacı, C. (2012). Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 115-126.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü. (2001). *Citizens As Partners: Oecd Handbook On Information. Consultation And Public Participitaion İn Policy Making*. Fransa: OECD
- Elçi, E., Balta, E., & Sert, D. (2023). *2023 Seçimleri ve Türkiye'deki Göç Tartışmaları*. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung.
- Emini, F. T. (2009). Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16 (2), 31-48.
- Engin, F. (2004). *Zonguldak'ta Sanayileşme ve Sosyal Değişim (1923-2000)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraydın, A. (1988). Sermaye Birikim Sürecinde Kentler. *Defter*, (7), 133-153.
- Ercins, G. (2007). Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Değişen Seçmen Davranışı. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8 (2), 25-40.
- Erdoğan, M. (2018). *Oy Verme Yaklaşımlarının Siyasal Liderin İtibar Değeri Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğul, C. (2012). Siyasal Katılma. G. Atılğan & A. Aytekin (Ed.) İçinde, *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*. İstanbul: Yordam Kitap.

- Erol, V., & Kayan, A. (2023). Türkiye'de Seçim Barajının Düşürülmesinin Yerel Yönetimlerde Katılıma Etkisi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (25), 327-345.
- Eryiğit, B. H., & Yörükoğlu, F. (2011). 1980 Sonrası Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması Bağlamında Türk Metropoliten. *Mevzuat Dergisi*, 14 (163).
- Eryılmaz, B. (2019). *Kamu Yönetimi*. İzmit: Umuttepe Yayınları.
- Eşiyok, A. (2009). Sanayi Planlarından 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı'na: Bir Dönüşümün Kısa Bir Öyküsü. *Memleket Siyaset Yönetim*, 4 (11), 86-131.
- Eyidiker, U. (2019). Siyasal Davranış: Siyasal Katılıma Giden Yol. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 5 (18), 704-719.
- Fedai, R., & Aydın, G. (2020). Yerel Yönetimlerde Reform: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Merkez Yerel İlişkilerinin Seyri. *Lâpseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, (1), 118-132.
- Filiz, U. (2019). *Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyo-Psikolojik Faktörler: Pamukkale Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genç, H. (2010). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Zonguldak'ta Nüfus, Ticaret ve Sanayi (1920-1932). *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), 137-152.
- Genel Maden İşçileri Sendikası. (2023). *TTK'ya 2000 PAÜ İşçisi Alım İlanı*. Ekim 16, 2024 tarihinde <https://genelmadenis.org.tr/ttkya-2000-pau-iscisi-alim-ilani-yayinlandi> adresinden alındı.
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2017). *Sosyoloji*. (M. Şenol & diğerleri, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökçe, A. (2022). *Seçmen Davranışı ve Seçmen Davranışı Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi: İstanbul İli Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İbni Haldun Üniversitesi.
- Gölçek, A. G., & Gülşen, M. A. (2018). Yerel Yönetimlerdeki Neo-Liberal Dönüşüm ve Değişen Pay Dağıtım Sistemi. (Bildiri). *Uluslararası Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Sempozyumu* (s.839-864). Alanya: Asos Yayınevi.
- Gül, H., & Cansever, N. (2015). 2011 Genel Seçimleri ve 2014 Yerel Seçimlerinde Isparta'da Seçmen Davranışı Analizi. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 9 (19), 225-241.
- Güler, M. A. (2019). Zonguldak Havzasında İşçi Hareketleri ve 1990-1991 Büyük Madenci Grevi. *Çalışma ve Toplum*, 1 (60), 509-530.

- Güllüpnar, H., Diker, E., & Aslan, E. (2013). Oy Verme Yaklaşımları Bağlamında Aday Merkezli Seçmen Tercihi Üzerine Deneysel Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi* (35), 1-21.
- Gülser Uruk, M., & Erdoğan, Ö. (2022). Yer Altı Maden İşçilerinin Afet Anında Hayatta Kalma ve İlk Yardım Bilgi Düzeyleri. *Dirençlilik Dergisi*, 6 (1), 1-13.
- Gümüş, G. (2023). Yeni Çeltak Direnişi: Madenden Bölgeye Yayılan İşçi Özyönetimi. *Çalışma ve Toplum*, 1 (76), 455-486.
- Güney, E. E. (2018). *Zonguldak'ın Kentsel Kimliği Üzerine Notlar: Kara Elmas Diyarından Üniversite ve Turizm Kentine Doğru*. Nisan 6, 2024 tarihinde <https://www.arkitera.com/gorus/zonguldakin-kentsel-kimligi-uzerine-notlar-kara-elmas-diyarindan-universite-ve-turizm-kentine-dogru/> adresinden alındı.
- Güneymen, Ş. (2016). Sosyo-Mekânsal Değişim Bağlamında Zonguldak ve Yer: Çok Katmanlı Bir Değerlendirme. (Bildiri). *İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri (14-18 Ekim, 2014) (11)* (s. 653-674). Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Yayınları.
- Gürboğa, N. (2014). Devir Değişti Zulüm Değişmedi. *Tarih Dergisi*.
- Güzel, Ş. (2020). *İşçi Tarihine Bakmak*. Ağustos 18, 2024 tarihinde <https://ekitap.ayorum.com/pdfs/iscitarihi.pdf> adresinden alındı.
- Hakyemez, Y. Ş. (2010). 2010 Anayasa Değişiklikleri ve Demokratik Hukuk Devleti. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 387-406.
- Houghton, D. P. (2015). *Political Psychology: Situations, Individuals And Cases*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- İlter, E. (2021). *Türkiye'de Kadın ve Siyasal Temsil*. Ankara: Pelikan Kitapevi.
- İlter, E. (2021). Türkiye'de Siyasal Katılma. İ. Dursunoğlu (Ed.) İçinde, *Türkiye'de Demokrasi: Süreç Yapı Tartışmalar*. İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık.
- İmza Gazetesi. (2024, Ocak 8). *TTK 2 Bin İşçi Alımında 1114 İşçinin Göreve Başlama Bilgileri Belirlendi*. Kasım 10, 2024 tarihinde <https://www.imzagazetesi.com/ttk-2-bin-isci-aliminda-1114-iscinin-goreve-baslama-bilgileri-belirlendi> adresinden alındı.
- İnan, E. (2010). *Seçenlere ve Seçilenlere Politik Dünya*. İstanbul: Akademik Yayınları.
- İnce, M., Koçak, M. C., & Küçük, O. (2023). Orta ve Büyük Ölçekli İşletmelerde Çalışan İşçilerin Oy Kullanma Davranışlarında Medya ve Dış Faktörün Rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (4), 1384-1397.

- İnsel, A. (2023). Yakın Tarihimizin En Önemli Seçimi Mi? *Birikim Dergisi*, (409), 6-10.
- İpek, İ. (2021). Türkiye'de Siyasetin Kutuplaşması ve Karizmatik Otorite. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 17 (1), 65-80.
- İspir, N., & Ceylan, F. (2020). Oy Verme Modelleri Bağlamında Siyasal Rızanın Görünümü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1489-1511.
- Işık, O., & Pınarcıoğlu, M. (2001). *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işın, Ş. (2009). *Deindustrialization, Decline And Restructuring In Socio-Spatial Context: A Multi-Layer Exploratory Study On A Mono-Centric Local Economy, Zonguldak Case*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Middle East Technical University, The Graduate School Of Natural And Applied Sciences.
- İzmir, F. (2020). Demokrasi ve Siyasal Katılım İlişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (8), 273-281.
- Kalaycıoğlu, E. (1994). Elections And Party Preferences In Turkey: Changes And Continuities In The 1990s. *Comparative Political Studies*, 27 (3), 402-424.
- Kalender, A. (2005). *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Kalkan, B. (2023). Genişletilmiş Düzenler Bağlamında Liberal Anayasacılığın Sorunları. H. Y. Başdemir (Ed.) İçinde, *Felsefe Dünyası*, (77), 34-64.
- Kansu, A. F. (2021). *Politik Düşüncenin Ölçümlemesi: Karar Verme Stilleriyle Oy Verme Yaklaşımları Bağlamında Seçmen Davranışlarının Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı. (2022). *Siyasi Partiler Kanunu*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Kara, M. (2011). Ereğli Kömür Havzası'nda I. Mükellefiyet Zorunlu Çalıştırma, 1940-1947. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 7 (14), 411-435.
- Kara, M. (2012). Cumhuriyet Dönemi'nde Ereğli Kömür Havzası. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 111-137.
- Karaahmetoğlu, A. (2019). *Maden İşçilerinin Çalışma Koşulları ve Madenlerde Alınması Gereken Önlemler*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karaahmetoğlu, A. (2019). Zonguldak/Kozlu Kömür Madenlerinde İstihdam Edilen İşçilerin Çalışma Koşulları ve İş Sağlığı Güvenliği Uygulamalarına Yönelik Bir Saha Çalışması. *Çalışma ve Toplum*, 3 (62), 1959-1990.
- Karahan Uslu, Z., Bozkurt, V., & Tüfekçioğlu, H. (2016). The Factors Affecting Voter Behaviour In Local Elections Kocaeli Sample. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 12 (3), 1-18.
- Karakoç, R. (2018). Siyasal Katılma Düzey ve Biçimleri Üzerine Bir İnceleme. *Social Sciences Studies Journal*, 4 (24), 5052-5058.
- Karakuzu, H. (2021). *Demokrat Parti Dönemi'nde Zonguldak (1950-1960)*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasu, M. A. (2018). Yerel Siyaset ve Yerel Siyasal Dinamikler Üzerinde Aşiret Etkisi. A. Mengi & D. İşçioğlu (Ed.) İçinde, *Küreselleşme Süresinde Yerel Hizmet Yerel Siyaset* (s. 618). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Karataş, E., & Tarhan, A. (2024). Y ve Z Kuşağının Siyasal Tutum ve Davranışlarının Oy Verme Yaklaşımları Çerçevesinde Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (1), 393-414.
- Karcı, Ş. M. (2008). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi* (16), 40-64.
- Kartalkanat, A. (1991). Cumhuriyet Döneminde Madencilüğimizin Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası. *Jeoloji Mühendisliği* (38), 51-67.
- Kavas Bilgiç, A. (2020). Covid-19 ile Mücadele Sürecinde Yerel Yönetimlerin Genel Görünümü. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11 (31), 2084-2112.
- Kaya, M. (2015). *Soluk*. Mayıs 16, 2025 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=fa9ırnngo1d8> adresinden alındı.
- Kaynak, D. (2022). *Seçmen Davranışı Kuramları Bağlamında Türkiye'de Oy Tercihini Belirleyen Etmenler: 2015 Genel Seçimleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, R. (2019). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: İmge Kitapevi.
- Keskin, Ö. (2011). Osmanlı Devleti'nde Maden Hukuku'nun Tekamülü (1861-1906). *OTAM* (29), 125-148.
- Kilit, E. (2019). *Türkiye'de Güncel Politik Pazarlama ve Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler: 2019 İstanbul Yerel Seçimleri Analizi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kiye, S. (2023). Bilişsel Duygu Düzenleme İlişkisi ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişki. *Academy Global Publishing House*, 6 (8), 595-608.
- Kocaoğlu, B. U. (2018). Vatandaş Katılımı Sürecinin Tasarımı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 6 (2), 42-61.
- Kocaoğlu, B. U. (2021). Yerel Yönetimlerde Yönetişim ve Vatandaş Katılımı. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler, Yönetim, Siyaset, Kent ve Güncel Tartışmalar* (s. 491-510). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Koçak, S. Y., & Ekşi, A. (2010). Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye'de Yerel Yönetimler. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (21), 295-307.
- Koçar Uzan, H. (2024). *Türkiye'de Yerel Yönetim Reformları Üzerine Bir Değerlendirme*. Ankara: Bidge Yayınları.
- Kömürlü, E. (2020). Osmanlı Döneminde Taş Kömürü Madenciliğinin Başlaması. *Yer Altı Kaynakları Dergisi* (8), 21-16.
- Kongar, E. (2012). *21. Yüzyılda Türkiye* (45. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köse, M. S. (2023). Kamu Yönetiminde Yönetişim ve Uygulama Örnekleri [Özet]. In M. Çakır Kantarcıoğlu, C. Yıldırım, R. Aydın, & F. E. Çelik (Eds.), *Cumhuriyet'in 100. Nasıl bir Kamu Yönetimi? Uluslararası Kamu Yönetimi Kongresi: Kongre Bildiri Özetleri E-Kitabı 26 – 27 Ekim içinde* (s. 147–150). Ankara: Kamu Yönetimi Derneği.
- Kurmuş, O. (2010). Türkiye'de Neoliberalizm. *Mülkiye Dergisi*, 34 (268), 4-41.
- Küçük, H., & Toklu, İ. T. (2020). Seçimlerde Oy Verme Davranışını Ne Etkiler? Z Kuşağı Üzerine Bir Araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8 (5), 4546-4574.
- Küçük, Ö. (2023). Dünya Bankası, Sosyal Risk Yönetimi ve Yönetişim. *Derleme*, 4(1), 11-41.
- Laleoğlu, B. (2024). 2024 Seçim Sonuçlarının Gerçek Anlamı. *Kriter Dergisi* (89). Şubat 22. 2024 tarihinde <https://kriterdergi.com/siyaset/2024-secim-sonuclarinin-gercek-anlami> adresinden alındı.
- Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., & Gaudet, H. (1944). *The people's choice: How the voter makes up his mind in a presidential campaign*. New York: Columbia University Press
- Lüke, F. (2012). Siyasal Katılım İçin Sosyal Medya Fırsatı. *Demokrasi ve Siyasal Katılım* (s. 166-168). Türkiye: Heinrich Böll Stiftung.

- Maden İşçilerinin Psikolojik, Sosyal ve Ekonomik Açından Gündelik Yaşamlarının İncelenmesi: Murgul Bakır Madeni Örneği. (2018). *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 123-147.
- Maguire, A. (2021). What Is The Traditional Working- Class Historical Materialism. (D. Çakan, Çev.). *Sosyal Bilimler*.
- Malkoç, E. (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi Basınında Zonguldak Kömür Havzası ve Kömür İşçileri Meslek Gazetesi Örneği. *Alternatif Medya Derneği*, 225-238.
- Mardin, Ş. (2006). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2017). *Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar Merkez Çevre İlişkileri* Medeniyet Tasavvuru. Kırmızılar. Ocak 1, 2025 tarihinde <https://www.kirmizilar.com/turk-siyasetini-aciklayabilecek-bir-anahtar-merkez-cevre-iliskileri> adresinden alındı.
- Memurlar Net. (2009). *TTK İşçi Alım İlanı*. Şubat, 2024 tarihinde <https://ilan.memurlar.net/ilan/5657/turkiye-tas-komuru-kurumu-isci-alim-ilani.html> adresinden alındı.
- Milbrath, L. (1971). Political Participation. S. Long (Ed.) İçinde, *The Handbook Of Political Behavior* (s. 197-240). Springer.
- Mutlu, A., Reyhan, H., & Doğan, H. H. (2019). *Kentleşme*. Ankara: Palme Yayınevi.
- Müftüoğlu, B. G., & Taniş, B. (2010). 21. Yüzyılda Zonguldak Maden İşletmelerinde Çalışma Hayatı: Bir Kesit- Tek Gerçek. *Çalışma ve Toplum Dergisi* (2), 185-216.
- Nie, N., Verba, S., & Converse, P. (1989). *Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı*. (İ. Turan & T. Karamustafaoğlu, Çev.). Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları. Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://www.siyasilimler.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/Siyasal-Katilma-Kamuoyu-Ve-Oy-Verme-Davranisi.Pdf> adresinden alındı.
- Oktay, T. (2016). 6360 Sayılı Kanun'a Dayalı Büyükşehir Belediye Reformunu Anlama ve Anlamlandırma. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 71-131.
- Oruç, T., & Bayrakçı, E. (2018). Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 465-480.
- Ökmen, M. (1998). Liberalizm ve Yerel Yönetimler. *Öneri Dergisi*, 2 (10), 71-79.
- Ökmen, M., & Çağatay, U. (2014). Kamu Hizmeti- Yerel Hizmet İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar. *Yerel Politikalar* (6) 77-104.

- Önder, Ö., & Güler, E. (2021). Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Reform Tartışmaları. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler Yönetim, Siyaset, Kent ve Güncel Tartışmalar* (s. 349-398). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Önen, E. (1994). Siyasal Katılım Açısından Orta Sınıflılar. *Sosyoloji Dergisi* (5), 45-55.
- Öner, Ş. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Yerel Yönetim Mevzuatına Etkileri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 303-332.
- Özalp, A. (2011). Homo Politicus Versus Homo Economicus: Yurttaş/Birey İkiliğini Aşmak. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3 (2), 23-55.
- Özbudun, E. (1995). Seçim Sistemleri ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44 (1), 521-539.
- Özdemir, A. (2023). Seçim Kanunu'nda 2022 Yılında Yapılan Değişikliklerin 2023 Yılı Milletvekili Seçimlerine Etkileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (168), 103-128.
- Özdemir, Ç. (2021). Seçmen Davranışının Kuramlar, Seçimler ve Çeşitli Araştırmalar Üzerinden Analizi. *İstanbul Rumeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 31-46.
- Özenç, B., & Yılmaz, E. (2021). Zonguldak'ta Kömür Endüstrisinin Şehrin Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi. Greenpeace Türkiye.
- Özer, M. A. (2013). Yerel Yönetimler Reformunda Reform: 6360 Sayılı Kanun'un Düşündürdükleri. *Yerel Politikalar Dergisi* (3), 98-126.
- Özgül, B. (2002). *Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgür, H., & Cansever, N. (2022). Türkiye'de 1991-2002 Döneminde Yerel Yönetim Reformu Çabalarına Dair Söylemler, Denemeler ve Gelişmeler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1), 209-234.
- Özhan, M. (2021). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Seçmen Davranışı. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 12 (2), 141-168.
- Özkan, A. (2007). *Siyasal İletişim Stratejileri*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Özkan, A. (2010). Türkiye'de Seçmenlerin Oy Verme Davranışının Siyasal İletişim Perspektifinden İncelenmesi. E. İnan (Ed.) İçinde, *Seçenlere ve Seçilenlere Politik Dünya* (s. 211-229). İstanbul: Referans Akademik Kitaplar.

- Özkan, A. (2010). Türkiye'de Seçmenlerin Oy Verme Davranışının Siyasal İletişim Perspektifinden İncelenmesi. E. İnan (Ed.) İçinde, *Politik Dünya* (s. 211-228). İstanbul: Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
- Özmen, A. (2021). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler: Yönetim, Siyaset, Kent ve Güncel Tartışmalar* (s. 131-167). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Öztürk Küçük, H., & Toklu, İ. T. (2020). Seçimlerde Oy Verme Davranışını Ne Etkiler? Z Kuşağı. *Business And Management Studies: An International Journal*, 8 (5), 4546-4574.
- Öztürk, A. (2018). Madenciler Neden Hep Sağ Partilere Oy Veriyor? Ocak 16, 2024 tarihinde *Yeşil Sol Parti* adresinden alındı.
- Öztürkci, A. (2019). Siyasal Katılım ve İfade Özgürlüğü Bağlamlarında Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi (20-25 Haziran 1949). *Mediterranean Journal Of Humanities*, 9 (1) 287-299.
- Özyurt, H. (2011). Atatürk Dönemi Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planları ve Türk Ekonomisindeki Yapı Değişikliğine Etkileri. *Istanbul Journal Of Sociological Studius* (19), 119-148.
- Pekkaya, M., & Çavuşoğlu, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Demokrasi Algısının Siyasal Katılma Açısından İncelenmesi. *Journal Of International Social Research*, 11 (59), 393-404.
- Peşkircioğlu, H. İ. (2017). Türkiye'de Seçmen Davranışı Literatürü Üzerine Analitik Bir Çalışma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Pınarcıoğlu, N. Ş. (2013). Yerel Siyaset ve Yerel Yönetimlerde Cinsiyetçi Örüntüler: İstanbul Örneği. *MSGSÜ Sosyal Bilimler* (8), 64-80.
- Pustu, Y. (2016). Yerel Demokrasinin Kökeni. *Sayıştay Dergisi* (100), 89-107.
- Rota Haber. (2017). Zonguldak'ta Göç Önlenemiyor. Nisan 26, 2024 tarihinde <https://www.ereglirotahaber.com/haber/zonguldak-da-goc-onlenemiyor-2> adresinden alındı.
- Sağır, H. (2016). Liberal Öğreti ve Yerel Yönetimlerin İlişkiseliliği: Teorik Bir İnceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (14), 282-307.
- Sarsık, A. (2019). *Siyasal Pazarlama: Zonguldak İlinde Seçmen Davranışı Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Selçuk, A. (2019). *Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü.

- Sevgi, H. (2012). Neo-Liberalizme Karşı Sendikal Mücadele: Toplumsal Hareket Sendikacılığı. *Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4 (2), 67-77.
- Sezer, Ö. (2021). Yerel Yönetimlerin Kuramsal ve Kavramsal Çerçevesi. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler Yönetim, Siyaset, Kent ve Güncel Tartışmalar* (s. 3-30). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezer, Ö., & Büyükpınar, R. (2021). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı ve Türkiye'de Yerelleşme Politikaları. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeribilimler Dergisi*, 5 (1), 80-105.
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. (2022). *CIVICUS Raporu*. World Alliance For Citizen Participation.
- Şataf, C., & Aygün, A. (2019). Türkiye'de Emlak Vergisine Yönelik Genel Bir Değerlendirme. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 11 (1), Sayfa Aralığı.
- Şengül, T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*. İstanbul: Kros Matbaacılık.
- Şengül, T., & Ersoy, M. (2001). *Sanayisizleşme Sürecinin Kentsel Yaşama Etkileri Zonguldak Örneği*. (Rapor). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Ana Bilim Dalı 2000 Yılı Stüdyo Çalışması (5). Ankara: Ömer Gözü.
- Şengül, T. (2008). Kapitalist Kentleşme Dinamikleri, Küreselleşme ve Türkiye Kentleri. (Bildiri). *Adana Kent Sorunları Sempozyumu* (24) (s. 279-290). Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.
- Şengül, H. T. (2009). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Şengül, R. (2020). *Yerel Yönetimler*. İzmit: Umuttepe Yayınları.
- T.C. Anayasası. (1961, Temmuz 9). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 10859). Mayıs 29, 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf> adresinden alındı.
- T.C. Anayasası. (1982, Kasım 9). *T.C. Resmî Gazete*. (Sayı 17863 Mükerrer). Mayıs 29, 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863m.pdf> adresinden alındı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005). Eylül 7, 2024 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf adresinden alındı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2005). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). *T.C. Resmî Gazete*. Ağustos 14, 2024 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.Pdf adresinden alındı.

- 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun (1961, Nisan 26). *T. C. Resmî Gazete*. (Sayı 18039).
- 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun. (1984, Ocak 18). *T.C. Resmî Gazete*. (Sayı 18285), Md.2. Aralık 16, 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> adresinden alındı.
- 3030 Sayılı Kanun. (1984, Temmuz 9). Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. (Sayı 18453). *T.C. Resmî Gazete*. Haziran 2, 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18453.pdf> adresinden alındı.
- Kanunlar. (1950, Mart 29). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 7469). Aralık 31, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7469.pdf> adresinden alındı.
- 25874 Sayılı Belediye Kanunu. (2005, 3 Temmuz). *T.C. Resmî Gazete*. (Sayı 25874). Mayıs 12, 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm> adresinden alındı.
- Tahiroğlu, M. (2022). *Göç Politikaları: Türkiye'deki Mülteciler ve 2023 Seçimleri*. Türkiye: Heinrich Böll Stiftung Derneği
- Tamzok, N. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminden Çok Partili Döneme Madencilik Politikaları 1861-1948. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (4), 179-204.
- Tan, A., & Baydaş, A. (2017). Seçmen Özelliklerinin Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkileri. *Iğdır University Journal Of Social Sciences*, (13), 31-47.
- Tekeli, İ. (1983). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 16 (2), 3-22.
- Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyet'in Madencilik Öyküsü (1923-1990)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2011). Kent, Kentleşme ve Türkiye Deneyimi. İ. Tekeli (Ed.) İçinde, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2011). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (1892). Türkiye'de Kentleşme Dinamiğinin Kavranışı. *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*. Ankara: Turhan Kitapevi.

- Terzi, M. H. (2021). Mustafa Kemal Atatürk Dönemi Türkiye Madenciliği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 37 (104), 115-172.
- Terzi, M. H. (2023). İnönü Dönemi'nde Türkiye Madenciliği (1939-1950). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 39 (108), 389-438.
- Teyyare, E., & Avcı, M. (2016). Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel Seçimleri ve Zonguldak İli Örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yerel Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 51-74.
- TMMOB. (2007). Cumhuriyet Dönemi Madenciliğimiz. *Mesleki ve Sektörel Görüşler*. TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu.
- Toksöz, S., & Evre, B. (2018). Türkiye Kökenli Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlarının Oy Verme Davranışları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (4), 2885-2898.
- Tol, U. (2024). Yerel Seçimlerin “Genelliği” Ya Da “Yersizliği”. *Birikim Dergisi*.
- Tosun, T., & Tepeciklioğlu, A. O. (2017). Siyasi Partiler, Siyasi Katılım ve Propaganda. H. Çetin (Ed.) İçinde, *Siyaset Bilimi* (s. 471-506). Ankara: Orion Kitapevi.
- Turan, E., & Temizel, M. (2015). Din ve Siyaset İlişkisi Bağlamında Oy Verme Davranışı: Niğde Bölgesinde Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 4 (7), 123-144.
- Turan, Ş. (2002). Çok Partili Düzen, Tek Dereceli Seçim ve İsmet İnönü. İ. Turan (Ed.) İçinde, *İsmet İnönü ve Tek Dereceli İlk Seçimler Üzerine Seçmeler*. Ankara: İnönü Vakfı.
- Turna, B. (2022). *Türkiye'de 1980 Sonrası Genel ve Yerel Seçimlerinde Makro İktisadi Göstergelerin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Analiz*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümtaş, S. (2020). *Nöbetleşe Dışlama*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tüner, A. (2021). *Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler: Niğde Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Ömer Halis Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk, H. S. (2006). Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih. *Anayasa Yargısı*, 22 (1), 75-113.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2005). *Mahalli İdareler ile Mahalli İdare Birlikleri Kanunu (5355)*. Kasım 3, 2025 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5355&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2018). *Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü*. Haziran 12, 2024 tarihinde

<https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/6360-sayili-kanun-kapsaminda-yerel-yonetimlerde-yeni-hizmet-modelleri-calistayi-duzenlendi-haber-232608> adresinden alındı.

Türkiye Taşkömürü Kurumu. (t.y.). *Türkiye Taşkömürü Kurumu Tarihçe*. Mart 25, 2025 tarihinde <https://www.taskomuru.gov.tr/ttk/tarihce> adresinden alındı.

Türkiye Taşkömürü Kurumu. (t.y.). Taşkömürü Üretimi. Mart 23, 2025 tarihinde <https://www.taskomuru.gov.tr/ttk/taskomuru-uretimi> adresinden alındı.

Türkiye Taşkömürü Kurumu. (t.y.). *Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü- Duyuruları*. Ekim 28, 2024 tarihinde <https://www.taskomuru.gov.tr/duyuru/duyuru-list.php> adresinden alındı.

Türkiye Taşkömürü Kurumu. (2024, Haziran 7). *2000 PAÜ İşçisi Alımı 5. Etap*. Kasım 17, 2024 tarihinde <https://www.taskomuru.gov.tr/ttk/2000-pau-iscisi-alimi-5-etap/06> adresinden alındı.

Türkiye Taşkömürü Kurumu. (2025). *2025 Yılı Mart Ayı İtibariyle İşçi ve Memur Olmak Üzere Toplam Personel Sayısı*.

Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü İşletmeler Dairesi Başkanlığı. (2024). *TTK Maden İşçilerinin Yeraltı- Yerüstü Toplam İşçi Sayıları*. Zonguldak.

Uçar, A. (2011). İl Özel İdarelerinde Demokratik Katılım ve Yönetişim Uygulamaları. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 613-629.

Ulutaş, M. (2020). Heider'in Denge Kuramı. M. Hatipler (Ed.) İçinde, *Ekonomi ve Yönetim Bilimlerinde Güncel Akademik Araştırmalar* (s. 170-175). Ankara: Akademisyen Kitapevi.

Urhan, G., & Arslankoç, S. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2, 945-980.

Urhan, V. F. (2008). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi* (70), 85-102.

Urul, A. (2017). *Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uysal, Y. (2018). Türkiye'deki Merkezi ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Yönetişim Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1 (3), 411-424.

Ünal, B. A. (2016). Oy Verme Davranışı Modelleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (15), 95-119.

- Ünal, F. (2015). Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (30), 241-248.
- Üstün, M. (2002). Türkiye İşçi Sınıfına Bakarken. *Praksis Dergisi* (8), 227-254.
- Üzüm, T. (2012). *Seçmen Bağlılığını Etkileyen Unsurların Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çankırı: Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Verba, S., & Nie, N. (1972). *Participation In Amerika: Political Democracy And Social Equality*. University Of Chicago Press.
- Waldo, D. (1948). *The Administrative State: A Study Of The Political Theory Of American Public Administration*. New York: The Ronald Press Company.
- Yanar, B., & Erkut, G. (2020). Belediyelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları. *Şehir Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 189-214.
- Yaprak, N. (2019). Mahalli İdarelerin Türk İdare Tarihi Açısından Gelişim Süreci ve Hizmet Sunum Yöntemleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, Özel Ek* (37), 319-341.
- Yaşar, S. (2017). 274 Ve 275 Sayılı Kanunların Hazırlanış Süreci ve Sendikalar. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 6 (2), 96-119.
- Yaylı, H. (2021). Belediyeler. Ö. Önder, E. B. Sipahi, & M. Yaman (Ed.) İçinde, *Yerel Yönetimler* (s. 169-200). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldırım Özcan, K. (2025). Zonguldak, Karabük ve Bartın İllerinin 1990-2000 Yılları Arasında Sektörel Olarak Değerlendirilmesi. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (22), 31-57.
- Yıldırım, S. (2022). *Makroekonomik Performansın Seçmen Davranışına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, Y. (2020). 1920-1950 Zonguldak Kronolojik Cetveli. Şubat 8, 2024 tarihinde www.pusulagazetesi.com.tr/1920-1950-zonguldak-kronolojik-cetveli adresinden alındı.
- Yıldız, A. (2018). Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26 (3), 113-153.
- Yıldız, M. (1996). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5 (1), 3-15.
- Yılmaz, H. (t.y.). *TTK Gerçeği*. Ocak 16, 2024 tarihinde <https://zonguldaktarih.site123.me/diger-yazilar/ttk-gercegi> adresinden alındı.

- Yılmaz, H. (2021). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler: Beşikdüzü Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Avrasya Üniversitesi.
- Yılmaz, İ. (2024). *Türk İş Hukukunda Maden İşçileri*. İstanbul: On İki Helva Yayınları.
- Yolçu, N. (2017). Siyasal Katılım Düzeyi ve Siyasal Toplumsallaşma Araçlarına Yönelik Güven Ölçümü: Kocaeli İli Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (1), 40-58.
- Yurtoğlu, N. (2016). Türkiye’de Zonguldak-Ereğli Kömür Havzasının Yapısal Analizi (1920-1960). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16 (33), 211-256.
- Yurtoğlu, N. (2019). *Cumhuriyet Türkiye’sinde Maden İşletmeciliği ve Maden Politikaları*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Yüksel, B. (2017). Çalışma İlişkilerine Yönelik İlk Düzenleme: Dilaver Paşa Nizamnamesi ve Çalışma Hayatına Etkileri. *İş ve Hayat Dergisi*, 3 (6), 155-178.
- Zaman, E. M. (2021). *Zonguldak İnsan Mekân Zaman*. İstanbul: Kule Kitap.
- Zonguldak Jeoparkı. (t.y.). *Tarihi Termik Santral*. Mart 8, 2024 tarihinde <https://zonguldakgeopark.com> adresinden alındı.
- 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun. (1984, Ocak 18). *T.C. Resmî Gazete* (18285), Md.2. Ekim 8, 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf> adresinden alındı.
- 3030 Sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. (1984, Temmuz 9). *T.C. Resmî Gazete* (18453). Ekim 9, 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18453.pdf> adresinden alındı.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 2023 Değişiklikleri. (2023). *T.C. Resmî Gazete* (25874). Temmuz 8, 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alındı.
- Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi. (2025). Kurum Logoları. Haziran 08, 2025 tarihinde <https://webkutuphane.beun.edu.tr/> adresinden alındı.

EKLER

Ek 1: Etmenlerle İlişkilendirilmiş Anket Soruları

Bu Ek, alan çalışmasına ilişkin yaklaşımlarla ilişkili etmenler ve etmenlerle ilişkilenen soru bütününi ayrıntılı olarak açıklamak amacıyla oluşturulmuştur.

Tablo1. Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışını Biçimlendiren Etmenler

SOSYOLOJİK YAKLAŞIM	PSİKOLOJİK YAKLAŞIM	RASYONEL YAKLAŞIM
Kentin Tarihsel Geçmişi (SY1)	Seçim Bildirisi (PY1)	İş Güvenliği (RTT1):
Sınıfsal Konum (SY2)	Halkın Görüşlerine Yönelik Algı (PY2)	Bireysel Ekonomik Durum (RTT2)
Deneyim ve Kazanım (SY3)	Vatandaşlık Duygusu (PY3)	Sosyal Medya (RTT3)
İşçilerin Sosyal Hakları (SY4)	Aileye Bağlılık Duygusu (PY4)	Partinin Geçmiş Çalışmaları (RTT4)
Kuşaklararası Yapabilirlik (SY5)	Kitle İletişim Araçlarının Etkisi (PY5)	İktidar Partisi İlişkisi (RTT5)
Toplumsal Adalet (SY6)	Parti Lideri (PY6)	Enflasyon (RTT6)
Çalışma Koşulları (SY7)		Sağlık Hizmetlerine Erişim (RTT7)
İkamet Ettiği Yer (SY8)		Güvenlik Hizmetleri (RTT8)
Aidiyet Duygusu (SY9)		Altyapı Hizmetleri (RTT9)
Kentin Ekonomik Durumu (SY10)		Çevreye Yönelik Hizmetler (RTT10)
Sosyal Faaliyetler (SY11)		Toplu Taşıma Kalitesi (RTT11)
Sendikal Örgütlenme (SY12)		Yönetimin Şeffaflığı (RTT12)
		Yolsuzlukla Mücadele (RTT13)
		Parti İdeolojisi (RTT14)
		Eğitim (RTT15)

ANKET FORMU

Sayın katılımcı,

Bu anket, “Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi” başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında, çalışmaya veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, 2024 Yerel Seçiminde pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarını biçimlendiren etmenleri araştırmaktır.

Araştırma anketi dört ana başlıktan oluşmaktadır ve ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete vereceğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacaktır ve ankete verdiğiniz yanıtlar sebebiyle herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmanız söz konusu olmayacaktır. Anket formunda verilen kişisel bilgiler etik sınırlar dâhilinde sadece bilimsel amaçlar ve araştırma analizleri doğrultusunda kullanılacak olup üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Ankete ayırdığınız zaman ve çalışmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Minure Sude KÖSE
Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğretim Üyesi Şenay GÜNEYMEN
Tez Danışmanı

1. ÇALIŞMA YAŞAMI VE DEMOGRAFİK NİTELİKLER

Size uygun olanı işaretleyiniz.

Lütfen, 2024 Yerel Seçim Döneminde oy kullanıp / kullanmadığınızı belirtiniz.

☐ Kullandım

☐ Kullanmadım

Her iki durumda da anketi yanıtlayınız.

Yaşınız

☐ 18-24

☐ 25-34

☐ 35-44

☐ 45 ve üstü

Doğum Yeriniz

☐ Zonguldak

☐ Karabük

☐ Bartın

☐ Diğer _____

Eğitim Durumunuz

☐ İlkokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

Medeni Durumunuz

☐ Evli ☐ Bekâr

Aylık Gelir Durumunuz

☐ 7.001-25.000 ☐ 25.000-35.000 ☐ 35.000-45.000 ☐ 45.000 ve üzeri

Çalışmakta Olduğunuz İşletme Adı

☐ Karadon M. ☐ Kozlu M. ☐ Üzülmez M. ☐ Armutçuk M. ☐ Amasra M.

İşe Başlama Tarihiniz

☐ 1999 ve öncesi ☐ 2000-2005 ☐ 2006-2011 ☐ 2012-2017 ☐ 2018-2024

Pano-Ayak Üretim İşçisi Olduğunuz Yıl

☐ 1999 ve öncesi ☐ 2000-2005 ☐ 2006-2011 ☐ 2012-2017 ☐ 2018-2024

İkametgâh Ettiğiniz İl ve İlçe

☐ Zonguldak

☐ Alaplı

☐ Çaycuma

☐ Devrek

☐ Ereğli

☐ Gökçebeş

☐ Kilimli

☐ Kozlu

☐ Zonguldak Merkez

☐ Karabük

☐ Eflani

☐ Eskipazar

☐ Karabük Merkez

☐ Ovacık

☐ Safranbolu

☐ Yenice

☐ Bartın

☐ Amasra

☐ Bartın Merkez

☐ Kurucasıle

☐ Ulus

2. PSİKOLOJİK ETMENLER

Lütfen 2024 yerel seçimlerine ilişkin aşağıdaki ifadelere, katılım düzeyinizi işaretleyiniz.

İFADELER	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
(PY3) Oy kullanmanın bir vatandaş olarak önemli olduğunu düşünüyorum.					
(PY4) Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur.					
(PY5) Seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları siyasi tercihimin etkiler.					

(PY1) Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanına giren politikalarını incelerim.					
(PY2) Seçime yönelik kamuoyu araştırmaları ve anket sonuçları siyasi tercihim e etkiler.					
(PY6) Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.					
(PY1) Desteklemeyi düşündüğüm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihim e etkiler.					
(PY6) Adayın duruşu ve liderlik özellikleri oy verme tercihim üzerinde etkilidir.					
(PY6) Oy verme sürecinde siyasi parti liderinin yaşı oy verme tercihim e etkilemez.					
(PY4) Ailemde konuşula gelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihim e etkilemez.					

3. SOSYOLOJİK ETMENLER

Lütfen 2024 yerel seçimlerine ilişkin aşağıdaki ifadelere, katılım düzeyinizi işaretleyiniz.

İFADELER	KESİNLİKLE KATILIYORUM	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
(SY1) Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim e etkilemez.					
(SY10) Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm.					
(SY6) Partilerin gelir bölüşümüne yönelik görüşleri oy verme tercihim e etkilemez.					
(SY11) Kentin sunduğu sosyal faaliyetlerin çeşitliliği oy verme tercihim e etkilemez.					
(SY10) Kentin ekonomik yapısı oy verme tercihim e etkilemez.					
(SY8) Yaşadığım coğrafi bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar oy verme kararımı etkiler.					
(SY8) Oy tercihimde bulunurken yaşadığım kentin yerel sorunlarının bir siyasi partinin söylemlerinde ne kadar yer aldığına dikkat ederim.					

(SY9) Çalışma arkadaşlarımla siyasi görüşleri oy verme tercihimde etkilemez.					
(SY5) (SY3) Madencilik babadan oğula geçen niteliği kent yönetimine yönelik tavrımı etkiler.					
(SY12) Sendika temsilcisinin söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimde etkiler.					
(SY7) Pano-ayak üretim işçisi olarak TTK'nın genel yönetim politikalarındaki değişiklikler oy verme tercihimde etkiler.					
(SY7) (SY4) Pano ayak üretim işçisi olarak işçi haklarına dair edindiğim bilgi birikimi oy tercihimde şekillendirir.					
(SY9) (SY2) Madencilerin dayanışma ve birlik duygusu oy verme davranışımı etkilemez.					
(SY7) Maden işçileri tarafından gerçekleştirilen direnişler oy verme davranışımı etkilemez.					
(SY1) Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışımında etkilidir.					
(SY12) Oy kullanırken sendikaların adaylara yönelik tutumları ve tavsiyeleri benim için önemlidir.					
(SY12) Sendika başkanının söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimde etkili değildir.					

4. RASYONEL ETMENLER

Lütfen 2024 yerel seçimlerine ilişkin aşağıdaki ifadelere, katılım düzeyinizi işaretleyiniz.

İFADELER	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
(RTT4) Oy tercihimde bulunmadan önce siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim.					
(RTT14) Siyasi partilerin yerel sorunlara sundukları çözümler oy verme tercihimde etkilidir.					
(RTT3) Sosyal medya aracılığıyla edindiğim bilgi oy verme davranışımı etkiler.					

(RTT12) Parti ya da adayın şeffaf yönetim anlayışı oy verme davranışında etkilidir.					
(RTT5) Siyasi parti liderinin iktidar partisine karşı mesafeli duruşu oy verme tercihimde etkilidir.					
(RTT1) Partilerin işçilerin iş güvenliği sorununa yaklaşımları oy verme tercihimde etkilemez.					
(RTT8) Yaşadığım mahalledeki güvenlik hizmetlerinin başarı düzeyi oy verme tercihimde etkiler.					
(RTT15) Adayın eğitim düzeyi oy verme tercihimde etkilidir.					
(RTT13) Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararımı etkiler.					
(RTT2) Siyasi parti liderinin güncel sorunları takip etme düzeyi oy verme tercihimde etkili değildir.					
(RTT5) Siyasi parti liderinin iktidar partisine olan yakınlığı oy verme tercihimde etkilidir.					
(RTT7) Bir partinin sağlık hizmetlerinin dağılımına verdiği önem oy verme tercihimde etkiler.					
(RTT10) Partilerin yerel seçim bildirilerinde çevre koruma politikalarının varlığı oy verme tercihimde etkilidir.					
(RTT4) Geçmişte kentsel çalışmaları başarılı olan bir partiye oy verme eğilimim yüksektir.					
(RTT6) Yüksek enflasyon karşısında yerel yönetimlerin aldığı sosyal önlemler oy verme kararımı etkiler.					
(RTT14) Seçimlerde hangi partiye oy vereceğime karar verirken partilerin ideolojisini dikkate alırım.					
(RTT9) Partilerin altyapı ve ulaşım projeleri oy verme tercihimde etkiler.					
(RTT9) Partilerin kent mekânına yaklaşımları oy verme tercihimde etkilidir.					
(RTT2) Pano ayak üretim işçisi olarak yaşadığım ekonomik zorluklar seçimlerde oy verme davranışımı etkiler.					
(RTT10) Yaşadığım kentte çevre kirliliğini (hava, su, toprak kirliliği) azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir.					

(RTT2) Aldığım sosyal yardımların miktarı oy verme tercihimı etkilemez.					
(RTT9) Partilerin kentte yaşayanlara yönelik toplumsal projeleri oy verme davranışında etkilidir.					
(RTT11) Toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesi oy vereceğim adayın belirlenmesinde önemlidir.					

Ek 2: Anket Soruları

ANKET FORMU

Sayın katılımcı,

Bu anket, “Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçimi” başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında, çalışmaya veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, 2024 Yerel Seçiminde pano ayak üretim işçilerinin seçmen davranışlarını biçimlendiren etmenleri araştırmaktır.

Araştırma anketi dört ana başlıktan oluşmaktadır ve ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete vereceğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacaktır ve ankete verdiğiniz yanıtlar sebebiyle herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmanız söz konusu olmayacaktır. Anket formunda verilen kişisel bilgiler etik sınırlar dâhilinde sadece bilimsel amaçlar ve araştırma analizleri doğrultusunda kullanılacak olup üçüncü kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Ankete ayırdığınız zaman ve çalışmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Minure Sude KÖSE
Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğretim Üyesi Şenay GÜNEYMEN
Tez Danışmanı

1. ÇALIŞMA YAŞAMI VE DEMOGRAFİK NİTELİKLER

Size uygun olanı işaretleyiniz.

Lütfen, 2024 Yerel Seçim Döneminde oy kullanıp / kullanmadığınızı belirtiniz.

☐ Kullandım

☐ Kullanmadım

Her iki durumda da anketi yanıtlayınız.

Yaşınız

☐ 18-24

☐ 25-34

☐ 35-44

☐ 45 ve üstü

Doğum Yeriniz

☐ Zonguldak

☐ Karabük

☐ Bartın

☐ Diğer _____

Eğitim Durumunuz

☐ İlkokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

Medeni Durumunuz

☐ Evli ☐ Bekâr

Aylık Gelir Durumunuz

☐ 7.001-25.000 ☐ 25.000-35.000 ☐ 35.000-45.000 ☐ 45.000 ve üzeri

Çalışmakta Olduğunuz İşletme Adı

☐ Karadon M. ☐ Kozlu M. ☐ Üzülmez M. ☐ Armutçuk M. ☐ Amasra M.

İşe Başlama Tarihiniz

☐ 1999 ve öncesi ☐ 2000-2005 ☐ 2006-2011 ☐ 2012-2017 ☐ 2018-2024

Pano-Ayak Üretim İşçisi Olduğunuz Yıl

☐ 1999 ve öncesi ☐ 2000-2005 ☐ 2006-2011 ☐ 2012-2017 ☐ 2018-2024

İkametgâh Ettiğiniz İl ve İlçe

☐ Zonguldak

☐ Alaplı

☐ Çaycuma

☐ Devrek

☐ Ereğli

☐ Gökçebeş

☐ Kilimli

☐ Kozlu

☐ Zonguldak Merkez

☐ Karabük

☐ Eflani

☐ Eskipazar

☐ Karabük Merkez

☐ Ovacık

☐ Safranbolu

☐ Yenice

☐ Bartın

☐ Amasra

☐ Bartın Merkez

☐ Kurucasıle

☐ Ulus

2. PSİKOLOJİK ETMENLER

Lütfen 2024 yerel seçimlerine ilişkin aşağıdaki ifadelere, katılım düzeyinizi işaretleyiniz.

İFADELER	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Oy kullanmanın bir vatandaş olarak önemli olduğunu düşünüyorum.					
Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur.					
Seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları siyasi tercihim i etkiler.					
Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanıma giren politikalarını incelerim.					

Seçime yönelik kamuoyu araştırmaları ve anket sonuçları siyasi tercihim i etkiler.					
Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.					
Desteklemeyi düşündüğüm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihim i etkiler.					
Adayın duruşu ve liderlik özellikleri oy verme tercihim üzerinde etkilidir.					
Oy verme sürecinde siyasi parti liderinin yaşı oy verme tercihim i etkilemez.					
Ailemde konuşula gelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihim i etkilemez.					

3. SOSYOLOJİK ETMENLER

Lütfen 2024 yerel seçimlerine ilişkin aşağıdaki ifadelere, katılım düzeyinizi işaretleyiniz.

İFADELER	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim i etkilemez.					
Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm.					
Partilerin gelir bölüşümüne yönelik görüşleri oy verme tercihim i etkilemez.					
Kentin sunduğ sosyal faaliyetlerin eşitliliğ i oy verme tercihim i etkilemez.					
Kentin ekonomik yapısı oy verme tercihim i etkilemez.					
Yaşadığım coğrafi bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar oy verme kararımı etkiler.					
Oy tercihinde bulunurken yaşadığım kentin yerel sorunlarının bir siyasi partinin söylemlerinde ne kadar yer aldığına dikkat ederim.					
Çalışma arkadaşlarımla siyasi görüşleri oy verme tercihim i etkilemez.					

Madencilğin babadan oğula geçen niteliği kent yönetimine yönelik tavrımı etkiler.					
Sendika temsilcisinin söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimizi etkiler.					
Pano-ayak üretim işçisi olarak TTK'nın genel yönetim politikalarındaki değişiklikler oy verme tercihimizi etkiler.					
Pano ayak üretim işçisi olarak işçi haklarına dair edindiğim bilgi birikimi oy tercihimizi şekillendirir.					
Madencilerin dayanışma ve birlik duygusu oy verme davranışımı etkilemez.					
Maden işçileri tarafından gerçekleştirilen direnişler oy verme davranışımı etkilemez.					
Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışımında etkilidir					
Oy kullanırken sendikaların adaylara yönelik tutumları ve tavsiyeleri benim için önemlidir.					
Sendika başkanının söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimde etkili değildir.					

4. RASYONEL ETMENLER

Lütfen 2024 yerel seçimlerine ilişkin aşağıdaki ifadelere, katılım düzeyinizi işaretleyiniz.

İFADELER	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Oy tercihimde bulunmadan önce siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim.					
Siyasi partilerin yerel sorunlara sundukları çözümler oy verme tercihimde etkilidir.					
Sosyal medya aracılığıyla edindiğim bilgi oy verme davranışımı etkiler.					
Parti ya da adayın şeffaf yönetim anlayışı oy verme davranışımında etkilidir.					

Siyasi parti liderinin iktidar partisine karşı mesafeli duruşu oy verme tercihimde etkilidir.					
Partilerin işçilerin iş güvenliği sorununa yaklaşımları oy verme tercihimde etkilemez.					
Yaşadığım mahalledeki güvenlik hizmetlerinin başarı düzeyi oy verme tercihimde etkiler.					
Adayın eğitim düzeyi oy verme tercihimde etkilidir.					
Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararımı etkiler.					
Siyasi parti liderinin güncel sorunları takip etme düzeyi oy verme tercihimde etkili değildir.					
Siyasi parti liderinin iktidar partisine olan yakınlığı oy verme tercihimde etkilidir.					
Bir partinin sağlık hizmetlerinin dağılımına verdiği önem oy verme tercihimde etkiler.					
Partilerin yerel seçim bildirilerinde çevre koruma politikalarının varlığı oy verme tercihimde etkilidir.					
Geçmişte kentsel çalışmaları başarılı olan bir partiye oy verme eğilimim yüksektir.					
Yüksek enflasyon karşısında yerel yönetimlerin aldığı sosyal önlemler oy verme kararımı etkiler.					
Seçimlerde hangi partiye oy vereceğime karar verirken partilerin ideolojisini dikkate alırım.					
Partilerin altyapı ve ulaşım projeleri oy verme tercihimde etkiler.					
Partilerin kent mekânına yaklaşımları oy verme tercihimde etkilidir.					
Pano ayak üretim işçisi olarak yaşadığım ekonomik zorluklar seçimlerde oy verme davranışımı etkiler.					
Yaşadığım kentte çevre kirliliğini (hava, su, toprak kirliliği) azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir.					
Aldığım sosyal yardımların miktarı oy verme tercihimde etkilemez.					
Partilerin kentte yaşayanlara yönelik toplumsal projeleri oy verme davranışımında etkilidir.					
Toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesi oy vereceğim adayın belirlenmesinde önemlidir.					

Ek 3: Frekans Tabloları

Bu tablolar, anket araştırmasında elde edilen verilerin SPSS programı aracılığıyla frekans analizi yöntemiyle incelenmesi sonucunda oluşturulmuştur.

Psikolojik Etmenler:

[Oy kullanmanın bir vatandaş olarak önemli olduğunu düşünüyorum.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	3	,9	,9	,9
	Katılmıyorum	3	,9	,9	1,8
	Kararsızım	8	2,4	2,4	4,2
	Katılıyorum	69	20,8	20,8	25,0
	Kesinlikle katılıyorum	249	75,0	75,0	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	40	12,0	12,0	12,0
	Katılmıyorum	63	19,0	19,0	31,0
	Kararsızım	37	11,1	11,1	42,2
	Katılıyorum	80	24,1	24,1	66,3
	Kesinlikle katılıyorum	112	33,7	33,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları siyasi tercihim etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	91	27,4	27,4	27,4
	Katılmıyorum	107	32,2	32,2	59,6
	Kararsızım	50	15,1	15,1	74,7
	Katılıyorum	50	15,1	15,1	89,8
	Kesinlikle katılıyorum	34	10,2	10,2	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanıma giren politikalarını incelerim.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	21	6,3	6,3	6,3
	Katılmıyorum	44	13,3	13,3	19,6
	Kararsızım	37	11,1	11,1	30,7
	Katılıyorum	126	38,0	38,0	68,7
	Kesinlikle katılıyorum	104	31,3	31,3	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Seçime yönelik kamuoyu araştırmaları ve anket sonuçları siyasi tercihi etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	61	18,4	18,4	18,4
	Katılmıyorum	113	34,0	34,0	52,4
	Kararsızım	50	15,1	15,1	67,5
	Katılıyorum	58	17,5	17,5	84,9
	Kesinlikle katılıyorum	50	15,1	15,1	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için nemlidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	10	3,0	3,0	3,0
	Katılmıyorum	21	6,3	6,3	9,3
	Kararsızım	22	6,6	6,6	16,0
	Katılıyorum	112	33,7	33,7	49,7
	Kesinlikle Katılıyorum	167	50,3	50,3	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Desteklemeyi dşndğm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihi etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	12	3,6	3,6	3,6
	Katılmıyorum	28	8,4	8,4	12,0
	Kararsızım	35	10,5	10,5	22,6
	Katılıyorum	108	32,5	32,5	55,1
	Kesinlikle Katılıyorum	149	44,9	44,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Adayın duruşu ve liderlik özellikleri oy verme tercihim üzerinde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	9	2,7	2,7	2,7
	Katılmıyorum	20	6,0	6,0	8,7
	Kararsızım	25	7,5	7,5	16,3
	Katılıyorum	111	33,4	33,4	49,7
	Kesinlikle Katılıyorum	167	50,3	50,3	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Oy verme sürecinde siyasi parti liderinin yaşı oy verme tercihi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	32	9,6	9,6	9,6
	Katılmıyorum	71	21,4	21,4	31,0
	Kararsızım	53	16,0	16,0	47,0
	Katılıyorum	89	26,8	26,8	73,8
	Kesinlikle Katılıyorum	87	26,2	26,2	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Ailemde konuşulagelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihimizi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	24	7,2	7,2	7,2
	Katılmıyorum	55	16,6	16,6	23,8
	Kararsızım	30	9,0	9,0	32,8
	Katılıyorum	121	36,4	36,4	69,3
	Kesinlikle Katılıyorum	102	30,7	30,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

Sosyolojik Etmenler:

[Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihimizi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	28	8,4	8,4	8,4
	Katılmıyorum	53	16,0	16,0	24,4
	Kararsızım	39	11,7	11,7	36,1
	Katılıyorum	108	32,5	32,5	68,7
	Kesinlikle Katılıyorum	104	31,3	31,3	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	7	2,1	2,1	2,1
	Katılmıyorum	19	5,7	5,7	7,8
	Kararsızım	31	9,3	9,3	17,2
	Katılıyorum	127	38,3	38,3	55,4
	Kesinlikle Katılıyorum	148	44,6	44,6	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Partilerin gelir bölüşümüne yönelik görüşleri oy verme tercihimizi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	30	9,0	9,0	9,0
	Katılmıyorum	74	22,3	22,3	31,3
	Kararsızım	59	17,8	17,8	49,1
	Katılıyorum	91	27,4	27,4	76,5
	Kesinlikle Katılıyorum	78	23,5	23,5	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Kent'in sunduğu sosyal faaliyetlerin çeşitliliği oy verme tercihi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	31	9,3	9,3	9,3
	Katılmıyorum	83	25,0	25,0	34,3
	Kararsızım	53	16,0	16,0	50,3
	Katılıyorum	94	28,3	28,3	78,6
	Kesinlikle Katılıyorum	71	21,4	21,4	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Kent'in ekonomik yapısı oy verme tercihi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	42	12,7	12,7	12,7
	Katılmıyorum	92	27,7	27,7	40,4
	Kararsızım	48	14,5	14,5	54,8
	Katılıyorum	96	28,9	28,9	83,7
	Kesinlikle Katılıyorum	54	16,3	16,3	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Yaşadığım coğrafi bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar oy verme kararı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	17	5,1	5,1	5,1
	Katılmıyorum	58	17,5	17,5	22,6
	Kararsızım	50	15,1	15,1	37,7
	Katılıyorum	105	31,6	31,6	69,3
	Kesinlikle Katılıyorum	102	30,7	30,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Çalışma arkadaşlarımla siyasi görüşleri oy verme tercihi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	17	5,1	5,1	5,1
	Katılmıyorum	42	12,7	12,7	17,8
	Kararsızım	27	8,1	8,1	25,9
	Katılıyorum	114	34,3	34,3	60,2
	Kesinlikle Katılıyorum	132	39,8	39,8	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Oy tercihinde bulunurken yaşadığım kentin yerel sorunlarının bir siyasi partinin söylemlerinde ne kadar yer aldığına dikkat ederim.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,2	1,2	1,2
	Katılmıyorum	27	8,1	8,1	9,3
	Kararsızım	37	11,1	11,1	20,5
	Katılıyorum	136	41,0	41,0	61,4
	Kesinlikle Katılıyorum	128	38,6	38,6	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Madenciliğin babadan oğula geçen niteliği kent yönetimine yönelik tavrımı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	41	12,3	12,3	12,3
	Katılmıyorum	81	24,4	24,4	36,7
	Kararsızım	53	16,0	16,0	52,7
	Katılıyorum	87	26,2	26,2	78,9
	Kesinlikle Katılıyorum	70	21,1	21,1	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Sendika temsilcisinin söylemleri yerel seçimlerdeki tercihim etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	77	23,2	23,2	23,2
	Katılmıyorum	118	35,5	35,5	58,7
	Kararsızım	41	12,3	12,3	71,1
	Katılıyorum	50	15,1	15,1	86,1
	Kesinlikle Katılıyorum	46	13,9	13,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Pano-ayak üretim işçisi olarak TTK'nın genel yönetim politikalarındaki değişiklikler oy verme tercihim etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	60	18,1	18,1	18,1
	Katılmıyorum	100	30,1	30,1	48,2
	Kararsızım	44	13,3	13,3	61,4
	Katılıyorum	71	21,4	21,4	82,8
	Kesinlikle Katılıyorum	57	17,2	17,2	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Pano ayak üretim işçisi olarak işçi haklarına dair edindiğim bilgi birikimi oy tercihim şekillendirir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	38	11,4	11,4	11,4
	Katılmıyorum	77	23,2	23,2	34,6
	Kararsızım	42	12,7	12,7	47,3
	Katılıyorum	85	25,6	25,6	72,9
	Kesinlikle Katılıyorum	90	27,1	27,1	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Madencilerin dayanışma ve birlik duygusu oy verme davranışını etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	38	11,4	11,4	11,4
	Katılmıyorum	67	20,2	20,2	31,6
	Kararsızım	44	13,3	13,3	44,9
	Katılıyorum	94	28,3	28,3	73,2
	Kesinlikle Katılıyorum	89	26,8	26,8	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Maden işçileri tarafından gerçekleştirilen direnişler oy verme davranışını etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	40	12,0	12,0	12,0
	Katılmıyorum	70	21,1	21,1	33,1
	Kararsızım	49	14,8	14,8	47,9
	Katılıyorum	98	29,5	29,5	77,4
	Kesinlikle Katılıyorum	75	22,6	22,6	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışında etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	49	14,8	14,8	14,8
	Katılmıyorum	76	22,9	22,9	37,7
	Kararsızım	29	8,7	8,7	46,4
	Katılıyorum	99	29,8	29,8	76,2
	Kesinlikle Katılıyorum	79	23,8	23,8	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Oy kullanırken sendikaların adaylara yönelik tutumları ve tavsiyeleri benim için önemlidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	47	14,2	14,2	14,2
	Katılmıyorum	83	25,0	25,0	39,2
	Kararsızım	34	10,2	10,2	49,4
	Katılıyorum	92	27,7	27,7	77,1
	Kesinlikle Katılıyorum	76	22,9	22,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Sendika başkanının söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimde etkili değildir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	34	10,2	10,2	10,2
	Katılmıyorum	53	16,0	16,0	26,2
	Kararsızım	46	13,9	13,9	40,1
	Katılıyorum	108	32,5	32,5	72,6
	Kesinlikle Katılıyorum	91	27,4	27,4	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

Rasyonel Etmenler:

[Oy tercihinde bulunmadan önce siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	2	,6	,6	,6
	Katılmıyorum	11	3,3	3,3	3,9
	Kararsızım	21	6,3	6,3	10,2
	Katılıyorum	154	46,4	46,4	56,6
	Kesinlikle Katılıyorum	144	43,4	43,4	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Siyasi partilerin yerel sorunlara sundukları çözümler oy verme tercihimde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	5	1,5	1,5	1,5
	Katılmıyorum	22	6,6	6,6	8,1
	Kararsızım	36	10,8	10,8	19,0
	Katılıyorum	137	41,3	41,3	60,2
	Kesinlikle Katılıyorum	132	39,8	39,8	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Sosyal medya aracılığıyla edindiğim bilgi oy verme davranışımı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	41	12,3	12,3	12,3
	Katılmıyorum	82	24,7	24,7	37,0
	Kararsızım	55	16,6	16,6	53,6
	Katılıyorum	97	29,2	29,2	82,8
	Kesinlikle Katılıyorum	57	17,2	17,2	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Parti ya da adayın şeffaf yönetim anlayışı oy verme davranışında etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	14	4,2	4,2	4,2
	Katılmıyorum	34	10,2	10,2	14,5
	Kararsızım	34	10,2	10,2	24,7
	Katılıyorum	144	43,4	43,4	68,1
	Kesinlikle Katılıyorum	106	31,9	31,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
Siyasi parti liderinin iktidar partisine karşı mesafeli duruşu oy verme tercihimde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	22	6,6	6,6	6,6
	Katılmıyorum	63	19,0	19,0	25,6
	Kararsızım	65	19,6	19,6	45,2
	Katılıyorum	102	30,7	30,7	75,9
	Kesinlikle Katılıyorum	80	24,1	24,1	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Partilerin işçilerin iş güvenliği sorununa yaklaşımları oy verme tercihimizi etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	57	17,2	17,2	17,2
	Katılmıyorum	81	24,4	24,4	41,6
	Kararsızım	49	14,8	14,8	56,3
	Katılıyorum	89	26,8	26,8	83,1
	Kesinlikle Katılıyorum	56	16,9	16,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Yaşadığım mahalledeki güvenlik hizmetlerinin başarı düzeyi oy verme tercihimizi etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	18	5,4	5,4	5,4
	Katılmıyorum	52	15,7	15,7	21,1
	Kararsızım	41	12,3	12,3	33,4
	Katılıyorum	134	40,4	40,4	73,8
	Kesinlikle Katılıyorum	87	26,2	26,2	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Adayın eğitim düzeyi oy verme tercihimde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	20	6,0	6,0	6,0
	Katılmıyorum	28	8,4	8,4	14,5
	Kararsızım	41	12,3	12,3	26,8
	Katılıyorum	110	33,1	33,1	59,9
	Kesinlikle Katılıyorum	133	40,1	40,1	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararımı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,2	1,2	1,2
	Katılmıyorum	23	6,9	6,9	8,1
	Kararsızım	28	8,4	8,4	16,6
	Katılıyorum	131	39,5	39,5	56,0
	Kesinlikle Katılıyorum	146	44,0	44,0	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Siyasi parti liderinin güncel sorunları takip etme düzeyi oy verme tercihimde etkili değildir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	52	15,7	15,7	15,7
	Katılmıyorum	84	25,3	25,3	41,0
	Kararsızım	46	13,9	13,9	54,8
	Katılıyorum	81	24,4	24,4	79,2
	Kesinlikle Katılıyorum	69	20,8	20,8	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Siyasi parti liderinin iktidar partisine olan yakınlığı oy verme tercihimde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	33	9,9	9,9	9,9
	Katılmıyorum	67	20,2	20,2	30,1
	Kararsızım	53	16,0	16,0	46,1
	Katılıyorum	96	28,9	28,9	75,0
	Kesinlikle Katılıyorum	83	25,0	25,0	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Bir partinin sağlık hizmetlerinin dağılımına verdiği önem oy verme tercihimde etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,8	1,8	1,8
	Katılmıyorum	29	8,7	8,7	10,5
	Kararsızım	39	11,7	11,7	22,3
	Katılıyorum	136	41,0	41,0	63,3
	Kesinlikle Katılıyorum	122	36,7	36,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Partilerin yerel seçim bildirilerinde çevre koruma politikalarının varlığı oy verme tercihimde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	5	1,5	1,5	1,5
	Katılmıyorum	45	13,6	13,6	15,1
	Kararsızım	46	13,9	13,9	28,9
	Katılıyorum	134	40,4	40,4	69,3
	Kesinlikle Katılıyorum	102	30,7	30,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Geçmişte kentsel çalışmaları başarılı olan bir partiye oy verme eğilimim yüksektir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	5	1,5	1,5	1,5
	Katılmıyorum	31	9,3	9,3	10,8
	Kararsızım	58	17,5	17,5	28,3
	Katılıyorum	132	39,8	39,8	68,1
	Kesinlikle Katılıyorum	106	31,9	31,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Yüksek enflasyon karşısında yerel yönetimlerin aldığı sosyal önlemler oy verme kararı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	9	2,7	2,7	2,7
	Katılmıyorum	39	11,7	11,7	14,5
	Kararsızım	40	12,0	12,0	26,5
	Katılıyorum	126	38,0	38,0	64,5
	Kesinlikle Katılıyorum	118	35,5	35,5	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Seçimlerde hangi partiye oy vereceğime karar verirken partilerin ideolojisini dikkate alırım.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	11	3,3	3,3	3,3
	Katılmıyorum	22	6,6	6,6	9,9
	Kararsızım	43	13,0	13,0	22,9
	Katılıyorum	142	42,8	42,8	65,7
	Kesinlikle Katılıyorum	114	34,3	34,3	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Pano ayak üretim işçisi olarak yaşadığım ekonomik zorluklar seçimlerde oy verme davranışımı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	9	2,7	2,7	2,7
	Katılmıyorum	36	10,8	10,8	13,6
	Kararsızım	43	13,0	13,0	26,5
	Katılıyorum	99	29,8	29,8	56,3
	Kesinlikle Katılıyorum	145	43,7	43,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Yaşadığım kentte çevre kirliliğini (hava, su, toprak kirliliği) azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,8	1,8	1,8
	Katılmıyorum	26	7,8	7,8	9,6
	Kararsızım	31	9,3	9,3	19,0
	Katılıyorum	133	40,1	40,1	59,0
	Kesinlikle Katılıyorum	136	41,0	41,0	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Aldığım sosyal yardımların miktarı oy verme tercihim etkilemez.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	28	8,4	8,4	8,4
	Katılmıyorum	73	22,0	22,0	30,4
	Kararsızım	46	13,9	13,9	44,3
	Katılıyorum	99	29,8	29,8	74,1
	Kesinlikle Katılıyorum	86	25,9	25,9	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Partilerin kentte yaşayanlara yönelik toplumsal projeleri oy verme davranışımı etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,8	1,8	1,8

	Katılmıyorum	32	9,6	9,6	11,4
	Kararsızım	55	16,6	16,6	28,0
	Katılıyorum	144	43,4	43,4	71,4
	Kesinlikle Katılıyorum	95	28,6	28,6	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

[Toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesi oy vereceğim adayın belirlenmesinde önemlidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	7	2,1	2,1	2,1
	Katılmıyorum	36	10,8	10,8	13,0
	Kararsızım	44	13,3	13,3	26,2
	Katılıyorum	146	44,0	44,0	70,2
	Kesinlikle Katılıyorum	99	29,8	29,8	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Partilerin altyapı ve ulaşım projeleri oy verme tercihimde etkiler.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	11	3,3	3,3	3,3
	Katılmıyorum	27	8,1	8,1	11,4
	Kararsızım	37	11,1	11,1	22,6
	Katılıyorum	149	44,9	44,9	67,5
	Kesinlikle Katılıyorum	108	32,5	32,5	100,0
	Total	332	100,0	100,0	
[Partilerin kent mekânına yaklaşımları oy verme tercihimde etkilidir.]					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kesinlikle Katılmıyorum	5	1,5	1,5	1,5
	Katılmıyorum	40	12,0	12,0	13,6
	Kararsızım	51	15,4	15,4	28,9
	Katılıyorum	144	43,4	43,4	72,3
	Kesinlikle Katılıyorum	92	27,7	27,7	100,0
	Total	332	100,0	100,0	

²⁴ Bu tablolar, SPSS programı aracılığıyla doğrudan aktarılmıştır. Tablolarda yer alan İngilizce ifadelerden “Valid” geçerli, “Frequency” frekans (sıklık), “Percent” yüzde, “Valid Percent” geçerli yüzde ve “Cumulative Percent” kümülatif yüzde anlamına gelmektedir.

Ek 4: Betimsel Analiz Tabloları

Bu tablolar, anket araştırmasında elde edilen verilerin SPSS programı aracılığıyla Betimsel analiz yöntemiyle incelenmesi sonucunda oluşturulmuştur.

Psikolojik Etmenler:

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
[Oy kullanmanın bir vatandaş olarak önemli olduğunu düşünüyorum.]	332	1,00	5,00	4,6807	,65534
[Siyasi tercihim genellikle ailem ile uyumludur.]	332	1,00	5,00	3,4849	1,42583
[Seçim öncesi uygulanan reklam kampanyaları siyasi tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	2,4849	1,31103
[Partilerin seçim programlarını ve ilgi alanıma giren politikalarını incelerim.]	332	1,00	5,00	3,7470	1,21016
[Seçime yönelik kamuoyu araştırmaları ve anket sonuçları siyasi tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	2,7681	1,34315
[Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.]	332	1,00	5,00	4,2199	1,02381
[Desteklemeyi düşündüğüm siyasi parti adayının parti ilkelerine uygun davranıp davranmadığı oy verme tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	4,0663	1,10279
[Adayın duruşu ve liderlik özellikleri oy verme tercihim üzerinde etkilidir.]	332	1,00	5,00	4,2259	1,00761
[Oy verme sürecinde siyasi parti liderinin yaşı oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,3855	1,33130
[Ailemde konuşulagelen siyasi konular bugünkü oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,6687	1,26724

Sosyolojik Etmenler:

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
[Yaşadığım kentin tarihi oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,6235	1,30064
[Yaşadığım kentin sorunlarını dile getiren adaylara oy veririm.]	332	1,00	5,00	4,1747	,96442
[Partilerin gelir bölüşümüne yönelik görüşleri oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,3404	1,29901
[Kentin sunduğu sosyal faaliyetlerin çeşitliliği oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,2741	1,30078
[Kentin ekonomik yapısı oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,0843	1,31185
[Yaşadığım coğrafi bölgedeki sosyo-ekonomik koşullar oy verme kararımı etkiler.]	332	1,00	5,00	3,6536	1,22557
[Oy tercihinde bulunurken yaşadığım kentin yerel sorunlarının bir siyasi partinin söylemlerinde ne kadar yer aldığına dikkat ederim.]	332	1,00	5,00	4,0753	,96325
[Çalışma arkadaşlarımla siyasi görüşleri oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,9096	1,20082

[Madenciliğin babadan oğula geçen niteliği kent yönetimine yönelik tavrımı etkiler.]	332	1,00	5,00	3,1928	1,34598
[Sendika temsilcisinin söylemleri yerel seçimlerdeki tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	2,6084	1,35653
[Pano-ayak üretim işçisi olarak TTK'nın genel yönetim politikalarındaki değişiklikler oy verme tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	2,8946	1,38541
[Pano ayak üretim işçisi olarak işçi haklarına dair edindiğim bilgi birikimi oy tercihim şekillendirir.]	332	1,00	5,00	3,3373	1,38640
[Madencilerin dayanışma ve birlik duygusu oy verme davranışımı etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,3886	1,36738
[Maden işçileri tarafından gerçekleştirilen direnişler oy verme davranışımı etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,2952	1,34532
[Yaşadığım kentin madencilikle olan ilişkisi oy verme davranışımnda etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,2500	1,41875
[Oy kullanırken sendikaların adaylara yönelik tutumları ve tavsiyeleri benim için önemlidir.]	332	1,00	5,00	3,2018	1,40508
[Sendika başkanının söylemleri yerel seçimlerdeki tercihimde etkili değildir.]	332	1,00	5,00	3,5090	1,31798

Rasyonel Etmenler:

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
[Oy tercihinde bulunmadan önce siyasi partilerin geçmiş çalışmalarını incelerim.]	332	1,00	5,00	4,2861	,77696
[Siyasi partilerin yerel sorunlara sundukları çözümler oy verme tercihimde etkilidir.]	332	1,00	5,00	4,1114	,94705
[Sosyal medya aracılığıyla edindiğim bilgi oy verme davranışımı etkiler.]	332	1,00	5,00	3,1416	1,30575
[Parti ya da adayın şeffaf yönetim anlayışı oy verme davranışımnda etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,8855	1,09607
[Siyasi parti liderinin iktidar partisine karşı mesafeli duruşu oy verme tercihimde etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,4669	1,22983
[Partilerin işçilerin iş güvenliği sorununa yaklaşımları oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,0181	1,37070
[Yaşadığım mahalledeki güvenlik hizmetlerinin başarı düzeyi oy verme tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	3,6627	1,17915
[Adayın eğitim düzeyi oy verme tercihimde etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,9277	1,18432
[Bir partinin ya da adayın geçmişte yolsuzlukla mücadele konusundaki başarı düzeyi oy verme kararımı etkiler.]	332	1,00	5,00	4,1807	,93788
[Siyasi parti liderinin güncel sorunları takip etme düzeyi oy verme tercihimde etkili değildir.]	332	1,00	5,00	3,0934	1,39713
[Siyasi parti liderinin iktidar partisine olan yakınlığı oy verme tercihimde etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,3886	1,32016
[Bir partinin sağlık hizmetlerinin dağılımına verdiği önem oy verme tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	4,0211	,99978
[Partilerin yerel seçim bildirilerinde çevre koruma politikalarının varlığı oy verme tercihimde etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,8524	1,05121
[Geçmişte kentsel çalışmaları başarılı olan bir partiye oy verme eğilimim yüksektir.]	332	1,00	5,00	3,9127	,99919

[Yüksek enflasyon karşısında yerel yönetimlerin aldığı sosyal önlemler oy verme kararını etkiler.]	332	1,00	5,00	3,9187	1,08937
[Seçimlerde hangi partiye oy vereceğime karar verirken partilerin ideolojisini dikkate alırım.]	332	1,00	5,00	3,9819	1,01929
[Partilerin altyapı ve ulaşım projeleri oy verme tercihim etkiler.]	332	1,00	5,00	3,9518	1,03010
[Partilerin kent mekânına yaklaşımları oy verme tercihimde etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,8373	1,01234
[Pano ayak üretim işçisi olarak yaşadığım ekonomik zorluklar seçimlerde oy verme davranışımı etkiler.]	332	1,00	5,00	4,0090	1,11698
[Yaşadığım kentte çevre kirliliğini (hava, su, toprak kirliliği) azaltmaya yönelik projeler sunan adaylara oy verme eğilimim yüksektir.]	332	1,00	5,00	4,1054	,98525
[Aldığım sosyal yardımların miktarı oy verme tercihim etkilemez.]	332	1,00	5,00	3,4277	1,30912
[Partilerin kentte yaşayanlara yönelik toplumsal projeleri oy verme davranışında etkilidir.]	332	1,00	5,00	3,8735	,99346
[Toplu taşıma altyapısının iyileştirilmesi oy vereceğim adayın belirlenmesinde önemlidir.]	332	1,00	5,00	3,8855	1,02189

²⁵ Bu tablolar, SPSS programı aracılığıyla doğrudan aktarılmıştır. Tablolarda yer alan İngilizce ifadelerden “N” katılımcı sayısını, “Minimum” en düşük değeri, “Maximum” en yüksek değeri, “Mean” aritmetik ortalamayı ve “Standard Deviation” standart sapmayı ifade etmektedir.

Ek 5: Güvenilirlik Analizi Tablosu

Bu tabloda, araştırmada kullanılan ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach's Alpha katsayısı ile belirlenmiş ve SPSS programı aracılığıyla hesaplanmıştır²⁶.

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	332	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	332	100,0

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,901	50

Yapılan analiz sonucunda Cronbach's Alpha katsayısı 0,901 olarak bulunmuştur. George ve Mallery'ye göre, Alpha katsayısının 0,70 ve üzeri değerler alması beklenmekte olup bu durum ölçeğin güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir²⁷.

²⁶ Bu tablolar, SPSS programı aracılığıyla doğrudan aktarılmıştır. Tablolarda yer alan İngilizce ifadelerden Case Processing Summary", analiz kapsamındaki veri durumunu özetlemektedir. Bu başlık altında "Valid" ifadesi geçerli (analize dâhil edilen) yanıtları, "Excluded" ifadesi dışlanan (eksik ya da uygun olmayan) verileri, "Total" ise toplam katılımcı sayısını göstermektedir.

Ayrıca, "Reliability Statistics" başlığı altında yer alan "Cronbach's Alpha", ölçeğin iç tutarlılık düzeyini gösteren güvenilirlik katsayısını, "N of Items" ise analizde kullanılan toplam soru (ifade) sayısını göstermektedir.

²⁷ George, D. And Mallery, P. (2003). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference. 11.0 Update (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Ek 6: TTK Genel Müdürlüğünden Alınan Çalışma İzni

04.03.2025 - 571736

T.C.
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü
İş Sağlığı, Güvenliği ve Eğitim Dairesi Başkanlığı

Sayı :E-92025904-605-932132

Konu : Çalışma İzni Hk.

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : BEÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 25.02.2025 tarihli ve 46148110-300.001.001-E.568156 sayılı yazısı.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Minure Sude Köse'nin**, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Armutçuk, Amasra, Üzülmüş, Karadan ve Kozlu işletmelerinde Pano Ayak Üretim İşçilerinin Seçmen Davranışlarını Biçimlendiren Etmenler: 2024 Yerel Seçim" konulu yüksek lisans tez çalışması talebi Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Ekte gönderilen İzin sözleşmesindeki kurallar dikkate alınmak sureti ile yardımcı olunması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederiz.

Gürkan DEMİRALAY
Şef

Yaşar UZUNKAVAKLI EREN
Daire Başkanı V.

Ek:

- 1 - TTK Anket ve Tez Çalışması İzin Sözleşmesi (1 Sayfa)
- 2 - Anket Çalışması (5 Sayfa)
- 3 - Başvuru Dilekçesi (8 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Müessese Müdürlüklerine

Bilgi:

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörlüğüne
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Minure Sude TÜKENMEZ

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce B1

Aldığı Sertifikalar :

- AB Hibe Fonlarına Yönelik Proje Döngüsü Yönetimi (Çorum Halk Eğitim Merkezi, 2021)
- Proje Yazma (Fabel Grup, 2018)
- ISO 18001 OHSAS İş Sağlığı ve Güvenliği Sistemi (Fabel Grup, 2018)
- Etkin Yönetim ve Liderlik (Fabel Grup, 2018)
- Etkili İletişim (Fabel Grup, 2019)
- ISO 9001: Kalite Yönetim Sistemi (Fabel Grup, 2018)
- Kariyer Yönetimi (Fabel Grup, 2018)
- Girişimcilik (Kader Derneği, 2019)
- İş Mülakat Teknikleri ve İşe Alım Süreci (Fabel Grup, 2019)

Uzmanlık Alanı :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Hitit Üniversitesi	2022
Y. Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2025

Görevler :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Veri Girişi	Vaditürk Araştırma Merkezi	2022
Eğitimi Destekleyici Faaliyetler	TC. Karaelmas Üniversitesi Kültür Spor Daire Başkanlığı	2025

Eserler:

B1: Köse, M. S. (2024). Türkiye’de Çevre Politikalarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkileri [Özet]. In A. Yaman (Ed.), *24. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu* (s. 561–563). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

B1: Köse, M. S. (2023). Kamu Yönetiminde Yönetişim ve Uygulama Örnekleri [Özet]. In M. Çakır Kantarcıoğlu, C. Yıldırım, R. Aydın, & F. E. Çelik (Eds.), *Cumhuriyet’in 100. Nasıl bir Kamu Yönetimi? Uluslararası Kamu Yönetimi Kongresi: Kongre Bildiri Özetleri E-Kitabı 26 – 27 Ekim içinde* (s. 147–150). Ankara: Kamu Yönetimi Derneği.

ⁱ Adayların sözleriyle eylemleri arasındaki tutarlılık benim için önemlidir.

Olumlu (Kesinlikle Katılıyorum + Katılıyorum)

$$50,3 + 33,7 \rightarrow 42,0$$

Adayın duruşu ve liderlik özellikleri oy verme tercihim üzerinde etkilidir.

Olumlu (Kesinlikle Katılıyorum + Katılıyorum)

$$50,3 + 33,4 \rightarrow 41,85 \approx 41,9$$

Oy verme sürecinde siyasi parti liderinin yaşı oy verme tercihim etkilemez.

Olumsuz (Katılmıyorum + Kesinlikle Katılmıyorum)

$$21,4 + 9,6 \rightarrow 15,5$$

PY6 Etmen Puanı (Genel Etki Yüzdesi):

$$(42,0 + 41,85 + 15,5) \div 3 \approx 33,1$$